

BUUN

14]

Leef laezers,

vroeger, toen alles nog onveranderlijk en zeker leek, was 'cultuurbaar' een scheldwoord. Het zei iets over je gebrek aan interesse voor zaken die het leven de moeite waard maken, en dus eigenlijk over je onverschilligheid voor het leven zelf. Maar onverschilligheid groeide uit tot een gewaardeerde levenshouding, tot een schild dat je beschermde tegen stijlloos en opgefokt cynisme. Cultuurbaar werd van een geuzennaam uiteindelijk zelfs een complimentje. Scheldwoorden, dat waren voortaan termen als 'kunstenaar', 'museumbezoeker' en 'theaterliefhebber'. Je zou je haast schamen om met een Buun op straat gezien te worden.

Maar blader eens: de mist trekt weg. De hoogtijdagen van afgunst en resentment lijken voorbij. Het spek is van de ribben, de scherpe kantjes zijn eraf, iedereen heeft zijn hart kunnen luchten en de culturele wereld gaat - met nauwelijks nog subsidie en misschien wat minder aanzien - gepassioneerd verder. Want passie was en blijft de drijfveer voor iedereen die iets maakt vanuit het niets. Elke schrijver, elke musicus, beeldhouwer, schilder en danser wordt voortgestuwd door de ontembare drang om te creëren, ook al komt die drang bij elke maker uit een andere kelk. De kelk is ook te vinden in de lijven van sporters. Van professionals en amateurs, van getalenteerde kanovaarders tot een vergeten wielrenner die rapper was dan de trein. En als die kelk ooit leeg raakt, is er tijd en rust om terug te kijken. Om te overpeinzen.

Zoals altijd vormen dit soort terugblikken een solide basis onder Buun; de geschiedenis van stad, streek en inwoners. Want wie zich rekenschap geeft van het verleden, krijgt grip op de weerbarstige werkelijkheid van vandaag. Een werkelijkheid, die zelf ook aan bod komt: van daklozen, migranten en de dood.

En zo, met kunst, sport, geschiedenis en verhalen over onze samenleving, vangt deze Buun het afgelopen jaar op papier. Het is een jaarboek vol overpeinzingen en passie. Dat klinkt als een reclamepraatje, maar u zult in deze Buun lezen dat ook reclamepraatjes uit een boeiende kelk voortkomen.

Tja. Iets te vaak dat woord, kelk. Kunnen kelken op zichzelf überhaupt boeiend zijn? Kijk - dit soort discussies voerde de redactie over elk artikel. Als hoofdredactie zijn wij in de positie om de redacteurs te bedanken, maar dat schetst een scheef beeld. Want het waren die tekstredacteurs, Thijs en Marc, die deze Buun vorm gaven. Ze waren er altijd en lazen alles, met Adri, Guus en Ruud als wijs adviseur. Het team van schrijvers, eveneens onbetaald en ongeprezen, kunnen we niet genoeg bedanken: zij zijn Buun. Dat geldt ook de makers van het beeld, die vorm en inhoud met verve verenigen: fotograaf Peter en vormgever Hélène, geassisteerd door Frank. Een sterke sponsor draagt dit boekwerk.

Als nieuwe hoofdredactie kwamen we in een gespreid bedje. Ook zonder hoofdredacteur was deze Buun er gekomen. Omdat alle medewerkers een kelk hebben die overstroomt van passie voor deze regio en alles wat de mensen daarbinnen bezighoudt. Drink hem leeg en laat hem smaken. Proost!

Frans Pollux & Ruud Stikkelbroeck

Colofon

Buun 14 is een cultuurhistorisch jaarboek voor Venlo en omstreken.

Redactie:

Guus Benders, Thijs Lenssen (eindredacteur), Ruud Linssen, Frans Pollux (hoofdedacteur), Ruud Stikkelbroeck (hoofdedacteur), Marc van de Ven (secretaris en eindredacteur)

Hélène Hermans en Peter de Ronde (beeld)

Medewerkers aan dit nummer:

Marcel Abrahams, Roger Abrahams, Cyrella Beckers, AHJ Dautzenberg, Sef Derkx, Tom Doesborg, Pieter Duijf, Adri Gorissen, Lean Hodselmans, Jeroen van den Kroonenberg, Willem Kurstjens, Andy Leenen, Marie-José Pas, Thijs Pennings, Paul Seelen, Edmond Staal, Kees Verbeek, Gerrit van der Vorst, Henri Walboomers

Vormgeving:

Frank Backhuijs, Hélène Hermans (hoofd), Harm Langenkamp

Foto's en illustraties:

Archief familie Caubo, archief Viking Venlo, archief Nederlands Dans Theater, Bart Brenneker, collectie familie Cordang, collectie Sjeng Ewalds, Lé Giesen, Maurice Graef, collectie Max Hattu, collectie Koos van den Kerkhof, collectie familie Kurstjens, collectie Giovanni Scandaglia, collectie Will Steeghs, collectie Gerrit van der Vorst, Peter Cox, Carla Dienaar, gemeentearchief Arcen en Velden, Egon Notermans, Jacques Peeters, Mike Roelofs, Peter de Ronde, Astrid Rook, archief familie Talapessy

Druk:

Drukkerij Knoops BV, Venlo

Uitgever:

Stichting Cultuurhistorische Publicaties, secretariaat: Bongerdstraat 4, 5931 NG Tegelen, Postbus 3025, 5930 AA Tegelen.

Bestuur:

Jos van Ewijk (penningmeester), Adri Gorissen, Jan Kessels, Martin Kok (secretaris), Sjaak Smetsers, Edmond Staal, Maarten Stoffels, Mieke Verhaegh (voorzitter)

Copyright: © SCHP 2012

Verantwoordelijkheid:

De verantwoordelijkheid voor de inhoud van een artikel berust altijd bij de auteur.

ISBN/EAN: 978-90-76758-15-2

Winkelprijs: 19,95

Abonneren en bestellen:

De Buun is verkrijgbaar in de boekhandel. Abonneren kan via www.buun.nl of via het secretariaat. Abonnees ontvangen het jaarboek voor een gereduceerde prijs. Ook vorige Buunuitgaven zijn nog te bestellen.

Reacties:

Vragen, opmerkingen of ideeën? Maak ze kenbaar via www.buun.nl of stuur ze naar het secretariaat.

Inhoud Buun 14

1	Voorwoord
2	Colofon
4	Lex Uiting: Venlo of Amsterdam Thijs Pennings
11	De kunstcollectie van Océ Thijs Lenssen
20	Scenarioschrijver Marcel Lenssen over Doodslag Marc van de Ven
28	Het spookt in Huize Maagdenberg Frans Pollux
40	Océ-kunst 1
41	Witte man in Tuvalu Jeroen van den Kroonenberg
52	Océ-kunst 2
53	De 'Buun' van Managuay Roger Abrahams
63	Op zoek naar Babangida Thijs Pennings
73	Océ-kunst 3
74	Geschonden familiegraf Tegelen Willem Kurstjens
80	De verminkte dorpskern van Velden Pieter Duijf
89	Océ-kunst 4
90	Kunstenaars Gies Backes en Sander van Deurzen Thijs Lenssen
104	Het succes van een bevlogen reclameman Ruud Linssen
110	Portret van fotograaf Jacques Peeters Willem Kurstjens
124	Océ-kunst 5
125	Het grote VVV van 1987-1988 Marcel Abrahams

135	Wonen op Nieuw Stalberg Lean Hodselmans
148	Océ-kunst 6
149	Proza: Revanche AHJ Dautzenberg
155	Hermann Franken, SS-er of 'gooie Pruus'? Tom Doesborg en Gerrit van der Vorst
166	Bravi Ragazzi in Tegelen Willem Kurstjens
177	Océ-kunst 7
178	Beeldend kunstenaar Ruud Simons Kees Verbeek
184	Het eerste wietfeest van Venlo Sef Derkx
197	De Blerickse avonturier en schrijver Herman Steijlen Adri Gorissen
208	Molukkers in Noord-Limburg Edmond Staal
221	Océ-kunst 8
222	Bioscoopman Joep Caubo Paul Seelen
230	Het geheim achter de Vikingsuccessen Marie-José Pas
242	Tweemaal wandelen door Venlo Cyrella Beckers
252	Hammond-fenomeen Dick Franssen Lean Hodselmans
260	Vier topdansers in Veldens gezin Pieter Duijf
270	Het zwerversbestaan in Venlo Andy Leenen
279	Is Venlo misschien Blerick? Henri Walboomers
289	Wielierheld Cordang ging tweemaal dood Ruud Stikkelbroeck
295	Océ-kunst 9

Een leven lang SPELEN

Hij is verslaggever voor de ochtendshow van Giel Beelen op 3FM, maakt filmpjes voor diens televisieprogramma *De Beste Singer-Songwriter van Nederland* en presenteert *Rambam* en *Kinderen voor Kinderen*. Lex Uiting is tegenwoordig Amsterdammer. Nu zijn dialectband (zoemaar) is gestopt, kan hij Venlo achter zich laten. Of is de band met zijn geboortestad te sterk? Een portret van een pendelend talent.

The most important thing is this: do not work. Het is de sleutelzin in de toespraak die Adrian Tan, schrijver en advocaat, in 2008 hield voor studenten die hun diploma haalden aan Nanyang Technological University in Singapore. Een groep jonge mensen, blij bereid om aan het werkende leven te beginnen, en toen dat advies: *do not work!* De schrijver gaat verder: *work kills*. De Japanners hebben een woord bedacht dat letterlijk plotselinge dood door overwerk betekent: *karoshi*. Een hartaanval, een beroerte, soms zelfmoord. Maar in de meeste gevallen komt de dood subtieler, waarschuwt Tan: *if you work, then day by day, bit by bit, your soul is chipped away, disintegrating until there's nothing left. A rock has been ground into sand and dust.*

door Thijs Pennings
foto's Peter de Ronde

‘Als ik maar geen gewone baan hoef, daar werk ik hard voor’

er nu zo aan gewend / dat als het verkeer stilvalt / ik denk dat er storm op komst is. Misschien kan hij niet wennen aan het geluid, huist in hem een diep verlangen naar de solide stilte van het Jammerdal. Of hij voelt dat hij daarboven wiegend wegzakt op de stadskadans van De Dijk: deze stad / deze stad is een veel te mooie vrouw / je geeft alles wat je hebt / maar zij geeft geen moer om jou.

Zo'n verhaal wordt het niet. Lex Uiting heeft het namelijk nog nooit zo goed naar zijn zin gehad in Amsterdam als nu. Dat vertelt hij als we elkaar in het voorjaar treffen in De Pels, het café aan de Huidenstraat dat een vaste uitvalsbasis is voor schrijvers, journalisten en andere intellectuelen. Voor ons allebei is het de eerste keer dat we er komen, Lex vond het een grappig idee. Op deze vroege donderdagmiddag is het rustig in de zaak. Lex vertelt hoe zijn sociale leven in de hoofdstad vorm krijgt, dat hij zich richt op nieuwe vriendschappen. Zeven jaar is hij nu weg uit Venlo en niet eerder klonk de Limburgse lokroep zo zachtjes. Hij deelt tegenwoordig een woning aan de Egelantiersgracht met een andere Venlonaar. Hartje Jordaan, water en uitzicht op een bruggetje. Dat de Venlonaren hun woning hebben omgedoopt tot Keefeje de Laege Sliéps, dat is onschuldig, daar heeft een psycholoog geen werk aan.

Ik lees de speech van Adrian Tan een paar dagen nadat ik met Lex aan een tafeltje zit, achterin eetcafé De Brasserie in de Klaasstraat. We eten zwarte kip, specialiteit van eigenares Annie. Het voornemen om uitgebreid te gaan tafelen met het oog op dit artikel is wreed verstoord door een op de valreep ingelast optreden van zijn band (zoemaar), op afscheidstournee door Noord-Limburg en omstreken. Het dwingt ons tot een snellere hap. De reddingsboei die Annie werpt is in ketjapsaus gekruid. Dikke friet, geen heidegras. In de kostbare seconden tussen het dankbaar kauwen vraag ik Lex naar zijn leven, zijn dromen, zijn werk. Een welomlijnd doel op lange termijn heeft hij niet, onscherp is de stip aan de horizon. ‘Als ik maar geen gewone baan hoef’, zegt hij na een hap. ‘Daar werk ik hard voor.’

Ik denk erover na. Lex Uiting werkt hard om maar geen gewone baan te hoeven. De uitspraak lijkt paradoxaal, maar is het niet. De angst van Adrian Tan is ook de zijne. Gedeeld wordt het schrikbeeld van fabriek of kantoor als langzaam sterfkamp voor de creativiteit en de ziel. Wat hij absoluut níét wil is het grootste deel van zijn leven besteden aan iets wat hij niet leuk vindt, alleen om de onzekere jaren die daarna overblijven te kunnen doorbrengen in behoorlijke welvaart. Tan zei het in 2008 en Lex maakt het me duidelijk op een zomerse zaterdagavond vier jaar later. Je moet plezier maken. Spelen. Heel hard spelen om maar geen gewone baan te hoeven. Leve homo ludens, de spelende mens.

Als we klaar zijn met eten en ik iets toevertrouw aan mijn schrijfblok,

pakt Lex mijn lege flesje Sprite van tafel en houdt het als een caleidoscoop voor zijn linkeroog. Met het rechteroog dichtgeknepen grijnst hij me vanachter groen glas toe.

Dit had een verhaal kunnen worden over de strijd tussen twee werelden, het gerief van de moerschoot tegenover de meedogenloze metropool, Venlo versus Amsterdam. Lex is vaak in zijn geboortestad voor iemand met een carrière als de zijne, zo was mijn indruk als afgestudeerd psycholoog van de koude grond (cum laude); daar moet iets achter zitten. Lydia Davis schrijft in een verhaal met de titel *De drukke weg* over het stadsleven in New York: ik ben

Met de drukte van de stad valt het mee, is mijn eigen ervaring als ik vrienden bezoek. De meeste naar de stad geëmigreerde provincialen slagen er wonderwel in om op buurniveau de sfeer van hun eigen dorp na te bootsen. Meer dan in Amsterdam wonen ze in De Pijp, de Jordaan of de Rivierenbuurt, waar ze vaste klant zijn in de winkeltjes, de bakker op de hoek, en blijven plakken in kroegen dorpsers dan de Venlose binnenstad biedt. Het grootstedelijk gegrom is, amper opgemerkt, een hymne op de achtergrond.

Steeds vaker wil Lex in het weekend blijven en ontbreekt de lust om de A2 af te dalen voor zuidelijk gezang. Nog één keer per maand, dat is het doel, zegt

hij in De Pels. Die doelstelling is de eerste maanden na onze ontmoeting in het Amsterdamse café niet gehaald. De voorman heeft een laatste keer gas gegeven voor de afscheidsoptredens (zoemaar). Bijna tien jaar speelde de dialectband voor volle zalen, kroegen en pleinen, de eerste rijen het territorium van pubermeisjes. Lang voor in Amerika de Bieber Fever uitbrak, kende Venlo al het Lex Complex, een geduldige opvolger van mazelen, bof en rode hond. Het einde van (zoemaar) is ingegeven door verschillende wensen van de bandleden. Op dezelfde weg doorgaan was voor Lex geen optie. De grootste kartrekker en tegelijk de grootste afwezige was hij, en aan het einde de man die een bijl pakte en de knoop doorhakke.

‘Kunnen we dit wel maken? Dat vroeg ik me steeds vaker af als we op het podium weer *Golde Jaore* of *De Ster* speelden. Ja, het publiek

der moeten zijn. De grootmeesters, Erik Dijkstra en Frank Evenblij, zijn de dertig gepasseerd. Op die leeftijd heb je meer levenservaring en algemene kennis. Maar als je wordt gevraagd om Jakhals te worden, zeg je geen nee, dan doe je dat. Zoiets kun je niet plannen. Het is jammer dat het niet is gelukt.’ De laatste jaren werkte Lex af en toe nog voor Omroep Venlo, hij maakte bijdragen in uitzendingen over de Venloop en de Leedjesavond van Jocus. Ik merk op dat het er zo makkelijk uitziet, wat hij in Venlo doet. In Hilversum lijkt het een grotere opgave. ‘In Venlo voel ik me als een vis in het water, kan ik een grote bek hebben, in Hilversum minder. Ik ben ook scherper in het dialect, dus eigenlijk is het de schuld van mijn ouders.’

Met die ouders heeft hij een goede band. Moeder Annemie nam hij deze zomer vijf dagen mee naar Marseille met de wens om haar beter te leren kennen. ‘Je weet niet of het over tien jaar nog kan’. Toen hij vorig jaar haar lootje trok voor Sinterklaas liet hij Paul Joosten en Marcel Verdellen op pakjesavond langskomen om hun Jocus-liedje akoestisch te zingen: *Uig ‘ns dao waat ein riej, allein veur Annemie*. ‘Ik wil altijd net iets flikken, iets extra’s doen’. Dat blijkt ook ieder jaar in augustus als Lex zijn verjaardag viert in zijn ouderlijk huis. Wat daar in de beschutting van de woonkamer en de tuin gebeurt, zou menig klein festival stikja-loers maken. Vorig jaar bestond het programma uit Peter Beeker, Baer Traa, Sjuulke Titulaer en Ton en Shelly (een verrassingsoptreden, cadeautje van zijn vrienden). Het is typisch Lex die net iets extra’s doet. Voor een leuke avond, zeker, maar wellicht nog meer uit diepe angst voor dat schrikbeeld: een gemiddeld verjaardagsfeestje.

Vergt het veel om altijd iets extra’s te doen? ‘Nee, ik ben niet vermoeid, ook lang niet ziek geweest. Creativiteit kun je aanzetten, denk ik. Je moet gewoon gaan zitten en aan de slag. Dat je door het bos loopt en dan ineens de zin van je leven bedenkt, daar geloof ik niet in. Zo werkt het niet.’ Toen Lex begin dit jaar Jael Jablabla bedacht voor *Gaat ie mee of zegt ie nee?*, een onderdeel in de ochtendshow van Giel, was er geen boom in de buurt. De verzonnen terrorist vernietigde de politieke carrière van John Leerdam, die uit ijdelheid meepraatte met de verslaggever en vanwege de commotie die ontstond zijn zetel in de Tweede Kamer inleverde. ‘Leerdam heeft het over zichzelf afgeroepen. En toch had ik buikpijn toen ik hoorde dat hij opstapte. Wij willen een grapje uithalen, het is niet de bedoeling om mensen kapot te maken. Door de hele rel kregen we veel aandacht, dat was wel leuk. Die aandacht is een beloning voor je werk.’

pikte het, maar ik voelde me er niet lekker bij. Ter ere van het afscheid heb ik twee nieuwe liedjes geschreven. Als ik in Venlo had gewoond dan had (zoemaar) zeker drie albums gemaakt.’ De tafel in De Brasserie is afgeruimd, we nemen geen toetje. Het is me duidelijk hoe de artistieke wensen van de groepsleden uiteenlopen. Hij mag dan de homo ludens zijn, Lex wil spelen op hoog niveau. ‘Vervallen in middelmaat, daar ben ik bang voor. Die angst is in alles aanwezig.’ Ook hierin is hij een geestverwant van Adrian Tan, realiseer ik me een paar dagen later. Tan adviseerde de studenten van de universiteit in Singapore om geen doorsnee leven te verwachten: *if you expect that, you will be limiting yourself. You will be living your life according to boundaries set by average people. I have nothing against average people. But no one should aspire to be them.*

Lex zal het niet snel worden, doorsnee. Als tiener draaide hij plaatjes op Maasland Radio en in de kroeg en was hij presentator van jongerenprogramma KloekTV op Omroep Venlo. Op zijn achttiende ging hij aan de slag bij BNN. Toen hij voor het eerst als Jakhals verscheen voor het miljoenenpubliek van *De Wereld Draait Door*, was hij 22. ‘Misschien had ik ou-

Ver vooruitkijken met Lex is lastig, daar wil hij niet aan. Het afscheid van de band brengt hem dichterbij zijn doel om de meeste weekends in Amsterdam te blijven, hij gaat niet meer zomaar naar huis. Thuis, dat is nu de Jordaan. Hoe het leven er daar over een paar maanden uitziet, is onbekend, daar is hij niet mee bezig. 'Wat ik volgend jaar ga doen, weet ik echt niet. Laat staan over vijf jaar. Ik wil dat ik morgen weer wakker word. Klinkt zwaar, maar zo is het niet bedoeld. Ik heb de dingen die me nu bezighouden, wat daarna komt zie ik later wel. De volgende dag, die telt. Ik ben ambitieus en toch ook weer niet, wil gewoon leuke dingen maken waar de mensen om lachen.'

Op dit moment werkt hij aan filmpjes voor het programma *De Beste Singer-Songwriter van Nederland*. Hoewel eigenlijk bedoeld voor internet, zijn meerdere items ook op televisie uitgezonden. Doel bereikt. De wereld van de singer-songwriter spreekt hem aan. Bertolf vindt hij goed en Mathijs Leeuwis, een jonge zanger uit Brabant. Als we op het punt staan om De Pels te verruilen voor de Amsterdamse voorjaarszon, durft hij alsnog een droom te delen. 'Een documentaire over liedjesschrijvers, die zou ik graag ma-

ken. Met Bertolf en Tim Knol. Rob Hodselmans als cameraman, veel zwart-wit. De hoofdrolspelers laten vertellen, zelf onzichtbaar op de achtergrond. En dan elke aflevering één liedje. Dat lijkt me super.'

De toekomst van de spelende mens ligt open. Misschien komt het toch van een terugkeer naar Venlo, het gevoel is er nog. 'Bijna niemand praat zo veel over zijn eigen stad als de Venlonaar die gevlogen is. Daar doe ik ook aan mee. Als iemand kwaad spreekt over Venlo schiet ik automatisch in de verdediging. Wilders, de bende, dat beeld klopt gewoon niet. Ik zie mezelf best een keer terugkomen, ook in Venlo liggen uitdagingen. Wanneer? Geen idee, 36 is wel een mooie leeftijd.' Lex Uiting als 36-jarige, dat duurt nog tien jaar. Een eeuwigheid, als alleen morgen telt. Nog bijna vierduizend keer wacht eerst de volgende dag.

De volgende dag. Afsluiten kan alleen met Adrian Tan en de twee zinnen uit zijn speech waarvan ik weet dat Lex ze zou onderstrepen en uit zijn hoofd zou leren: *each day you must rise with restless enthusiasm. If you don't, you are working.* Werken. Dat nooit. Leve homo ludens.<

Thijs Pennings (1982) is eindredacteur nieuws bij Omroep Venlo

Venlose onderneming beheert collectie van circa 750 werken

OCÉ KOESTERT ZIJN KUNST

Het Venlose kopieer- en printerbedrijf Océ, dat tegenwoordig deel uitmaakt van de Canon Group, legde de afgelopen veertig jaar een indrukwekkende kunstcollectie aan, in totaal bestaande uit zo'n 750 werken. Het bedrijf koestert zijn kunst, ook in economisch mindere tijden; sinds vier jaar staat het aankoopbudget onder druk. Verspreid over deze Buun vertellen medewerkers van Océ over het kunstwerk dat op hun werkkamer hangt. Maar hoe en waarom ontstond die verzameling? En welk beleid wordt er de laatste jaren gevoerd?

door Thijs Lenssen
foto's Egon Notermans
en Peter Cox

Metershoge boomachtige stengels woekeren in de entreehal van het hoofdkantoor aan de St. Urbanusweg. Als argeloze bezoeker denk je niet meteen aan kunst, eerder aan een exotische plant, afkomstig uit een van de verre landen waar het bedrijf vestigingen heeft. Het is echter wel degelijk een kunstwerk, gemaakt door Toon Leemans ter gelegenheid van de opening van dit kantoorpand in 1988. Net als de plafondhoge installatie van 'gestapeld' glas iets verderop, een ontwerp van Niek Kemps. Beide objecten zijn totaal niet representatief voor de kunstverzameling van Océ, omdat het overgrote deel uit tweedimensionaal werk bestaat, vooral veel schilderijen, variërend van abstract tot minder abstract en van portretten tot landschappen. Die komt de bezoeker in gangen, werkkamers en andere ruimtes van alle gebouwen van de Venlose onderneming tegen.

De meeste kunstankopen zijn gedaan vanaf begin jaren zeventig, toen Océ sterk in de lift zat en uitgroeide tot een toonaangevend bedrijf. Verfraaiing van de werkplek was de voornaamste reden om kunstwerken aan te kopen. Senior designer Louis Lucker toog, aanvankelijk met Olav van der Grinten en later met anderen, op pad om - met oog voor kwaliteit - schilderijen, tekeningen en grafiek te selecteren, vaak van regionale kunstenaars. Vanaf 1990 werd het beleid professioneler: er kwam een kunstcommissie die een aankoopbeleid formuleerde, en de nieuw opgerichte Stichting Océ Kunstbezit kreeg een jaarlijks budget. Kunstenaar Fons Haagmans trad voor enige tijd op als adviseur. De focus kwam te liggen op jonge, Nederlandse of in Nederland werkende kunstenaars met een veelbelovende ontwikkeling.

VERRIJKING

Dat beleid is voortgezet, blijkt uit een gesprek met Claudine Hellweg, die sinds 2006 als externe conservator voor Océ actief is. Ook in haar werkruimte, een hoekje in een kantoorruimte van het hoofdkantoor, hangt een kunstwerk, een immens zwart-wit schilderij van Alex Zeguers, *Tripping Billy* getiteld: een detailopname waarin behalve een laars met sporen een eendenkop en een zwartomlijnd kruis te onderscheiden zijn. Niet bepaald een schilderij dat de werkplek opvrolijkt. 'Het is vrij somber, inderdaad,' zegt Claudine 'en dat geldt voor meer werken in de collectie. Ik heb het overigens niet zelf uitgekozen, ik had het er al eerder voor iemand anders opgehangen, lang voordat ik hier zelf kwam te zitten.' In plaats van verfraaiing van de werkplek spreekt ze ook liever van verrijking. 'Kunst is meer dan een aangenaam plaatje, ook de minder

Claudine Hellweg in het depot
foto Egon Notermans

zonnige kanten van het leven zijn in de collectie terug te vinden. Kunst verbreedt je horizon, zoals dat heet, je kunt er een nieuwe kijk op de dingen om je heen door krijgen.'

De aankopen richten zich vooral op jonge kunstenaars met ambitie. Hoe komt Océ die op het spoor? Claudine: 'Via open dagen van de Jan van Eyck-academie in Maastricht en de Rijksakademie in Amsterdam, bijvoorbeeld. Post-academische opleidingen, op dat niveau moet je wel gaan zoeken. En via tentoonstellingen natuurlijk. We zoeken naar kunstenaars die hard aan de weg timmeren in het professionele circuit. We streven er dan naar meerdere werken van iemand te kopen over een periode van een paar jaar.' De conser-

vator heeft een leidraad voor kwaliteit. 'Ik zoek vaak naar kunstenaars die zich bewust zijn van de kunstgeschiedenis, die een onderzoekende blik hebben en zich bezighouden met de nieuwste ontwikkelingen in de kunst. Dat sluit bovendien aan bij de bedrijfsfilosofie van Océ, dat van begin af aan altijd onderzoek heeft gedaan naar nieuwe technologieën.'

TOPSTUK

Het aankopen van kunst van beginnende kunstenaars heeft volgens haar als voordeel dat die (nog) betaalbaar is. Het is al eens voorgekomen dat er iemand tussen zit die naderhand internationaal is

Claudine Hellweg toont net aangekochte fotografures van Lei Saito. Aan de wand: 'Tripping Billy' van Alex Zeguers. Foto: Egon Notermans
Vergaderkamer met 'Flaming Youth' van Michael Raedecker. Foto: Egon Notermans

doorgebroken: 'Michael Raedecker, bijvoorbeeld, behoort tegenwoordig tot de top. Van hem hebben we één schilderij, *Flaming Youth*, in onze collectie.' Het schilderij, een schets van een huisje achter een geborduurde vegetatie, hangt in de vergaderkamers van de directie. Het is nu beduidend meer waard dan bij de aankoop, zegt Claudine. 'Maar belegging is nooit een reden geweest voor het opbouwen van de collectie - Océ verkoopt ook geen kunst. De opzet is steeds geweest om medewerkers in contact te brengen met unieke kunst. Daarom hangen we schilderijen ook niet alleen in representatieve ruimtes van het gebouw. Iedereen die een kamer heeft, kan een kunstwerk uit het depot uitzoeken. Via intranet zijn de beschikbare werken te bekijken. Van dat aanbod wordt volop gebruik gemaakt: vorig jaar was de kunststopslag bijna leeg.'

De totale collectie omvat nu circa 750 kunstwerken. Het merendeel bevindt zich in Venlo. In het hoofdverkoopkantoor van Océ in Den Bosch is een semi-permanente expositie ingericht met een vijftigtal werken. Op gezette tijden verlaten ze de bedrijfsgebouwen om het grote publiek er kennis mee te laten maken. Zo was er de afgelopen vijftien jaar driemaal

een tentoonstelling in Limburgse musea. Een bewijs dat ook in de officiële kunstwereld waarde aan de collectie wordt gehecht.

LANDELIJKE UITSTRALING

De eerste expositie was in 1996 in het Bonnefantenmuseum in Maastricht, met een overzicht van de aankopen in de zes jaar daarvoor. De toenmalige directeur van het museum, Alexander van Grevenstein, loofde de collectie, 'die in kwalitatief opzicht een landelijke uitstraling bezit'. In 2003 volgde er een expositie in het Museum van Bommel van Dam. De titel, *Is de schilder happy?*, was ontleend aan een schilderij van Rik Meijers. Claudine Hellweg stelde de daaropvolgende expositie in het Venlose museum samen, in 2008. De titel was opnieuw afgeleid van een van de werken: *Something and Something Else* van de Amerikaanse kunstenaar Nathan Dilworth.

In de bijbehorende catalogus legt Claudine uit dat dit werk, een foto van de kunstenaar gecombineerd met kleurvlakjes, een brug slaat tussen de beeldende kunst en Océ. Het is geprint op vinyl (bij Océ zelf) maar heeft volgens haar een heel eigen ruimtelijke, kunstzinnige kwaliteit. Daarin onderscheidt het zich

Entreehal met glazen plastic van Niek Kemps. Foto Egon Notermans

Rik Meijers, 'Is de schilder happy?', 1996, diverse materialen op doek. Foto: Peter Cox

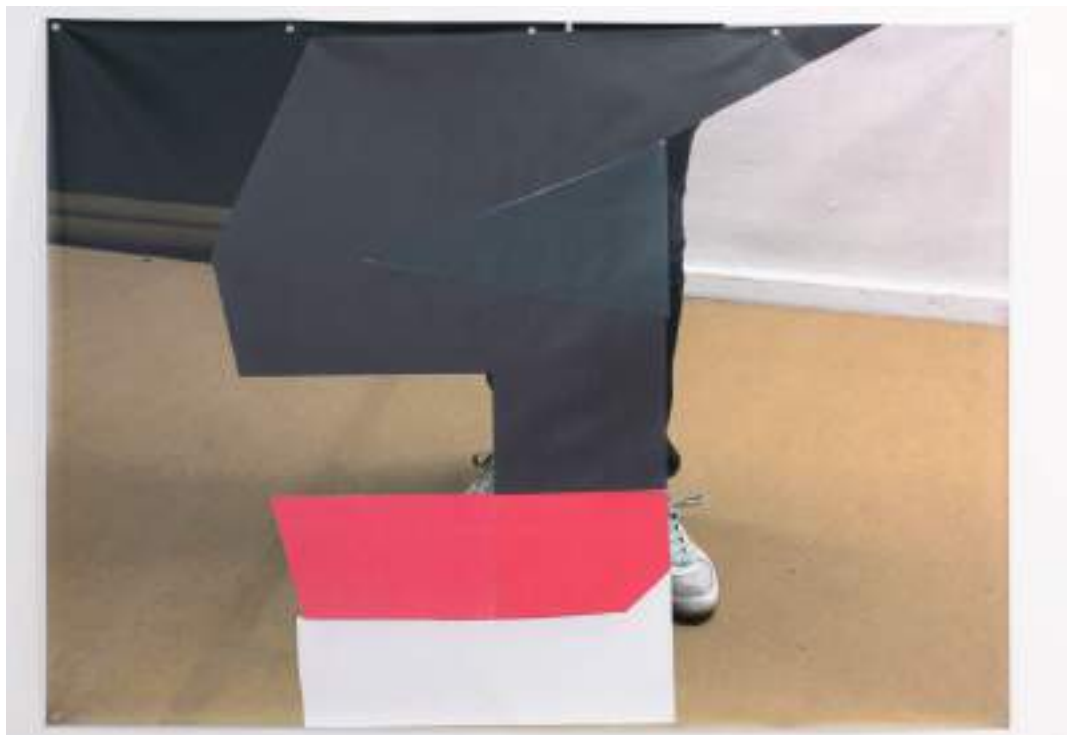

van de banners die normaal uit de printers van het bedrijf rollen. De afbeelding, waarop van de kunstenaar alleen de voeten zichtbaar zijn, roept allerlei vragen op: 'Die voeten, van wie zijn ze eigenlijk? Wat zijn dat voor vreemde vormen? En waarom zijn ze over elkaar geplaatst? De ruimte waarin de voeten staan, wordt er eigenlijk heel plat door. En de kleur krijgt op een wonderlijke manier volume. Zou kleur dan eigenlijk niet ook een ruimte kunnen zijn?' Antwoorden hoeft de kijker niet per se te vinden. De unieke eigenschap van een kunstwerk komt in essentie voort uit verbeeldingskracht: 'uit de dialoog die het werk aangaat met de toeschouwer en zijn voorstellingsvermogen.'

FOTOGRAVURES

Voor Claudine is *Something and Something Else* een favoriet uit de Océ-collectie, maar ze heeft er meer. 'De laatste aankoop is natuurlijk steeds de beste', zegt ze met een glimlach. 'Zoals dit werk van Lei Saito.' Ze laat enkele fotogravures zien die net per post zijn binnengekomen. 'Ik zag haar werk twee jaar geleden tijdens de open dagen van de Rijksakademie in Amsterdam. Ik was op zoek naar iemand die een bescheiden ruimtelijk werk zou kunnen maken in een soort vitrine bij Océ. Lei Saito leek me daar heel geschikt voor.' Ze vertelt over een installatie in het atelier van deze kunstenares, *Winter Donut*: 'Een miniatuurland-

Nathan Dilworth, 'Something and Something Else', 2007, print op vinyl. Foto: Peter Cox

schap met een puntige berg, een huisje en treinrails die in de muur verdwijnen en er weer uitkomen. Kleurige linten slingeren rond, een miniladder stijgt de hoogte in en op een podium staan vreemde stalagmieten van piepschuim. En overall duikt die winterdonut op, een geblokte tulband, die een reis door een winterlandschap lijkt te maken.'

De fotogravures, met de titel *Mode d'emploi*, zijn op die installatie geënt. Claudine: 'Ze bevatten uitleg bij de elementen in de ruimtelijke installatie. Maar dan een poëtische uitleg of, zo je wilt, een reisverhaal van een kleurige donut door een winters landschap.' De winterdonut blijkt ontleend aan een schilderij uit de Renaissance van Paolo Ucello, waarin enkele personen een tulband van een geblokte krans dragen. 'Dat was een element om het schilderen van perspectief onder de knie te krijgen, destijds een belangrijke kwestie in de schilderkunst.'

De combinatie van kunsthistorie en hedendaagse kunst, van ruimtelijk werk en grafiek (werken in oplage - weer een link met de reproductietechnieken van Océ) maakt Lei Saito zo interessant om mee te werken, aldus Claudine. 'Een samenwerking is tot op heden niet gelukt, het verhaal met de vitrinekast is

intern gesneuveld. Heel jammer, ook omdat de kunstenaar's Japanse is: het zou mooi aansluiten bij de fusie met Canon.'

NIEUWE PROJECTEN

Heeft die fusie gevolgen voor de kunstcollectie? 'Dat is nu nog niet te overzien. Het budget is mede afhankelijk van de bedrijfsresultaten en fluctueert. Sinds 2008 staat het permanent onder druk en het aankoopbudget heeft ook al op nul gestaan. Naast het budget voor aankopen is er een budget voor beheer en behoud, denk vooral aan restauraties. Daar gaat momenteel het grootste deel van onze uitgaven naar toe. Maar we streven er hoe dan ook naar om de collectie op peil te houden, en voor ons betekent dat ook dat we af en toe nieuw werk kunnen toevoegen. Met hele bescheiden aankopen en nieuwe projecten die ik samen met kunstenaars probeer te doen. Ze maken hier op locatie werk in oplage, wij krijgen er één van, zelf houden ze de rest. Budgettair is dat voordeliger.'

Van Lei Saito zijn de fotogravures aangekocht en niet de veel duurdere zilvergravures van dezelfde installatie. 'Op vergelijkbare wijze heb ik een grote prent gekocht van Koen Delaere, een kunstenaar die ik al

een tijd volg, en niet een van zijn schilderijen. Toen bleek dat hij steeds meer met fotokopieën werkt en daarmee experimenteert, heb ik hem gevraagd dat voort te zetten in een project bij Océ. Daarvoor heeft hij inmiddels een plan ontwikkeld dat in het najaar hier in Venlo moet worden gerealiseerd.'

De interne waardering voor de kunstcollectie blijkt groot, en dat doet Claudine Hellweg deugd. Illustratief is een opmerking van een van de medewerkers die verderop in deze Buun aan het woord komen: 'Toen ik hier kwam werken, zeiden ze: "Je mag een kunstwerk voor je kamer uitzoeken". Dat voelde als een cadeautje'. 'Leuk om te horen. Het zegt tegelijkertijd veel over het belang van de collectie', aldus de conservator.<

Geraadpleegde bronnen:

Collectie Océ-van der Grinten. Jonge kunst 1990-1996, uitgave bij de gelijknamige tentoonstelling in Bonnefantenmuseum Maastricht, 12 mei - 8 september 1996
Is de schilder happy? Océ-collectie 1995-2003, uitgave bij de gelijknamige tentoonstelling in Museum van Bommel van Dam, 14 maart - 11 mei 2003
Something and something else, een selectie van aankopen (2003-2008) uit de kunstcollectie van Océ, uitgave bij de gelijknamige tentoonstelling in Museum van Bommel van Dam, 19 september 2008 - 4 januari 2009

Object van Toon Leemans. Foto Egon Notermans

Thijs Lenssen (1957) is journalist/tekstschrijver en redacteur van de Buun. Voor Dagblad De Limburger/Het Limburgs Dagblad verzorgt hij de wekelijkse kunst-rubriek Nabeeld.

DE HELD EN DE HUFTER

door Marc van de Ven
foto's Peter de Ronde

Een van de opvallendste Nederlandse bioscoopfilms dit jaar was *Doodslag* van regisseur Pieter Kuijpers, over een ambulancebroeder bij wie de stoppen doorslaan na de zoveelste confrontatie met hufferigheid. Venlonaar Marcel Lenssen schreef het scenario voor de film die genomineerd werd voor de Prix Europa. 'We hebben conflicten nodig. Als we ze uitbannen, is het afgelopen met het leven.'

Een typische Pieter Kuijpers-film, zo schreven recensenten over *Doodslag*. De film draagt inderdaad overduidelijk de signatuur van de Tegelse regisseur. Net als zijn eerdere films *Van God los*, *Dennis P.* en *TBS* is *Doodslag* een realistische thriller over een maatschappelijk thema. En net als in die films geeft Kuijpers geen panklare antwoorden: hij zet de kijker aan het denken. Toch is *Doodslag* geen idee van Pieter Kuijpers zelf, maar van Marcel Lenssen. Beiden even oud, beiden uit Venlo, maar tot dan toe geen bekenden van elkaar. Cabaretier Theo Maassen bracht ze met elkaar in contact.

Ik weer

Doodslag was Marcells eerste filmscenario. Zijn eigenlijke werkterrein is het theater, waar hij via een omweg terecht kwam. 'Na mijn middelbare school ging ik natuurkunde studeren in Eindhoven. Vooral om te laten zien dat ik iets kon. Thuis was ik een beetje de pias van de familie. De middelbare school vond ik een geestdodende ramp. Het interesseerde me niet, ik wilde vooral voetballen. Mijn vader vroeg zich dan ook geregeld af of het met mij wel goed zou komen. Tijdens de studie natuurkunde kwam ik erachter dat ik het theater in wilde. Daarom ging ik na mijn diploma naar de theateropleiding. Daarna ben ik redelijk snel naar Amsterdam verhuisd.'

‘Provoceren vind ik prima, mits het aanzet tot denken. Als je aanzet tot daden, ga je te ver.’

Zijn werkkamer is de woonkamer van een tweekamerappartement, vijf minuten lopen van station Amsterdam Centraal, met uitzicht op de Bickersgracht. De ruimte is functioneel ingericht: een oude tafel met daarop een iMac, platenspeler met dozen lp's op de grond, tegen de muur een lange kast volgestouwd met boeken. *That's it.* Hier schreef hij het scenario voor *Doodslag*.

‘In 2006 speelde ik in het theater *Ik weer*’, vertelt hij over het ontstaan van de film. ‘Een solovoorstelling over een man die zijn comfortabel leven met financiële zekerheid opgeeft voor een onzeker bestaan als theatermaker. Maar het valt tegen, het theater levert niet op wat hij gehoopt had. Hij raakt gefrustreerd, is uit balans en krijgt dan te maken met asociaal gedrag. Daar worstelt hij mee, hij weet niet hoe hij ermee moet omgaan. De voorstelling liet vooral zien dat er altijd meerdere kanten aan een verhaal zitten. Vaak zijn er aanwijsbare redenen voor agressiviteit.’ Het stuk, genomineerd voor de BNG Nieuwe Theatermakers Prijs, werd een succes. Cabaretier Theo Maassen zag de voorstelling ook. ‘Ik kende Theo van de theateropleiding in Eindhoven. Hij zag in het idee van de voorstelling een film en stelde voor Pieter Kuijpers in het project te betrekken. Daardoor is het balletje gaan rollen.’

EEN LEVEN GERED EN ONTNOMEN

Het klikte tussen Pieter en Marcel. Samen bedachten ze het verhaal over de ambulancebroeder Max die in zijn werk het nodige voor zijn kiezen krijgt. Een neergestoken man overlijdt doordat Max zich aan het protocol houdt, een andere man wil niet geholpen worden door Max' collega Amira omdat ze Marokkaanse is, en een stand-up comedian zet hem voor paal en noemt hem een loser als hij een bezoeker helpt die flauwvalt. Een populaire cabaretier filmt dit laatste voorval en laat het zien in *De Wereld Draait Door*. Hij vraagt zich af of ‘die grote vriendelijke reus niet gewoon eens van zich moet afslaan?’ Als Max niet veel later te maken krijgt met een groepje jongeren dat zijn ambulance tegenhoudt terwijl hij naar een gecompliceerde bevalling moet, slaat hij inderdaad van zich af: hij raakt een van de jongens vol in zijn gezicht. Zonder zich verder om die jongen te bekommeren, rijden Max en zijn collega door naar de zwangere vrouw en brengen haar naar het ziekenhuis. Daar speelt zich een van de intrigerendste scènes uit de film af. Uit het scenario:

SCENE 37 INT. -- ZIEKENHUIS -- GANG SPOEDEISENDE HULP

Max verwisselt de lakens van zijn brancard. Hij gooit de vieze lakens in een wasmand. De man van de bevallen vrouw komt de gang in en wordt door een verpleegkundige naar de verloskamer geloodst. Max kijkt gespannen naar de deur van de verloskamer. Hij kan niet veel zien als die even open gaat om de man binnen te laten. Op dat moment ziet Max aan het eind van de gang twee collega-ambulancebroeders aan komen snellen. Max ziet in het voorbijgaan wie er op de brancard ligt. Het is Mo, die jongen die hij neergeslagen heeft. Max blijft geshockeerd staan. De brancard wordt aan het einde van de gang opgevangen door een medisch team. Zij verdwijnen met de brancard om de hoek. Max loopt voorzichtig door de gang in de richting van de kamer waar Mo wordt behandeld. De twee ambulancemedewerkers komen met hun brancard terug. Groeten Max. Die groet voorzichtig terug. Max loopt nog iets verder, in de hoop iets te kunnen zien, maar dan ziet hij een Marokkaanse jongen en vrouw hevig ontzet de lift uitkomen met een begeleider. Ze lopen gehaast richting shockroom en kijken Max even terloops aan. Max kijkt ze na. Dan hoort hij achter zich babygehuil. Zijn collega Amira komt opgelucht uit de kamer met een baby op haar arm.

Max heeft een nieuw leven gered en een ander het leven ontnomen. Hij gaat de bak in voor doodslag. Het vervolg van de film draait om de

vraag of hij een held is of een huffer. De film laat het oordeel aan de kijker over. Als Max niets gedaan had, dan zouden de moeder en haar kind zijn overleden. Maar - zo blijkt later in de film - de ‘kutmarokkaan’ die hij sloeg, was eigenlijk een lieve jongen vol dromen die de ruzie juist wilde sussen. En zo brengen meer complicerende factoren de kijker steeds meer in verwarring. Pieter Kuijpers zei er het volgende over in een interview: ‘Iets wordt al snel als hufferig ervaren, maar als je er dieper induikt en gaat kijken wat er aan de hand is, blijkt vaak dat er een reden is voor de dingen die iemand doet. De film speelt met die verschillende gevoelens. Elke keer als je denkt dat je weet wat je ervan vindt, komt er nieuwe informatie waardoor je er weer anders naar gaat kijken. Zo is het in het echte leven natuurlijk ook. Het is niet zo dat er een paar gekken rondlopen en de rest normaal is. Het is veel ingewikkelder dan dat.’

EMOTIONEEL ZWAAR BEROEP

Toen het verhaal eenmaal stond, vroeg Pieter Marcel om het scenario te schrijven. ‘Dat vond ik wel bijzonder. Een eer. Ik ben theatermaker. Schrijven regisseur. Maar het schrijven van een toneelscript is totaal iets

anders dan het schrijven van een filmscenario. In een toneelscript staan alleen de dialogen, de regisseur vult het verder in. In een filmscript schets je ook de situatie, de omgeving, je moet een beeld creëren, een sfeer. Daar begin je mee, de dialogen schrijf je er pas in de laatste fase bij. Dat heb ik wel moeten leren.’ Ook anders is de dwingende aanwezigheid van de zogenoemde vierde wand, zegt hij. ‘De vierde wand is een theaterterm. Het is de voorkant van het toneel, de denkbeeldige wand waar het publiek wel doorheen kan kijken, maar de acteurs op het toneel niet. In het moderne theater wordt die wand steeds vaker doorbroken: een acteur die zich plots rechtstreeks tot het publiek wendt of zelfs de interactie zoekt. In een thriller op doek kan dat niet.’

Om de wereld van ambulancepersoneel goed te doorgronden, reed Marcel zo’n twintig keer met een ziekenwagen mee. ‘Fantastisch om mee te maken. Het is een emotioneel zwaar beroep. Maar ambulancebroeders kunnen daar goed mee omgaan, ook met agressiviteit.’ Hij geeft een voorbeeld van wat hijzelf meemaakte tijdens zijn ‘stage’. ‘We stoppen bij een flatgebouw in een buitenwijk. Er wonen veel buitenlanders. Wij stappen uit. Een groepje buitenlandse

jongens komt naar ons toe en vraagt waar we moeten zijn. Onwillekeurig verplaats ik mijn portemonnee van de achterzak van mijn broek naar de voorkant. Over vooroordelen gesproken. De ambulancebroeders blijven rustig, pakken hun spullen en sluiten de auto af. Die voorzichtigheid werkt als een rode lap op een stier: “Waarom doe je de auto op slot? Vertrouw je ons niet?” Een broeder loopt naar de jongens toe, legt vriendelijk en rustig uit dat ze dat altijd doen en er is verder niets aan de hand. Maar stel je voor dat Max uit *Doodslag* op die ambulance had gezeten. Het hoofd helemaal vol met stress, het getreiter helemaal zat...’

Smullen van provocaties

Het scenario van Marcel overtuigde acteurs als Theo Maassen, Gijs Scholten van Aschat en Emmy Award-winnaar Maryam Hassouni om mee te doen. Zelf heeft Marcel een klein rolletje zonder tekst, als geluidsman. ‘Ik ben de hele tijd bij de productie betrokken geweest. Ik vond de samenwerking met Pieter en Theo heel inspirerend. Als schrijver heb je de film in je hoofd zitten, de regisseur heeft zijn eigen beeld en maakt zijn eigen film. Die ziet er anders uit dan in jouw gedachten, logisch. Vergelijk het met een boek dat je gelezen hebt en waarvan je later de verfilming ziet. We hebben ook nog wel een robbertje uitgevochten over bepaalde scènes. Zo is er een scène waar Max de confrontatie aangaat met de vader van de overleden jongen. Ik vind dat in potentie de mooiste, meest dramatische scène uit de film. In potentie, want wat mij betreft is die scène wat kort door de bocht geworden. Van mij had die veel langer mogen zijn. Meer uitgediept, nog intenser. Pieter vond dat niet nodig. Hij kijkt meer naar de rol van die scène in het verhaal, naar de functionaliteit. Ik ben meer op human interest gefocust, hij meer op de spanning. Maar met het eindresultaat zijn we allebei zeer tevreden. De film is ook herkenbaar voor ambulancepersoneel. Natuurlijk zouden zij in werkelijkheid nazorg en opvang gekregen hebben. Dat hebben we bewust uit de film gelaten: het is een spannende actiefilm, geen psychologisch drama. Bovendien ging het ons niet om volledige geloofwaardigheid, maar om het op gang brengen van de discussie.’

Dat is zonder enige twijfel gelukt: de film kreeg veel media-aandacht. Omdat het om een actueel thema gaat - bij de première draaide de SIRE-campagne *Handen af van onze hulpverleners* op volle toeren -, zeker ook omdat de media zelf een belangrijke rol spelen in de film. Het is mede dankzij een optreden van cabaretier Felix als tafelheer in *De Wereld Draait Door* dat Max van zich afslaat. Delen uit scène 29 van het scenario:

SCENE 29 INT. -- AMBULANCEKAZERNE -- ONTSPANNINGSRUIMTE -- SCHEMER
Max speelt tafeltennis met collega Frenk. Max is veel beter en wint. Max loopt triomfantelijk richting ‘huiskamer’. Op tv is DWDD. Tot zijn verbazing ziet Max Felix op de kruk zitten bij Matthijs van Nieuwkerk. We zien flarden van de opnames die Felix heeft gemaakt van het tafereel in het café: de stand-up comedian die Max en Amira belemmert in hun werk. (...)

FELIX
Wat vind jij? Kan dit?

MATTHIJS (lacht)
Nee. Dit kan natuurlijk niet. Die hulpverleners doen hun werk en hij maakt ze belachelijk. (...)

FELIX
Wat mij fascineert is die man, die grote vriendelijk reus. Je hoort steeds van die verhalen over

‘Iedere groep leeft in zijn eigen wereld, we hebben elkaar niet meer nodig. En dus verdwijnt de noodzaak om het met elkaar uit te zoeken.’

Om een metafoor uit de natuurkunde te gebruiken: om vooruit te komen, heb je weerstand nodig. Neem je die weerstand weg, dan haal je het leven weg. Op glad ijs kun je niet lopen.’

Metafoor voor het leven

Marcel staat op en loopt naar zijn boekenkast. Zoekend praat hij verder. ‘Het is natuurlijk heel menselijk om conflicten te vermijden, maar als het doorschiet, komen we in een plastic wereld en delven we ons eigen onderspit. Even kijken. Ah, hier.’ Hij pakt een boek uit de kast, *De Indringer* van de Franse filosoof Jean-Luc Nancy. ‘Hij had een hartziekte en stond voor de keuze: doodgaan of een harttransplantatie. Hij koos voor het laatste. Maar met een nieuw hart haalde hij een indringer zijn lichaam binnen. Het hart was dus zijn redder, maar tegelijkertijd ook zijn vijand. Want zijn lichaam wilde die vreemde nieuwkomer afstoten, ze hebben zijn hele lichaam vol gif moeten stoppen om te voorkomen dat dat gebeurde. Ik vind het een prachtige metafoor voor de manier waarop ik het leven zie. Als de maatschappij zich afzet tegen vreemden, dan doodt ze zichzelf. Maar ook als we conflicten uitbannen, is het afgelopen.’

Het zijn dit soort thema’s waarover Marcel veel nadenkt. En waarover hij graag genuanceerde voorstellingen wil maken. ‘Het is allemaal veel ingewikkelder dan het lijkt. Verschillende invalshoeken en genuanceerdheid zorgen ervoor dat we nadenken over bepaalde situaties. Ze zorgen voor begrip, voorkomen dat de balans naar het negatieve doorslaat. *Doodslag* opent met een letterlijke zin van Mark Rutte: we moeten Nederland terugveroveren op de hufters. Makkelijk gezegd. Maar wie zijn dat dan en hoe doe je dat? De film laat zien dat op die vragen geen simpel antwoord mogelijk is.’

Marcel hoopt in de toekomst meer voor film te gaan werken. Op dit moment werkt hij aan twee nieuwe toneelstukken en twee tv-series: een op eigen initiatief, voor de andere is hij na *Doodslag* gevraagd. ‘Een serie speelt zich af in de theaterwereld, de andere in de wereld van een professioneel trainingsbureau. En ja, conflicten spelen opnieuw een belangrijke rol. Dat zal altijd een thema blijven in mijn werk.’ <

Marc van de Ven (1966) is freelance tekstschrijver en redactielid van de Buun.

hulpverleners die lastig gevallen worden. Er zijn twee opties. Eén: dit is wat je wil. Die man is een masochist, hij vindt het lekker om afgezeikt te worden. Dan is er niks aan de hand, dan is het grappig. Of twee: dit is niet wat je wil en je geeft die gast een klap. Respect dwing je af. Soms moet je van je af slaan. Zeggen: tot hier en niet verder.

Marcel: ‘We leven in een tijdsgewricht waarin iedereen een mening heeft en die ook makkelijk kan verspreiden. Via social media, maar ook op televisie. Media smullen van provocaties. Provocaties als van de cabaretier in de film hoor je geregeld op tv. Ik vind het te makkelijk. Ze roepen het in de veilige omgeving van een tv-programma, niet als ze zelf in een lastige situatie beland zijn. Provoceren vind ik prima, mits het aanzet tot denken. Als je aanzet tot daden, ga je te ver. Dat gebeurt in de film. Maar media vreten het, het gaat hun puur om het scoren. En de kijker houdt nu eenmaal van conflictsituaties.’

De dood in de pot

Hoe dat komt, daarover heeft Marcel een theorie. ‘Wij snappen niet zoveel van het leven. Waarom word je verliefd, waarom gaat het voorbij? Je doet je best, maar je maakt ruzie en er ontstaat een puinhoop. Omdat we het niet weten, kijken we graag naar verhalen die we snappen. Naar sprookjes, bijvoorbeeld. Daarin is precies duidelijk wie goed is en wie slecht. En uiteindelijk komt alles op zijn pootjes terecht. *Feelgood* films hebben dat ook. Ze scheppen orde, structuur, fingeren een soort van zingeving. Maar de realiteit is natuurlijk veel minder zwart-wit. *Doodslag* laat die complexiteit zien.’

Zijn we in de onechte wereld - tv, games, internet - dol op conflicten, in werkelijkheid mijden we ze het liefst. Marcel noemt het de dood in de pot. ‘Op tal van manieren creëren we tegenwoordig onze wereld met gelijkgestemden. Resorts voor senioren, dating voor hoogopgeleiden, er staan hele woonwijken achter muren. Daarachter woont een homogeen gezelschap. Mijn zoontje had een vriendje in de straat, een jongetje met een rugzakje. Ze speelden vaak met elkaar, totdat het vriendje naar speciaal onderwijs moest en ze min of meer uit elkaar gehaald werden. Iedere groep in Nederland leeft in zijn eigen wereld, we hebben elkaar niet meer nodig. En dus verdwijnt de noodzaak om het met elkaar uit te zoeken. Dat was in mijn tijd anders, ik kan me menig opstootje herinneren met het schorriemorrie bij mij in de buurt. Is niets mis mee, het maakt je sterker, weerbaarder.’ Marcel vindt dat iedereen de straat op moet. ‘Jongeren, volwassenen, senioren, autochtonen, allochtonen. Ook medewerkers uit het bedrijfsleven. Zij krijgen trainingen met rollenspellen over hoe ze moeten omgaan met conflicten, maar dat is een veilige omgeving. Je kunt ze beter de straat opsturen of naar een voorstelling waarbij ze zich onbehaaglijk voelen. Dat zet veel meer aan tot nadenken.’

Grand Café de Maagdenberg. Synoniem voor gezelligheid, feest, sfeer. Maar in het tweehonderd jaar oude karakteristieke pand gebeuren vreemde dingen. Een archeoloog en twee paragnosten onderzoeken het geheim van De Maagdenberg en het verband met een lugubere plek even verderop in de wijk. 'Dit is een hele heftige plaats. Ik voel een enorme kwaadheid, hier krijg ik de rillingen. Bokkenrijders. Bokkenrijders!'

**door Frans Pollux
foto's Peter de Ronde**

Terrence Gunther (19), medewerker in het café, stond op een zaterdagavond op het toilet van De Maagdenberg te plassen. Aan de bar dronken zijn collega's pilsjes op een succesvolle avond; de laatste gasten waren net vertrokken. Het herentoilet van De Maagdenberg bevindt zich in een kleine ruimte, gescheiden van het tweehonderd jaar oude cafégedeelte door een zware, eikenhouten deur. Via een spiegel boven de wasbak kon Terrence tijdens het plassen de deur zien - die bleef dicht. Plotseling voelde hij dat er een vinger op zijn schouder tikte. Hij keek om. Er was niemand.

'Terrence kwam lijkkleek van de wc,' herinnert Bianca Wennekes (42) zich. Zij is sinds 2010 eigenaar van De Maagdenberg. Haar partner, Alex Khanna, had al vaker 'iets gevoeld' bij een bezoek aan het toilet. 'Maar niet zo heftig als wat Terrence toen meemaakte.' De jongen bevestigt: 'Ik heb nooit meer een stap op dat toilet gezet. Ik gebruik alleen nog de

Terrence Gunter en Bianca Wennekes

personeels-wc.' In elk ander restaurant zou Gunther worden uitgelachen door hippe, nuchtere collega's. Maar in De Maagdenberg zijn die collega's gewend aan vreemde gewaarwordingen. Suus Nabben (28) bijvoorbeeld, die in de bediening werkt, liep het restaurantgedeelte binnen met een vol dienblad. 'Het werd uit mijn hand geslagen,' zegt ze. 'Zomaar, vanuit het niets. En er was niemand in de buurt.'

Bert Marsman, twintig jaar, had in het begin nog de neiging om tegen zijn collega's te roepen: doe toch normaal. 'Maar je voelt gewoon dat hier iets is. Als ik nu 's avonds alleen moet sluiten, dan ren ik de laatste meters. Het is spooky.' De vrouwelijke personeelsleden sluiten sowieso nooit in hun eentje. En zelfs bedrijfsleider Tom Schattorjé (25) geeft onder het schenken van een Bourgogne toe dat hij wel eens de kriebels krijgt. 'Iemand vroeg laatst bij het specialiteitenmenu een bijzondere rode wijn. Ik daal de keldertrap af, kies een fles en draai me om - staat daar een schim. Recht voor me. Een dikke man. En nee, ik had niet al de hele avond wijn voorgeproefd. Ik weet zeker dat er iemand stond.' Hij twijfelt even. 'Of iets.'

Waar vliegende schotels en monsters van Loch Ness

in de regel door maximaal één persoon tegelijk worden waargenomen, ziet het personeel van De Maagdenberg regelmatig collectief dingen. 'Daar,' wijst Bianca de plek aan waar ze de vrijdag ervoor een verschijning heeft gezien, 'stond een figuur dat uit rook leek te bestaan.' Het was opnieuw aan het einde van een lange werkavond en het personeel zat aan de bar. 'We zagen het met zijn allen,' zegt Tom. 'Na zo'n gedeeld moment ben je gewoon wat minder sceptisch.' En ook minder bang. 'Ik vind het nu helemaal niet meer eng,' bezweert Bianca. 'We hebben zelfs een naam voor het spook. We noemen hem Otto.'

De meest lugubere plek van Venlo

Bodyshaker, staat er in neonletters op de kermisattractie. Het is avond. Rond het plein voor De Maagdenberg speelt zich het jaarlijks Midzomerfestijn af, inclusief snoepkraam, carrousel en botsauto's. De Bodyshaker, een 12-zitsbank die de hoogte ingaat en schokkerig ronddraait, staat op de Waterleidingsingel. Die straat loopt vanaf De Maagdenberg kaarsrecht naar de Venlose steilrand in het oosten. 'Van daarboven kun je de hele stad zien liggen,' mompelt Jacob Schotten (46) terwijl hij al wandelend door een dossier bladert. Schotten is archeoloog bij de Ge-

meente Venlo. We lopen richting de verhoging die hij in de verte aanwijst. 'Kijk,' zegt hij als hij de goede pagina heeft gevonden, 'hier zie je een achttiende-eeuws plaatje uit Amsterdam. Kinderen die vrolijk op dichtgevroren water spelen. En op de achtergrond, bungelend aan een touw aan een balk, drie aangevreten lijken. Er lijkt zelfs een vader te zijn getekend die zijn kinderen lachend wijst op de lichamen.' Het was in die tijd dan ook geen uitzonderlijk tafereel, legt Schotten uit. Elke stad, elk rechtsgebied had een eigen galg. Dat was niet alleen een plaats waar mensen middels de strop de dood vonden; het was vooral een tentoonstellingsplek. 'Veroordeelden werden vaak op het stadsplein publiek terechtgesteld, ook in Venlo. De lijken bracht men vervolgens op een kar naar de galg, een plek buiten de stad. Want in plaats

bied, het niemandsland tussen stad en bos. Dat was bij uitstek het terrein van heidense heksen, spoken, landlopers en kabouters. Bovendien vormden tentoongestelde lijken een waarschuwing voor reizigers: dit gebeurt er met je als je in deze stad niet aan de wet houdt. Om bezoekers van buiten te imponeren, lagen galgen dan ook vaak aan doorgaande wegen. En niet voor niets stonden ze op heuvels: zo waren de gehangenen al van veraf te zien. Het waren landmarks, die zelfs dienden als herkenningspunt bij het aanleggen van wegen. Van kerk naar kerk, van galg naar galg.

'Het beeld van vandaag vertekent een beetje,' zegt Schotten terwijl we ons door struiken klimmend een weg banen naar het terrein van het voormalige reitruithuis Manresa, bovenop de steilrand. 'Er staan

'We hebben zelfs een naam voor het spook. We noemen hem Otto'

van misdadigers in gewijde grond te begraven, liet men ze in de open lucht weggroten.' Dat had in de ogen van de vroegmoderne burger een paar evidente voordelen. Je ontnam de misdadiger met een gewijde begraafplaats een plek in de hemel. Zijn ziel zou voor eeuwig blijven dolen in dat schimmige buitenge-

gebouwen en bomen tussen ons en het centrum van Venlo. Maar vier, drie en zelfs twee eeuwen geleden was het land weids en kaal. Op de een of andere manier stellen mensen zich altijd wilde bossen voor als ze denken aan vroeger. Fout. Denk aan kaalgeveten heides, grote leegtes en ruime blikvelden.' Hij

Jacob Schotten

Schotten kijkt een tijdje rond. Dan dempt hij zijn stem. 'Dit is misschien wel de meest lugubere plek van Venlo.'

Gesprek met een neuriënd spook

Toen Norma Prikanowski (45) in 2002 psychisch instortte, wees alles op een burn-out. 'Maar omdat er bij ons thuis schilderijen van de muur donderden en mijn eigen katten mij ineens aanvielen, voelde ik dat er wat anders aan de hand moest zijn.' In de wereld van de alternatieve geneeswijze ontmoette Norma iemand die haar vertelde dat ze paranormaal begaafd was. Ze concludeerde dat haar instorting te wijten moest zijn aan haar overgevoeligheid voor spirituele zaken. Daarmee ging ze aan de slag. 'Ik leerde van die overgevoeligheid mijn instrument te maken. Inmiddels heb ik een praktijk als hypnotherapeut, medium, reikbehandelaar, rots- en watertrainer, paragnost, bloesem- en shiatsu-therapeut. Er komen mensen bij me die tien jaar lang zijn gestopt met medicijnen. Na één bezoek aan mij valt er een last van hun schouders en na vijf bezoeken kunnen ze omgaan met hun pijn.'

Frank Prikanowski (46) was vrachtwagenchauffeur tot hij in 2008 besloot de nieuwe route van zijn vrouw te volgen. Ze bestieren nu samen Ashana Holistic Care aan de Grote Straat in Tegelen. 'Ik help Norma. Als zij contact zoekt met een geest komen er soms zoveel

'Nergens zijn zoveel Venlonaren gedood als hier, precies op deze plaats'

reageert stellig op mijn twijfels dat deze verhoging vanaf de Venlose binnenstad zichtbaar zou zijn. Maar als we, ondanks de invallende duisternis, nog hoger voorbij roestig prikkeldraad klauteren, is in de verte zelfs Blerick te zien. 'Dit moet zo'n beetje het hoogste punt van Venlo zijn,' zegt Schotten. Tussen de dichte begroeiing ligt nog steeds de open plek waar ooit Manresa stond en waar een villawijk had moeten komen. Maar Schotten wijst op het hoge gras: 'Dat project ligt al jaren stil.'

We steken het grasveld over en lopen weer de struiken in. Daar lijken een paar bomen nog hoger te liggen dan de omgeving. Als we dichterbij komen zie ik een merkwaardige bult. Een onnatuurlijke, ronde verhoging in het landschap. We stappen over een kuil in een van de flanken van de heuvel. 'Restanten van een proefsleuf die hier gegraven is door archeologen. Deze bult is namelijk enorm interessant.' Zeker voor wie zoekt naar een verband met de vreemde gebeurtenissen in De Maagdenberg, wil ik zeggen, maar Schotten klimt al omhoog. Van bovenop, hemelsbreed tweehonderd meter van het café, kunnen we de hele stad en haar verre omgeving zien liggen.

nieuwsgierige entiteiten een kijkje nemen dat ik die op een afstandje moet houden.'

Voor paranormaal geïnteresseerden is Norma een begrip sinds ze in 2010 vierde werd ('ik had mijn week niet') in het televisieprogramma *Het zesde zintuig: plaats delict*. Nu zet ze aan een tafeltje in De Maagdenberg haar thee neer om te luisteren naar het verhaal van een vrouw. 'Die vrouw vindt je leuk,' zegt ze tegen haar man naast haar. 'Ze neuriet en ze vindt je leuk.' Ik kijk rond maar zie verder geen gasten. Frank lijkt niet onder de indruk. 'O,' zegt hij en hij wijdt uit over het vak van paragnost: 'Het is gewoon een hele hoop shit opruimen. Geesten van zelfmoordenaars, van slachtoffers van misdrijven - dat zijn vaak de plakkers. Die blijven hangen aan een locatie en gaan vervelend doen.'

Norma luistert nog even naar de neuriënde vrouw. Is het een spook? 'Noem het wat je wilt. Wij gebruiken de term entiteit.' Ik vraag of ze de vrouw kan beschrijven. Dat blijkt lastig, omdat ieder medium in elke entiteit iets anders ziet. 'Het zijn energieën die enkel in jou vorm krijgen. Ze passen zich aan jouw angsten, verlangens of wensen aan. Het kan zijn dat

ik een engelachtige vrouw zie, terwijl Frank dezelfde entiteit als een lelijke feeks omschrijft.'

Frank probeert wat te zeggen maar Norma gebaart dat hij stil moet zijn. Ze concentreert zich. 'Nu vindt de vrouw jou niet meer leuk. Je toont te weinig interesse, Frank.' Haar man lacht: 'Tja, het is een zwaar vak.'

Minder zwaar dan ik dacht, in elk geval. 'Ik had de Prikanowski's uitgenodigd in de hoop dat zij ergens in het eeuwenoude pand contact konden leggen met een eventuele verschijning.' Ik zag beelden voor me van een schuimbekkende, trillende Norma die met weggedraaide ogen en een mannenstem schunnige taal uitkraamt. Ik verwachtte van Frank toch minstens gedeclameerde Latijnse verzen en gezwaai met een crucifix. Maar al binnen een kwartier knoopt Norma, gezellig keuvelend onder een kop thee, zonder zichtbare moeite een gesprekje aan met een neuriënd spook. 'Als ik mijn zendertje aanzet vang ik altijd wat op,' verklaart Norma dat gemak. 'Er zijn zoveel entiteiten. En zeker op ontmoetingsplaatsen als kroegen stikt het van de geesten. Daarachter zit bijvoorbeeld een wat dikkere meneer. Helemaal opgetut, alsof hij een avondje chique gaat stappen.'

Frank vertelt dat een ziel soms blijft hangen op de plek waar hij of zij bij leven graag kwam. Ook als het niet om verdoemden gaat. 'Dan willen ze eenvoudigweg niet naar de hemel. Waarom zouden ze ook? Ze

'Tja, het is een zwaar vak'

hielden van hun café. Het zijn gewoon hele normale karakters. We moeten dan echt met ze in therapie gaan, praatsessies houden, om ze ervan te overtuigen dat ze beter kunnen vertrekken.'

'Maar vaak horen ze bij een gebouw,' vult Norma aan. 'Dan moet je ze niet willen weggagen. Het geeft een plek als deze zijn karakter.' Frank: 'Pas als entiteiten kwaad in de zin hebben, komen wij in actie. Ze kunnen ervoor zorgen dat je stemmen of geklop hoort, dat je het benauwd krijgt, dat je rare dingen ziet; ze maken je helemaal gek.' Van de neuriënde vrouw en de dikke meneer heeft niemand last, betoogt Norma. Maar of er elders in De Maagdenberg nog iets anders huist?

Voetstappen en geluiden

Huize Maagdenberg stamt uit het jaar 1800. Gebouwd aan de belangrijke en oeroude weg naar Leuth, is het aanvankelijk een hoeve met een flinke lap grond. Als Venlo in 1830 wordt veroverd door de net onafhankelijk geworden Belgen, verovert de Belgische generaal Mathieu de Brialmont ook nog een meisjeshart: hij trouwt Anna-Maria Verwins, een dochter van de Venlose familie die het landgoed liet aanleggen. De

Frank en Norma Prikanowski

hoorde. Dat iemand met iets aan het schuiven was. En ik lag helemaal alleen op een matras in dat grote, lege gebouw. Doodeng. Dus ik deed geen oog dicht. De nachten daarna heb ik steeds heel veel gedronken voor ik naar boven ging, toen een tafel voor mijn deur geschoven en het licht aangelaaten. Het is echt een heel gekke plek. Er zit iets.'

Galgenberg: massa's botten

'Nergens zijn zoveel Venlonaren gedood als hier, precies op deze plaats.' Jacob Schotten tikt met zijn voet op de heuvel bovenop de steilrand. 'Hier moeten botten liggen van massa's terechtgestelden. Sommigen zijn hier geëxecuteerd, anderen zijn in de stad gedood en hierheen gebracht. Of ze bonden een veroordeelde hier gewond maar levend op een verhoging vast. Ze lieten hem dan letterlijk creperen.' Schotten zou de Galgenberg van Venlo graag nader onderzoeken. 'Dat is nog nooit goed gebeurd.' Een interessante vraag is bijvoorbeeld of er in de buurt van deze massagraven uit de Late Middeleeuwen en de Vroegmoderne Tijd nog oudere menselijke resten liggen verborgen. Executieplaatsen werden in de Middeleeuwen nogal eens aangelegd op grafheuvels of urnenvelden uit de IJzertijd. Die Keltische cultusplaatsen behielden tot in de Vroege Middeleeuwen hun mythische reputatie maar toen het Christendom de samenleving in haar greep kreeg, veranderde de betekenis van dat soort prehis-

'Hier hebben executies plaatsgevonden'

Brialmont wordt eigenaar van Huize Maagdenberg. Pas in 1871 krijgt het pand met een verbouwing het aanzien van tegenwoordig. En de herbergfunctie is van nog later.

In 2010 besluit Bianca Wennekes dat ze in De Maagdenberg haar meisjesdroom wil realiseren. De geboren Amsterdamse verdiende haar sporen als cateraar, runt behalve een gezin ook nog een vishandel in Venlo, en ziet kansen in het pand. 'Het is een prachtige locatie, met een pleintje en een terras, een karakteristiek gebouw, een sfeervolle eetruimte en een ontzettend gezellig café. Ik was meteen verliefd. En ik kon Baer Dielen aantrekken, een echte Venlose kok die op sterrenniveau heeft gekookt bij Beluga en De Librije. Het plaatje klopte gewoon.'

Dat doet het nog steeds - het eten is fantastisch. Maar de eerste weken waren voor Bianca niet eenvoudig. Ze sliep door omstandigheden in een van de kamers op de bovenverdieping. 'Ik had even geen thuis, dus ik denk: ik ga logeren in mijn nieuwe zaak. De eerste nacht was verschrikkelijk. Ik hoorde overal geluiden. Gekraak, natuurlijk, want dat hoort bij een oud pand. Maar ik ben ervan overtuigd dat ik ook voetstappen

torische begraafplaatsen. Ze werden, in de woorden van hoogleraar archeologie Nico Roymans van de Vrije Universiteit, 'gediaboliseerd'. Roymans legt in een wetenschappelijk artikel uit hoe de dodenvelden vanaf dat moment werden gezien als heidense plekken, ver van kerk, parochie en gewijde bronnen en bomen. Ze lagen in het ongecultiveerde deel van het landschap, het gevaarlijke, wilde deel - en er dwaalden demonen rond. Heksen, aardmannen, duivels en dwaallichten: de ideale locatie voor een galg. Daar moest de ziel van de terechtgestelde zijn tijd voorlopig doorbrengen.

'Het zal in die jaren geen pretje zijn geweest om hier te staan,' verplaatst Jacob Schotten zich in de middeleeuwen. 'Zeker niet als veroordeelde natuurlijk, maar ook niet als toeschouwer. Dit was een plek met een negatieve lading.'

De beul, of scherprechter, had nogal wat mogelijkheden om zijn terechtstelling te voltrekken. Afhankelijk van de misdaad werd er bij een zitting van de schepenbank - die buiten op de markt plaatsvond - een passende straf uitgesproken. Onthoofding, vaak bedoeld voor veroordeelden met adellijk bloed, was

een milde straf. 'En dan kwam het aan op de kwaliteiten van de beul. Hoofd en romp in één slag scheiden was namelijk geen eenvoudige opgave. Uit beschrijvingen is bekend dat beulen soms een tollende beweging maakten, zoals bij het kogelslingeren op de Olympische Spelen. Met zo'n aanloop kon de beul het zwaard genoeg kracht meegeven voor de beslissende slag.'

Dat het nogal wat van het zwaard vergde blijkt uit declaraties in steden die, wat dit onderwerp betreft, beter historisch zijn onderzocht dan Venlo. 'Een beul vroeg dan twee tot drie keer per jaar geld voor een nieuw zwaard. Daarnaast kreeg hij een vergoeding die verschilde per straf. Aan een onthoofding hield hij meer over dan aan een ophanging.' Een sleur werd het beulsvak nooit - er was voldoende variatie. Schotten: 'Denk aan het vierendelen waarbij het lichaam in vier stukken gehouwen wordt of in vieren getrokken wordt door paarden. Maar ook verbranden, het afsnijden van het hoofd met een mes, begraven, verdrinken of koken in olie was mogelijk. En je had natuurlijk het radbraken. Die straf was voor zware misdadigers gereserveerd. Je werd vastgebonden op een rad en de beul versplinterde, met een ijzeren staaf, in acht slagen alle botten in je lichaam. Met de negende slag in je hartstreek kreeg je als je geluk had de 'genadeslag', maar meestal lieten ze je nog net levend achter.

'Het moet op de Galgenberg in Venlo allemaal gebeurd zijn'

Het rad werd dan op een staak gezet en je was overgeleverd aan vogels, dorst en de zon.'

Martelen voor het doden was bij zware misdaden gebruikelijk. Martelen ná het doden kwam ook voor. 'Zelfmoord was zo'n beetje de grootste zonde die je kon bedenken,' verklaart Schotten het mishandelen van stoffelijke overschotten van zelfmoordenaars. 'Je wilde absoluut voorkomen dat ze nog konden herrijzen, dus ze moesten letterlijk gebroken worden. En nog een aardigheidje: dieren werden ook terechtgesteld. Een valse hond, een duivelse kip, een weggelopen paard.'

Het moet op de Galgenberg in Venlo allemaal gebeurd zijn. 'Onduidelijk is hoeveel galgen hier precies gestaan hebben maar op de vroegste kaart van Venlo uit ongeveer 1570 staat deze plek al als galgenveld aangeduid,' zegt Schotten. 'Later zijn er nog executieplaatsen op de Lichtenberg en ten noorden van de Gelderse Poort geweest, maar deze hier was de oudste en de belangrijkste.'

Rillingen

Norma blijkt zo gevoelig voor entiteiten dat ze, terwijl

we over de Waterleidingsingel naar de steilrand lopen, voortdurend verschijningen hoort en ziet. 'Daar hangt iemand uit het raam,' wijst ze, 'en daar komt een veldwachter voorbij op een fiets.' Figuren uit verschillende historische periodes verschijnen aan de lopende band en door elkaar heen. 'Er wandelt een kind met ons mee in kleding van honderd jaar geleden. En daar ligt een scherpschutter met zo'n pothelm. Dat is toch Amerikaans, Frank, zo'n helm?' Haar man is wat bedachtzamer. Vanuit het niets vraagt hij plotse-ling: 'Is er hier een galg in de buurt?' Ik heb de twee paragnosten niets verteld over de Galgenberg, al verwijst de Wikipediapagina van Huize Maagdenberg al in de tweede alinea naar de dodenheuvel. Mijn verzochte idee was dat Frank en Norma wellicht een connectie konden maken tussen De Maagdenberg en een dolende ziel rond de executieplaats. Maar Norma vangt te veel signalen op om meteen te reageren op Franks opmerking. 'Er cirkelt voortdurend een man om ons heen die op zijn horloge wijst. Hij wil betaald krijgen, hij wil geld zien.'

Als we aankomen bij een paadje dat recht naar de Galgenberg loopt is het al bijna donker. Bij het paad-

ik door. En er loopt een man rond, een verklikker. Ik zie werkluï, met een pet op. En een soort opzichter.' Ze knikt naar haar man: 'Frank, ga even aftasten.' Norma klimt boven op de berg terwijl haar man op een afstandje in de struiken geconcentreerd naar de grond gaat staren. 'Ik moet deze frequentie vastzetten en ondertussen gaat Frank daarachter alles aftasten. Dat kan ik zelf niet doen; als ik hier nu wegloop, verlies ik de frequentie. Vandaar.' Ze sluit haar ogen. 'Onprettige plek. Die volgens mij iets met smokkelen te maken heeft. Bokkenrijders. Bokkenrijders!' Frank komt terug: 'Ik zie honden die iemand zoeken.' Norma gaat eroverheen: 'Die heb ik ook gezien, ze zoeken de persoon die gestoken is. En er is iets van een bijeenkomst. Even inloggen op die mensen, wacht.' Ik vraag of ze zich alleen op de heuvel willen concentreren. Na een paar minuten zegt Frank: 'Dit is geen natuurlijke verhoging. Die is door mensen gemaakt.' 'Nu ga je denken,' zegt Norma, 'en dat is niet de bedoeling.' Frank knikt. Norma concludeert: 'Hier zijn dingen gebeurt die niet door de beugel kunnen en dit is geen normale berg. Maar hoe precies, kan ik nu niet zeggen. Meestal krijg ik achteraf thuis nog extra informatie door, als het allemaal een beetje gezakt is.' Als het even stil wordt, besluit ik te vertellen op welke beladen plek we staan. 'Zie je wel,' roept Frank. Toch vraag ik waarom Norma zoveel verhalen door elkaar

'Op zo'n intense locatie krijg je een klontering van energie'

je ligt een woonhuis. 'Hier zouden wij dus nooit gaan wonen,' zegt Frank. 'Dit voelt echt heel fout.' 'Dat huis klopt niet,' beaamt Norma. 'Dat staat op een foute plek. Daar zul je nooit gelukkig worden. Ziek - dat wordt je er wel.'

Ik vertel dat we het paadje moeten volgen naar boven. 'O nee,' zegt Norma meteen. 'Dat ga ik niet doen. Ik voel hier ontzettend veel entiteiten. Een groep mannen. Eentje praat met een raar accent. Hij wil weten wat we komen doen.' Uiteindelijk durft Norma het toch aan: ze vraagt of ik voorop wil lopen en Frank haar in de rug wil dekken. 'Dan kan ik mijn interne zender tunen zonder gestoord te worden.' Stapje voor stapje naderen we de Galgenberg. 'Dit is een hele heftige plaats,' fluistert Norma. 'Ik voel een enorme kwaadheid. Hier krijg ik de rillingen.' En ook Frank wordt nog stiller dan hij al was. Als we bij de onnatuurlijke bult aankomen waar ooit de stadsgalg gestaan moet hebben, houden ze in.

'Hier hebben executies plaatsgevonden,' zegt Frank, maar Norma hoort hem niet want ze zit op een andere lijn: 'Ze zijn mij aan het zoeken. Ik voel wat in mijn zij, alsof ik gestoken ben. Tweede Wereldoorlog, dat krijg

'binnenkrijgt' die niets met executies te maken hebben. Frank verklaart: 'Op zo'n intense locatie krijg je een klontering van energie. Zoveel terechtgestelden, zoveel zielen die vastzitten - het is een stapeling van entiteiten die allemaal tegelijk hun verhaal willen doen. En daaruit kun je bijna geen entiteit meer individueel lospeuteren. Daarom voelt Norma van alles door elkaar.'

'Bokkenrijders,' zegt zij nog eens.

Topcrimineel

Wie halverwege de achttiende eeuw vanuit Belfeld naar Venlo wandelde, liep volgens de overlevering het risico over een touwtje te struikelen dat dwars over een beekje gespannen was. Aan dat touwtje zat een belletje. Het rinkelen daarvan was voor de in Sittard geboren Hendrick Curts, alias Heijntje de Loper, het teken om samen met zijn kornuiten uit een hinderlaag tevoorschijn te springen. De nietsvermoedende wandelaar werd beroofd en belandde met een molensteen om zijn nek in de Maas.

Tussen dit soort overvallen en het brandstichten door hield de Bokkenrijders-achtige bende van de landlo-

per Curts zich schuil rond een grote boerderij, ten zuiden van Venlo. Daar liep ook de justitiële grens tussen Gelre en Gulik: ideaal voor een voortvluchtige boef. De hoeve ligt er nog steeds, sinds kort aan het monumentale zicht onttrokken door een kantoor-kolos en de nieuwe brandweerkazerne, en heet nog altijd Hulsterhof. Ze bezorgde Hendrick, een kleine, slanke landloper met een dikke kop, bruine ogen, bruine krullen en een smalle neus, zijn legendarisch geworden bijnaam Hulster Heinke.

In de nacht van 8 op 9 oktober 1753 staken Heinke en zijn makkers de Gelderse Postwagen, een herberg aan de Herungerweg, in brand. Het gebouw werd volledig verwoest. Bij de aanslag kwam de achtjarige zoon van de herbergier, Godefridus Goossens, om het leven, 'lebendigh verbrant'. Dat leidde tot zoveel verontwaardiging dat er een klopjacht volgde op de daders. En dat Hulster Heinke niet bepaald een kruimeldief was, blijkt uit het verzoek van de magistraat van Venlo aan de Staten-Generaal om 'een geheel Esquadron, ten minste met eene compagnie Ruyters off Dragonders'.

Nog voor het einde van het jaar werd de bendeleider opgepakt in de Hulsterhof. De processtukken zijn helaas verdwenen maar er bestaat nog een geschreven getuigenis, ondertekend door de toenmalige eigenaar van Hulsterhoeve, Steven Dings. Zijn

nazaat, amateurhistoricus Marcel Dings, onderzocht voor aflevering 13 van de geschiedkundige reeks Venlose Katernen de bronnen. Hij concludeert dat Hulster Heinke op 26 januari 1754 door de stadsbeul is geradbraakt, bovenop de Galgenberg bij Huize Manresa, op een steenworp afstand van de plek waar vijftig jaar later De Maagdenberg zou verrijzen. Vijf vrouwelijke bendeleden werden ook veroordeeld. Van Gertruyd Kappes, bijnaam Zwarte Trui, weten we dat ze is opgehangen. De straf van twee andere vrouwen beperkte zich tot geselen, brandmerken en verbanning.

Toen op 6 mei 1954 tijdens graafwerkzaamheden bij het klooster Manresa menselijke resten tevoorschijn

kwamen, dacht in eerste instantie iedereen aan de Tweede Wereldoorlog. Maar omdat na onderzoek bleek dat de botten zeker ouder waren dan dertig jaar, legde men de link met het galgenveld. Een deel van de gevonden botten was vrouwelijk. Het merendeel is teruggelegd; een schedel en onder meer stukken van een ruggenwervel liggen nog altijd in een doos in het depot van het Limburgs Museum. Bij de schedel zit een vergeeld briefje waarop met potlood is geschreven: No. 620 Hulster Heinke. Zou het kunnen dat De Maagdenberg wordt geplaagd door een entiteit die boos is dat zijn graf in 1954 werd verstoord?

Brialmonte kunnen zijn, de jonge Venlose Anna-Maria Verwins? Is het een van de vrouwen uit de beruchte bende van Hulster Heinke? 'Naar namen kan ik niet vragen,' antwoordt Norma. 'Zo werkt dat niet.'

Na een tijdje ingelogd te zijn, concluderen Frank en Norma dat dit de entiteit is die voor overlast zorgt. 'Het meisje is de weg kwijt. Ze snapt niet wat ze hier nog doet. En vooral niet wat wij hier doen.' Frank: 'Je zult als geest ook maar allemaal nieuwe mensen in je huis krijgen.' Over uitdrijving twijfelen ze. Het is een gevoelige afweging: hoort de entiteit bij het karaktervolle pand? Zal het café een deel van zijn charme verliezen als de geest verdwijnt? Of is de dolende ziel van de jonge vrouw zo verward dat ze mensen de stuipen op het lijf blijft jagen? 'Ik denk dat ze voornamelijk hierboven rondwaalt. Met af en toe een uitstapje naar beneden.' Frank houdt alle opties open: 'Als we haar willen verjagen, moeten we een beroep doen op entiteiten die ons welgevallig zijn. Een soort beschermengelen. Die heeft iedereen. Maar wij kunnen ze inzetten tegen anderen.'

Een van die anderen - en de meest aansprekende - zou Hulster Heinke kunnen zijn. Mocht ik ooit de filmrechten van dit artikel willen verkopen, is een verband tussen de Maagdenberg en de geest van Venlo's beroemdste misdadiger die tweehonderd meter verderop terecht werd gesteld, onmisbaar. Ik besluit Frank en Norma te vertellen over Hulster Heinke en

'Je zult als geest ook maar allemaal nieuwe mensen in je huis krijgen'

Uitdrijving

Norma Prikanowski staat in trance in de donkere kamer boven de eetzaal in Grand Café De Maagdenberg. Beneden geniet een gezelschap van het diner - tam konijn met pastalinten, Limburgse mosterd en platte peterselie-

Af en toe horen we ze lachen. Verder klinkt er alleen gekraak bij elke voetstap die Frank Prikanowski zet. Hij bekijkt de heiligenbeeldjes en de vergeelde schilderijen in de andere ruimtes op de bovenverdieping. Ondertussen krijgt Norma contact: 'Er is hier een jonge vrouw.'

Het is de kamer waar eigenares Bianca Wennekes een tijdlang heeft gelogeed en waar het volgens haar spookte. Ook Frank probeert op de entiteit in te loggen ('stel je een computernetwerk voor dat altijd bestaat maar waar jij alleen maar af en toe een kijkje gaat nemen'). Norma is er meteen zeker van dat er iets mis is met de jongedame. 'Ze heeft een tik van de molen gehad. Er is iets ergs gebeurd, iets dat ze niet heeft kunnen verwerken. En nu woont ze hier. Of liever gezegd: moet ze hier wonen. Eigenlijk wil ze weg.' Zou het de echtgenote van de Belgische generaal De

zijn bittere einde. Norma zondert zich af. Dan lijkt ze contact te hebben. Frank en ik spitsen onze oren. 'Nee,' zucht Norma uiteindelijk. 'Het is toch echt een jonge vrouw.'

Een historische toplocatie

Wanneer ik met archeoloog Jacob Schotten terugkeer bij De Maagdenberg, is de Bodyshaker al gesloten. Op het terras van De Maagdenberg gaat het Midzomerfestijn nog even door: er speelt een band en de tapkraan staat open. Ik opper het idee om de botten in het Limburgs Museum nader te onderzoeken. Met C14-datering moet ze achterhalen zijn uit welke tijd ze stammen en bestudering van de botten kan iets over de leeftijd van de overledenen onthullen. 'De kans is klein, maar het zou inderdaad prachtig zijn,' droomt Schotten, 'als we Hulster Heinke overtuigend kunnen koppelen aan de Galgenberg. Dan krijgt die historische toplocatie, dat monument, eindelijk de aandacht die het verdient. Het is gewoon zó jammer dat de bult waar ooit de galg heeft gestaan volslagen onbekend is bij het grote publiek.'

In 2004 is het gebied archeologisch onderzocht. Niet

'Bianca en haar personeel zijn gewend geraakt aan hun huisgeesten'

uitpuittend, maar blijkbaar voldoende om in een onderzoeksrapport het belang van de Galgenberg uiteindelijk 'te gering' te achten. Het gebied werd vrijgegeven. Een probleem is dat de gemeente achteraf niet meer terug kan komen op zo'n rapport. 'Dat zou onbehoorlijk bestuur zijn,' legt Schotten uit. 'Iemand die dit gebied wil ontwikkelen moet rechtszekerheid hebben.' Maar tegelijkertijd jeuken zijn handen om meer te onderzoeken dan acht jaar geleden. 'Natuurlijk zou ik graag nog beter willen kijken. Al hoop ik in de eerste plaats dat de Galgenberg behouden blijft. Als je het mij vraagt verdient deze bijzondere plek aandacht. Een markering zou mooi zijn. O ja, en een makkelijke manier om hier te komen.'

Nog mooier zou het zijn als we Hulster Heinke hadden kunnen spreken. In De Maagdenberg, via Norma en Frank. Maar de paragnosten zijn helder: Heinke huist daar niet. En wat er wel huist, wordt voorlopig met rust gelaten. Bianca en haar personeel zijn gewend geraakt aan hun huisgeesten. En het belangrijkste: hun gasten merken nooit iets.

Behalve degene die het restaurantgedeelte binnenkomt en kijkt naar het schilderij aan de muur links

naast de deur, een afbeelding van een jonge vrouw. Dat schilderij hangt scheef. Hang het recht, eet een hapje en kijk weer: het zal opnieuw scheefhangen. <

Frans Pollux schrijft columns, liedjes, toneelteksten en boeken. Hij werkt als programmamaker bij L1. Zijn debuutroman *Het gelijk van Heisenberg* verscheen in 2010. Sinds dit jaar is hij hoofdredacteur van de Buun.

MARLIES SCHEPENS, VICE PRESIDENT HRM, R&D / M&L
Kunstwerk: **MARJOLIJN DE WIT**, ZONDER TITEL, 2006, OLIEVERF OP DOEK

Toen ik hier drie jaar geleden kwam werken, zeiden ze: “Je mag een kunstwerk voor je kamer uitzoeken”. Dat voelde als een cadeautje. Dat had ik nooit eerder meegemaakt, wel dat er posters op de werkkamer hingen, maar echte kunst niet. In de sollicitatietijd was me al opgevallen hoeveel kunst je in de gebouwen tegenkomt. Dat moet wel een leuk bedrijf zijn, dacht ik bij mezelf. Ik hou van kleur en van grote werken. In het depot viel mijn oog meteen op dit schilderij. Ik was net terug van een vakantie op Jamaica, en die Caraïbische sfeer zag ik hier duidelijk in terug. Het heeft een warme uitstraling. Rechts zie je nog net een vrouw, die zwart is bovendien. Ze staat in de keuken, te zien aan de louvredeurtjes en vloertegeltjes. Het geeft aan hoe belangrijk koken is. De bloemen zien er al exotisch uit, het zijn geen Nederlandse tulpen.

Het past hier erg goed, bij de grijze wandkleuren. En ik krijg er vaak opmerkingen over van bezoekers, over die kippen vooral. Het is een ijsbreker

bij gesprekken. Sollicitanten grijpen het aan om over kunst te praten die ze elders hebben gezien. Mijn werk is erop gericht dat mensen op de juiste plek zitten en dat ze zich kunnen blijven ontwikkelen. Als iemand op de juiste plek zit, levert dat een bijdrage aan het succes van het bedrijf. Ik moet ook wel eens minder prettige gesprekken voeren. Dit schilderij brengt sfeer mee. Het schilderij van Sidi El Karchi, bijvoorbeeld, dat vlakbij in de gang hangt, zou hier te confronterend overkomen, ook voor mezelf.

Ik ga regelmatig naar tentoonstellingen, zoals de KunstRAI en open atelierdagen. Ik vind het prachtig als kunstenaars hun werk tonen. Ik hou meer van abstracte dan figuratieve kunst, en van olieverf die er dik op zit. Dat heeft dit werk allebei. En het is nog steeds mijn favoriet.’

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

De Tegelse palagi van Tuvalu

Je sluit je ogen, draait aan de wereldbol en met je wijsvinger zet je de aarde weer stil. Je kijkt en ziet dat je vingernagel midden in de Stille Oceaan één van de eilanden van de Polynesische archipel Tuvalu raakt. Je hebt er nog nooit van gehoord, maar weet dat je missie is begonnen: Paul Driessen wil Tuvalu op de voetbalkaart zetten. ‘Voordat ik doodga, wil ik iets gedaan hebben dat van betekenis is geweest.’

door Jeroen van den Kroonenberg
foto's Paul Driessen

Waar kent u Tuvalu van?

Tuvalu haalde voordat Foppe de Haan er bondscoach werd vooral het nieuws vanwege de klimaatveranderingen. Het landje dreigt namelijk als een van de eerste te verdwijnen door de stijgende zeespiegel. Tuvalu ligt slechts enkele meters boven het zeeoppervlak. En er was dit jaar nog iets: Tuvalu werkte samen met Iran. Vijftien Iraanse tankers wisten het olie-embargo te omzeilen door onder de vlag van Tuvalu te gaan varen. Ook de domeinnaam .tv komt van Tuvalu. Een groot bedrijf huurt die naam van het land, omdat het de meest gebruikte afkorting in de wereld is voor het woord televisie.

In een tijd van verregaande globalisering zijn bijzondere bestemmingen zeldzaam geworden. Vrienden die naar Thailand, Indonesië of Argentinië op vakantie gaan worden 'veel plezier' gewenst. Alleen opa en oma zetten nog vraagtekens bij een dergelijke bestemming. Toch bestaan er onbedorven plekjes die niet binnen een vliegetmaal te bereiken zijn. Plekken waar een blanke nog bekeken wordt alsof hij de eerste is in zijn soort. Zo'n plek is Tuvalu. In 1568 ontdekt door de Portugees Álvaro de Mendaña de Neira, in 2009 herontdekt door Tegelenaar Paul Driessen. Hij laat de eeuwenoude Europese traditie van het uitbuiten voor wat het is en besluit iets te delen met de *locals*. Hij introduceert er: het Nederlandse voetbal.

Tuvalu ligt op 12.000 kilometer van Nederland. Op de negen eilanden samen wonen 11.000 mensen. De meesten zijn werkeloos. De mannen die niet in een hutje liggen te slapen zijn veelal actief in de visserij.

Paul Driessen

Funafuti vanuit het vliegtuig

Driessen komt achter deze informatie, nadat hij in de zomer van 2009 met de geëvolueerde wereldbol Google Earth toevallig op Tuvalu stuit als zijn nieuwe project. Nu, drie jaar later, is hij als een junk. Tuvalu is de spuit, voetbal de heroïne.

The Bucket List

'Ik moet gewoon altijd een uitdaging hebben. Voordat ik doodga, wil ik iets gedaan hebben dat van betekenis is geweest.' Het klinkt redelijk romantisch en idealistisch. Driessen had in het verleden een aantal projecten die niet zo succesvol waren, maar dit keer lijkt het anders te lopen. In het voormalige Chinese restaurant Alla Casa aan het Nolensplein zuigt hij zijn spaghetti naar binnen. 'Weet je dat in Tuvalu ook een Chinees zit. Dat is hét restaurant van het land en de plek waar ze gasten mee naartoe nemen.' Driessen droomt weg als hij aan Tuvalu denkt. De ansichtkaart die hij heeft laten maken voor de stichting Dutch Support Tuvalu laat zien waarom zijn aandacht het liefst uitgaat naar die plek. Het leven staat er in de relaxmodus. Je kunt aan beide kanten van het atol de turquoise zee induiken. Veel tijd kost het niet om dat te doen: het hoofdeiland is slechts tweehonderd meter breed. 'Eigenlijk begon het in juli 2009 als een grap. We hadden een barbecue bij een vriend toen de film *The Bucket List* ter sprake kwam. In die film werken de hoofdpersonen een lijst af met zaken die je gedaan moet hebben voordat je sterft. Mijn nummer één was op dat moment: bondscoach worden van een land.'

Een normaal mens bedenkt dergelijke zaken terwijl hij zich een delirium zuipt en vraagt zich de volgende morgen af wat hij ook alweer heeft ge-

Ondertekening van het contract in 2010

zegt. Bij Driessen gaat dat anders; hij werkt zijn idee uit tot een actieplan. 'De Pacific is een gebied dat nog vrij onbekend is. Ik kwam uit bij Palau, maar zag via Google Earth dat ze daar vooral honkbalvelden hebben. Na een beetje verder scrollen kwam ik bij Tuvalu en daar heb ik me op gericht.' Hij zoekt contact met de voorzitter van de voetbalbond. Die voelt wel iets voor zijn plannen. Toch besluit hij af te zien van het Bucket List-idee om bondscoach te worden. 'Ik zou mezelf voor schut zetten. Ik heb geen technische voetbalachtergrond en daarmee zou ik niet geloofwaardig overkomen.'

Palagi palagi

Driessen besluit een andere route te kiezen. Hij verneemt dat Tuvalu al een tijdje bezig is om lid te worden van de FIFA. Driessen wordt benoemd tot commercieel directeur van de voetbalbond van het land, maar is meer

bezig als algemeen directeur om allerlei zaken te regelen. Omdat besturen op grote afstand en zonder echt kennis gemaakt te hebben niet werkt, boekt hij in december 2010 een ticket naar Tuvalu. Via Amsterdam, Hongkong en Fiji komt hij uiteindelijk in Funafuti terecht. 'In totaal ben je aan pure vliegtijd 24 uur kwijt. Met tussenlandingen en wachten ben je drie tot vier dagen onderweg. Van Fiji vliegt er maar twee keer per week een

Paul met het bestuur van de voetbalbond

vliegtuigje naar Tuvalu. Dankzij Google Earth herkende ik van bovenaf al veel van het eiland. Zodra de deur van het propellervliegtuigje open gaat heb je het gevoel dat je hoofd in een oven zit. De aankomst was ook wel een beetje emotioneel. Ik was toch al anderhalf jaar bezig met het project.' De eerste keer verblijft Driessen zeventien dagen op Tuvalu. Hij maakt kennis met de bestuurders van de voetbalbond en de president van het land. Ook maakt hij voor het eerst in het bestaan van het nationale team officiële teamfoto's.

“Hallo, ik ben Paul en ik wil jullie op de FIFA-wereldranglijst krijgen.” Daar kwam het in eerste instantie eigenlijk op neer. Voordat ik ging had ik niet echt het idee dat mensen op mijn project zaten te wachten. Na het houden van een presentatie waren ze enthousiast en hebben ze me carte blanche gegeven. Mijn naam ging vervolgens snel rond in het land. Als ik met mijn gehuurde scooter rondreed hoorde ik alleen maar *palagi palagi*. Witte man. Witte man.’

Tuvalu is eigenlijk een bananenland in het kwadraat. 'Als je uit het vliegtuig stapt, zie je in één oogopslag alle belangrijke gebouwen en locaties. De nationale bank, het regeringsgebouw, de gevangenis en natuurlijk het voetbalveld. Dat laatste is meteen het grootste probleem. Het eiland heeft een koraalbodem en daardoor functioneert het voetbalveld als een soort zandloper. Al het zand zakt er zo door weg. Het is niet voor niets dat er nog nooit een interland afgewerkt is in Tuvalu.' Behalve een goed veld ontbreken ook andere basisfaciliteiten als kleedkamers, trainingsvelden en lichtmasten. Kortom: bijna alles om te voldoen aan de eisen van de FIFA.

Trainen op 't strand

Foppe de Haan

Terug in zijn appartement in Eindhoven realiseert Driessen zich dat het winnen van de Nobelprijs waarschijnlijk eenvoudiger is dan Tuvalu op de wereldranglijst van de FIFA te krijgen. Toch zet hij door. Journalist Koen van Santvoord schuift aan als compagnon. Samen willen ze stunten door een Nederlandse bondscoach aan te stellen in Tuvalu. Leo Beenhakker staat op de lijst, maar ook Hans Kraay junior en Frits Korbach. Laatst-

Foppe en Paul

genoemde ziet het wel zitten, maar mag niet van zijn vrouw vanwege zijn slechte gezondheid. Niet veel later blijkt mevrouw Korbach gelijk te hebben. Haar man overlijdt aan een hartaanval.

Via de voorzitter van Coaches Betaald Voetbal, Gerard Marsman, wordt contact gelegd met Foppe de Haan. De Fries past niet echt in het rijtje van eerdergenoemde namen. Hij is geen schreeuwlelijk en niet media-geil. Toch weet de Nederlandse Tuvalu-delegatie Foppe te overtuigen. Via sponsoren en een bijdrage van de Tuvuluaanse bond lukt het om De Haan enkele weken naar de andere kant van de wereld te halen. De trainer reist begin augustus 2011 naar Tuvalu en kijkt zijn ogen uit. Uiteindelijk coacht hij het team op de Pacific Games in Nieuw-Caledonië. Het eerste duel wordt met 4-0 gewonnen van FIFA-lid Amerikaans Samoa. Het is de eerste interlandoverwinning ooit voor het team. Daar blijft het ook bij. Foppe vindt het een leuk avontuur, maar is blij dat hij na een paar weken de kokosnoten weer kan vervullen voor gemalen koffie.

Het stadion van Tuvalu.

Een opmerkelijk team

Het team van Tuvalu is niet bepaald een sterrenensemble. Het lijkt eerder een equivalent van de voetballers uit de film All Stars. Het niveau van de nationale ploeg is te vergelijken met een amateurteam uit de derde klasse in Nederland, maar een vijfdeklasser is zeker niet kansloos tegen de mannen van het atol. De beste speler van Tuvalu is door de bond voor het leven geschorst omdat hij vaker dronken is dan nuchter. Meest interessante speler is zonder twijfel Okilani Tinilau. Hij neemt in 2008 deel aan de 100 meter sprint op de Olympische Spelen in Beijing. Samen met twee landgenoten vormt hij de Tuvuluaanse delegatie. In heat tien neemt Tinilau het op tegen de Nederlander Churandy Martina. Die klokt 10.35 seconden en wordt eerste. Tinilau eindigt als laatste met 11.48 seconden, maar hij verbetert wel het Tuvuluaans record. In 2011 treedt de sprinter toe tot het nationale voetbalelftal. Op de South Pacific Games

speelt hij als middenvelder drie wedstrijden. Tussendoor neemt Tinilau deel aan het onderdeel verspringen. Hij springt 6,68 meter.

Een nog vreemder verhaal is dat van Jelly Selau. In 2007 doet hij mee aan de South Pacific Games als middenvelder, maar vier jaar later vindt Foppe de Haan zijn mentaliteit niet goed genoeg om mee te gaan naar Nieuw-Caledonië. Driessen: 'Selau was daar zo kapot van dat hij een paar dagen fulltime in de plaatselijke kroeg verbleef om de teleurstelling te verwerken. Vervolgens moest hij voor straf onder de lat gaan staan tijdens een training. Dat beviel De Haan zo goed dat hij Selau promoveerde tot eerste keeper. Zo mocht hij alsnog mee naar de South Pacific Games.'

Teamfoto 2011

Sponsor: VVV-Venlo

Feitjes over Tuvalu

Staatsvorm:
parlementaire democratie,
onderdeel van het Gemenebest
Monarch:
Koningin Elizabeth II
Onafhankelijk sinds:
1 oktober 1978
Aantal eilanden:
9
Talen:
Engels en Tuvaluaans
Populatie:
11.000
Gemiddeld jaarsalaris:
2.773 euro

Mau Peninsula is de aanvoerder van Tuvalu. Hij speelt als enige van de nationale ploeg in het buitenland. Hij speelt als enige van de nationale ploeg in het buitenland, voor All Whites FC uit Fiji. Hij heeft naast duels voor het veldteam ook wedstrijden gespeeld voor het Tuvaluaanse zaalvoetbalteam. De rest van het team speelt in de eigen Tuvalua A-Division. Alle duels worden afgewerkt op het enige veld van het land.

FIFA-lid

Sinds het vertrek van Foppe is de media-aandacht voor Tuvalu praktisch gereduceerd tot nul. Dat betekent niet dat Driessen momenteel niets meer doet. Integendeel. Hij werkt hard om het land op de FIFA-wereldranglijst te krijgen. Tuvalu is een van de weinige landen ter wereld die nog geen lid is. Lotgenoten zijn onder meer Zanzibar en Guadeloupe. 'We werken puntsgewijs de lijst van de FIFA af. Tuvalu is sinds 2007 een *associate member* van de bond van Oceanië. Jaarlijks krijgen ze daardoor een bijdrage van 30.000 Nieuw-Zeelandse dollars. Dat is een kleine 20.000 euro. De volgende stap is het *provisional membership*, het voorlopige lidmaatschap. Waarschijnlijk de laatste fase voordat je écht kunt worden toegelaten tot de FIFA.'

Voordat het zover is moet er nog veel gebeuren. 'Met een goed veld en lichtmasten ben je al een heel eind.' Een andere belangrijke voorwaarde is het waarborgen van de continuïteit. Sturing op duizenden kilometers blijkt lastig. Daarom is er deze zomer opnieuw een Nederlandse trainer aangesteld. Stevan de Geijter uit Ermelo verblijft drie maanden op het eiland. Het is een tussenoplossing om de binding en vooral de controle te behouden. 'Het laatste wat ik gedaan heb, is het op orde brengen van de spelersadministratie met behulp van Stevan. Alle spelers staan nu keurig in een database met hun naam, geboortedatum en een lidmaatschapsnummer van de voetbalbond. Ook dat is een belangrijke voorwaarde van de FIFA.' Het lidmaatschap zal het voetbalniveau in Tuvalu waarschijnlijk niet echt verbeteren. Daar is het land simpelweg te klein voor. De financiële bijdrages van de FIFA en de wereldwijde aandacht kunnen er wel voor zorgen dat andere problemen van Tuvalu zichtbaarder worden. Het is volgens Driessen moeilijk in te schatten hoe lang het nog duurt voordat het land definitief kan doordringen tot de lijst der lijsten. 'Het is reëel om te denken dat we volgend jaar *provisional member* worden. Het belangrijkste daarvoor is een goed veld. Ik denk dat een kunstgrasveld de enige oplossing is. Hoe we dat voor elkaar gaan krijgen? Dat is de volgende uitdaging!'

Drieduizend uur

Veel mensen verklaren Driessen voor gek, maar dankzij het succes van Foppe de Haan heeft het project een positieve draai gekregen. De Tegelaar heeft tot nu toe drieduizend uur en twaalfduizend euro in het project gestopt. Hij probeert iets van dat geld terug te verdienen door in de toekomst onder meer voetbalshirts van Tuvalu te gaan verkopen. 'Ik hoef mezelf niet af te vragen of ik daar recht op heb. Ik vind dat ik er nu wel iets aan mag verdienen. Ik studeer nog in Eindhoven en werk daarnaast twaalf uur in de week als freelance fotograaf. Daar heb ik tot dusver vrijwel alles van betaald. Ik kan niet meer terug. Als ik nu opgeef is alles voor niets geweest. Dit project stopt pas als het laatste shot is toegediend: Tuvalu lid van de FIFA!' <

Jeroen van den Kroonenberg (1984) is verslaggever bij Omroep Venlo.

RON DONGELMANS, INTERACTION MODELER, OCÉ DESIGN, RESEARCH & DEVELOPMENT
Kunstwerk: **IGOR SEVCIUK**, DANCE (NEW YEAR), 2005, ACRYLVERF OP DOEK

Waarom dit zo'n mooi schilderij is? Vanwege de uitsnede en de compositie. Het roept vragen op. Waarom zie je de gezichten bijvoorbeeld niet? Ook het kneuterige behang en de ouderwetse vitrage vallen op. Het doet mij denken aan mijn eigen kindertijd, het is ook vanuit het perspectief van een kind geschilderd. Het gaat over het oud- en nieuwe, dat is de ondertitel, en dat zie je, vind ik. Ook al is er geen vuurwerk. Ik heb de collega's van de afdeling gevraagd of niemand er moeite mee had, en dat was niet het geval. Beetje jammer dat het verhangen moest worden. In de muur waar het eerst hing, moest een raam komen.

Als Interaction Modelers visualiseren we ontwerpen voor de bediening van software van apparaten, maar we houden ons ook bezig met applicaties en webapplicaties.

Begin jaren negentig heb ik de opleiding Interaction Design gevolgd aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht, dat was toen nog een pilot-

studie. Het eerste jaar kwamen alle kunststromingen en -richtingen aan bod. Toen werd er bijna ingeramd dat iets niet per se mooi hoeft te zijn. Als je daar eenmaal doorheen bent, zie je veel goeie dingen. Of een kunstwerk - en dat kan ook een muziekstuk zijn - een ziel heeft, emotie laat zien. Als iets uit de tenen komt, is het goed. Dan hoeft het niet eens je eigen smaak te zijn. Vrolijke schilderijen gaan mij over een langere tijd vervelen. Maar het hoeft ook niet meteen een akelige afbeelding te zijn. Dit werk van Sevcuk is nog steeds spannend. Het gekke is dat ik niet had gedacht dat ik een zwart-wit werk zou uitkiezen. Ik hou ook erg van beelden, jammer dat Océ er zo weinig in de collectie heeft. Ik maak er zelf als hobby, van hout en keramiek, meestal dierfiguren. Maar een kunstenaar wil ik me niet noemen, wel een kunstliefhebber.'

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

DE BANANEN BUUN

WAAR VENLO AL JAREN DE BUUN HEEFT, LANCEERT HET ZUID-AMERIKAANSE LAND MANAGUAY DIT JAAR ZIJN EERSTE EIGEN CULTUURHISTORISCH JAARBOEK, EL PODIO. IN VERBAND MET EEN CULTURELE UITWISSELING VINDT U OP DE KOMENDE PAGINA'S DE VOLLEDIGE EDITIE. DE VIER VERHALEN VAN DE BESTE VERSLAGGEVERS VAN HET LAND GEVEN EEN UNIEKE CULTURELE INKIJK IN DEZE SYMPATHIEKE, MILITAIR-DEMOCRATISCHE BANANENREPUBLIC.

door Roger Abrahams

**EEN CULTUURHISTORISCH JAARBOEK VAN MANAGUAY – VELEN Zouden ZEGGEN: WAAROM? WAT HEB JE AAN EEN NASLAGWERK VAN EEN LAND DAT NIET BESTAAT? MAAR DIE REDENERING RAAKT KANT NOG WAL. ALS VENLO, EEN STAD VAN 100.000 INWONERS MET EEN OP-
PERVLAKTE VAN 130 KM², EEN BUUN HEEFT, WAAROM ZOU DE ZUID-AMERIKAANSE BANANENREPUBLIEK – VELE MALEN GROTER, IN ALLE OPZICHTEN – DIE DAN NIET MOGEN HEBBEN? BOVENDIEN: IN MANAGUAY GEBEURT VAN ALLES OP CULTUREEL GEBIED. WORDT ER NIETS BEDACHT, GECREËERD OF GEORGANISEERD, DAN WORDT HET WEL VERBODEN OF BESCHOTEN DOOR DE MILITAIRE JUNTA. HET GEBEURT MET EEN PASSIE DIE WIJ IN LIMBURG AMPER KENNEN. OF, ZOALS EEN MANAGUAY-AANSE VRIEND MIJ OOI VERTELDE: 'CULTUUR IS VOOR ONS WAT EEN BARBECUE IS VOOR EEN KROKODIL: ALS JE ER NIET HARD VOOR WEG-
RENT, WORDT HET JE DOOD.' MAAR VOOR U DE EERSTE EDITIE VAN EL PODIO LEEST, EERST EEN KORTE KENNISMAKING MET HET LAND.**

INTRODUCTIE

Veel mensen vinden Managuay een klein, vies, corrupt land dat de kortste weg blokkeert tussen Argentinië en Peru. Ten onrechte: in Managuay zijn toeristen op doorreis juist van harte welkom. Al heeft de militaire junta natuurlijk liever dat ze blijven. Om te genieten van de lokale natuur- en cultuurschatten, of zo lang als maar nodig is om hun familie in het Westen de kans te geven het losgeld over te maken.

Op het gebied van de economie afficheert Managuay zich graag als een land van verschillende snelheden. In het geval van deze paardenkar betekent dat: zeer langzaam.

Vlag van Managuay.

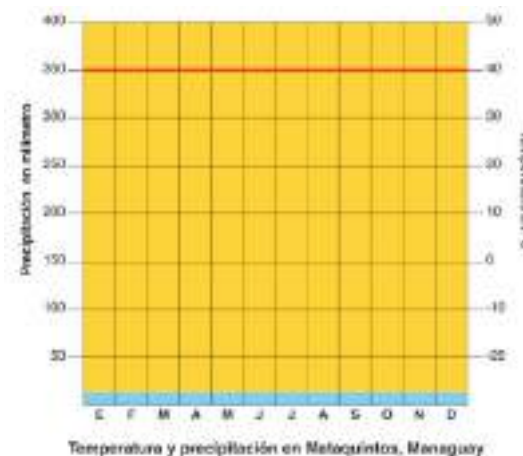
FEITEN & CIJFERS

Naam: Militair-Democratische Republiek van Managuay
 Hoofdstad: Mataquintos
 Staatshoofd: Generaal Jamón
 Staatsvorm: Militaire dictatuur
 Munteenheid: Managuayaanse peso
 Taal: Spaans
 Godsdienst: Rooms-katholiek
 Inwonertal: 3,8 miljoen
 Oppervlakte: 380.752 km²

GESCHIEDENIS

De geschiedenis van Managuay begint in de periode 9000–7000 voor Christus met de komst van jagers-verzamelaars, en later landbouwers, die langs de rivier Pudor tijdelijke nederzettingen stichten. In 2006 komt generaal Jamón, alias de Weldoener, aan de macht. Diens Terechte Staatsgreep maakt een einde aan het regime van de maoïstische rebellen en stuwt Managuay op in de vaart der volkeren: in 2010 komt het land binnen op de 203e plaats van de FIFA-ranglijst, maar net achter Papoea-Nieuw-Guinea.

KLIMAAT

Klimaatgrafiek: Het klimaat in Mataquintos is het hele jaar door stabiel: weinig neerslag en een constante temperatuur van 40 graden.

TAAL

De officiële taal van Managuay is Spaans. Ook de Manca-indianen uit het binnenland, die een eigen taal kennen, spreken het vrijwel allemaal. Hier volgen een paar zinnen Spaans die van pas komen in alledaagse conversatie:

Ja/nee. Sí/no.

Hoeveel kost dat? ¿Cuánto cuesta?

Pardon, wat zegt u? ¿E?

Nee, ik ga niet mee met u, meneer. No, no le acompaño, señor.

Waar is mijn horloge/koffer/vrouw eigenlijk gebleven? ¿Dónde está mi reloj/maleta/esposa?

Hoe laat begint de executie? ¿A qué hora empieza la ejecución?

Hoe lang blijven die larven onder mijn huid? ¿Cuánto tiempo se quedan bajo de mi piel esos flares?

Zo'n grote kakkerlak heb ik nog ooit gezien. Nunca ví una cucaracha tan grande.

DE HOOFDSTAD MATAQUINTOS

De hoofdstad van Managuay is Mataquintos. Mataquintos ligt op de zuidelijke pampa's en is met zijn één miljoen inwoners het kloppend hart van het land waar het gaat om politiek, economie en martelmanagement. Mataquintos kwam in de jaren twintig van de vorige eeuw, dankzij juichende reisverslagen van intellectuelen uit Europa, bekend te staan als 'het Venetië van Zuid-Amerika.' Toen zij er bij hun tweede gondeltocht achter kwamen dat het 'netwerk van kanalen' in feite uit vertakkingen bestond van het openbaar riool, raakte de koosnaam in onbruik. Nog steeds is de Araná misschien niet de schoonste

Zakendistrict BancoBanco

rivier ter wereld, maar dan toch zeker wel de grootste natuurlijke fecaliënafoer. Burgemeester Raúl Paz is druk doende om Mataquintos te transformeren tot het financieel-economische hart van Zuid-Amerika. Zakendistrict BancoBanco is hét voorbeeld van die ambitie – alsook van een nogal druk kruispunt, betogen de critici.

RECREATIE

HET GEHEIM ACHTER VIKINGO

Door Noud Nijssen

DE CRÈME DE LA CRÈME VAN HET MANAGUAYAANSE SCHIJN-VERDRINKEN – INCLUSIEF DE BONDSOACH – IS AFKOMSTIG VAN VIKINGO. DE WATERBOARDCLUB UIT VENDELONA IS TOONAANGEVEND IN MANAGUAY EN EEN OPMERKELIJKE TALENTEN-KWEKERIJ, WANT HOFLEVERANCIER VOOR DE JUNIOREN- EN SENIORENSELECTIES DIE HET LAND VERTEGENWOORDIGEN OP ZUID-AMERIKAANSE EN MONDIALE MARTELKAMPIOENSCHAPPEN. HOE KAN DAT? WAT IS HET GEHEIM ACHTER VIKINGO?

Het antwoord op die vraag is minder romantisch dan je zou hopen. Het kraanwater bij Vikingo is niet bruiner of warmer. Ambitie en doorzettingsvermogen blijken essentieel, zeker in deze tijden. Immers: waterboarden heeft de laatste jaren met een behoorlijke imagoschade te kampen. De martelmethode, waarbij een liggend persoon water krijgt gegoten over een washand of een ander stuk stof op zijn gezicht, kwam in een kwaad daglicht te staan tijdens het bewind van de Amerikaanse president George W.

‘Wat ons bindt is water, een washand en de hang naar spanning’

Bondscoach Pepín Acosta geldt met tien wereldkampioenschappen op zijn naam als een absolute kanjer. Foto Abrán del Tubo

Al 70 jaar sportieve saamhorigheid

Bush. De maatschappelijke verontwaardiging in de VS was zo groot dat Barack Obama, de huidige president, waterboarden zelfs veroordeelde.

GEDREVEN EN GEDISCIPLINEERD

De leden van waterboardclub Vikingo in Vendelona, Zuid-Managuay, kan dat politieke gekrakeel weinig schelen. Waterboarden is een sport, punt uit. ‘Wat onze leden bindt is water, een washand en de hang naar spanning,’ legt Pepín Acosta, trainer en coach van de nationale bond, uit. Met tien wereldkampioenschappen op zijn naam geldt Acosta als een absolute kanjer. Hij heeft het waterboarden in de loop

der jaren steeds breder zien worden. ‘Doorsnee waterboarders zijn solisten die voor hun eigen prestatie gaan. Wildwater-waterboarders houden ervan om het water met de raarste technieken toe te dienen. Kanowaterboarders leggen de verdachte niet op een bank, maar hangen hem, varend door een kolkende stroom, met zijn hoofd in het water. En waterpoloers? Dat zijn teamsporters die in een zwembad met zijn zevenen proberen om de bal in het doel van de tegenstanders te gooien.’

Pepín Acosta waterboardde jarenlang op topniveau. Dat deed hij een tijdlang voor de militaire junta van Managuay, hij adviseerde Noord-Korea, maar altijd bleef hij lid van Vikingo. Volgens Acosta is de weg naar het hoogste niveau niet eens zo lang. ‘Kun je als junior je walging inhouden en eskimoteren (je slachtoffer na omslaan terugdraaien op zijn rug, NN), dan mag je je eerste wedstrijdsjes doen. Vervolgens zoeken we contact met de trainers van de Managuayaanse geheime dienst, die beroepshalve veel verdachten kennen op wie we mogen oefenen. In hun faciliteiten wordt het steeds wilder en dus spannender. Je techniek om de tuinslang mee te laten bewegen moet goed ontwikkeld zijn, net als de waterbestendigheid van je schoenen. In drieënhalft jaar kun je al aan het Managuayaans kampioenschap voor junioren meedoen. Als je maar ambitie hebt.’ Acosta had die ambitie. ‘Ik had geen talent, echt niet. Ik ben gewoon ontzettend gedreven om de persoon op die bank te laten geloven dat hij verdrinkt.’ Acosta schreef in 2006 een beleidsplan om het waterboarden voor gewone Managuayanen weer op de kaart te zetten. Dat lukte: het ledenaantal van Vikingo groeide met 150%.

GROEP OOK GOED VOOR INDIVIDUEN

Zo groeide Vikingo uit tot een vereniging die toonaangevend is in het amateurwaterboarden en zelfs met enige regelmaat talenten ziet vertrekken naar het professionele circuit: de overheid. Pepín Acosta ziet er geen kwaad in. ‘Als de veiligheid van ons land zo wordt gewaarborgd, is het alleen maar goed.’ Bovendien: Vikingo blijft leden trekken – ook dankzij de uitstraling van Acosta. ‘Dat heeft louter met gedrevenheid te maken,’ stelt hij. ‘Ik heb altijd meegetraind en het goede voorbeeld gegeven. Een oude washand van gisteren gebruiken? Niks ervan, je pakt een schone. Lekt je tuinslang? Zorg dan dat je je Simson-bandenplaksetje bij je hebt. Die man op die bank mag dan een staatsgevaarlijke mensenrechtenactivist zijn die de volgende dag toch wordt opgehangen tijdens een openbare executie, maar ik wil wel dat je hem respecteert.’ Zo trekken de pupil-

len zich aan hem op, stelt Acosta. Individueel, maar zeker ook als groep. ‘In het verenigingskarakter van Vikingo zit geen ellebogenwerk. Onze ellebogen bewaren we voor de verdachten.’ (testimonials)

POETSEN

‘Kanowaterboarden lukt de laatste jaren niet meer vanwege mijn heupen. Maar dan ga ik gewoon met een emmer en een oude lap naar het clubhuis. Poetsen? Het hoort erbij: lusten, dan ook de lasten. Dweilen, uitwerpselen verzamelen,, maar ook opletten dat die verdachten hun laarzen vegen van tevoren. Zo, Vikingo is weer schoon voor de open dag en de rest van het zomerseizoen.’

José Hidalgo Florido, al 25 jaar lid van Vikingo

JEUGDHONK

‘Ik ben zowat elke dag hier, voor de sport, de gezelligheid, om samen iets te doen voor je land. Vandaag heb ik een lekkende kraan gerepareerd, daar moest een nieuw rubbertje in. Op de open dag mag iedereen zelf een buurman of een schoonmoeder meenemen om te waterboarden en dan moeten alle kraantjes het wel doen natuurlijk. Vanavond eten we hier met zijn allen. Morgen is er een grote barbecue.’ Mariana Wellington (14), lid

70 JAAR IN 2011

Waterboardvereniging Vikingo is opgericht op 30 juni 1941 door ex-militairen die de ondervragings-technieken van de geheime dienst – duïmschroeven, de goedendag –beoordeelden als ‘niet chic’. De Vikingleden ontdekten al snel het waterboarden en verfijnden die techniek. In 1949 vond de eerste waterboardmarathon in de open lucht plaats onder de naam Fröbeltocht. Deze groeide uit tot een internationaal folterevenement, met in de topjaren een deelname van vrijwel alle dictaturen van over de hele wereld. De waterboardprestaties van de afgelopen jaren:

- het Managuayaans juniorenkampioenschap in 2007 en 2008
- finalist op het wereldkampioenschap van 2009 in Pyongyang (verloren na strafschoppen)
- in 2010 verheven in de Orde van de Handige Hobbybeul door de militaire geheime dienst

Noud Nijssen (leeftijd niet belangrijk) is freelance journalist en gelegenhedsdrinker

LITERATUUR

DE HOOP VAN EEN ONTLEESD LAND

IN DE HERFST VAN 2011 TROK EEN SCHOK DOOR DE MANAGUAYAANSE LITERAIRE WERELD. ZOU HAAR GROTE BELOFTE DAN EINDELIJK DE NOBELPRIJS VOOR DE LITERATUUR KRIJGEN? SCHRIJVER SERGIO SÁNCHEZ HAMMARSKJOLD OVER ZIJN TELEURSTELLING, ZIJN HOOP EN ZIJN 'TOEGEPASTE LITERATUUR'. 'MARIO VARGAS LLOSA? EEN ARMOEDIGE PRUTSER.'

Door Jens Mikkelsen

Het is een bittere pil voor Sergio Sánchez Hammarskjold, maar hij is eraan gewend geraakt. De Nobelprijs voor de Literatuur ging in 2011 naar de Zweed Tomas Tranströmer, het jaar daarvoor naar Mario Vargas Llosa uit buurland Peru. Zal Sánchez Hammarskjold ooit aan de beurt komen? Hij denkt het niet – nooit. En toch wordt hij elk jaar weer genoemd. Toegegeven: alleen door hemzelf.

Hoe houdt u die teleurstelling vol – jaar in, jaar uit? 'Ik kan wel tegen een stootje. Het zal dit jaar net zo

Waarom wordt u steeds gepasseerd? 'Ze willen dat je dingen verzint. Het mag geen praktisch nut hebben. Ik heb net een klus voor het leger afgerond. Inventarisatie van lijken na de opstand van San Fernando, 3 maart 2010, A t/m M. Het is een prachtwerkje geworden. Maar denkt u dat ze dat in Stockholm gaan lezen? Als je, zoals Vargas Llosa, dingen uit je duim zuigt, dan ben je toch een armoedige prutser?'

Is uw werk wel te vergelijken met dat van hem? 'Maar natuurlijk. Ze prezen Vargas Llosa destijds voor de manier waarop hij machtsstructuren in kaart brengt, of zoiets. Voor zijn "scherpzinnige beelden van het verzet, de opstandigheid en de nederlaag van het individu." Dan hebben ze mijn bewegwijzering in foltercentrum Horror Máximo in La Libertina nog niet gezien.'

Hopelijk heeft u volgend jaar meer geluk. Wat schrijft u nu? 'Ik ben bezig met het telefoonboek van Managua. Mag ik uw mobiele nummer noteren?'

Jens Mikkelsen is freelance Managua-correspondent van het eerste uur.

Schrijver Sergio Sánchez Hammarskjold. Foto Abrán del Tubo

gaan. Die Zweden lezen alleen fantasieverhalen. Alles wat anders is, is verkeerd.' Sánchez Hammarskjold gaat er prat op nog nooit een heuse roman te hebben geproduceerd. In Managua, waar tachtig procent van de bevolking niet kan lezen en de overige twintig daar gewoon geen zin in heeft, moet een auteur zich toeleveren op praktische teksten. 'Toegepaste literatuur' noemt Sánchez Hammarskjold het. Hij schrijft handleidingen, snackbarmenu's en productinformatie. Met succes: zijn Ingrediënten & Voedingswaarde per 100 ml van de literflessen Pipo Papajapap geldt als een klassieker in het genre.

SPORT

EEN MELANCHOLISCHE MIDVOOR

VOETBALLER JOSÉ PIRLOTZ KIJKT TERUG OP EEN TOPJAAR. NIET ALLEEN WON DE MIDVOOR VAN HET NATIONALE ELFTAL VAN MANAGUAY ONVERWACHTS DE LANDSTITEL MET ZIJN CLUB FC PUTA MADRE, OOK ONTVING HIJ DE STALEN NOP VOOR DE SPELER MET HET MANNELIJKSTE SPEL. TOCH MAAKT PIRLOTZ ZICH ZORGEN OVER DE TOEKOMST VAN DE VOETBALLERIJ. ZIJN HELDEN VAN VROEGER ZIJN AAN LAGER WAL GERAAKT EN ACH, WAS HET VAK VROEGER NIET GEWOON VEEL MOOIER?

Door Noud Nijssen

In het luxeappartement van José Pirlotz, in hartje Mataquintos, staat één foto op de schouw. Eentje maar. Niet van Pirlotz' vrouw, kinderen of moeder, maar van een voetbalelftal. De Managuaayaanse Selección van 1976, om precies te zijn. 'Een wereldelftal,' zegt Pirlotz. Teder laat hij een vinger over het glas gaan, hier en daar kruimels achterlatend van de burrito die hij zojuist heeft gegeten. 'Maar ja, het mocht niet zo zijn.' Managuyanen en hun nationale team uit de jaren

zeventig: Johan Cruyff-adepten zijn er niets bij. Toegegeven: het was een tijd van spectaculaire ontwikkelingen. Met de opkomst van anabole steroïden professionaliseerde de voetballerij in het Zuid-Amerikaanse land in rap tempo. Er stond een nieuwe generatie balkunstenaars op, krachtiger en agressiever dan ooit. Julio 'Kapmes' Moreno, Pedro 'Botbreuk' Lázaro, 'Scheve' Diego Washington en Wílmer 'Op de lat' Torres: stuk voor stuk namen die voor eeuwig verbonden zijn met de groep spelers die voor het laatst zijn kunsten vertoonde in de 'Bloedrode Selectie' van 1982, ook wel het gewelddadigste nationale team genoemd dat nooit aan een WK deelnam.

Pirlotz groeide op met die generatie. Zijn mooiste herinnering? 'Cochabamba,' roept hij onmiddellijk vanuit de keuken, waar hij enkele lamaschijven in de pan gooit. Een opmerkelijk antwoord, want de zogenoemde Canard van Cochabamba geldt nou juist als een dieptepunt in de Managuaayaanse voetbalhistorie.

Het Managuaayaanse elftal poseert trots met machetes voor de wedstrijd Bolivia-Managua in 1976. Bovenste rij: Julio 'Kapmes' Moreno (derde van links), 'Scheve' Diego Washington (vierde van links). Onderste rij: Pedro 'Botbreuk' Lázaro (eerste van links), Wílmer 'Op de lat' Torres (tweede van links).

In het land van de aartsvijand, in de Boliviaanse stad Cochabamba, speelde de Selección in 1976 de kwartfinale van de Condorcup. De Condorcup was een toernooi tussen Zuid-Amerikaanse dictaturen onderling, vernoemd naar Operatie Condor [de praktijk waarbij de militaire junta van Argentinië duizenden kritische burgers in de Río de la Plata wierp, NN]. Bolivia-Managuay begon onder hoogspanning, maar liep al snel volledig uit de hand. Na acht minuten scoorde de Boliviaan Ovidio Mezza 1-0 uit een vrije trap. Volgens de Managuayanen echter was die vrije trap te snel genomen. Aanvaller Lázaro dwong daarom een kwartier later, na een mislukte omhaal, de Boliviaanse keeper Jiménez om de gestopte bal alsnog over de doellijn te rollen – dit onder bedreiging van een machete. Toen de scheidsrechter ingreep, was de chaos compleet. Managuay zou het duel uiteindelijk verliezen met 17-1, mede omdat alle spelers gewapend naar de bestuurskamer van de toernooiorganisatie waren getrokken, met uitzondering van doelman Friedrich.

Geen fraaie episode, maar Pirlotz ziet dat anders. Knabbelend op een kipknops piri-piri: 'Ik vind het prachtig dat het hele team zich als één man tegen de vijand keerde. Die eendracht is tegenwoordig ver te zoeken. Ook op internationaal niveau. Mijn vader vertelde me vroeger prachtige verhalen over het Rondje.' Pirlotz verwijst hiermee naar het zogenoemde Rondje Guays: het Zuid-Amerikaanse samenwerkingsverband omtrent politieke gevangenen. Die konden in de jaren zeventig worden gearresteerd in Asunción (Paraguay), gemarteld in Mataquintos (Managuay) en bij Montevideo (Uruguay) in de Atlantische Oceaan geworpen. Ook Argentinië deed soms mee, met hun Operatie Condor. De komst van democratie naar de drie buurlanden maakte een einde aan die periode. Terecht of onterecht?

Pirlotz staat inmiddels voor het raam. Het uitzicht op de sloppenwijken van Mataquintos is adembenemend. 'Natuurlijk gebeurden er ook vervelende dingen,' geeft hij toe, terwijl hij een zak gedroogde makreel opentrekt. 'Maar moeten we onze triomfen niet koesteren? Iemand als Julio Moreno, die verdient toch een standbeeld?' Daar snijdt de midvoor een heikel punt aan. Julio 'Kapmes' Moreno, clublegende van FC Puta Madre, ligt al jaren in de clinch met zijn voormalige werkgever. Van buitenaf probeert hij de gang van zaken bij de club te beïnvloeden, tot aan een heuse overnamepoging toe, verleden jaar zomer. Op de vraag van een journalist waarom hij altijd ruzie maakte, sprak Moreno de legendarische woorden: 'Ik maak geen ruzie. Ik eis alleen het recht op om overal

in mijn eentje over te beslissen.' Vind Pirlotz niet dat Moreno's stijl juist afbreuk doet aan zijn reputatie als voetballer, en daarmee ook aan die van de gouden generatie van weleer? Pirlotz schudt zijn hoofd. Hij peutert een kikkerbiljetje tussen twee kiezen vandaan. 'Nee,' klinkt het beslist. 'Niemand heeft zoveel verstand van voetbal als hij. De club zou hem moeten betalen voor die adviezen, zodat hij tenminste behoorlijk kan leven.'

Touché. Zoals zoveel ex-voetballers in Managuay leidt ook Moreno een kwakkelend bestaan als matige straatmuzikant; hij speelt Spaanse gitaar op het Plaza Mayor. Dit kwam op pijnlijke wijze naar voren toen hij tijdens de genoemde overnamepoging 'mensen met voetbalverstand' eiste op cruciale plekken binnen de club. Het bleken allemaal oude vrienden van Moreno, waaronder 'Scheve' Diego -panfluit bij de vuilstort van Mataquintos- en Wílmer 'Op de lat' Torres -mondharp onder de Sint-Antoniusbrug. Het is laat, de nacht is gevallen. We feliciteren José Pirlotz nogmaals met zijn Stalen Nop en laten hem alleen met zijn melancholie. Terwijl we in het trappenhuis de weg naar buiten proberen te vinden, voelen we Pirlotz' handdruk, vet van de met paella gevulde paprika's uit de oven, nog op onze vingers. Onze gedachte: een prijswinnende spits zó dik, dat kan alleen in Managuay.

GESCHIEDENIS

TEST, TEST

VIJFTIG JAAR GELEDEN WAS MANAGUAYS ZUIDELIJKE WOESTIJN HET TONEEL VAN EEN OPMERKELIJKE VOETNOOT IN DE NUCLEAIRE GESCHIEDENIS: DE SOVJET-UNIE TESTTE ER EEN NIEUW TYPE WATERSTOFBOM. DE REGERING JAMÓN BEWIJST DIE TIJD GRAAG LIPPENDIENST EN BEGELEIDDE ONS OP EEN REPORTAGE.

Door Enrique Furioso

'Hier stond de tribune, volgens mij.' Majoor Enrique de los Platos spuugt in het zand. 'Ik kan het voor u navragen bij de topografische afdeling, maar dan wordt het pas maandagmiddag, op zijn vroegst.' Peinzend staar ik voor me uit, voor even de zandkorrels vergetend die als een razende tegen mijn oogbollen ketsen. Wat is dit voor begeleider? Als generaal Jamón zoveel belang hecht aan Managuays nucleaire verleden, waarom stuurt hij dan niet zijn minister van Volksgezondheid en Kernafval mee op pad in plaats van deze laaggeplaatste ambtenaar, dit stuk onbenul? Al twee uur dolen we onder de brandende zon

en vond die in de grote communistische broer: de Sovjet-Unie. Sovjetleider Chroesjtsjov had

het Latijns-Amerikaanse land eerder links laten liggen met de beroemde woorden 'als we rottend fruit zoeken, komen we wel bij jullie terug,' maar zag in die alsmar heterere tijden van de Koude Oorlog de voordelen van Managuay in: het was een waardeloos buitenland waar het nieuwe nucleaire wapenarsenaal gevaarloos kon worden uitgetest. Al ziet majoor De los Platos het anders. 'Managuay was een belangrijke partner van de Sovjet-Unie,' zegt hij, terwijl hij een serieus gezicht trekt. De rechterheft van zijn snorretje is net iets langer dan de linker, zie ik nu. 'Er heerste weliswaar een slap, links bewind in Mataquintos, maar de militaire regering uit de jaren daarvoor had een basis gelegd voor de exacte wetenschappen.' De majoor haalt een mango uit zijn jaszak en neemt er een hap uit. 'Ik kan u een formulier geven waarmee u toegang krijgt tot het bewijs, als u het binnen acht werkdagen in vijfvoud weer bij me inlevert.'

Wat een flauwekul. Elke student Latijns-Amerikaanse Taal en Cultuur weet dat het in die jaren niet uitmaakte of in Managuay een rechtse of een linkse

Managuayaanse ingenieurs aan het werk (1961)

door een zandvlakte waar ik, dankzij een paar oude krantenknipsels, de weg aardig weet, maar deze pennenlikker – van wie ik afhankelijk ben – houdt de boel op met geneuzel rond procedures en een werkelijk stuitend gebrek aan kennis. Misschien moet ik gewoon even met het verhaal beginnen.

Ruim vijftig jaar geleden, op 28 oktober 1961, was de Zuidelijke Woestijn van Managuay voor even het epicentrum van de wereldwijde wapenwedloop – in het geheim, dat wel. Het toenmalige maoïstische regime onder leiding van kameraad Sergio 'De Neushoornleguaan' Susa was naarstig op zoek naar een sponsor

dictatuur aan de macht was. Talentvolle academici werden stevast uitgemoord of verbannen en wat er op de universiteiten overbleef, was loyaal aan het regime en dus van middelmatige kwaliteit. Dat kregen de Russen ook snel door. In Moskou hadden de knapste koppen van het Sovjetrijk jarenlang dag in, dag uit gewerkt aan het prototype van een nieuwe, revolutionaire bom. De AN602 of Tsar Bomba moest een allesvernietigende kernkop worden die – in de woorden van de immer welbespraakte Chroesjtsjov – 'zich tot de bom op Hiroshima verhoudt als de straal zeik van een Russische moezijk tot het lachwekkende gedruip van een kleuter.' Maar de Russen maakten

één fout: ze lieten Managuayaanse ingenieurs het model in elkaar schroeven.

Vijf weken nadat het vrachtschip Droejzba vanuit Sebastopol naar Rio de Janeiro was gevaren en de onderdelen van de AN602 over land naar Managuay waren vervoerd, landde vroeg in de ochtend een Toepolev Tu-104 op het militaire vliegveld Buen Viaje van Mataquintos. Eruit stapten secretaris-generaal Nikita Chroesjtsjov en de volledige top van het militair-industriële complex van de Sovjet-Unie. Het was zonder twijfel het hoogste buitenlandse bezoek aan Managuay sinds de Spaanse veroveraars uit de zestiende eeuw (die overigens met dezelfde intentie waren gekomen als de Russen: het genadeloos aanwenden van dit godvergeten stuk land voor eigen gewin). Chroesjtsjov verspilde dan ook geen tijd. Hij wenste onmiddellijk naar de testlocatie gebracht te worden, hoezeer kameraad Susa ook aandrang op een krampachtig ongedwongen receptie met tequila en gefrituurde chinchillaknoedels.

Toen de batterij zwarte staatsauto's enkele uren later het terrein in de Zuidelijke Woestijn opdraaide en de hoogwaardigheidsbekleders richting de haastig in elkaar getimmerde tribune werden gedirigeerd, maakte een ondraaglijke spanning zich meester van het gezelschap. Zou de Koude Oorlog op deze dag een beslissende wending nemen? Zou de Sovjet-Unie, na de stunt met de Spoetnik-satelliet in 1957, opnieuw zijn technologische superioriteit ten opzichte van de VS tentoonspreiden? Op dat moment kon niemand nog bevroeden welk drama zich op de zandvlakte zou gaan afspelen. Niemand, behalve iedereen die wel eens een transistorradio made in Managuay had aangeschaft.

Wat er daarna gebeurde, kan ik het best vertellen door uit het dagboek te citeren van de Russische journalist Lev Klemesjev, een meegereisde verslaggever van de Russische staatskrant Pravda die op luttele meters afstand van Sovjetleider Chroesjtsjov mocht plaatsnemen. Klemesjev noteerde de gebeurtenissen, op zeer beknopte wijze, als volgt: 'Opeens weerklonk uit een luidspreker een mannelijke stem die in het Spaans begon af te tellen. Gespannen ke-

ken wij, op die kille ochtend in de Zuidelijke Woestijn van Managuay, naar het prototype van de Tsar Bomba die op enkele honderden meters afstand van ons stond opgesteld. Nadat het laatste woord uit de luidspreker was weggestorven, gebeurde er eerst niets. Toen klonk een luid 'pffrrrt' dat een half uur zou aanhouden. Daarna nestelde een koppel alpacalama's zich in het prototype. Kameraad Chroesjtsjov gooide zwijgend zijn burrito in het zand en verliet met zijn entourage stante pede de plek des onheils.'

Ik staar naar enkele stukken verroest metaal die her en der in het zand liggen en vraag me af of dit de resten zijn van dat noodlottige stukje Managuayaans ingenieurschap, die verspeelde kans op een plek in de wereldgeschiedenis. Er liggen lamakeutels bij, dus het zou zomaar kunnen. Majoor De los Platos komt bij me staan. 'Dit lijkt me resten van een auto. Een Fiat misschien. Maar zoiets staat niet in mijn functieomschrijving, dus daar mag u me niet op vastpinnen.' Hij bukt zich voorover en reikt naar een roestige buis in het zand. Opeens slaakt hij een kreet. 'Coño! Madre mía. Ik bloed!' En inderdaad: de majoor bloedt. Als een klein kind houdt hij zijn rechterwijsvinger, waarvan het topje rood is gekleurd, in de lucht. 'Het doet pijn,' kreunt hij. 'Heeft u toevallig een pleister bij u? Een papiertje is ook goed.' Voor het eerst die dag kijkt hij me recht in mijn ogen aan. Zuchtend haal ik een pakje Lucky Strike uit mijn jaszak. Het ligt op een verfrommeld servet van de burrito uit het wegrestaurant op de weg hiernaartoe. Ik trek een sigaret uit het pakje. 'Sorry,' zeg ik, terwijl ik het ding in mijn mond steek en mijn aansteker bij het uiteinde houd. Ik inhaleer diep en blaas de rook naar de wolkeloze hemel. Het begint heet te worden. 'Dat staat niet in mijn functieomschrijving.'

Twee dagen na terugkomst van Chroesjtsjov, op 30 oktober 1961, brachten de Russen in eigen land hun eigen model van de Tsar Bomba tot ontploffing. Op Nova Zembla veroorzaakte de bom een explosie van vijftig megaton: de grootste ontploffing die de mens tot dusver ooit heeft teweeggebracht.<

Enrico Furioso - Managuayaans staatsburger, freelance journalist en deeltijd-dissident

Roger Abrahams (Venlo, 1977) is historicus, journalist en humorist. In 2009 bedacht hij Managuay, een fictief land in Zuid-Amerika. Persbureau Managuay publiceert enkele malen per week actueel Managuay-nieuws op www.managuay.info en Facebook. In het voorjaar van 2013 verschijnt Het Grote Managuay-Vakantie-Doeboek bij uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig.

Savanne van inkt bij Fakwon Sarki,
Waar de leeuw waakt over nacht,
De vrees geluid heeft uitgedoofd,
Totdat Babangida lacht.

Adimabua Okonkwo,
Nigeriaans natuurdichter

Wervelwind en troetelkind

De Venlose avonturen van Tijani Babangida

De grootste publieksliefeling die VVV ooit heeft gehad speelde welgeteld 34 competitiewedstrijden voor de club. In nauwelijks anderhalf jaar veroverde Tijani Babangida de harten van duizenden voetbalfans in de regio. In het Venlose geheugen zitten zijn goals, zijn assists en die onophoudelijke vrolijkheid. Babangida zweefde door het leven zoals hij langs het krijt aan de rechterkant van het veld stooft. Zo leek het althans. De Venlose tijd van de knuffelnigeriaan bestond niet alleen uit succes en vriendschap. Het verhaal van Babangida is ook dat van een tiener met heimwee in een veel te koude provinciestad. Over de bliksemstart van een voetballoopbaan.

door Thijs Pennings
foto's Peter de Ronde en Lé Giesen en
privéarchief van Maurice Graef

De Venlose avonturen van Tijani Babangida

De lach van Babangida, die herinner ik me het best. Hij lachte altijd, op het veld en daarbuiten. Een lach van speels plezier. Niet zoals Cristiano Ronaldo, die grijnst om tegenstanders te tarten, Portugese schepper van het schuim op de mond. Babangida was een Messi. Een jongen met zijn bal. Af en toe stuiteren, het bestaan ondraaglijk licht, vol van simpel geluk. Er wordt vaak getwijfeld aan de leeftijd van Afrikaanse voetballers, die zouden ouder zijn dan in hun paspoort staat. Bij Babangida was het omgekeerd. Hij leek een kind, niet ouder dan vijftien.

Zelf was ik tien en voetbalde ik in de buurt op het Sparveld, een trapveldje op de hoek van de Karel van Egmondstraat en de Gulikstraat. Na school niets anders dan mijn vriendjes en een bal. Zet jongetjes van tien op gras en ze zijn iemand anders. Wij waren Bergkamp, Romario of Baggio, de helden van die tijd. Grote mannen die je kende van televisie. Tot Babangida kwam. Baba was een idool binnen handbereik, een ster die je elke twee weken zelf kon zien schitteren. Als lid van een voetbalclub had je een seizoenkaart voor vijf gulden. Gewoon een kaartje van karton, pasfoto erop geniet. Een speciale prijs, voetballers onder elkaar, zo voelde het als je als klein mannetje trots je kaart aan de suppoost liet zien. Babangida zag je spelen in het stadion en wilde je zijn, daarna, op je eigen veldje. Hadden we niet met Werner Smits of Juno Verberne. Hooguit met Jay Driessen, dat was een prachtige voetballer. En indrukwekkend: zijn haar, die snor. In die tijd wipten we met het gezin op zondag regelmatig de grens over voor een schnitzeltje-friet bij Zum Siegburger in Straelen. Daar zaten dan allemaal Duitse Jay Driessens achter een toet bier. Babangida was er nooit.

Helemaal nieuw was het niet in De Koel, zo'n kleine donkere dribbelaar langs de lijn. Op het moment dat Babangida kwam speelde Stefan Venetiaan al bijna twee jaar bij VVV. Venetiaan viel op door zijn uiterlijk en zijn speelstijl. Hij had een bont kapsel, een baard en maakte er een kunst van om tegenstanders op de meest vreemde manieren te passeren. Dat was leuk voor de supporters maar niet voor de trainer. Daarom zat Venetiaan meestal op de bank en mocht hij invallen als de wedstrijd niet meer te redden of te verliezen was. Tijdens een halfjaarlijkse evaluatie kreeg hij te horen dat er ook doelen op het veld staan. Na die mededeling was Stefan Venetiaan snel genoeg vertrokken, daar had hij helemaal geen trek in.

DE ZIJLIJN ALS KOMPAS

Babangida speelde nog een paar wedstrijden samen met Venetiaan. Toen hij naar Venlo kwam - halverwege het seizoen 1991/1992 - speelde VVV Eredivisie. Hij was achttien. Dat de jonge Nigeriaan bij VVV terecht kwam, was niet vanzelfsprekend. Nol Hendriks kocht de speler en het was de bedoeling dat hij bij Roda JC zou gaan voetballen. De toenmalige trainer in Kerkrade, Adrie Koster, zag het echter niet zitten in Babangida. Opmerkelijk als je bedenkt wat voor voetballer Koster zelf was: een snelle, technisch begaafde rechtsbuiten. Desondanks liet Koster het talent uit Afrika schieten. Daarmee ging de deur naar Venlo open.

Maurice Graef

Spits Maurice Graef zag meteen de bijzondere kwaliteit van de kleine aanwinst: 'De eerste indruk was overweldigend. Hij liep alles en iedereen voorbij aan die rechterkant. Het was niet alleen zijn snelheid. Baba was een slimme speler, op die leeftijd al. Altijd met overzicht.' Graef beseftte ook dat de komst van Babangida een positieve invloed zou kunnen hebben op zijn eigen carrière: 'Voor mij moest er iets gebeuren. Er waren wat spitsen vertrokken en ik kreeg de kans. Ik dacht: als dat mannetje ze nou voorgeeft, kan ik ze erin schieten.'

Babangida, eerstgeboren zoon van een zakenman, speelde zes wedstrijden in zijn eerste half jaar bij VVV. Hij scoorde drie keer. Veel leverde het VVV niet op: na een jaar op het hoogste niveau degradeerde de ploeg meteen weer. Toch gaven de laatste wedstrijden in dat teleurstellende seizoen de Venlose burger moed. Er was een nieuwe ster aan het firmament, een kleine bliksemschicht die frivool en achteloos de ruimtes in De Koel benutte, de zijlijn als kompas. Linksbacks voelden zich in de buurt van Baba als na een bezoek aan een fastfoodrestaurant: nutteloos, traag en iets te zwaar.

Zoals Babangida met linksbacks speelde, deed hij dat ook met het publiek. 'Al bij de aftrap stond hij te lachen en te zwaaien, hij pakte iedereen in', glimlacht Maurice Graef, die door Babangida Maus werd genoemd. Het zou een gouden duo blijken, Baba en Maus. Zonder Graef tekort te doen kun je stellen dat Tijani Babangida in anderhalf jaar VVV twee voetbalcarrières lanceerde: natuurlijk die van hemzelf, jongen uit Kaduna op Europees avontuur, maar ook die van Maurice Graef, goaltjesdief uit Horn.

Dat VVV in 1993 voor het eerst in de historie kampioen werd van de Eerste Divisie, weet elke Venlose voetbal-liefhebber. Minder bekend is hoe dramatisch de start van het seizoen verliep. De eerste wedstrijd ging nog goed. In De Koel werd TOP met 5-1 weggevaagd. Daarna volgde een inktzwarte reeks. In acht dagen tijd verloor VVV drie keer. Sterker: in acht dagen tijd kreeg VVV drie keer een ongelooflijk pak slaag. Kansloos waren de ambitieuze Venlonaren op bezoek bij Eindhoven (3-0), thuis tegen Helmond Sport (1-4) en in Emmen (3-0). Een serie van ongekend onheil voor een kampioensploeg. Dat Babangida het enige doelpunt maakte in dat droeve drieluik is een onbeduidend detail. Belangrijk is dat het trainer Henk Rayer zijn baan kostte.

restaurant De Kraal, met in de hoek bij het raam de vaste tafel van Babangida

ALLES MET BABA-SAUS

Achteraf gezien is het niet vreemd dat ik Babangida nooit ben tegengekomen bij Zum Siegburger. Bijna elke avond at hij in restaurant De Kraal. Hij ging erheen op de elektrische fiets die hij had gekregen van Wim 'De Mop' Snijders. Ja, de ongreepbare rechtsbuiten van VVV kwam dagelijks hongerig de Kaldenkerkerweg op geprutteld op een fiets met een motortje. Een gewone fiets, daar voelde hij niks voor. 'Baba moe', zei hij dan. Daarin leek hij op Romario. Vanuit zijn appartement aan de Kapelaan Nausstraat was het maar een klein stukje. De straat uit en linksaf, eerst voorbij het Marianum, waar jonge fans overdag vloekten op leerkrachten Duits en droomden over hun eigen voetbalcarrière. Vervolgens het stadion aan de rechterkant en nog hoger de oude Kraal. Daarna het grindpad op. Zijn bejaardenbrommer nam hij mee naar binnen om te parkeren tegen de bar. Baba binnen.

Veel spelers waren kind aan huis in het restaurant van Leon en Riekie. Niet alleen aten ze er, vaak tot groot plezier van de andere gasten, ze hoorden erbij. 'Pieter van Leenders, ken je die nog? Die heb ik een keer uit mijn eigen bed moeten schoppen', vertelt Leon op het terras bij het restaurant. 'En jaren later kwam John de Wolf hier. Die moest hoe dan ook een kamer met televisie en telefoon. Hadden we niet hè. We hebben John toen de woonkamer gegeven. Het hoofdeinde van het bed direct voor de tv. Mooie vent, die De Wolf. Als hij hier in de buurt is, komt hij vaak nog even aan.'

Riekie gaat verder: 'Als er een zak uien schoongemaakt moest worden, stond er altijd wel een speler klaar.' Of Babangida ook hielp, wil ik weten. Ik zie de jonge Nigeriaan al - schort om - met een aardappelmesje aan het aanrecht staan. 'Nee, Babangida niet', lacht Riekie. 'Die naaide zich ertussenuit. Baba moe! Hij kwam ermee weg, was de lieveling van iedereen. Kreeg nog een aai over de bol en een knuffel.'

In restaurant De Kraal had Babangida zijn eigen tafel. Tafel 1, in de hoek bij het raam. Daar zat hij alleen of met de eigenaren. 'Kalfslever, dat vond hij lekker. Spaghetti ook. En hij at vaak kip', weet Riekie. 'En alles met Baba-saus. Een romige kerriesaus was dat. Die moest overal bij.' De gesprekken aan tafel gingen over voetbal, maar de jonge ster stortte ook zijn hart uit bij Riekie. Over zijn heimwee en de familieleden die hij het liefst allemaal hierheen wilde halen. Babangida zag Riekie als zijn Europese moeder. 'Toen we een keer mee waren naar een uitwedstrijd zag hij me in de catacomben. "Hey, that's my mother", riep hij toen. Er liepen wat mensen omheen die me toen vreemd aankeken. Maar zo voelde hij dat. Bij ons was hij een beetje thuis, aan zijn eigen tafel. Liefst met muziek van Lionel Richie.'

Ze deden veel voor Tijani Babangida, Leon en Riekie. In de ramadan was hij als gelovig moslim verplicht om voor zonsopgang te eten. 'Om half vier gingen we hem dan halen. Hij kreeg hier te eten. Rond een uur of vijf brachten we hem weer terug. Een maand lang.' De bedrijfsvoering kraakte wel eens onder de druk van de speciale vaste gasten. 'Maar het leverde ook veel plezier en mooie momenten op. Het was een andere tijd. VVV was een vriendenteam. Dat is nu veel minder zo.'

THE OLD MAN IS CRAZY

Frans Körver werd aangesteld als vervanger van Henk Rayer. Körver had een grote staat van dienst op het gebied van promotie van de Eerste Divisie naar de Eredivisie. Dat was hem gelukt met FC Wageningen, MVV en Fortuna Sittard. Onder de vleugels van de wonderdokter uit Schinnen liet VVV het slechte gevoel van de pijnlijke competitie start achter zich om in een rechte lijn op de kop van de ranglijst af te koersen.

Dat wil niet zeggen dat het elke week makkelijk ging. Maurice Graef herinnert zich een wedstrijd op bezoek bij De Graafschap. Het was koud. VVV leidde bij rust met 0-1 maar had het moeilijk. Trainer Körver gebod zijn team in de rust in een kring om hem heen te komen

staan. Een peptalk, was de verwachting. Het ging anders. Samen moesten de spelers roepen dat ze de beste waren. Na een twijfelend begin werd er meegeschreeuwd. 'Wij zijn de beste. Wij zijn de beste!' Louis van Gaal in de provincie. Een minuutje duurde het. Daarna werden de spelers door Körver voor de overgebleven veertien rustminuten de Doetinchemse kou ingestuurd. 'The old man is crazy', snotterde Babangida Maus onderweg toe.

Van communicatie tussen Körver en Babangida was weinig sprake. De trainer sprak geen Engels en Babangida nog weinig Nederlands. Dat leidde halverwege het seizoen tot een bizar evaluatiegesprek met een glansrol voor Maurice Graef, die als tolk werd ingezet. 'Vertel hem dat ik heel tevreden ben met zijn spel', droeg Körver zijn spits op. 'The coach is very happy with your performance', vertaalde Graef. Baba knikte en lachte. 'Hij mag alleen wat vaker voor eigen succes gaan. Zelf schieten', vervolgde de trainer. Graef dacht na, twijfelde even en deed toen wat een spits hoort te doen. 'One more thing, Baba. Keep looking for your striker.' 'You?', vroeg Babangida aarzelend. 'Yes', antwoordde Graef. 'Yes, me.' Wie topscorer wil worden, moet op de juiste momenten dodelijk zijn.

Ondanks Graef's vrije vertaling van de woorden van zijn trainer scoorde Babangida dat seizoen zestien keer. Daarnaast gaf hij meer dan tien assists. Maurice Graef werd topscorer van de eerste divisie met 29 doelpunten. De beste reeks zette VVV neer in oktober en november, toen er zeven keer op rij werd gewonnen. Ook de eindsprint was indrukwekkend. Met nog zes duels te gaan versloeg de Venlose ploeg achtereenvolgens AZ, Veendam, NAC, Haarlem en Heracles. De thuiswedstrijd tegen RBC op de slotdag van de competitie zou de kampioenswedstrijd worden.

KLAPPERTANDEND ONDER VIJF DEKENS

Toeval of niet, onoverwinnelijk was VVV onder Körver dat seizoen in de herfst en het voorjaar. In de winter morsten de Venlonaren nog wel wat punten. Zeker voor Babangida waren dat minder leuke maanden. Thuis, in zijn appartement aan de Kapelaan Nausstraat, stond de verwarming altijd aan, ook als de ijscoman klingelend door de straten trok. De Nederlandse winter viel hem dus zwaar. Als hij eens bij Maurice Graef bleef slapen, lag hij daar ingepakt in bed: muts op, vijf dekens over zich heen en toch klappertandend. Riekie kocht lange onderbroeken voor haar Afrikaanse zoon.

Babangida was alleen. Venlo had het knuffelmantje dan wel massaal in de armen gesloten, zijn vrienden en familieleden zaten in Nigeria. Als jonge speler kon hij het zich niet veroorloven om ze naar Nederland te halen. Van uitgaan hield hij niet. De avonden in het appartement waren eenzaam en duurden lang, ook al ging hij vroeg naar bed. Dat zulke avonden niet te vaak voorkwamen, daarvoor zorgden Maurice Graef en Leon en Riekie maar bovenal elftalleider Hay Ammerlaan. Ammerlaan was Baba's grote steun en toeverlaat. Diens vrouw Bep zorgde er zelfs voor dat het appartement schoon bleef. Ook Miep Breedveld, die sportverslaggever was bij de Stadsomroep, ontfermde zich over Babangida. 'Ik vond het zielig, dat manneke alleen in zijn flat. Twee of drie keer ben ik er geweest', vertelt Breedveld. 'Samen met cameraman Ronald Vos heb ik hem ook een paar keer meegenomen naar Loreal. Handbal kijken, dat vond hij interessant. En daar vonden ze het prachtig, Babangida in het publiek.'

Miep Breedveld

In de winterstop van het seizoen 1992/1993 kreeg Baba in Venlo gezelschap van een landgenoot. Ajah Wilson Ogechukwu was een robuuste spits met het uiterlijk van een gemene rapper, die ongelukkig was bij Roda. Babangida lijkt een aandeel te hebben gehad in zijn komst, hij belde in de maanden ervoor bijna dagelijks met Ajah en gaf hem het advies bij VVV te komen spelen. Met de komst van Ogechukwu kreeg Babangida er een maatje bij. Een sportief succes werd het niet.

Babangida deed zijn best om snel Nederlands te leren. Daarnaast kreeg hij van teamgenoten Graef en Driessen af en toe wat woordjes Venloos toegestopt. Waar Baba manager Wiel Teeuwen altijd keurig begroette met 'good morning, mister Teeuwen' leerde hij van het duo dat het ook in het dialect kon. De volgende keer dat Teeuwen binnenkwam, probeerde hij het uit: 'Godverdomme, mister Teeuwen'. Een onschuldig Nigeriaans gezicht en twee schaterlachende Limburgers verrieden het voorspel. Ook voor Riekie verscheen op een avond een glimmende Babangida, verguld dat hij een zinnetje in de taal van de stad onder de knie had. 'Zeg het eens, Baba', spoorde ze hem aan. Hij dacht nog even na en zei het toen. 'Pak um in de moel en zuuge.'

RUCKI ZUCKI, WE ARE DIE CAMPEON

Zondag 16 mei 1993, stadion De Koel. De eerste helft van de kampioenswedstrijd verliep zenuwachtig. De last van de laatste loop legde lood in de Limburgse laarzen. Naarmate er meer minuten verstreken, groeide de onzekerheid in het volgepakte stadion. Ruststand o-o. In de pauze werd een nieuw bewustzijn gekweekt, in de achterhoofden de zoete smaak die zonder twijfel de beloning zou zijn van nog maar vijfenveertig goede minuten: extase, bier, het stadhuis. Twee minuten na rust ontplofte De Koel. Penalty, benut door Graef. De verlossing van de goal maakte het spel licht. Twee goals van Driessen en nog een van Graef stelden het kampioenschap veilig. Het tegendoelpunt deerde niet. Met de zomer in zicht amuseerde Babangida zich als aangever.

Het interview van Miep Breedveld met Tijani Babangida na afloop van de wedstrijd in de kleedkamer is het beroemdste Venlose sportinterview ooit. Samen zijn ze cultureel erfgoed, Miep en Baba. Mart Smeets en Gerrie Knetemann, die categorie. De lach van de Nigeriaan staat gegraveerd in ons geheugen, zoals de tranen van de Kneet. Miep moest onder de NOS door, deed dat en trof in een hoekje Babangida.

'Ey, Tijani man! You promised we would be champion.'
'Yes, of course Miep. And it happened, hè.'

Het was het begin van een feestavond met veel drank, voor Babangida cola. Op het bordes van het stadhuis werd hij toegejuicht door duizenden fans en zong hij een liedje van Ernst Neger, de zingende dakdekker uit Mainz. 'Rucki zucki. Rucki zucki, we are die campeon.' Daar hoste het mannetje, geel mutsje op het hoofd, om het lijf een trainingspak met veel paars en verschillende tinten blauw, dat was toen mode. Omdat er geen diner voor de selectie was geregeld, werden wat mensen op pad gestuurd om hamburgers te halen bij McDonald's. 'Die kun je wel eten', vertrouwde Miep Babangida toe. 'Daar zit geen varkensvlees in.' Wat er wel in zat, wist in die tijd nog niemand.

Na afloop van de huldiging wachtte een groepje vrouwen de spelers op voor een handtekening. Die konden ze krijgen, besloot Jippo Boers van de administratie als een volleder zaakwaarnemer, maar alleen op hun borsten. De truitjes van de dames gingen gewillig omhoog en onder anderen Graef en Babangida zetten hun krabbel. 'I haven't seen so many teets before', verklaarde Baba later.

Een groot aantal zaakwaarnemers stortte zich in de loop van het kampioensjaar op de smaakmaker, lui die wilden profiteren van de rap ontsproten loopbaan. Het zorgde na het succesvolle seizoen voor een hoop gedoe en getouwtrek. Snel was duidelijk dat VVV de publiekslieveling niet kon houden. Hij vertrok alsnog naar het Roda van zijn ontdekker Nol Hendriks. Na drie jaar in Kerkrade maakte hij de overstap naar Ajax. Daar werd hij landskampioen, won hij de beker en speelde hij Champions League. Toen hij zijn plek in Amsterdam kwijtraakte, lonkte het buitenland. Zijn carrière bracht hem in Turkije, Saoedi-Arabië, China en Marokko. Met Nigeria speelde hij op een wereldkampioenschap en won hij in 1996 de Olympische Spelen. In 2005 zette Tijani Babangida een punt achter zijn actieve carrière.

WAAR IS BABANGIDA?

Bij zijn favoriete restaurant De Kraal kwam Babangida een paar jaar geleden opeens weer eens langs. Hij was met een paar vrienden, reed in een dikke auto. Veel aan Baba was veranderd, maar niet de hartelijkheid tegen de mensen die de vleugelspeler zo lang geleden onder hun vleugels namen. Bij VVV was hij een jaar of zes geleden nog. Maurice Graef had zijn oude aangever uitgenodigd om een wedstrijd te komen kijken. 'Hij was net zo dik geworden als ik', viel de spits in ruste op. Ook Miep Breedveld trof Babangida die dag in De Koel. Het was een blij weerzien. Bij het afscheid kregen Graef en Breedveld allebei twee telefoonnummers.

Toen werd het stil. Ze probeerden contact op te nemen met Babangida, tevergeefs. Graef: 'Één nummer deed het niet. Toen ik het andere nummer toetste, kreeg ik een onbekende vrouw aan de lijn. Niet te verstaan. Op het moment dat ik naar Babangida vroeg, werd de verbinding verbroken.' Miep Breedveld maakte hetzelfde mee. Ze weten dat hij na zijn carrière nog een tijd onder de rook van Amsterdam woonde en werkte als spelersbegeleider. Of dat nog steeds zo is, kunnen ze niet vertellen.

De laatste keer dat ik Babangida zelf zag, was waarschijnlijk aan het einde van de jaren negentig in de Amsterdam Arena. Sindsdien heb ik het gedaan met nieuwsberichten over zijn transfers en een sporadische flits op tv. Anderhalf jaar geleden zag ik hem voorbijkomen op een foto. Een paar fans van weleer waren hem tegengekomen in een shoarmatent in Arnhem. Zijn broertje Haruna speelde op dat moment bij Vitesse. Baba, inderdaad met bolle toet, poseerde met de mannen. Waar zou hij nu zijn, de Venlose gazelle?

Op de Nigeriaanse nieuwssite PM News vind ik een artikel van een paar dagen oud, waarin Babangida zijn mening geeft over het nationale team. Het is geschreven door Bimbo Ajayi. Die moet ik hebben. Helaas staan er op de site geen contactgegevens. Op Twitter is de Nigeriaanse sportjournalist niet te vinden, op Facebook wemelt het van de Bimbo Ajayis. Mijn e-mails naar het algemene adres van PM News komen onverzonden terug en bij het draaien van de drie telefoonnummers die op de site staan krijg ik niemand aan de lijn. Ik voel me als een oude linksback uit de eerste divisie. Duizelig. Ik dacht hem te hebben, die kleine Nigeriaan. Dacht. Toen ik begon te denken was hij waarschijnlijk al weg.

Uiteindelijk besluit ik het te proberen via Bayo Onanuga, de directeur van PM News en voormalig guerrillajournalist, die Nigeria in de jaren negentig een tijd moest ontvluchten na kritische stukken over het regime. Hij twittert en helpt me aan het e-mailadres van Ajayi. Die stuur ik een mail met een aantal vragen over Venloos verloren zoon. Een paar dagen blijft het stil, dan is er mail terug. Het klopt dat Babangida nog altijd als spelersbegeleider werkt. Daarnaast is hij eigenaar van een winkelcentrum in Kaduna. Sinds kort is hij bovendien algemeen directeur van Taraba FC, dat uitkomt in de Nigeria National League, het tweede niveau in het land. Hij is dus teruggekeerd naar Nigeria. Babangida wil Taraba gebruiken als springplank, zo weet Bimbo Ajayi. Zijn ambitie is om op korte termijn een hoge functie te krijgen binnen de Nigeriaanse voetbalbond. Ik zie het voor me: Baba als bobo. Als ik aanvul-

weezien tussen Maurice Graef en Tijani Babangida in stadion De Koel

lende vragen heb, kan ik die altijd stellen, schrijft Ajayi tot besluit van zijn e-mail. Aan hem of aan Babangida zelf. Aan het einde van de regel staat een reeks cijfers. Het duurt even tot ik beseft dat het een telefoonnummer is. Het telefoonnummer van Babangida.

De telefoon gaat over. Spanning. Nog een keer. Laat hem opnemen, alsjeblieft. Derde tuut. Niks. Wachten. Nog steeds niks. Shit, geen gehoor. Ik baal. Als ik later die dag op de fiets zit, trilt mijn mobiele telefoon. Een onbekend nummer, veel cijfers. Nigeria! Plotseling gieren de kriebels door mijn buik. Ik haal een keer diep adem voordat ik opneem. 'Hello?' Een korte stilte en dan de stem, zwaarder dan verwacht: 'Hi, here Babangida.' Ik ben bijna thuis. Aan mijn rechterkant ligt het Sparveld, droomweide van jongetjes met Messi op de rug. Het enige dat ik weet is: ik ben een van hen. <

Mijn dank gaat uit naar Miep Breedveld, Leon Tijssen en Riekje Janssen, Bimbo Ajayi en Maurice Graef. Dit is hun verhaal. Ook dank aan Bayo Onanuga en Finbar van der Veen voor hun hulp.

Thijs Pennings (1982) is eindredacteur nieuws bij Omroep Venlo

EVLIN WIJNEN-SUDNIK, M&L-MACHINES GENERAL
Kunstwerk: **FRANS SMEETS, ZONDER TITEL, COLLAGE**

Ik heb al op verschillende kamers gezeten, en dus al veel verschillende kunstwerken gezien. Dit hangt er nu een paar maanden. Ik heb het zelf niet uitgekozen, maar vind het wel mooi. Je ziet er steeds iets anders in, het is vrolijk. Toevallig kwam Frans Smeets een paar weken geleden op bezoek, samen met zijn dochter Isabel, ook kunstenaar. Super vond ik dat, want kunstenaars heb ik hier nog nooit gezien. Hij wilde zijn werk nog eens bekijken, we hebben gezellig zitten praten. Ik zie kunst meer als behang, dat wisselt ook regelmatig. En ik hou van felle kleuren, maar die zijn er niet altijd hè. Het schilderij dat er eerst hing vond ik niet mooi: een grote, groene afbeelding met een zwarte kinderwagen, het is weggehaald voor een expositie in Maastricht, meen ik. Ach, met mij kun je alle kanten op. Thuis hebben we een paar aquarellen van Harry Schreinemachers. Harry was een collega van mijn man, ik ben erg gecharmeerd van zijn werk.

Ik ga zelden naar een museum, ben nog nooit in van Bommel van Dam geweest. Ik zit wel in de Museum Commissie van Océ. Mijn god, dacht ik toen ze me daarvoor vroegen, ik in een museum? Maar ik werd er steeds enthousiaster over en geef ook rondleidingen, dat kun je alleen als je iets met het bedrijf hebt. Want het gaat allemaal over de geschiedenis van Océ. Ik werk hier al 26 jaar, het is een geweldig bedrijf. Elke dag is weer een verrassing. Wat doe ik allemaal: ik denk mee over allerlei zaken, maak afspraken, zorg voor een efficiënte planning van de agenda's van de managers, en boek alle reizen voor management en medewerkers van de afdeling. Ik krijg weleens cadeautjes van gasten. Deze schaal heeft iemand uit China meegenomen. En die banieren komen uit Maleisië. Niet dat ik die nou zo mooi vind, maar ik laat ze toch maar hangen.'

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

Onder de Engel

Willem Kurstjens had heel lang een moeilijke verhouding met het beeld van de engel die over het graf van zijn familie waakt. Uiteindelijk verzoende hij zich ermee. Toen het familiegraf, dat intussen tot rijksmonument was verklaard, door koperdieven werd geplunderd, ontstak hij in woede.

door Willem Kurstjens
foto's Carla Dienaar,
Peter de Ronde

Op 11 november vorig jaar werd ik op mijn werk gebeld. Het was een man met de naam Janssen die zich voorstelde als beheerder van de begraafplaats in Tegelen. Daar waren die nacht koperdieven aan het werk geweest, ook bij het graf van mijn familie, waarvan een aantal koperen naamplaten waren weggehaald. Een paar andere waren gevonden bij de muur waar de dieven overheen waren geklommen. Die hadden ze daar in een kennelijke aanval van paniek achtergelaten. Janssen vroeg mij aangifte te doen bij de politie, de rest van de familie in kennis te stellen en ook hen te vragen aangifte te doen. Hoe meer mensen aangifte deden en ruchtbaarheid aan de diefstal gaven, hoe groter de kans dat de politie er werk van maakte.

Omdat ik weinig tijd had, belde ik mijn achterneef Loek, die optreedt als vertegenwoordiger van de familie in grafzaken. Loek deed aangifte bij de politie. De streekredactie van De Limburger deed er nog een schepje bovenop door de volgende dag de halve voorpagina van de regiokatern aan het voorval te wijden.

Familiograf Kurstjens

Engel te Reims, detail

Portret Jos Kurstjens

Het gevecht met de engel

Ik heb een moeizame geschiedenis met het familiegraf, die teruggaat op mijn jeugd. Bij ons thuis werd met enige regelmaat aan tafel gesproken over de dood. Dat ging gepaard met de nodige zwarte humor. Niet over het doodgaan zelf, maar over de wijze waarop we begraven zouden worden. ‘Jou? Jou rollen we op in een tapijt en dan kieperen we je de Maas in,’ en ‘Verbrand mij maar, dat gaat het snelste en dan zijn jullie overal van af.’

Daarbij stelde mijn vader steevast de vraag wie er van ons ‘onder de Engel’ begraven wilde worden. Met de Engel werd het beeld bij ons familiegraf bedoeld, een pompeus geval midden op het kerkhof. Ik weet niet wie er toen ‘ik!’ riep, maar aan het einde van de jaren zestig wilde ik het zelf in geen geval meer, want ik was links en ongelovig en de Engel rechts en katholiek. Begraven worden onder de Engel stond voor mij gelijk met toegeven aan de verdorven koopmansgeest van het kapitalisme en de kwezelachtige vroomheid van het Rijke Roomse Leven. Met beide wilde ik niet geassocieerd worden.

Later kwam er in die houding enige verandering. Dat kwam niet zozeer doordat er meer en meer verwanten ‘onder de Engel’ begraven werden, maar doordat ik allengs onder de indruk raakte van de religieus geïnspireerde kunst die er door de eeuwen heen is gemaakt. Rembrandt, Vermeer, Leonardo da Vinci, Michelangelo – dat kon toch allemaal niet uit een vergiftigde bron komen. Als dichters kwamen daar Rainer Maria Rilke en Charles Baudelaire nog eens bij.

Film

Voor het echter zover was, rond 1981, kreeg ik weer met de Engel te maken. De Culturele Activiteiten Commissie, de voorloper van de Culturele Raad Tegelen, waarvan ik inmiddels secretaris was geworden, had het plan opgevat een expositie te organiseren met schilderijen van schrijver Huub Beurskens, die in Tegelen was geboren en getogen. Bij die expositie hoorde, zo vond men, een film en wie zou die beter kunnen maken dan Huubs vriend Ben Verbong? Mij werd gevraagd de film te produceren. Dat klonk heel fraai, maar kwam er in de praktijk op neer dat ik moest zorgen dat alles klaarstond als er werd gefilmd, met koffie en broodjes erbij, die ik ook nog eens zelf moest smeren. Op de tweede draaidag bleek dat er ook gefilmd zou worden op de begraafplaats in Tegelen, om precies te zijn bij de Engel, want deze had Huub in zijn jeugd altijd angst ingeboezemd en dat was hem altijd bijgebleven. Het was een mooie dag met een heldere hemel, maar dat was voor Ben kennelijk niet voldoende. Wat kon er nu mooier zijn dan dat vanachter het graf vandaan, uit de kalende boom die daar stond, bladeren voor de Engel langs zouden dwarrelen, en wie zou daar beter voor kunnen zorgen dan ik, die het beeld toch het beste kende? Gelukkig had ik een grote plastic boodschappentas

bijschrift, waarvoor zij het beeldmateriaal en ik de tekst leverde. Een van die gedichten ging over de Engel, die het me bij wijze van spreken inblies. Opeens was het er, kant-en-klaar, ik hoefde er geen woord aan te verbeteren.

*Ik zit hier maar en wacht
op het afgesproken teken
dat ik mijn loftrumpet mag steken,
ik zit hier - dag en nacht.*

*Mij hoor je niet, geen klacht
over ouderdomsgebreken,
constructiefouten die zich wreken -
ik zit hier maar en wacht*

*op de waarheid van het uur,
waarop ik op mag staan
om mijn benen uit te strekken,*

*me los te maken van de muur,
mijn vleugels uit te slaan
en naar de hemel te vertrekken.*

Het gedicht behoorde tot de favorieten van mijn moeder, die mij vroeg er kopieën van te maken. Wat ze er precies mee voorhad, wist ik niet, maar toen ze

bij me en lagen er genoeg verdorde bladeren op de grond, zodat het niet lang duurde of ik stond achter de Engel op de steunmuur en strooide met een breed gebaar bladeren in het rond, die door de lucht scheepje voeren over de graven van mijn grootouders, ooms en tantes. ‘Cut, cut, cut,’ riep Ben, toen er genoeg gevallen waren.

Beeldgedicht

Een jaar of tien later leerde ik fotografe Carla kennen met wie ik het plan opvatte een serie ‘beeldgedichten’ te maken. Zo noemden we de foto’s met poëtisch

in 2008 naar een verpleeghuis ging en wij haar huis opruimden, kwamen we mijn Norse Engel, zoals het gedicht heette, meer dan eens in één van haar vele handtasjes tegen.

Maker

Inmiddels had ik me verdiept in het leven en werk van de man achter de Engel, Piet Peters, een plaatselijk kunstenaar, die leefde van 1889 tot 1950. Behalve schilder was hij ook bootseerder. Peters maakte de Engel in 1939 in opdracht van mijn overgrootvader Jos Kurstjens, die een enorme dakpannenfabriek had aan de overkant van het spoor, waar de Engel op uit-

keek, wat in mijn ogen bijna geen toeval kon zijn. De Engel waakte over de dakpannenproductie.

Wat Peters van zijn engel vond, weet ik niet, maar ik vond en vind hem niet mooi. Alles eraan is grof, hetgeen wellicht mede terug te voeren is op de materiaalkeuze, de klei, en/of het bakprocedé. Hij kan natuurlijk niet in één stuk zijn gebakken, daarvoor is hij te groot. Als je hem goed bekijkt bestaat hij uit verschillende stukken, die apart zijn gebakken en daarna naar het kerkhof zijn vervoerd om daar in elkaar gezet te worden. Daarbij was kwaliteitsverlies natuurlijk onvermijdelijk. Misschien heeft Peters daarop wel geanticipeerd door hem niet te mooi te maken. Maar dat rechtvaardigt natuurlijk niet die harde, grove kop met die uitdrukingsloze blik. Vergelijk dat eens met de verfijnde engelen op schilderijen van Da Vinci of het beeld van de Engel van de kathedraal van Reims of die in het Westelijk Venster van de kathedraal van Chartres, door Rilke bezongen.

Misschien had Jos Kurstjens wel zo'n blik als hij 's morgens met het verkeerde been uit bed was gestapt. Ik kom op hem, omdat in de beschrijving voor het Monumentenregister - het graf is geassocieerd als rijksmonument - wordt geopperd dat de gestalten van de engelen aan weerszijden van de Engel hoogstwaarschijnlijk die van Jos Kurstjens en zijn echtgenote zijn. Een argumentatie ontbreekt, zodat je ook mag denken dat de Engel met bazuin, die in die beschrijving de aartsengel wordt genoemd, *founding father* Jos zelf voorstelt en de engelen aan weerszijden twee keer zijn vrouw.

Theatraal is hij zeker. Hij zit klaar om de reveille te blazen, als het Laatste Oordeel weerklinkt. De engelen aan weerszijden wachten het af. Het zal hun tijd wel duren. Anders dan hun baas ontbreekt het hen aan urgen-

tie. Ze zullen zich vast rot schrikken als hij op zijn bazuin blaast. ('Huh? Wat is er aan de hand? Het einde der tijden? Ach, laat mij nog even, ik lig hier zo lekker.')

Geheel evenwichtig is het kunstwerk kortom niet.

Rondeel

In oktober 2002 overleed mijn vader. Zijn dood drukte me terneer, als het trieste slotakkoord van het proces van vereenzaming dat eraan vooraf was gegaan en waaraan ik voor mijn gevoel mede schuldig was, omdat ik de tijd en rust niet had kunnen opbrengen om hem op te monteren. We begroeven hem 'onder de Engel', zoals hij altijd graag had gewild. Niet lang na zijn dood schreef ik het onderstaande gedicht, naar de dichtvorm *Rondeel* getiteld.

*'Heb je 't warm genoeg?'
was het laatste wat mijn vader vroeg
aan mijn moeder,
die maar niet in slaap kon komen.*

*Drie uur later zakte hij ineen
voor de spiegel van de badkamer
- alleen,
een reisgezelschap eenzamer
dan hij ooit had durven dromen.*

Heb je 't warm genoeg?

De verzoening met de Engel

Door de dood van mijn vader raakte ik langzaam maar zeker verzoend met de Engel. Hoewel ik het nog steeds geen mooie, artistieke engel vond, leek me het geen vreemde gedachte zelf 'onder de Engel' begraven te worden, al gaf (en geef) ik de voorkeur aan cremieren en zou ik liever in een urn op het muurtje aan zijn voeten komen te staan, als het even kon, met mijn gedicht erbij.

Ik was met die gedachte al zo vertrouwd geraakt dat ik me hevig opwond toen ik van de grafschennis hoorde. Wie doet er nu zoiets, dacht ik, welke minkukel haalt dit in zijn hoofd met Mijn Engel?

In mijn woede schreef ik onderstaand gedicht, dat ik aan mijn broers stuurde, en later ook aan de redactie van de Tegelse Courant, die het de week daarop plaatste. De titel is *Boze engel met bazuin*.

*Het is leeg aan mijn voeten:
de namen van de doden zijn verdwenen.
Wat rest zijn de rode kiezelstenen
waarop ze stonden – en mijn woede.*

*Boos ben ik, laaiend
op de dieven die ze stalen,
zielloze vandalen.
Ik zie ze graaiend*

*met hun handen in de nacht.
O, kon ik me maar bewegen,
hield het steen me maar niet tegen,
zat ik maar hier niet vast.*

*Ik ging met mijn voeten op hun handen slaan,
zou ze met mijn vleugels om hun oren slaan.*

Iedereen die het had gelezen en me erover aansprak, vond het een mooi gedicht. Zelf was en ben ik er minder enthousiast over: het is te expliciet, te pamflettistisch, te weinig suggestief en terloops. Het blaast iets teveel op zijn bazuin.

Bazuin

Intussen zat ook mijn achterneef Loek niet stil. Hij stelde een mail op voor de familieleden met de details van de grafschennis en het verzoek om suggesties voor de te volgen aanpak: nieuwe naamplaten bijmaken - met het risico dat die ook weer gestolen zouden worden - of een veiliger weg inslaan en te kiezen voor één algemene gedenksteen waarin alle namen van de doden stonden gegraveerd?

Persoonlijk was ik voorstander van het eerste, waarbij de platen met weerhaken in de grond verankerd zouden worden. Ik wilde niet wijken voor de graaien en snaaipraktijken van dit soort losers. Waar is het einde?

Alle discussies verstomden toen drie weken later de bazuin van de engel werd gestolen. Hij was niet van koper of brons, maar van gietijzer en ook nog eens half verroest, wat de dieven kennelijk is ontgaan. Bij hun poging het ding uit zijn handen te trekken, hebben ze één van zijn handen afgebroken, die later in stukken op de grond is teruggevonden.

Nu kwam ook Roy Denessen in het geweer. Roy is beleidsadviseur monumenten van de gemeente Venlo. Hij trok en trekt zich het lot van de Engel zeer aan. In een mail aan mij schreef hij: *'Het is zeer te betreuren dat dit bijzondere en beeldbepalende rijksmonument ernstig is beschadigd. Het belang van dit monument hoeft u niet uit te leggen. Het zou jammer zijn wanneer de engel de naamplaten en de bazuin blijvend moet ontberen.'*

Samen met Loek en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed is hij bezig met een algemeen herstelplan. Om te beginnen heeft de Engel een nieuw paar handen gekregen. Nu nog een nieuwe bazuin. <

Willem Kurstjens (Belfeld, 1952) is docent/vertaler en publicist, fictie en non-fictie. Van 1998 tot 2006 was hij literair recensent voor Dagblad De Limburger. In 2011 richtte hij uitgeverij Shinz op: www.shinz.nl.

DE VERMINKTE DORPSKERN VAN VELDEN

De onbegrijpelijke amputatie van het monumentale Scholtishuis

Het Scholtishuis. Eeuwenlang het trotse en beeldbepalende middelpunt van de Markt in Velden. Onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van het dorp. Toch werd het eind jaren zestig van de vorige eeuw met de grond gelijk gemaakt. Hoe kon dat gebeuren? Was het onkunde? Onmacht of zelfs onwil van de lokale bestuurders? Waarom deed de lokale bevolking niets? En welke rol speelde de kerk? Reconstructie van een historische dwaling.

31 juli 1968. De Naardense architect W.Ph.I. Noé stuurt een brandbrief naar het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arcen en Velden. Hij beseft dat het op uren of misschien zelfs minuten aankomt om het Scholtishuis te redden van een dreigende sloop. De architect smeekt om uitstel van de beslissing omdat in zijn ogen 'tijd gemakkelijker te krijgen is dan op korte termijn geld'. De bouwmeester uit het Gooi kent het gebouw niet, maar zijn klaarblijkelijke gevoel voor en kennis van cultuurhistorisch erfgoed hadden hem doen fronsen bij het lezen van een bericht in het vakblad Cobouw over de voorgenomen destructie van het eeuwenoude pand. Zijn noodkreet mag niet baten. Drie dagen later wordt bij beschikking van de minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk de vergunning tot afbraak verleend. Binnen een jaar verhuizen de laatste bewoners van het statige maar zwaar verwaarloosde huis aan de Markt gedwongen naar een nieuwbouwwoning aan de Oude Heerweg. De leegstand geeft Veldense nozems vrij spel om rigoureuze vernielingen aan voorgevel en ruiten aan te richten. Daarom wordt de definitieve sloop op last van het gemeentebestuur versneld uitgevoerd. Opmerkelijk: het gebouw staat dan op de ontwerprijst van onroerende monumenten in de gemeente Arcen en Velden.

RIJKE GESCHIEDENIS

Oudere Veldenaren weten zich het pal naast de kerk gelegen Scholtishuis goed te herinneren. Het lokaal doet de laatste decennia van zijn bestaan dienst als een soort gemeenschapshuis, waar het trommelkorps van de

Kaartende mannen in het gemeenschapshoek van het Scholtishuis (1961)

fanfare repeteert, bolknak paffende bejaarde mannen een kaartje leggen, huisvrouwen hun kienmiddagen houden en jeugdclubs onderdak vinden. Aan de buitenmuur hangt in een vitrinekastje het wedstrijdprogramma van voetbalclub IVO.

Het exacte bouwjaar van het Scholtishuis is onbekend. Omdat Velden al in 1330 als een zelfstandige heerlijkheid bestaat, mag met stellige zekerheid worden aangenomen dat er al veel eerder een publiek gebouw heeft gestaan. De naam Velden wordt in 1144 voor het eerst in een oorkonde genoemd. Het oorspronkelijke complex bestaat in de achttiende en negentiende eeuw uit een villa met een woon- en herbergfunctie, een brouwhuis en een boerderij, dat bijna de gehele bebouwde kom binnen het vierkant Markt, Dorpstraat, Wilhelminastraat en Scholtisstraat omvat.

Het Scholtishuis raakt door de eeuwen heen onlosmakelijk verbonden met de geschiedenis van Velden. De zeventiende-eeuwse geleerde Constantijn Huygens, die Frederik Hendrik begeleidt op zijn veldtochten en reizen, schrijft in zijn dagboek dat de Prins van Oranje in de nacht van 9 op 10 oktober 1646 overnacht in Velden, toentertijd niet meer dan een buurtschap met een kerk en een handvol boerderijen. De overnachting moet in het Scholtishuis zijn geweest: dat was samen met de pastorie het enige notabele gebouw in het dorp. In 1713 resideert Nicolaas Vogt in het markante pand. In Velden is hij schout of scholtis: een machtig en gezaghebbend iemand, die zowel burgemeester, officier van justitie als veldwachter is. Als in de jaren III en IV (1795 en 1796) van de Franse Republiek een einde komt aan de vrije Heerlijkheid Velden, wordt Velden, evenals Arcen en

Markt in 1910 met rechts het Scholtishuis

Lomm, een zelfstandige gemeente. Jean Haenen wordt in 1798 municipaal agent van Velden en huist in het Scholtishuis, waar voor het eerst registers van de burgerlijke stand worden bijgehouden. In 1801 gaan Arcen, Lomm en Velden als één gemeente verder onder de naam Mairie de Velden. De eerste gemeenteraadsvergadering vindt plaats op 9 februari 1801 in het Scholtishuis onder leiding van Maire Jean Haenen, die ook belast is met het invoeren van de tot dan onbekende dienstplicht. De eerste kruten uit de gemeente dienen zich te melden in -jawel- het Scholtishuis.

GERED VAN DE SLOOP

Het Scholtishuis staat te boek als een karakteristiek gebouw, beeldbepalend voor de dorpskern. In nummer 200 van het Staatsblad uit 1961 wordt het omschreven als een 'hoog huis met zadeldak tussen topgevels met vlechtingen en tandlijsten' en 'als een gebouw van eenvoudige doch harmonische architectuur en van oudheidkundige waarde.' In datzelfde jaar krijgt de Delftse stedenbouwkundige prof. ir. J.H. Froger van de gemeente de opdracht om uitbreidings- en komplannen rondom de Markt in Velden op te maken. Het dorp ontwikkelt zich in die jaren van een overwegend agrarische gemeenschap tot een op Venlo gericht forensendorp. Froger valt meteen het Scholtishuis op, dat hij omschrijft als 'een karakteristiek exemplaar van oude architectuur' en als 'een gebouw dat door zijn vorm, zijn ligging en zijn historische betekenis waard is behouden te blijven.' Op dat moment zijn er al plannen om het pand te slopen, want Froger vraagt in een brief aan het college te overwegen 'alvorens stappen worden gedaan

Mathias van Lipzig (Scholsen Tieske), in 1940. Hij runde het café van het Scholtishuis. Het café had een eigen maltzolder voor het gistingsproces. De hop werd zelf verbouwd. Het bier werd zelf gemaakt. Johannes van Lipzig was de laatste brouwer van het Scholtishuis. In 1919 sluit hij zich door persoonlijke omstandigheden aan bij De Vriendenkring in Arcen (voorloper van de Hertog Jan Brouwerij). Hij is dan 57 jaar, maar nog steeds vrijgezel. Van bedrijfsopvolging is derhalve geen sprake. Hij overlijdt in 1943.

De nieuwe St. Andreaskerk in aanbouw naar een ontwerp van Jules Kayser, links nog net zichtbaar het Scholtishuis.

die tot slooping zullen leiden, te onderzoeken of voor dit Scholtishuis een bestemming is te vinden, die het de moeite waard maakt tot restauratie over te gaan.'

Het kerkbestuur, eigenaar van het pand, heeft dan al vergevorderde plannen om het gebouw te verkopen aan een ondernemer, die het wil slopen om er een modern winkelpand neer te zetten. Dat laten Arcen en Velden niet gebeuren: in allerijl koopt de gemeente het Scholtishuis voor het bedrag van 7000 gulden met als doel het te laten restaureren, zodat het kan gaan fungeren als hulpsecretarie en gemeenschapshuis. Aan de Rijksdienst voor Monumentenzorg wordt per brief op 15 december 1961 een 'ruime financiële bijdrage' gevraagd. Het antwoord komt vele maanden later, op 10 september 1962, zonder een daadwerkelijke toezegging. Verder dan het verstrekken van een zogeheten aanmoedigingssubsidie kan men gezien 'de zeer ongunstige financiële toestand van Monumentenzorg' niet gaan.

RESTAURATIEPLANNEN

Weer een maand later vraagt het college een subsidie aan bij het ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Andermaal kan er niets beloofd worden. Wel schrijft mr. A.L. Goedhart van de afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming van het betreffende ministerie, dat de restauratiekosten 'in beginsel' in aanmerking komen voor subsidie. Hij adviseert een architect ter hand te nemen voor het opstellen van een begroting en restauratieplan. De Rijksdienst voor Monumentenzorg tipt de Blerickse architect L. Sorée en de gemeente Arcen en Velden stelt hem aan. Daarmee wordt zijn Veldense collega Frits Berden ontslagen van de opdracht. In een brief van 16 oktober 1962 laat Jacques Theelen, de hoofdcommies ter secretarie, aan burgemeester en wethouders het volgende weten: 'Architect Berden zal dus eerst ontheven moeten worden van deze opdracht. Alleen een architect, die veel ervaring heeft in restauratiewerk,

Het Scholtishuis in 1969 vlak voor de sloop. Het gehavende pleisterwerk is deels weggekappt voor bouwkundig onderzoek.

Lourdesgrot (jaren '50). Deze was gesitueerd achter de kerk en het Scholtishuis. Links op de achtergrond: bij het Scholtishuis behorende boerderij.

Deze kadastrertekening uit de kerkboeken van de St. Andreusparochie stamt uit 1922 en is waarschijnlijk overgetekend vanuit een gemeentetekening.

kan goedgekeurd worden.' Kennelijk ontbrak het de jonge Veldense architect hieraan. Overigens laat Berden in een reactie op dit artikel weten zich niets van een dergelijke opdracht te herinneren.

Sorée wordt tijdens een bespreking op 10 januari 1964 in het Arcense gemeentehuis officieel belast met de opdracht. Bij deze bijeenkomst is naast het voltallige college en de gemeentesecretaris ook de heer L.J. Ensing van Monumentenzorg aanwezig. Op 28 december 1964 is het bouwkundig rapport met gedetailleerde tekening inclusief begroting klaar. Renovatie blijkt wel degelijk mogelijk. De totale kosten worden beraamd op 152.374 gulden. Na goedkeuring wil de gemeente de restauratie laten uitvoeren door aannemersbedrijf Ch. Knops & Zn. uit Venlo. Gemakshalve gaat de gemeente al uit van een zeer ruimhartige subsidie van het rijk en de provincie. Men komt, schattend, op een totale bijdrage van 72 procent van de totale kosten, een kleine 110.000 gulden.

GEBREK AAN SUBSIDIE

Op 8 januari 1965 dient de gemeente andermaal een subsidieverzoek in bij het ministerie. Het ministerie wil niet verder gaan dan een bedrag van 25.000 gulden. De briefwisseling verloopt ondanks de urgentie opvallend traag. Niemand maakt haast. Pas zestien maanden later komt de zaak weer uit het stof, als het Veldense postkantoor per 1 juni 1967 de huur wordt opgezegd: de eigenaar zegt het pand zelf nodig te hebben. Het Scholtishuis zou als postkantoor kunnen worden ingericht, dus de ge-

meente vraagt om een hoger subsidiebedrag. De Haagse heren zijn echter onvermurwbaar. In een schriftelijke repliek geeft het ministerie bij monde van het hoofd van de afdeling Oudheidkunde en Natuurbescherming, drs. mr. O. Ter Kuile, het gemeentebestuur zelfs een veeg uit de pan. Op 14 juni 1966 schrijft hij dat hem 'bij herhaling is gebleken dat eigenaren van te restaureren monumenten in de mening verkeren dat subsidiëring van restauraties een automatische gelegenheid is. Dit is echter in geen deele het geval.' Het bericht van 11 oktober 1966 komt dan ook niet als een verrassing: de rijkssubsidie zal onder geen beding worden verhoogd.

Dan gooit Velden de handdoek in de ring. Op 9 december 1966 beslist de gemeenteraad unaniem, en zonder veel discussie, dat het ministerie om toestemming moet worden gevraagd het Scholtishuis van de monumentenlijst te schrappen. Het doel: definitieve en totale afbraak van het gebouw. Raadslid W.H.J. van Keeken pleit zowaar om bij een eventuele

Het gehavende Scholtishuis in 1945.

Een soort laatste strohalm om het Scholtishuis van de sloop te redden. Het mocht niet meer baten (zie beslissing links onder aan de brief.) Opmerkelijk is de handgeschreven notitie van gemeentezijde "Bekijken"!

niet-inwillig een beslissing hieromtrent tot in hoogste instantie uit te lokken. Het trieste lot van het Scholtishuis is hiermee bezegeld, al probeert men in een korte maar weinig overtuigende briefwisseling nog één keer het ministerie over te halen tot het verstrekken van een ruimere financiële tegemoetkoming. De mogelijke vestiging van het plaatselijke postkantoor wordt als lokaas gebruikt. Het antwoord is wederom: nee.

GEEN 'RED ONS SCHOLTISHUIS!'

Achteraf kan men allerlei vraagtekens zetten achter het besluit om het Scholtishuis te slopen. Het cultuurhistorische aspect in het proces lijkt ver te zoeken. Zo omvat het dossier Scholtishuis geen verzameling ordners met tekeningen en plannen, maar slechts een dun stapeltje correspondentie en enkele gespreksverslagen. De vastgelegde discussies zijn nauwelijks noemenswaardig en al helemaal niet diepgravend. De inhoud en toon van de brieven van de lokale politici zijn gezapig, onderdanig en te beleefd. Op geen enkele manier zetten de bestuurders de landelijke en provinciale overheden echt onder druk. En waarom werd er slechts één architect en slechts één aannemersbedrijf geraadpleegd? Het lijkt er uiteindelijk op dat het gemeentebestuur opgelucht was verlost te zijn van het tot bouwval gegedegradeerde cultuurhistorische pand.

Waarom probeerde men geen alternatieve geldbronnen aan te boren? Het plaatselijke Sebastianusgilde was niet onbemiddeld. Ook de optie van een hypothecaire lening werd niet gelicht. De focus lag enkel en alleen op het

Sef Duijf (van Kuub), bouwvakker en zeer verdienstelijk saxofonist bij de dorpsfanfare, woonde met zijn gezin tot eind 1968 als laatste in het Scholtishuis.

verkrijgen van subsidies vanuit Den Haag en Maastricht. En waarom werden de beschikbare gelden niet aangewend voor een tijdelijke conservering van het gebouw in afwachting van het moment dat de schatkist vol genoeg zou zijn voor een restauratie? Er was geld, alleen niet genoeg. Er lag een doortimmerd renovatieplan en de PTT wilde heel graag als medehuurder zijn intrek nemen in het Scholtishuis. Het opmerkelijkste punt vanuit ons perspectief gezien, is misschien wel dat de Veldense bevolking al die jaren passief bleef toekijken. Vanuit de burgers is geen enkele actie ondernomen. Geen 'Red ons Scholtishuis!' Het zegt wellicht wat over de heersende onmondigheid in die tijd, maar opvallend blijft het.

STA-IN-DE-WEG VOOR DE KERK

Onbegrijpelijk is ook dat de gemeente in 1968 niet serieus is ingegaan op de brief van architect Noé uit Naarden. Misschien had deze nog voor een andere wending kunnen zorgen. Hij wordt echter per kerende brief vanuit de Arcense burelen afgeserveerd: de tekeningen kan hij opvragen bij zijn Blerickse collega Sorée. Echte antwoorden op alle vragen krijgen we waarschijnlijk nooit. Ze zijn mee het graf ingenomen; de meeste direct betrokkenen zijn niet meer in leven of niet meer te traceren. De samenstelling van het gemeentebestuur bestond uit machtige, vaak al bejaarde mannen. Het waren overwegend heerboeren, aannemers, hoofdonderwijzers en

Scholtishuis in 1961. Het pleisterwerk is nog intact.

BRONNEN

Dossier Scholtishuis, Gemeentearchief Arcen en Velden

Harrie Hermkes (oud-Veldenaar en historicus), ongepubliceerde notitie Sjef Janssen en Jacques Theelen, Kent u ze nog... de Veldense Kiëszek, deel 2, Zaltbommel (1983)

Keltjens, J.G., Arcen en Velden in oude ansichten, Zaltbommel (1971)

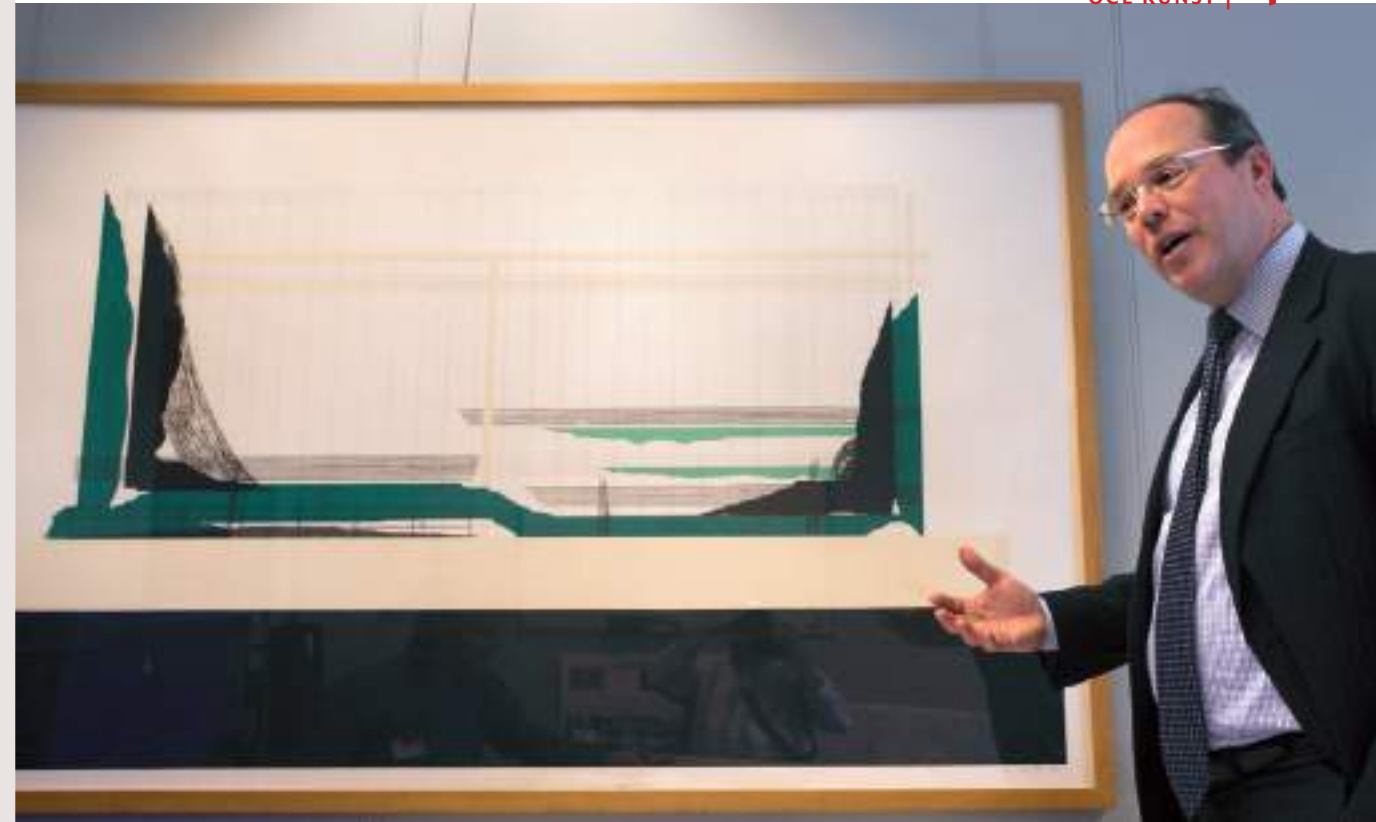
En verder: diverse artikelen in het Dagblad voor Noord-Limburg

vooraanstaande verenigingsbestuurders. De KVP oordeelde en heerste. De lijnen met het kerkbestuur waren kort. Een plausibele verklaring voor de haastige sloop is wellicht dat het kerkbestuur het Scholtishuis als een sta-in-de-weg beschouwde. Meteen na de afbraak ontvouwd de parochiale gezagsdragers het al wat oudere voornemen om een nieuwe toegangsweg tot de kerk aan te leggen, precies op de plek waar het Scholtishuis had gestaan. Maar geldgebrek dwarsboomde ook dit plan.

Niet vergeten mag worden dat in het naoorlogse Nederland een ongebreidelde sloopwoede heerste onder overheden - vooral in dorpen en steden die veel te lijden hadden gehad onder beschietingen en bombardementen. Velden hoorde daar bij. Het was de modernistische toon van die tijd. Feit blijft, dat nu een kaal gazon is op de plek waar ooit het hart van het dorp bonkte en pronkte. Ondanks recente opknappbeurten maakt de Veldense markt, dik veertig jaar na de sloop, dan ook nog altijd een verminkte indruk.

Met dank aan Tom Doesborg en Carina van 't Hof <

Pieter Duijf (Velden, 1954) is tekstschrijver en journalist. Hij schreef het jubileumboek voor de Venlose dialectband Neet oët Lottum (2006) en werkte mee aan 'Al meer dan Go jaar Haffmans BV leven in de brouwerij' (2008). Vorig jaar verzorgde hij de interviews voor het jubileumboek van het 25-jarige ZOKS Festival.

RIJK PLEIJTER, DIRECTOR LEASE & GLOBAL ACCOUNTS, BG OFFICE & PRINTROOM
Kunstwerk: **MARIEN SCHOUTEN**, ZONDER TITEL, 1988, ZEEFDruk OP PAPIER

‘Ik mag graag fotograferen, vooral als ik met mijn vrouw naar verre landen reis, zoals Tibet en Bhutan. Ik maak foto’s van mensen en dieren, van dichtbij. Tijdens zakenreizen - ik ben onder meer verantwoordelijk voor de leasingcontracten van Océ - zit ik meestal in goede hotels, op vakantie zoek ik het avontuur. Toen Claudine, de conservator, de foto’s op mijn kamer zag, zei ze: “Ik heb nog iets veel mooiers voor je, echte kunst.” Nu was dit kunstwerk niet mijn eerste keus, maar er waren nu eenmaal al veel werken vergeven. Omdat het een brede muur is, moest het niet te pietepouterig zijn. En landschappen of een vaas met bloemen vallen voor mij sowieso af. Zo kwam ik uit bij deze zeefdruk, met strakke lijnen. Abstract werk spreekt mij het meest aan. Wat het voorstelt, of wat de maker heeft willen zeggen, is dan minder belangrijk. Iemand opperde dat er een brug in zit, maar dat is voor mij niet zo duidelijk. Sommige mensen vinden het somber. Ik koos het juist ook omdat het weinig kleur heeft, ik ben

namelijk kleurenblind. Ik kan groen en bruin bijvoorbeeld niet uit elkaar houden. Mijn tekeningen op school waren anders dan die van andere leerlingen: een boom kreeg een gele stam en rode bladeren, het gras kon blauw zijn. Herfst en lente liggen voor mij dicht bij elkaar. Maar je leert er wel mee omgaan, je compenseert je gebrek doordat je onthoudt welke kleur iets heeft. Zo weet je dat het bovenste stoplicht rood is en het onderste groen. Van deze zeefdruk weet ik dat er groen in zit, omdat iemand me dat verteld heeft, maar ik zie het als bruin.

Ik ben geen overmatige kunstliefhebber, maar vind wel belangrijk dat Océ deze collectie heeft. Anders zouden er alleen maar onze eigen posters aan de muren hangen.’

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

OVER EN WEER

Gies Backes > spreekt

OVER DE KUNST

< Sander van Deurzen

Dertigers zijn het, leeftijdgenoten bijna, en ze hebben allebei al de nodige sporen in de beeldende kunst achtergelaten. **Gies Backes** (Venlo, 1977) werd tweemaal genomineerd voor de Koninklijke Prijs voor de Vrije Schilderkunst, **Sander van Deurzen** (Blerick, 1975) werd eenmaal genomineerd en won de prijs in 2003. Van beiden is werk aangekocht door het Museum van Bommel van Dam. Gies woont en werkt in Venlo, Sander in Amsterdam. We arrangeerden een gesprek tussen beiden, op twee momenten, in hun ateliers. Over hun vak, hun werk, de twijfels en ambities.

door Thijs Lenssen
foto's Peter de Ronde

Ze komen wel vaker bij elkaar, om ervaringen uit te wisselen, en van elkaar te leren. Al vanaf hun academitijd in Maastricht, hoewel ze elkaar veel langer kennen. Ze zijn dan ook volop in gesprek als we binnenstappen in het atelier van Gies, een smalle, tamelijk rommelige kamer van een voormalig woonhuis in Q4. Ze staan bij een groot doek waar Gies mee bezig is, een schilderij van vier afvalcontainers op rij met een afgedankt stoeltje ertussen. 'Ik zag ze ergens in Zeeland en heb ze gefotografeerd. Bij het schilderen voeg ik er niet eens zoveel aan toe. Al heb ik wel de kleuren veranderd - normaal zijn die bakken vies en grijs. Maar ik twijfel nog over de straat, het asfalt daar beneden, misschien schilder ik dat toch weg.'

Het is een typisch Gies-onderwerp. Hij heeft een voorkeur voor tussengebieden, de rafelranden van de samenleving, 'waar het een ophoudt, en het ander begint. Daar waar precies de grens ligt, dat vind ik interessant. Mijn thematiek is al eens omschreven als

neemt. Niet dat je dat zo bewust doet, maar je neemt die kennis wel mee.' Hij haalt er een schilderij bij van het interieur van een discotheek, met spiegel lamp. Sander: 'Daar zie ik een heel constructivistisch idee in, maar dat is alweer achterhaald. Vind ik wel sterk: je ziet de invloed van het verleden terwijl je er als een soort verdubbeling ook op terugkijkt. Dat spiegeleffect komt natuurlijk in de schilderkunst vaker terug. Gies: 'Die bol, dat wist ik inderdaad, dat die vaker gebruikt is. Op het Arnolfini-tafereel van Van Eyck, bijvoorbeeld. Maar al die andere dingen heb ik er niet bewust in gelegd. Die structuur bovenin vond ik wel aangenaam, en die ballonnen onderin, Hopperachtig bijna, had ik wel nodig. Zo'n dromerige sfeer krijg je als je lagen acrylverf over elkaar heen schildert. Op dit schilderij heb ik ook olieverf gebruikt.'

Sander: 'Wat ik zo goed vind in het werk van Gies is dat hij dicht bij zichzelf blijft. Je moet het niet te ver van je bed zoeken, vind ik. Dat stoort me bijvoorbeeld in het

de idylle van het lullige.' Illustratief zijn schilderijen van een tuinstoel achter een afrastering, een versleten caravan met waslijn, een smerige tegelvloer waar een kromme stang uitsteekt, en een pergola in een achtertuin. Het ontlokt bij Sander de opmerking dat hij hem een echte romanticus vindt, waarna namen van totaal andere romantici vallen: Caspar David Friedrich, Goya en de Nederlanders Barend Cornelis Koekoek en Arie Scheffer.

Beiden kennen de kunstgeschiedenis op hun duimpje, vooral ook dankzij hun (docenten)opleiding. Gies: 'We hebben allebei veel theorie gehad. Dat heeft als voordeel dat je je gemakkelijk in de geschiedenis kunt plaatsen, je weet welke positie je werk in-

latere werk van de Oost-Duitse schilder Neo Rauch, die ik zeer bewonder. Hij is steeds meer gebruik gaan maken van afbeeldingen die hij ontleent aan anderen. Je ziet gewoon dat het niet meer dicht bij hem staat; de Oost-Duitse sfeer is eruit verdwenen. Gies gebruikt vooral foto's van zijn directe omgeving.'

Gies: 'Het probleem daarbij is wel dat je soms uitgekoken bent. Als ik teveel op zoek ben, dan is het eigenlijk niet goed. Je moet iets tegenkomen, er bijna over struikelen. Soms is het moeilijk om op iets nieuws te komen. Of je valt in herhaling of je komt niets tegen.'

Sander: 'En toch: als ik in Venlo ben, merk ik dat ik vanzelf ga kijken naar de motieven die jij gebruikt. Bijvoorbeeld die bloem daar aan de overkant van de straat.

Into the wild I, 60 x 60 cm, 2009

Ik kan me voorstellen dat je die een keer als uitgangspunt neemt. Ik kom hier toch vaak de sfeer van je werk tegen. Ook in Brabant trouwens, dat provinciale.'

Gies: 'Misschien zie ik dat niet meer doordat ik hier woon. Jou valt dat meteen op. Ik krijg weleens tips van anderen. Zoals laatst over de plek waar supermarkt Jan Linders stond in Venlo-Zuid. Alleen de vloer ligt er nog. Het is bovendien een beladen plek, door de dood van René Steegmans, daar moest ik ook aan denken. Het is in feite één groot monument. Ik ben er gaan kijken, heb ook foto's gemaakt, maar zo werkt het dus niet. Als ik er vaker heen was gegaan was het kwartje misschien gevallen, wellicht had ik dan geweten wat ik ermee kon doen.'

Sander: 'Volgens mij ben je veel te kritisch op de dingen die je schildert. Jij kunt bijna alles nemen als onderwerp, heel veel althans.'

Gies: 'Misschien is dat juist het probleem, dat ik zoveel keuzes heb.'

Opnieuw schieten er namen van andere kunstenaars voorbij, onder wie Vermeer, volgens Sander een klassiek voorbeeld van iemand die het dicht bij huis zocht: 'Voor zijn melkmeisje heeft hij heel goed gekeken naar zijn vrouwelijk model en hoe het licht op haar viel. Daarom spreekt dat nog steeds tot de ver-

beelding. Je moet voorkomen dat de afstand te groot wordt.' Waarna Gies zijn verwantschap met de fotograaf Eggleston aanhaalt. 'Die wist ineens niet meer wat hij moest gaan fotograferen. "Het is allemaal zo lelijk", zei hij tegen zijn vrouw. "Dan moet je lelijke dingen gaan fotograferen", zei ze. Dat komt in zijn hele werk terug. Hij zoekt heel erg naar het verhaal in iets. Dat fascineert mij enorm: hoeveel verhalen er in iets heel simpels kunnen zitten. Ik had hetzelfde: ik wilde wel gaan schilderen maar wist niet wat. Probleem is nu dat ik het saai vind worden.'

Sander draagt een oplossing aan: 'Je onderwerpen zijn uniek, in Amsterdam gebruikt niemand die, dat moet je uitbuiten. En het gaat er toch vooral om hoe je iets schildert. Misschien moet je nog meer de grenzen opzoeken. Een logische oplossing is volgens mij dat je op kleiner formaat gaat schilderen. Ook in de klassieke schilderkunst vind ik kleinere formaten vaak sterker.' Hij wijst naar enkele tekeningen aan de wand, van een boshut in de sneeuw en een stapel autobanden. Gies: 'Die kleinere werken maak ik meestal tussendoor als ik met flinke bewegingen op een groter doek bezig ben. Maar toevallig vroeg ik me net vanmorgen ook af of die kleinere formaten niet juist heel sterk zijn.'

De schilderijen van Sander zijn fysiek niet aanwezig (behalve in de jubileumcatalogus van Museum van Bommel van Dam). Die bewaren we voor het tegenbezoek in Amsterdam. Toch komen er af en toe al verschillen en overeenkomsten tussen beide kunstenaars naar voren.

Bij Gies is het thema vrijwel onveranderd gebleven, evenals de stijl. Sander is een paar maal totaal veranderd, van onderwerpen en van stijl. Hij switcht gemakkelijk van realistisch naar abstract en wil steeds weer 'de boel openbreken' door te experimenteren met technieken of een ander formaat. Voor Gies is het beeld ('een zekere verstilling') belangrijker dan of het extreem goed, virtuoos, geschilderd is. Sander wil juist wel virtuoos schilderen ('het maakt de vaak wrange onderwerpen aantrekkelijk') en er zit meer dynamiek in zijn schilderijen.

Maar ze willen allebei een verhaal vertellen zonder dat te veel in te vullen voor de toeschouwer. Sander drukt het plastisch uit: 'Ik probeer de toeschouwer in een bad te laten zwemmen, waarvan hij de contouren niet kan zien, maar het is niet een heel groot bad. Dat gevoel moet hij hebben. Er moet een houvast zijn.' Gies zegt erg beïnvloed te zijn door fotograaf Jeff Wall: 'Die is verhalend, maar het is helemaal niet sluitend, hij toont een key moment uit een gebeurtenis. Alsof dat deel uitmaakt van iets groters.'

Bijna vanzelf komt het verschil tussen Venlo en Am-

Werk in wording

Once we were warriors, 170 x 200 cm, 2009

sterdam ter sprake, als ze praten over de gelegenheid om hun werk te toetsen aan andere kunstenaars: Gies: 'Jij hebt veel meer contacten met anderen. In Venlo gebeurt niet veel. Er is natuurlijk het Museum van Bommel van Dam, en ik ga wel eens op atelierbezoek in Maastricht bij oud-studiegenoten, zoals Bas de Wit en Sidi El Karchi.' Sander: 'Ik zit met honderd man in een ateliercomplex. Bovendien ga ik naar openingen van exposities, waar vaak debatten plaatsvinden. En er zijn veel verzamelaars. Er is een heel ander discours.' Gies: 'Hier is helemaal geen discours. Ik heb er veel aan als jij er weer bent. Met André Wiehager heb ik goede discussies. Theo Lenders, die vorig jaar is overleden, kwam wel eens langs. Dat was echt iemand die in één oogopslag kon zien wat er ontbrak aan een schilderij.'

Sander: 'Ik merkte het toen ik begin dit jaar deelnam aan de "live ateliers" in van Bommel van Dam. Van de Venlose kunstscene kwam echt niemand langs. Dat vind ik raar. Belangrijk is wel dat je kritisch naar elkaar kunt en durft te kijken.' Gies: 'Rick Vercauteren en Gabi Stoffels van het museum waren laatst hier, die zijn ook gewend om goed te kijken, weten waar de schoen wringt. Vanaf de academie ben je als het ware je eigen docent en heb je alleen collega's. Toen er nog ateliers aan de Rijnbeekstraat lagen, waren er veel meer onderlinge contacten. Q4 is toch geen ech-

te kunstenaarswijk.' Sander: 'Ik zou het hier al snel saai vinden. In Amsterdam ben ik een van de tweeduizend kunstenaars, er is veel meer concurrentie. Daar krijg ik energie van. En ik hou van de stad. Met de dood van Lataster verdween de laatste Limburgse Amsterdammer, zeiden ze. Ja hallo, dacht ik, er zijn er nog wel meer...'

Aan het eind van het gesprek vragen we Sander een favoriet werk van Gies uit te kiezen: 'Het schilderij met de pergola is me altijd bijgebleven. Zijn thematiek komt daarop het best tot uiting, vind ik.' Het blijkt te gaan om 'I don't want to know about evil' uit 2008. Hij licht zijn keuze na het bezoek per mail toe: 'Op de website van Gies staat het volgende statement: "De pretentieloze sporen van het doodgewone leven fascineren hem en leiden hem naar plekken waar de burgerlijke romantiek van deze alledaagse banaliteit nog tastbaar is." Deze thematiek maakt hem bijzonder, omdat daar niemand in de schilderkunst op die manier mee bezig is. In de vorm van de pergola zie ik bovendien een verwijzing naar een kunstenaar als Mondriaan: met die horizontale en verticale lijnen en het gebruik van de primaire kleuren rood, blauw en geel. Door de pergola op een realistische manier weer te geven, zet hij als het ware de tijd terug. Ik vat het op als het mislukken van het utopische vooruitgangdenken van onder anderen Mondriaan.'

I don't want to know about evil, 160 x 190 cm, 2008

Gies bezoekt Sander

Twee weken later bezoeken we het atelier van de 'Limburgse Amsterdammer'. Het bevindt zich in een voormalig defensiecomplex, pal aan het water, de Nieuwe Meer, onder de rook van Schiphol. In alle opzichten een buitengebied, nog geaccentueerd door wat er allemaal op het terrein staat en ligt: caravans, hout, ijzeren tonnen, een waterboei. Kaasje dus voor Gies, die dan ook niet nalaat een provisorische badkuip te fotograferen. 'Wie weet kan ik daar nog een keer iets mee.'

Het atelier van Sander is ruim, met een aparte schilderijenopslag en een keukentje met een volle boekenkast. 'Als ik hier kom, bijt ik mij altijd eerst een vinger af dat ik niet zo'n groot atelier heb', laat Gies zich ontvallen. In de werkruimte staan verrassend genoeg allerlei objecten, zoals kegelvormen, driehoeken, vierkanten en een smalle stang die er als een boog bovenuit steekt. Meteen valt de verwantschap op met de figuren op de schilderijen die verspreid tegen de wand staan, net terug van een solo-expositie in Herzogenrath. Sander: 'Ik ben er al langer mee bezig, maar ben nog niet helemaal tevreden. Ze zijn

gemaakt van papier-maché, maar ik wil ze vluchtiger en lichter maken, ze zien er te zwaar uit. 'Je zou ze zomaar op een carnavalswagen kunnen zetten', merkt Gies lachend op. 'Maar ik vind ze wel goed, vooral in combinatie met de schilderijen.' Sander: 'Ik wil ze ook alleen samen exposeren.'

Verbindend element op die - vrij recente - schilderijen zijn schuttingen van planken. Er kan een stapel kabels voor liggen die zich aftekent als een schaduw van vrijende gestalten. Of er steekt een kleverige tong tussen de kieren. Een van de schilderijen toont een tafereel van een Piëta, een omgevallen Boeddhabeeld en een grote feestneus in het midden. Gies: 'Dat vind ik altijd zo bijzonder in je werk, dat je klassieke thema's als religie, vergankelijkheid, sex en geweld op een nieuwe manier weet te presenteren. Ze zijn zo oud als de geschiedenis, maar je valt niet in herhalingen.' Sander: 'Dat afhanginge gordijn heb ik erboven geschilderd om de sfeer van een theater op te roepen.' Hij haalt er een ander doek bij, waarop de schuttingen ook feite-

lijk de vorm van een theaterpodium hebben gekregen. Met tragikomische personages zoals opnieuw een Boeddha (dit keer dansend) en een stekelmannetje, terwijl verderop een hoofd uitgeteld op de grond ligt. Opvallend is de dynamische, transparante structuur. Sander: 'Dat komt vooral doordat ik met een spons heb gewerkt, in snelle vegen. De kracht is denk ik ook dat ze in één opzet gemaakt zijn, alles staat er daadkrachtig op, dat wil ik tenminste.' Gies: 'Dat zie je ook duidelijk, die directheid.' Sander: 'Ik hou van de transparantie, dat alles terug te lezen is in een schilderij; over die zwarte vlakken is geen tweede laag meer heen gekomen.'

Gies herkent de speelgoedpoppetjes die her en der op een tafeltje liggen van vorige bezoeken: het Boeddha-beeldje en enkele fantasiewezentjes. 'Ik wist wel dat je voorwerpen die je schildert hier eerst ensceneert.'

Verandering is een constante in het werk van Sander: 'Ik ben heel realistisch begonnen. Zoals met een schilderij van kinderen in een zwembad, rond 2000. Het speelgoed daaruit ging vervolgens een eigen leven leiden, hangend in een landschap bijvoorbeeld. Dat speelgoed was metafoor voor dingen die maar even gebruikt worden en daarna weer weggegooid. Ik ben steeds verdergegaan, het een kwam uit het ander voort. Ik schilderde smeltende voorwerpen als thema

Maar toen liep het echt uit de hand.' Gies: 'Ik dacht ook, waar gaat dat heen met die Sander.' Sander: 'Ik zat te veel op een eilandje in mijn atelier. Op een gegeven moment moest ik dat patroon doorbreken. Het eindigde met een schilderij dat helemaal zwart was, een soort monochroom. Ik kreeg altijd de meeste waardering van jonge collega's, maar zelfs die gingen zich afvragen waar ik mee bezig was. Het heeft alles te maken met de grenzen opzoeken: waar communiceert het nog en waar haakt het publiek af?'

Gies: 'In je huidige schilderijen zit veel meer rust.' Sander: 'Alles is leger, ingetogen. Die *clash of cultures*, het conflict tussen godsdiensten, zit er nog wel in, maar nu zoek ik een andere spanning.'

Collega-kunstenaars borduren volgens hem te zeer voort op wat er al is. 'Die kinderen in het zwembad ben ik gaan schilderen als reactie op schilderijen die wanddecoratie dreigden te worden. Zoals het werk van expressionistische kunstenaars, ook de Limburgse Amsterdammers waar we laatst over spraken. Ze hadden goede intenties, zeker in het begin toen hun stijl avant-gardistisch was, maar de tijd heeft ze ingehaald. Daar hebben ze zelf aan meegedaan: ze gingen goed verkopende zeefdrukken maken. Ik wilde bewust geen expressieve werken maken, juist om me af te zetten. De taak van jonge kunstenaars is om de

van de vergankelijkheid.' Dat thema benadrukte hij nog meer in de abstracte periode die erop volgde. 'Ik ging me toeleggen op het schilderen zelf, totdat het zo abstract werd dat er alleen een patroon overbleef waarin je niks meer kon herkennen.'

Hij vertelt over reacties van critici: 'Journalisten hadden het altijd over mijn losse hand en dat lekkere schilderen. En ineens schreef iemand dat ik niet kon schilderen. Ik was net genomineerd voor een prijs! Achteraf kan ik er wel om lachen, maar die had echt niet gekeken naar wat ik eerst had gedaan, naar de ontwikkeling.' Opmerkingen kreeg hij ook over zijn drukke schilderijen. 'Met road kills en exploderende koppen, ik wilde een soort *clash of cultures* laten zien.

bakens te verzetten. Pieter Defesche was eens bij een opening van een expositie van mijn werk bij Signe in Heerlen. Hij vond mijn schilderijen verschrikkelijk. Dat was precies mijn bedoeling, een perfecte reactie. Je moet niet in hun traditie verder willen werken.'

'Met figuratieve kunstenaars dreigt nu hetzelfde te gebeuren', merkt Gies op, 'dat het niet meer werkt, terwijl ze toch gewoon op dezelfde weg doorgaan.' Sander: 'Jonge kunstenaars gaan te weinig op zoek naar dingen die ze nog niet ontwikkeld hebben. Dat vond ik voor mij zelf een probleem worden, daar wilde ik van af. Ik wil ook geen foto's meer gebruiken voor mijn werk. Bijna elke schilder gebruikt nu foto's.' Gies: 'In navolging van Marlène Dumas, Luc Tuy-

Dust curtains, 270 x 230 cm, 2011

Sander in zijn atelier

Buddha, 130 x 140 cm, 2010

mans en Gerhard Richter. Voor Richter was het een noodgreep, bovendien was het toen nog *not done* om foto's te gebruiken. Nu doet iedereen het zonder stil te staan bij het waarom. Daardoor gaat alles toch wel een beetje op elkaar lijken.'

Sander: 'En de beelden komen steeds verder van de realiteit af te staan. Je kunt foto's van internet plukken, met lage resolute, dus de detaillering ontbreekt. En het is vaak gefotoshopt. Bovendien zijn het situaties die je zelf niet hebt waargenomen. Ik heb geloof ik al gezegd dat het toch vooral goed is om iets te doen met dingen die bij je zelf in de buurt zijn.'

Voor hem zelf is dat aanleiding om weer iets nieuws te gaan doen. 'Ik wil nog meer naar de waarneming gaan schilderen. Ik wil echt heel realistische dingen erbij gaan schilderen. Ook als contrast met het andere werk. Wat Vermeer deed, maar ook het hele vrije werk van Picasso aan het eind van zijn leven. Dat je dat allebei door en naast elkaar kunt laten lopen, dat lijkt me ideaal. Het valt trouwens op dat abstracte schilders, die er ook nog steeds zijn, vaak meteen naar een abstract beeld gaan terwijl iemand als Mondriaan juist vanuit het realisme langzaam naar het abstracte toe ging. Dat voel je ook in zijn werk, dat het ergens vandaan komt.'

Gies: 'Ik ben benieuwd hoe er straks op deze tijd wordt teruggekeken. Als je het dicht bij jezelf zoekt,

is het dan een sociaal engagement of wat? Waar ben je dan eigenlijk mee geëngageerd? Het gaat er toch vooral om oprecht te zijn.'

Sander: 'Ja, dat is het belangrijkste. Ik hoop dat mijn werk steeds oprechter wordt. Door zo'n keuze te maken, door naar mijn eigen waarneming te schilderen, niet meer foto's, maar gewoon de plekken zelf, desnoods op straat. De zaak openbreken, daar gaat het mij vooral om, een nieuw standpunt bepalen. Naar de waarneming schilderen doen echt maar heel weinig mensen. Vooral amateurs doen dat, die gaan gewoon buiten zitten. En sommigen komen ook nog met een heel pure stijl.'

Gies: 'Zitten we dan straks allemaal aan de waterkant met een thermoskan koffie?'

Sander: 'Ik hoop van niet. Actie leidt tot reactie. Het is iets wat je weer goed kunt gaan doen omdat het nodig is in de schilderkunst nu alles naar elkaar toe sluipt.'

Gies: 'Maar wat heeft het voor doel om nog meer realisme in je werk te leggen? Wil je mensen het beeld intrekken?'

Sander: 'Dat is een bijkomende reden, dat je wat meer aanknopingspunten geeft voor een breder publiek. Een portret, daar kan iedereen meteen in komen, terwijl wat ik hier maak maar voor een select publiek toegankelijk is.'

We praten over *De nieuwe Rembrandt*, het net gestarte

Zonder titel, 110 x 150 cm, 2009

televisieprogramma waarin kunstenaars in een afvalrace om de titel strijden. Ze volgen het allebei niet. Sander: 'Ze hadden er veel meer kunstenaars bij moeten betrekken om een betere selectie te krijgen. Al vind ik het wel een goede manier om een breder publiek aan te spreken.' De kijkcijfers vielen echter tegen. Beeldende kunst wordt tegenwoordig toch al door menigeen weggezet als linkse hobby. Hebben mensen er een verkeerd beeld van?

Sander: 'Wat mij wel opvalt is dat exposities van klassieke schilders altijd veel publiek trekken. In het Mauritshuis in Den Haag kun je over de koppen lopen, maar daar hangt dan wel zeventiende-eeuwse kunst. In het Frans Hals Museum moet je in de rij staan. Een vriend van mij heeft werk hangen in De Hallen in Haarlem, volgens Kunstbeeld dé plek in het officiële circuit van vandaag. Maar toen ik er was, waren er misschien tien bezoekers. Bij moderne kunst zien mensen niet dat het knap geschilderd is.'

Gies: 'Ik las ergens dat er een verband is tussen crisis en conservatieve kunst. Als het slechter gaat, wordt er traditioneler geschilderd, als het goed gaat is er meer abstractie, experimenteert men meer.'

Sander: 'Voor mij heeft het naar de waarneming schilderen er deels mee te maken dat ik het knappe schilderen meer wil laten zien. Al is dat ook weer een beetje fout.'

Gies: 'Dat wou ik net zeggen.'

Sander: 'Maar ik vind het wel prettig als er in een kunstwerk iets zit waarvan je kunt zeggen dat het heel goed gedaan is, en dat hoeft dan niet heel precies met een fijn penseeltje uiteraard, maar het werk van de late Picasso bijvoorbeeld vind ik fantastisch gemaakt. Terwijl veel mensen dat niet knap geschilderd zullen noemen.' Hij oefent het 'naar de waarneming schilderen' onder meer door Titiaan te bestuderen. 'Om te kijken hoe hij tewerk ging. Zo kan ik mijn gereedschapskist uitbreiden.'

En dan - het kan niet uitblijven - de ambities van beiden. Toeval of niet: Gies leest net *De Uitvreter* van Nescio. Gies: 'Prachtig, zoals Bavink vertelt over zijn schilderwerk. Hij kan nooit zo schilderen zoals hij het altijd wilde, zegt hij, en Japi de uitvreter becommentarieert dat. Japi is een echte bohemien, maar het boek gaat vooral over de keuzes die je moet maken: zekerheid of vrijheid, aanpassen in het burgerleven, concessies doen. Ik wil best concessies doen maar niet te veel.'

Sander: 'Ik móet gewoon schilderen, al heb ik geen cent meer. Gelukkig haal ik alle inkomsten nu uit de kunst. Zonder bijbaantje. Het afgelopen half jaar heb ik alleen een dag in de week iemand vervangen op de kunstacademie in Zwolle. Het gaat best goed, ik verkoop regelmatig.'

Zonder titel, 210 x 170 cm, 2003

Thijs Lenssen (1957) is journalist/tekstschrijver en redacteur van de Buun. Voor Dagblad De Limburger/Het Limburgs Dagblad verzorgt hij de wekelijkse kunstrubriek Nabeeld.

Gies: 'Ik geef les aan de vooropleiding voor de kunstacademie, allerlei workshops, en ik klus bij met huisschilderwerk. Dat is prettig, daar hoef je niet bij na te denken. Maar het wordt minder vrijblijvend, merk ik. In het begin interesseerde het me niet wat er op de rekening stond. Nu heb ik meer verantwoordelijkheid te dragen, zeker omdat ik over een half jaar vader word. Dat verandert het perspectief. Dat je eerder denkt: het levert geen geld op, dus moet ik stoppen. Dan zou ik het wel heel erg gaan missen.'

Sander: 'Dat zie ik heel vaak gebeuren, dat mensen kiezen voor zekerheid. Ze verhuizen naar Haarlem, gaan in een rijtjeshuis wonen en schilderen in de garage, dan lig je er al bijna uit. Ik weet zelf heel zeker: ik ga er nooit mee stoppen, dat heb ik ook afgesproken in mijn relatie. De zorg voor je kinderen hou je natuurlijk altijd.'

Zijn eigen kinderen groeien er als vanzelf mee op. 'Mijn dochter kan goed tekenen, mijn zoontje van vijf niet, als ik het tenminste vergelijk met hoe ik zelf op die leeftijd tekende. Maar hij zei wel steeds dat hij ook kunstenaar wilde worden. (Lachend:) Totdat hij een tijd geleden weer eens meeding naar het atelier. We waren materiaal aan het sjouwen. "Heb ik helemaal geen zin in," zei hij. "Dat hoort er allemaal

bij", zei ik. "Dan word ik toch maar geen kunstenaar, pappa", reageerde hij.'

We nemen afscheid, maar niet voordat Gies een favoriet schilderij van Sander uitgekozen heeft. Hij komt het tegen in een brochure: een titelloos schilderij van douches bij een subtropisch zwembad, uit 2003. Ook hij stuurt enkele dagen later per mail uitleg. 'Ik had het al acht jaar niet gezien, maar het heeft blijkbaar genoeg impact gehad. Tijdens het atelierbezoek in Amsterdam riep het weer hetzelfde gevoel op als destijds, een combinatie van verveling en dreiging. Dit is ook precies wat ik goed vind aan het werk: de ambiguïteit. Je ziet een tafereel dat eigenlijk vrolijk zou moeten stemmen door het thema en het kleurgebruik. Toch krijg je een benauwend gevoel en je raakt de weg enigszins kwijt. De ruimtelijke ordening is niet helemaal logisch. De kleuren zijn ook niet realistisch. De felle kleuren die in een zwemparadijs speelsheid uitstralen, worden hier bijna giftig en slaan naar de verkeerde kant door. Het werk is gemaakt voor de crisis waarin we nu zitten. Je ziet er de tijdgeest in terug. Alles gaat nog lekker en we raken bijna verveeld van alle weelde. Die verveling wordt in het schilderij langzaam maar zeker dreigend en naargeestig.' <

NB: De gesprekken vonden plaats in juni. Gies is inmiddels vader van een gezonde dochter.

EEN MANNELIJK MODEL SHOWT EEN BH VAN HEMA. DE RECLAME VOOR BUSHOKJES MAAKTE WERELDNIEUWS. BEDENKER **RENÉ VERBONG** WON ER DIT JAAR EEN GOUDEN LEEUW MEE IN CANNES. PORTRET VAN EEN CREATIEF DIER.

‘JE WEET NOOIT WANNEER JE EEN IDEE BEDENKT’

DE NAGELS VAN DE LOSLOPENDE PITBULL TIKKEN OP HET LINOLEUM. HET IS VIJF UUR ‘S MIDDAGS. DE STILTE NEEMT TOE IN HET KANTOOR VAN DOOM&DICKSON DAT UITKIJKT OVER HET AMSTERDAMSE IJ. KLASSIEKE OMGEVING WAAR DE JAREN ZESTIG ZO FONKELNIEUW ZIJN ALS VANDAAG. HET RECLAMEBUREAU LIGT AAN DE DANZIGERKADE, TE MIDDEN VAN CONCURRENTEN. OP EEN MUUR STAAT: ‘ONLY DEAD FISH SWIM WITH THE FLOW. JACK DOOM 1961.’ ‘ANDREJ’

door Ruud Linssen
foto's Peter de Ronde

‘Sinds 2005 staat Verbon onafgebroken met nominaties in het jaarlijkse ADCN-boek. Dan behoort je tot een selectie van honderd uit meer dan duizend inzendingen’

Anno 2012 is tektschrijver René Verbon, geboren in Blerick en opgegroeid in Tegelen, een van de belangrijkste sterren van Doom&Dickson. Hij bedacht campagnes voor HEMA die het merk wezenlijk veranderden. Een halve dag na het afblazen van de Elfstedentocht plaatste de retailketen een plaatje van een softijsje op Facebook. Daarnaast de tekst: 15 cm ijs, 50 cent. Verder niets. Op Facebook deelden tweeduizend mensen het beeld met hun vrienden. Op die manier bereikte HEMA honderdduizenden mensen.

Het succes was geen toevalstreffer, laat zijn biografie zien. Zo bedacht hij de reclame van een mannelijk model die een pushup-bh showt. De HEMA haalde het wereldnieuws. En Verbon en zijn artdirector John de Vries wonnen er een Gouden en Zilveren Leeuw mee in het Franse Cannes; wereldwijd de Oscars van de reclame. Het heeft hem ook tot een ster in de Nederlandse reclamewereld van dit moment gemaakt.

Hij vertelt hoe het tot stand kwam: ‘Met de pushup-bh van de HEMA krijg je twee cupmaten extra. We zijn gaan nadenken hoe je dat nu het beste kunt laten zien. Opeens bedachten we het: bij iemand die geen borsten heeft en zo twee cupmaten erbij krijgt. Een man. Dat idee hebben we aanvankelijk weer losgelaten, omdat een man in een bh niet aantrekkelijk is. Tot ik via mijn vriendin uitkwam bij het androgyne model Andrej Pejic.’ De rest is reclamegeschiedenis. De stunt was meteen trending topic op Twitter. Nederlandse media, van De wereld draait door tot de Volkskrant, pikten het item op. En van daaruit ging het over de hele wereld. Binnen twee dagen was niet alleen deze pushup-bh van de HEMA uitverkocht, maar waren praktische alle hangertjes leeg.

VISKAR Als tiener speelde René Verbon met vriendjes de bekende tell-sell-shows op televisie na. En hij maakte reclamefilmpjes met de camera van zijn ouders. Toen hij vanuit de Fontysopleiding communicatie bij het bekende Van Walbeek Etcetera solliciteerde voor een stageplek vroeg de creatief directeur hem of hij ADCN kende. Nee, antwoordde de piepjonge Verbon. Onder die vlag worden elk jaar de belangrijkste reclameprijzen uitgereikt: de ADCN-lampen. ‘Een aantal van mijn ideeën die ik daar liet zien, hadden al een keer in een andere vorm een lamp gewonnen. De eerste week van de stage heeft de directeur me een grote stapel ADCN-boeken gegeven, met de opdracht: ga je maar eens inlezen. Toen ik dat allemaal zag, dacht ik: dit wil ik ook.’

Vanaf dat moment is in feite alles gericht geweest op het winnen van die lamp. Als bevestiging dat hij ‘mooie dingen’, zoals hij het zelf noemt, maakt. Dat is volgens hem het wezen van zijn vak: met ‘mooie dingen’ een merk verder helpen. Sinds 2005 staat Verbon onafgebroken met nominaties in het jaarlijkse ADCN-boek. Dan behoort je tot een selectie van honderd uit meer dan duizend inzendingen. Hij wilde zo graag een lamp winnen, dat hij ook zonder opdrachten ideeën bedacht. Zo stond hij een van

de eerste keren in het fameuze boek met een reclame voor een viskar. Verbon: ‘Mijn art-director had op het strand een viskar gezien. Ons idee was een bandenspoor uit de zee te laten lopen naar de viskar. Met als boodschap: deze vis is supervers. We zijn toen alle viskarren in Zandvoort langsgedaan. Uiteindelijk hebben we Vis van Floor bereid gevonden zijn kar ter beschikking te stellen. In een hele mooie fotografie hebben we het idee toen uitgewerkt. Hijzelf hoefde alleen te betalen voor de plaatsing in een lokaal krantje. Dat was voor ons genoeg om het te kunnen inzenden naar de ADCN. We kregen een nominatie, maar wonnen niet.’

VRIJER Vijf jaar geleden stapte hij van reclamebureau Etcetera over naar Doom&Dickson. Opmerkelijk, want: een vast contract ingeruild voor een proefcontract, minder salaris en een kleiner bedrijf. Maar Doom&Dickson was op dat moment ‘the talk of the town’. Voor Amstel Bier hadden de reclamemakers de ballenbar op de huishoudbeurs opgezet. Voor alle mannen die niet langs de stands achter hun vrouwen wilden aansjokken. Voor het eerst kwamen mannen op eigen initiatief naar de huishoudbeurs. De keuze van Verbon heeft meer dan goed uitge-

van mij mag het ook wel een keer. Met de boodschap voor mezelf: ik heb het goed gedaan. Ook als herinnering aan het geboortjaar van mijn zoon. Maar anderen hoeven niet te zien dat het een Rolex is.'

Wat trekt je zo aan in reclame? 'Dat je in dertig seconden een verhaal kunt vertellen. In de kunst kan dat ook natuurlijk, maar hier heb je meteen een miljoenenpubliek. En daarbij help ik mensen brood op de plank te krijgen. Niet alleen de merken zelf, maar ook de mensen die er voor werken, die producten vervoeren, die in de fabriek staan.'

Als we hem vragen of het ook een ordinaire wereld kan zijn, lijkt hem dat te raken. Dit is zijn wereld, met veel aardige, extreem getalenteerde mensen. Met wie hij elke week op woensdag voetbalt in de zaal. Daar moet je vanaf blijven, zegt zijn lichaamstaal. Een wereld die hem een eenvoudig, persoonlijk doel geeft: nog een Gouden Leeuw. Dan treedt hij toe tot een internationaal select gezelschap van reclamemakers. Dan is er het ultieme bewijs dat hij het goed heeft gedaan.

En dat in een bijzondere wereld van continu spel tussen fantasie en realiteit.

Grensverleggend het liefst, omdat we vandaag nu eenmaal iets anders willen dan gisteren. Het kantoor van Doom&Dickson is een omgeving waar de details tellen. Whiskeyglazen op een dienblad, een platenspeler. Een decor bijna uit de televisieserie Mad Men,

'Het is natuurlijk een heel raar begrip, creativiteit. Iedereen is creatief, in zekere zin'

pakt. Hij heeft tot 2012 moeten wachten op het winnen van de gouden lamp; maar dat jaar heeft hem dan ook meteen alle mogelijke prijzen tegelijkertijd opgeleverd. Het past in de lijn van een creatief - ongedurig - talent dat zich ontwikkelt naar een maker die durft te vertrouwen dat het goed afloopt. Altijd.

Wat doe je anders in vergelijking met de tijd dat je hier begon? 'Veel. In het begin hou je heel erg vast aan iets wat je bedenkt. En als iemand zegt: laten we nog eens wat anders proberen, dan denk je: nee, we gaan helemaal niks anders proberen! Als je meent dat je creatie het helemaal gaat worden, is het heel moeilijk daar kritiek op te krijgen. Dan kreeg ik te horen: dit stond niet in de briefing. Maar dan wilde ik het toch doordrukken. Je moet gewoon een paar keer op je bek gaan. Nu begin ik vaak met opschrijven van losse richtingen; kunnen we die kant op, of die kant. En dan ga je aftasten, samen met je collega's. Ik ben vrijer in het denken, vertrouwen erop dat het goed komt. Dat moet ook, want je weet nooit wanneer je een idee bedenkt. Daar was ik in het begin heel slecht in. Ik was alleen maar bezig met die review morgen, dat ik wat moest hebben! Dan ga je heel geforceerd je ene ideetje er doorheen proberen te drukken. Nu bel ik gewoon de klant op en zeg: we hebben nog niks, het komt wat later.'

Ben je creatiever dan vroeger? 'Ik denk dat ik er nu slimmer mee om kan gaan. Het is natuurlijk een heel raar begrip, creativiteit. Iedereen is creatief, in zekere zin. Of je nu een reclame bedenkt of met een heftruck opeens drie in plaats van twee pallets weet te pakken. Iedereen heeft wel een soort van creatief iets in zich. Ik weet het nu alleen veel beter toe

te passen. En dat in reclames. Je leert hoe je bedrijven kunt helpen met jouw manier van denken. Dat is wel heel leuk. Dat je door hebt: dat gaat echt iets doen voor het merk.'

FANTASIE René Verbong lijkt in geen enkel opzicht op het cliché van de glatte reclamejongen. Zachte stem, op het eerste oog wat terughoudend. Hij rijdt in een Mini-Cooper. Het enige wat in de buurt komt van de stereotiepe reclamewereld is de Rolex om zijn pols. Maar dan alleen de naam; het horloge ziet er juist niet patserig uit. 'Mooi voor mezelf om te weten dat ik een Rolex heb. Van jongs af aan vind ik een Rolex vet. Nu heb ik echt een goed jaar gedraaid;

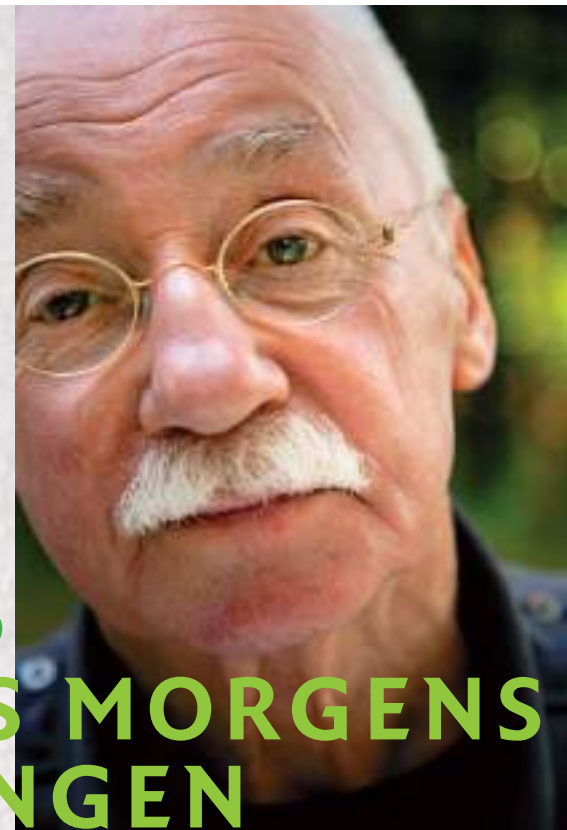
over de reclamewereld van vroeger. En natuurlijk verwijzend naar Bill Dickson en Jack Doom.

Alleen: beide naamgevers hebben nooit bestaan. Het Amerikaanse tweetal is verzonnen door drie Nederlandse oprichters van het bureau, zo'n tien jaar geleden. Als de ultieme reclamegimmick. Zo'n vondst, dat is waar het voor René Verbong om gaat: het maken van mooie dingen. Het doet niet echt ter zake als ze niet bestaan. Andrej Pejic heeft de mooiste borsten ter wereld. <

Ruud Linssen (1971) is journalist, schrijver en dichter, en redacteur van de Buun.

door Willem Kurstjens
foto's Jacques Peeters,
Peter de Ronde

JACQUES GROET 'S MORGENS DE DINGEN

Jacques Peeters was lange tijd de 'hoffotograaf' van De Buun. Hij maakte honderden foto's bij uiteenlopende verhalen, vaak ook bij portretten van mensen. Nu is er eindelijk een portret van hem zelf, de mens en vooral de fotograaf, geschreven door onze vaste gastauteur Willem Kurstjens.

Je hebt van die mensen die je doen denken aan personages uit boeken of films. Kijk, denk je dan, dat is typisch een Nescio-figuur (man, midden dertig, maar nog eeuwig veelbelovend) of warempel, die kon wel uit een verhaal van Carmiggelt zijn gestapt (man, al wat ouder, sadder but wiser). De fotograaf Jacques Peeters is ook zo iemand. Hij doet met zijn vriendelijke, vragende blik denken aan Marc uit het gedicht Marc groet 's morgens de dingen van Paul van Ostayen.

*Dag ventje met de fiets op de vaas
met de bloem
ploem ploem
dag stoel naast de tafel
dag brood op de tafel
dag visserke-vis met de pijp
en
dag visserke-vis met de pet
pet en pijp
van het visserke-vis
goeiendag
Daa-ag vis
dag lieve vis
dag klein visselijn mijn*

Jacques kijkt met dezelfde onbevagenheid naar de wereld, ook al zegt hij waarschijnlijk niet *ploem ploem*, en zal hij hengelaars niet met *visserke-vis* aanspreken.

KENNISMAKING

Mijn kennismaking met Jacques dateert van de tijd dat we samen Oog op Steyl maakten, een boekje met foto's en gedichten, dat in 2009 is verschenen. Het uitgangspunt vormden de Ansichtkaarten van Steyl die Jacques een paar jaar eerder voor 't Winkelke van Piet Hovens in Steyl had gemaakt. Sommige spraken me zo aan dat ik er een gedicht bij maakte. Die voegden zich bij de gedichten die ik al eerder over plaatsen in Steyl had geschreven. Geleidelijk aan ontstond het idee voor een boekje. Ik belde Jacques op en hij was er direct voor te vinden. Hij vroeg mij de gedichten te sturen die ik al had liggen, en trok opnieuw door Steyl om ze van foto's te voorzien.

Dat leverde soms gemakkelijke situaties op, zoals toen de ganzen bij de veerstoep in Steyl naar hem begonnen te blazen. Jacques wilde ze per se in hun kwaadheid vastleggen, wachtte tot een schip voorbijkwam dat het water van de wal wegzoog, stapte in de lege bedding en drukte af, net voordat het water weer terugkwam en hem een natte broek bezorgde. Dat en andere verhalen over de foto's die hij had gemaakt, vertelde hij later met zoveel plezier en zo aanstekelijk dat ik me wel eens afvroeg wat uiteindelijk belangrijker voor hem was: de foto of het verhaal erachter. Nu ik hem beter heb leren kennen, kan ik zeggen: allebei. Het vertellen is hem op het lijf geschreven.

DIRECT RAAK

Beeldend vertellen is een kunst die maar weinigen goed beheersen. Het vereist niet alleen de gave van het woord, maar ook een perfect gevoel voor timing. Er is een troost: je kunt altijd op je schreden terugkeren, hier een steekje ophalen, daar een lijntje recht-trekken. Bij het vertellen uitbeelden door middel van foto's kan dat niet: de eerste indruk moet raak zijn, alles zeggen. Zie de foto's bij dit artikel met commentaar van Jacques zelf (*).

Waar te beginnen? Jacques spiegelde zich als beginnend fotograaf vooral aan het werk van de Magnum-groep. Dat is een groep fotografen die zich in 1947 aaneensloot tot een fotoagentschap onder deze naam en de pers gevraagd en ongevraagd voorzag van foto's, waarbij men het auteursrecht, de wijze van plaatsing en de tekst van de bijschriften in eigen hand hield.

Tot dan toe hadden fotografen nauwelijks iets over hun foto's te zeggen. De kranten en weekbladen die

ze afdrukten, gebruikten en hergebruikten ze naar believen en vermeldden niet eens de naam van de fotograaf. De oprichters van Magnum, Robert Capa, Henri Cartier Bresson, David Seymour en George Rodger, waren oude rotten in het vak, die met respect benaderd wilden worden en niet wilden buigen voor deze praktijk.

Met Magnum kreeg de persfotografie zijn eigen standaard. Het werd een forum waarbinnen de grenzen van de fotografie en de journalistiek ter discussie werden gesteld, dat leidend en vernieuwend wilde zijn – tot nu toe, Magnum bestaat nog steeds.

BILDBERICHTE

Toen Jacques in de jaren zestig op de kunstacademie in Essen ging studeren, waren de Magnum-fotografen toonaangevend. Ze maakten foto's met een documentair karakter, schijnbaar terloops en op heeterdaad, midden in de handeling, waarbij de menselijke emotie centraal stond. De ideale Magnum-foto maakt een spontane, niet-geregisseerde indruk, alsof de fotograaf zelf deel uitmaakt van het gebeuren dat hij fotografeert: 'Hij stond erbij, keek ernaar en drukte af.'

Om die reden wordt deze stijl ook wel sociale fotografie genoemd, niet te verwarren met linkse fotografie, wat reeds een bepaalde ideologische vooringenomenheid verraadt. Sociaal betekent hier alleen betrokken, begaan met de mensen. Dat hoeft niet per se links te zijn, al was dit in de praktijk vaak wel het geval.

Jacques: Ik heb me nooit fotograaf genoemd, in de zin van kunstfotograaf. Ik noemde me persfotograaf of fotojournalist. Ik maakte naar mijn gevoel ook geen foto's, maar Bildberichte. Het verschil? Bij het ene ging het om je eigen perspectief of dat van een commerciële opdrachtgever, het was een product van mooifilmerij, bij het andere om iets door te geven, zo onbevagen mogelijk, zonder dubbele agenda. Een voorbeeld. Mijn vrouw en ik wilden op vakantie naar Texel. In een vakantiefolder zagen we een mooi huisje in de duinen en boekten dat, maar toen we daar kwamen bleek het één huisje te zijn geweest uit een hele serie die naast elkaar lagen. Zo verkoopt je misschien een huisje, maar zo mag je niet met de werkelijkheid omgaan.

LEICA

De eerste Magnum-foto's werden vooral afgedrukt in fotomagazines als *Life*, *Paris Match* en *Stern*, vaak in de vorm van een foto-essay, een reeks foto's die samen een verhaal vertelden.

Cirque Plume. Een Franse komediantengroep die in de jaren negentig een paar jaar op rij optrad in een circustent in Blerick.

Man op zebrapad. Ik moest een foto maken bij een verhaal waarin werd verteld dat mensen in de stad eerder geestelijke problemen hebben dan mensen op het platteland.

Lulu Wang. Foto bij een artikel over haar debuutroman. De lelies waren er gewoon. Ik heb de foto bewust zo hoog en smal afgesneden, zoals het formaat van veel Japanse prenten.

JACQUES PEETERS

De favoriete Magnum-camera was een Leica, omdat die het snelst en meest accuraat was. Hij spoelde automatisch door, je kon hem snel scherp stellen en er in korte tijd veel foto's achter elkaar mee maken, ideaal als je op rapportage bent. Ook Jacques had al gauw zo'n camera.

Jacques: Mijn eerste camera kreeg ik van Sinterklaas, dat was een Ilfort Sportsman. De fotografie pakte me zo dat ik al snel andere toestellen kocht, een Topcon, een Exata Varex, een spiegelreflex. En binnen twee jaar een Leica, die als reclameslogan had: 'Waarom niet gelijk een Leica gekocht?' En dat was ook zo, met dat toestel kon je in die tijd alles. Overigens was het op de academie ook verplicht om zelf een Leica of een Hasselblad te hebben. Als studenten wedijverden we met elkaar wie de meeste opnames in twintig seconden kon maken. Er was toen nog geen motordrive, dus je moest alles met de hand doen. Als ik een nieuw toestel kreeg ging ik er vaak mee op de bank liggen, met de ogen dicht, en dan maar voelen aan het diafragma en aan alle knoppen, totdat alles vanzelf ging en het toestel een deel van jezelf was.

JAREN ZESTIG

Toen Jacques eind jaren zestig via allerlei omwegen in

De Volkskrant rammelden net zo lang aan de kettingen van de macht, totdat die loskwamen en uiteenvielen, terwijl de makers van het televisieprogramma Zo is het toevallig ook nog eens een keer ze nog eens in het bijtend zuur van de satire drenkten. Niets of niemand was meer heilig of veilig. Ook in de redactielokalen van het van oudsher katholieke Dagblad voor Noord-Limburg begon een andere wind te waaien. Een nieuw soort journalist deed zijn intrede: de oud-priesterstudent die de kerk de rug had toegekeerd. Geletterd tot en met, want oud-gymnasiast, maar niet langer bereid klakkeloos op te schrijven wat een pastoor, burgemeester of K.V.P.-politicus te zeggen had. Men begon lastige vragen te stellen, de autoriteiten uit hun tent te lokken, het conflict te zoeken.

Jacques: De sfeer op de redactie was soms uitgesproken kwajongensachtig. Op een dag kwamen een paar redacteuren op het idee om alle tafels in een rondje te zetten en daar met een fiets overheen te rijden. Stel je voor. Een andere keer maakte iemand zich heel driftig. Hij liep op hoge poten de kamer van de hoofdredacteur in, schold deze de huid vol en trok de deur met een klap achter zich dicht. Ik was verbijsterd, maar later bleek dat de hoofdredacteur op dat moment helemaal niet aanwezig was geweest. Van die dingen.

Alles werd losser, vrijer. Dat gold ook voor de foto's die werden afgedrukt, ook al ging dat niet altijd zonder slag of stoot. Sommige autoriteiten hadden het er moeilijk mee. Zo werd ik eens gevraagd om 's avonds naar de Prins van Oranje te gaan. Daar was een bijeenkomst van buitenlanders, waar ook een buikdanseres optrad. Ik maakte van dat optreden een paar mooie foto's, waarvan er een werd afgedrukt in de editie van de volgende dag. Prompt moest ik bij Plukker, die toen hoofdredacteur was, op het matje komen. Hij keek me indringend aan en zei: 'Jacques, de goesting is over.'

Ook zoiets: bij de Sacramentsprocessie in Tegelen stond ik langs de kant en zette een stap naar voren om het Allerheiligste te fotograferen. Opeens werd ik weggeduwd met de opmerking 'Weg, misselijke vent.' Dat was deken Stoot. Ik had al eerder een aanvaring met hem gehad toen ik voor fotograaf Hein Steegh de eerste mis van een pas gewijde franciscaan moest fotograferen en ik op het priesterkoor kwam. Maar later heb ik 'wraak' genomen. Toen Stoot begraven werd, heb ik bij boekhandel Van Heel tegen over de kerk uit het raam foto's voor de krant gemaakt, hij kon het niet meer verhinderen.

dienst kwam als fotojournalist van het Dagblad voor Noord-Limburg, maakte niet alleen de persfotografie een grote verandering door, maar ook de journalistiek als geheel. Niet langer werden gezagsdragers benaderd met het respect waarop ze recht meenden te hebben. Dwarse journalisten van Vrij Nederland en

Sjaak Janssen. Opeens zag ik het schaakbord in zijn bril reflecteren. Dat had ik zelf niet kunnen verzinnen.

Regisseur Ben Verbong en hoofdrolspeelster uit De Kassiëre. Meestal zit ik heel lang bij een interview en ik krijg dus veel van het verhaal mee. Beeld en verhaal moeten naar elkaar toegroeien. Er is altijd maar één beeld dat klopt.

Kleintje Pils. Carnavalsoptocht in Venlo. Ik zag meteen ook dat pistool in de hand van zijn vader. Het is de enige foto die ik ooit heb ingestuurd voor de Zilveren Camera. Ik won hem in de categorie goed nieuws.

PARADOX

De vereisten voor een goede Magnum-foto lijken simpel: 'schijnbaar terloops en op heterdaad', maar zijn het allerminst. Welbeschouwd gaat het hier om een paradox: je zelf onzichtbaar maken om iets zichtbaar te maken. Een veel gebruikte term hiervoor is 'als een vlieg op de muur' of 'op het vinkentouw' zitten. Doorslaggevend is wat Cartier-Bresson het 'beslissende moment' noemde, het ogenblik waarop een mens of gebeurtenis zich ten diepste laat kennen. Daarvoor moet je niet alleen goed kunnen fotograferen, maar ook de nodige geestelijke bagage hebben en eindeloos kunnen wachten.

Dit principe staat haaks op de omloopsnelheid van de pers, die dagelijks grote hoeveelheden foto's verslindt. Met wachten op het beslissende moment kun je als persfotograaf je brood niet verdienen, of je moet toevallig op die ene plaats zijn waar het wereldnieuws zich op een bepaald moment concentreert, zoals amateurfilmer Abraham Zapruder die de moord op J.F. Kennedy filmde en dit filmpje voor veel geld verkocht aan Life. De alledaagse praktijk van de persfotografie is heel anders. Het betekent van hot naar haar reizen om alles te fotograferen wat zich op een bepaalde dag in een bepaalde regio als nieuws aandient.

Bovendien komen er jaarlijks steeds nieuwe camera's, betere lenzen en statieven op de markt. Wil je aan de technische criteria voor een goede foto blijven doen, dan kun je niet zonder en moet je dat allemaal met je meezeulen.

Halverwege zijn journalistieke carrière kwam Jacques zichzelf tegen: zijn esthetische uitgangspunten kwamen steeds meer op gespannen voet te staan met de hectiek van de persfotografie en hij kreeg last van stress, die zich lichamelijk vertaalde in pijn in zijn schouder en nek.

Jacques: Op een gegeven moment had ik het idee dat alle foto's die ik maakte hetzelfde waren. Daar maakte ik me nogal ongerust over. Het was een tijd dat ik veel pijn had in mijn nek. Vooral tijdens en na voetbalwedstrijden van VVV kampte ik met een geweldige faalangst. Staat het erop? was de alles overheersende vraag. Ik was chronisch verslaafd aan zekerheid, sleepte altijd reservecamera's mee, extra lenzen, veel films. Dat gesjouw met die zware fototassen heeft me een nekhernia opgeleverd. Ik was uitsluitend bezig met de eis dat ik een goede foto moest hebben die voldeed aan de verwachtingen van anderen en bovendien op tijd bij de redactie moest zijn.

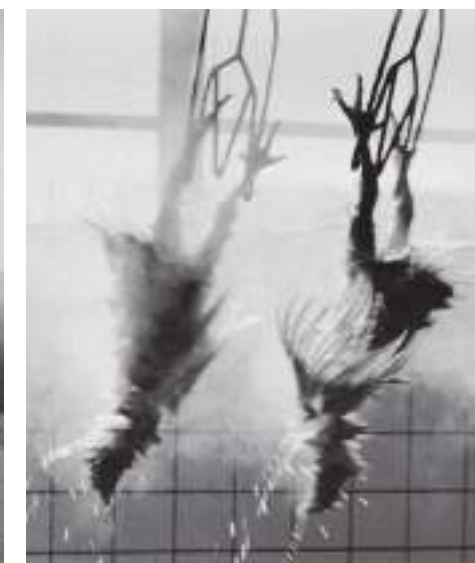

Prikkeldraad. Zomaar tegengekomen tijdens een wandeling bij de Krickenbecker Seen.

Eeuw voor God. Dit was het moment: de paters die al een eeuw lang buigen voor God.

Slachten. Vroeger kon een biefstuk mij niet rauw genoeg zijn, maar na die reportage ben ik vegetariër geworden.

Prins. Gefotografeerd in Egchel.

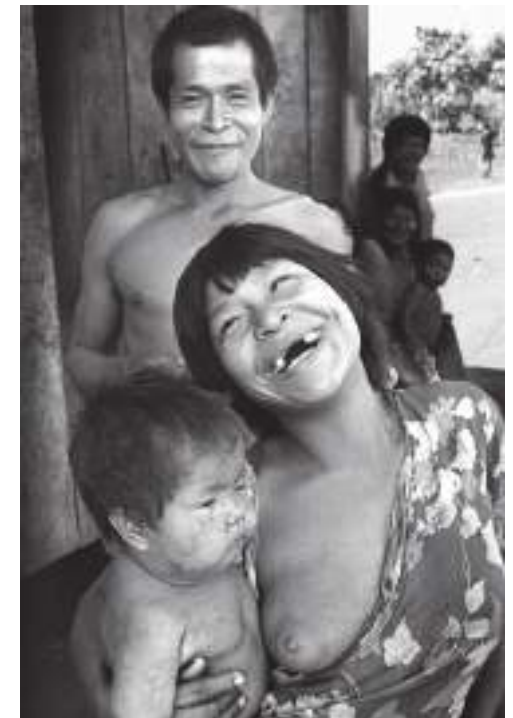
Bedstee. De eerste foto voor In het voorbijgaan, een serie over toevallige ontmoetingen die ik maakte met Lei Coopmans. Deze man, die alleen leefde met zijn hond, ontmoetten we in Sevenum. Dat er nog mensen in een bedstee slapen, dacht ik. Hij is zelfs in dit bed geboren.

Condoleance. Volg altijd het nieuws en ga erachter aan. Op de radio hoorde ik over een uit de hand lopende demonstratie tegen een mijnsluiting in Zwartberg in België.

Verzet tegen ruilverkaveling. Boeren in Sevenum probeerden een bulldozer tegen te houden die werk ging doen in het kader van de ruilverkaveling. Die verbondenheid met de eigen grond trof me.

Paraguay. De eerste keer dat ik met een andere cultuur in aanraking kwam. Het heeft me helpen relativeren, het universele van de mens leren inzien.

ZEN EN DE KUNST VAN HET FOTOGRAFEREN

In die tijd zocht hij aansluiting bij de idealen van het opkomende Zen-denken in Nederland, dat zijn grote doorbraak beleefde met de publicatie van het boek *Zen en de kunst van het motoronderhoud* van Robert Pirsig, waarvan in 1976 een Nederlandse vertaling uitkwam. In de jaren tachtig verscheen ook Eugene Herrigels *Zen in de kunst van het boogschieten* voor het eerst in het Nederlands. Het opmerkelijke van beide boeken is dat hierin de relatie tussen het beoefenen van Zen-meditatie en een technisch instrumentele handeling wordt gelegd.

Jacques: Als je dit vertaalt naar de fotografie komt het erop neer dat je een goede foto niet maakt, maar dat deze je gegeven wordt. Het is met andere woorden geen resultaat van een doelbewuste wilsbeschikking, maar van een bewust niet-willen. De foto ontstaat uit een samenspel tussen jou en je omgeving, je moet je ervoor openstellen, anders lukt het niet. Het lukt ook niet altijd, niet altijd pakt het goed uit, maar als het lukt, heb ik de neiging om op mijn knieën te vallen en dank je wel te zeggen. Dan ben ik de koning te rijk.'

Een belangrijke consequentie van deze geesteshouding is het loslaten van het onderscheid tussen subject en object, waarvan het westerse denken sinds Plato is doortrokken. Dit onderscheid vind je niet alleen terug in de filosofie, maar ook in de theologie, zoals in de katholieke zedenleer, en in de wetenschap, bijvoorbeeld bij Descartes. In het zenboeddhisme bestaat het niet en is het denken niet belangrijker dan het zijn of het doen. Binnenwereld en buitenwereld zijn werkelijk en illusoir tegelijk. Ze doordringen elkaar en heffen elkaar op.

De fotografische consequentie van dit principe is dat de fotograaf niet meer denkt, de wereld absorbeert zoals hij is. Dit verklaart uitspraken van Jacques als 'Voor mij is een object een wezen.' Of, toegepast op de foto van de ketting van het veer in Steyl die hij maakte voor *Oog op Steyl*: 'Die ketting: kruipt die de Maas uit of kruipt die er juist in?' Er zijn mensen die hem om die reden al een animist hebben genoemd, een kwalificatie die hij niet bestrijdt.

OMGEVINGSFOTOGRAFIE

Met dezelfde onbevangenheid als waarmee Jacques

jarenlang mensen heeft gefotografeerd, legde hij zich na zijn pensioen toe op de omgevingsfotografie. De hectiek van het dagelijkse nieuws maakte plaats voor de rust van het landschap, binnen en buiten de stad. Zijn houding tegenover zijn onderwerp is daardoor echter niet in het minst veranderd. Typisch is wat hij tot een boom op vliegveld De Grote Heide in Venlo pleegt te zeggen, als hij hem voor de zoveelste keer heeft gefotografeerd en hem het beeld op de display van zijn toestel laat zien: 'En, boom, vind je dat je er goed op staat?'

Deze houding verklaart tevens zijn weezin tegen de toenemende tendens in de huidige fotografie om het beeld te ensceneren. Wil je de wereld op je laten inwerken, dan moet je hem geen geweld aandoen. Een fotograaf moet niet als handelend subject tussen zijn object en zijn beeld in gaan staan, maar proberen de grenzen daartussen op te heffen, binnen- en buitenwereld te laten samenvloeien.

Jacques: Weinig dingen zijn ergerlijker dan een fotograaf die na een interview komt binnenstormen, met wat voorwerpen een set creëert, de geïnterviewde in twintig verschillende poses fotografeert en dan zegt: 'Zo, ik heb het wel. Dank je wel en de groeten.' En

Zomer. Panoramafoto voor het Limburgs Landschap.

Winter. Panoramafoto voor het Limburgs Landschap.

hup, weg is hij weer, op naar de volgende klus. Of een zogenaamde natuurfotograaf, die zijn technisch kunnen op de natuur uitprobeert en deze fotografeert in alle hoeken en standen om vooral zijn eigen vaardigheid te etaleren. Ik neem me altijd voor zolang mogelijk bij mijn onderwerp te blijven, of dat nu een mens is of een boom, hem in alle rust van alle kanten te bekijken, zodat ik hem al fotograferend in de kern kan raken. 'Als dat nu eens mijn vader was,' denk ik dan.<

Ik werd gevraagd om foto's te maken voor de Tegelse Passiespelen. Met deze opname heb ik de eenzaamheid van Christus willen benadrukken.

Willem Kurstjens (Belfeld, 1952) is docent/vertaler en publicist, fictie en non-fictie. Van 1998 tot 2006 was hij literair recensent voor Dagblad De Limburger. In 2011 richtte hij uitgeverij Shinz op: www.shinz.nl.

Sigaar. Gefotografeerd in Venlo-Zuid. Een toevalstreffer.

(*) Afkomstig uit Niet is zwart-wit.

Bronnen:
 Coopmans, L., Gorissen, A. en T. Mientjes, Niets is zwart-wit. Jacques Peeters, fotograaf (Venlo; z.j.)
 Herrigel, E., Zen in de kunst van het boogschieten (Amsterdam, 1985)
 Hoek, van der R. en A. Gorissen: De Venlose krant, 125 jaar in Noord-Limburg (Venlo, 1987)
 Janssen, P., 'Het nieuwe was er altijd'- interview met Jacques Peeters in Dagblad De Limburger van 22 oktober 2008
 Kurstjens, W., interview met Jacques Peeters op 3-1 2012 en op 22-1 2012 (Tiendschuur Tegelen, in de reeks Wintergasten 2012)
 Lardinois, B., Magnum Magnum (Bussum, 2008)
 Lubben, K., Magnum contactafdrukken (Bussum, 2011)
 Pirsig, R., Zen en de kunst van het motoronderhoud (Amsterdam, 1976)
 Suzuki, D.T., Inleiding tot het Zen-Boeddhisme (Deventer, 1958)

SUSAN VAN HELDEN-WISMANS, VICE PRESIDENT CORPORATE TAX
Kunstwerk: **TWEE SCHILDERIJEN VAN HAR SANDERS**, 1988, OLIEVERF OP DOEK

Ik ben op deze afdeling al een paar keer van kamer veranderd, maar de schilderijen zijn steeds meegegaan. Omdat ik eraan gehecht ben. Sinds twee jaar heb ik deze functie, ik ben op dit moment nog verantwoordelijk voor de wereldwijde belastingpositie van Océ. Dat komt er onder andere op neer dat we onze verkooporganisaties onder de fiscaal meest gunstige omstandigheden laten opereren, waarbij we risico's zoveel mogelijk proberen te vermijden.

Mijn keuze voor de twee schilderijen heeft te maken met het uitzicht aan deze kant van het gebouw: een wei met paarden en konijnen en een groen bosgebied er achter. Het klinkt misschien als een Intratuincommercial, maar deze werken passen daarbij. In het grote werk zie ik een staldeur, in het kleinere een raam. Ze zijn allebei aangenaam om naar te kijken.

Als je op de details let, zie je dat er veel zorg aan is besteed. Door die bloemen is het ook wel een beetje kitscherig, maar het maakt de kamer meteen

huiselijk. Bezoekers praten er regelmatig over en zeggen weleens: het is hier net een huiskamer. Het is ook de mooiste kamer van de afdeling.

De kunstenaar, Har Sanders, was trouwens buurman van iemand die hier gewerkt heeft. Dat is wel leuk om te horen. Toen ik zijn schilderijen uitkoos, heb ik nog andere dingen gezien, lelijke schilderijen die 'road pizza's' leken af te beelden, heel luguber. Die zou ik absoluut niet willen hebben. Maar deze twee werken zou ik thuis ook niet ophangen. Daar hou je bovendien rekening met de keuze van je partner. In de woonkamer hebben we nog veel abstracter werk, een veelluik van zestien schilderijtjes, die speciaal voor het interieur gemaakt zijn en bij de meubels passen. Ik ga niet snel een museum in, maar vind de impressionisten wel mooi, en de ballerina's van Degas, bijvoorbeeld.'

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

door Marcel Abrahams
foto's Peter de Ronde

'Onze band was uniek'

Het succesvolle seizoen 1987-1988 van VVV

Winnen van Feyenoord en Ajax, de halve finale van de KNVB-beker halen, eindigen als vijfde in de eredivisie en op een haar na Europees voetbal mislopen. Het seizoen 1987-1988 was voor VVV-Venlo het succesvolste van de afgelopen 25 jaar. Drie hoofdrolspelers van toen kijken terug: trainer Jan Reker, manager Wiel Teeuwen en aanvoerder Frans Nijssen.

De ontmoeting in hotel Wilhelmina is allerhartelijkst. Jan Reker, Wiel Teeuwen en Frans Nijssen hadden elkaar al een tijdje niet gezien, maar halen direct herinneringen op aan hun gezamenlijke tijd bij VVV. Alle drie zijn ze nog wekelijks bezig met voetbal. Nijssen is behalve docent in het praktijkonderwijs ook trainer van amateurclub Roggel. Reker is betrokken bij de overkoepelende organisatie Eredivisie CV en voetbalbond KNVB, terwijl Teeuwen druk doende is met activiteiten voor oud-spelers van VVV. Tijd voor een terugblik met de trainer, manager en aanvoerder van een zeer succesvol elftal.

Wat voor een club was VVV, eind jaren tachtig?

Nijssen: 'Een rustig provincieclubje. Sef Vergoossen was onze coach, en net als een groot deel van de ploeg een echte Limburger.'

Teeuwen: 'Sef was een uitstekende trainer, maar we wilden na hem een ander type voor de groep. Samen met de toenmalige voorzitter Jeu Sprenkers en bestuurslid Wim - De Mop - Snijders trok ik in 1986 Jan Reker aan. Een regelrechte stunt, want Jan was net kampioen geworden met PSV.'

Reker: 'Ik kwam binnen als een grote naam, dat was een voordeel. Ik trof een elftal aan waarin meer bluf moest komen. Vanuit Eindhoven bracht ik linksbuiten Frank Berghuis en voorstopper Bert Verhagen mee, jongens met flair. Ik maakte in Venlo meteen duidelijk dat ik iedere wedstrijd wilde winnen.'

Nijssen: 'We waren in die tijd voor niemand bang. We gingen naar Ajax en Feyenoord om een zege te behalen. Reker zorgde voor vastigheid binnen de ploeg, hij wisselde zelden. In zijn eerste seizoenen werden we vijfde, maar de jaargang 1987-1988 werd nog succesvoller.'

Dat seizoen begon met een oefenduel tegen Real Madrid in Venlo. Wat was de impact van die wedstrijd?

Teeuwen: 'Het feit dat we tegen Real Madrid durfden te spelen, zegt genoeg. Ons team barstte in de voorbereiding al van het zelfvertrouwen.'

Reker: 'Ik wist dat Leo Beenhakker, de toenmalige coach van Real Madrid, in de buurt was met zijn elftal. Ik belde hem op en zei: nu moet je ook een keer tegen VVV spelen. We verloren voor vijftienduizend toeschouwers met 5-2, maar het was een goede pot.'

Nijssen: 'Manuel Sanchís, Emilio Butragueño, Hugo Sanchez - Real Madrid had een wereldploeg.'

Waren de contouren van het elftal van VVV snel zichtbaar?

Nijssen: 'Jos Rutten en ik zaten in eerste instantie op de bank. Dat waren we niet gewend. Die tegenslag maakte ons sterker, waardoor we uiteindelijk toch de vaste backs werden.'

Teeuwen: 'De spelers maakten elkaar beter en juttten elkaar op. Op een gegeven moment stond de ploeg er. Toen werd er ook nauwelijks meer aan gesleuteld.'

Om welke spelers draaide het vooral?

Teeuwen: 'Remy Reynierse kon alles. Hij was de nummer tien, de spelerdeler. Hij bepaalde wanneer het elftal druk ging zetten of wanneer er gas werd teruggenomen.'

Reker: 'Stan Valckx was onverzettelijk, hij dwong dat jaar een transfer af naar PSV. John Roox behoorde tot de beste keepers in de eredivisie. Hij wilde op de dag van de wedstrijd ook altijd trainen, dat was vrij apart.'

Nijssen: 'Vergeet ook Jos Rutten niet, een ijzersterke linksback. We hadden vijf, zes jongens in de ploeg die de beuk erin konden gooien, de anderen waren raspaardjes. Met zijn allen beschermden we Remy Reynierse. Zo moest de spijkerharde middenvelder Ton Pattinama van FC Utrecht Rey-

nierse schaduwen, maar hij durfde Remy geen schop te geven. Dan kreeg hij direct half VVV achter zich aan, en dat wist hij.'

Teeuwen: 'Remy was overigens geen makkelijke jongen. Ik voerde in die tijd heel veel gesprekken met hem, hij sliep weleens bij me thuis. Hij was een echte vedette en had zo nu en dan zijn nukken. Ik wilde hem zolang mogelijk bij VVV houden.'

VVV stond bekend om zijn uitstekende positieospel. Hoe werd dat geperfectioneerd?

Reker: 'De eerste bal van achteruit moest altijd naar Remy Reynierse, die verdeelde dan het spel. Veel beweging vond ik ook belangrijk, dat maakte van ons een lastig te bestrijden ploeg.'

Nijssen: 'We hadden automatismen. John Lammers stond op papier rechtsbuiten, maar kroop dicht tegen spits Jos Luhukay aan. De vrijgekomen ruimte op rechts werd door mij ingevuld. Ik bleef maar opkomen en gaf dat seizoen zeker vijftien assists.'

Reker: 'Onder Vergoossen speelde VVV al zeer verzorgd voetbal. Daar hoefde ik dus niet veel meer aan te doen. De defensieve organisatie was uitstekend, we kregen in het seizoen 1987-1988 ook maar 35 goals tegen.'

Nijssen: 'We misten alleen een spits die er twintig in kon schieten. Dan waren we misschien derde of vierde op de ranglijst geworden.'

Het elftal was een vriendenteam. Waar bleek dat uit?

Teeuwen: 'De jongens deden veel dingen samen. Voor de thuisduels hingen ze in de stad de borden op die de wedstrijd aankondigden. De tekst daarop luidde: "Det wilt geej toch neet misse?"'

Reker: 'Met de hele ploeg zorgden we ook voor de plaatsing van reclameborden in De Koel. Sommige borden maakten we wat korter, dan konden we er meer verkopen.'

Nijssen: 'De sfeer onderling was geweldig. Tijdens de warming-up zongen we stevast de deuntjes die uit de speakers kwamen: "Kom ens aan beej Jan en Sjaan." We sloten ook weddenschappen met elkaar af. Dan deden we op de training latjetrap en de verliezer trakteerde op vlaai.'

Reker: 'Met de ploeg hebben we nog de dug-outs gemetseld in De Koel. Zelf ben ik na een wedstrijd tegen Feyenoord naar huis gelopen, helemaal terug naar Brabant. Inderdaad als gevolg van een weddenschap. We waren winnaars, maar de sfeer binnen de ploeg was heel ontspannen. Niemand was gestrest. Vlak voor het begin van een thuiswedstrijd duwden de jongens elkaar voor de gein weleens de lange trap van De Koel af.'

Teeuwen: 'Er was ook nooit gezeur over geld. Begrijpelijk, want in het seizoen 1987-1988 betaalde de club zich blauw aan winstpremies.'

Reker: 'Teeuwen deed de contractbesprekingen, maar ik was voor veel spelers de zaakwaarnemer.'

Teeuwen: 'Als ik een voorstel deed, adviseerde Jan de jongens meestal om dat over te nemen. Ik gaf altijd aan: dit is het, meer zit er niet in.'

Reker: 'De topspelers verdienden 57.000 gulden. De trainer altijd net iets meer. Duidelijke verhoudingen dus, en nooit gezeik in de groep.'

Aan welk duel in dat seizoen bewaren jullie de beste herinneringen?

Reker: 'De uitwedstrijd tegen Feyenoord, tevens het afscheidsduel van Simon Tahamata bij de Rotterdammers. Wij wonnen met 2-0.'

Teeuwen: 'De topduels in Venlo. Zo wonnen we met 2-0 van Feyenoord en 3-1 van Ajax. Feyenoord versloegen we dat jaar ook nog eens in het beker-toernooi.'

De grote deceptie was de halve finale van de beker bij Roda JC, die na verlenging met 3-1 verloren ging. Hoe beleefden jullie die wedstrijd?

Reker: 'Een onterechte nederlaag. Een glaszuivere goal van Bert Verhagen werd afgekeurd, terwijl Roda JC-speler Raymond Smeets de 3-1 scoorde in buitenspelpositie. Een apart duel voor mij, want het jaar erna zou ik trainer worden van Roda JC.'

Nijssen: 'We waren allemaal kapot na die wedstrijd. Bij terugkomst in Venlo zijn we met de hele ploeg in de bestuurskamer gaan zitten. Terneergeslagen, uitgeput en gefrustreerd.'

Teeuwen: 'Een duel dat ook een financiële kant had. Bij winst op Roda JC hadden we namelijk Europees voetbal gespeeld, en dat had ons geld opgeleverd.'

VV gebruikte in het succesvolle seizoen 1987-1988 slechts achttien spelers, van wie er negen minimaal dertig duels speelden. Hoe verklaren jullie die fitheid?

Nijssen: 'We hadden plezier in het spelletje, we waren niet weg te slaan uit De Koel. Na de training deden we vaak nog een potje tennisvoetbal en een rondootje.'

Reker: 'De jongens waren mentaal ijzersterk. Voetbal speel je met je hoofd. Als je fris bent in je bovenkamer, kun je ontzettend veel aan. Bovendien was de onderlinge saamhorigheid groot, de sfeer was perfect. Op de maandag na een thuiswedstrijd liepen we met zijn allen de gaten dicht op het hoofdveld.'

Teeuwen: 'We praatten veel met elkaar. De spelers waren veel en lang op de club, maar het bestuur en de staf ook.'

Nijssen: 'Tegenwoordig is het zakelijkheid troef in de voetbalwereld. Echte clubvoetballers zijn uitgestorven.'

Reker: 'Het Bosman-arrest (*) in 1995 heeft veel kapot gemaakt.'

VV werd vijfde in de eredivisie en belandde in de nacompetitie. Die leverde, net als een jaar eerder, geen Europees voetbal op.

Reker: 'Helaas kregen we in de nacompetitie met blessures te maken, dat was botte pech. Zo werd Stan Valckx doormidden geschopt door Henk

Fräser van FC Utrecht. Opeens moesten bankzitters als Robert Janssen en Mark Korsten aan de bak, die hadden dat jaar nauwelijks gespeeld.’
Nijssen: ‘De pijp was leeg, we hadden veel gegeven dat seizoen. We verdienden Europees voetbal, maar werden uiteindelijk niet beloond.’

Succescoach Jan Reker stapte na dat jaar over naar Roda JC. Het begin van een neerwaartse spiraal?

Teeuwen: ‘We hadden goede contacten met Nol Hendriks van Roda JC, hij had de komst van spits John Lammers naar ons gefinancierd. Hendriks herkende de kwaliteiten van Reker en wilde hem naar Kerkrade halen.’

Reker: ‘Voorzitter Jeu Sprengers van VVV zat bij me thuis toen Nol Hendriks me belde, VVV wist dat dat telefoontje zou komen. Roda JC was een stapje hoger op en ik kon er meer verdienen, Nol en ik waren er snel uit. Sprengers deed een voor VVV-begrippen geweldig tegenbod, maar ik had mijn woord al aan Hendriks gegeven.’

Nijssen: ‘De spelers wilden Reker voor de club behouden. Op een feestavond heb ik nog de buut Hubo Jan gehouden. Dat was zijn bijnaam, Jan was namelijk een echte doe-het-zelver.’

Teeuwen: ‘Na Jan kwam Leo van Veen. Toen degradeerden we naar de eerste divisie.’

Reker: ‘Van Veen ging morrelen aan de hiërarchie van de ploeg en kreeg ruzie met Reynierse. Dat was helaas het begin van het einde.’

Had VVV in het gouden jaar 1987-1988 niet moeten doorpakken door bijvoorbeeld een nieuw stadion te bouwen?

Reker: ‘Ik heb destijds nog een maquette gemaakt van een gloednieuw stadion, op dezelfde plek als waar nu nog steeds De Koel staat.’

Teeuwen: ‘Jeu Sprengers liet onderzoeken uitvoeren naar de komst van een nieuw stadion. Dat bleek destijds niet realistisch.’

Nijssen: ‘De sponsorinkomsten van VVV waren niet geweldig. Er waren nauwelijks grote bedrijven die geld staken in de club. Dat is tegenwoordig anders. Eind jaren tachtig was VVV een gemoedelijke vereniging waar iedereen naar binnen liep. De bestuurskamer was een grote kantine. We zaten op alle gebieden aan ons plafond.’

Veel spelers uit de ploeg van 1987-1988 werden later trainer. Zoals Jos Luhukay bij Hertha BSC of John Lammers bij Excelsior. Toeval, of juist niet?

Reker: 'Ik stuurde mijn spelers altijd naar de trainerscursus. Ik wilde ze na laten denken over het spelletje.'

Nijssen: 'Ik heb nog samen met Henk ten Cate op die cursus gezeten. Hij kwam later bij clubs als Ajax, Chelsea en Barcelona terecht. En wat dacht je van Jos Luhukay? Die was toen zo bescheiden, die moesten we echt overhalen om aan de cursus deel te nemen.'

Teeuwen: 'Pas toen Jos als amateurtrainer bij SV Straelen begon, is zijn loopbaan op gang gekomen. We staan er met zijn allen echt van te kijken hoe ver hij is gekomen. Heel knap.'

De herinnering aan het gouden VVW van eind jaren tachtig leeft nog altijd voort. Hoe komt dat?

Teeuwen: 'We presteerden erg goed, en dat ook nog eens met jongens uit de regio. Dat vinden mensen leuk.'

Reker: 'Iedereen binnen VVW was benaderbaar, de regio omarmde de club.'

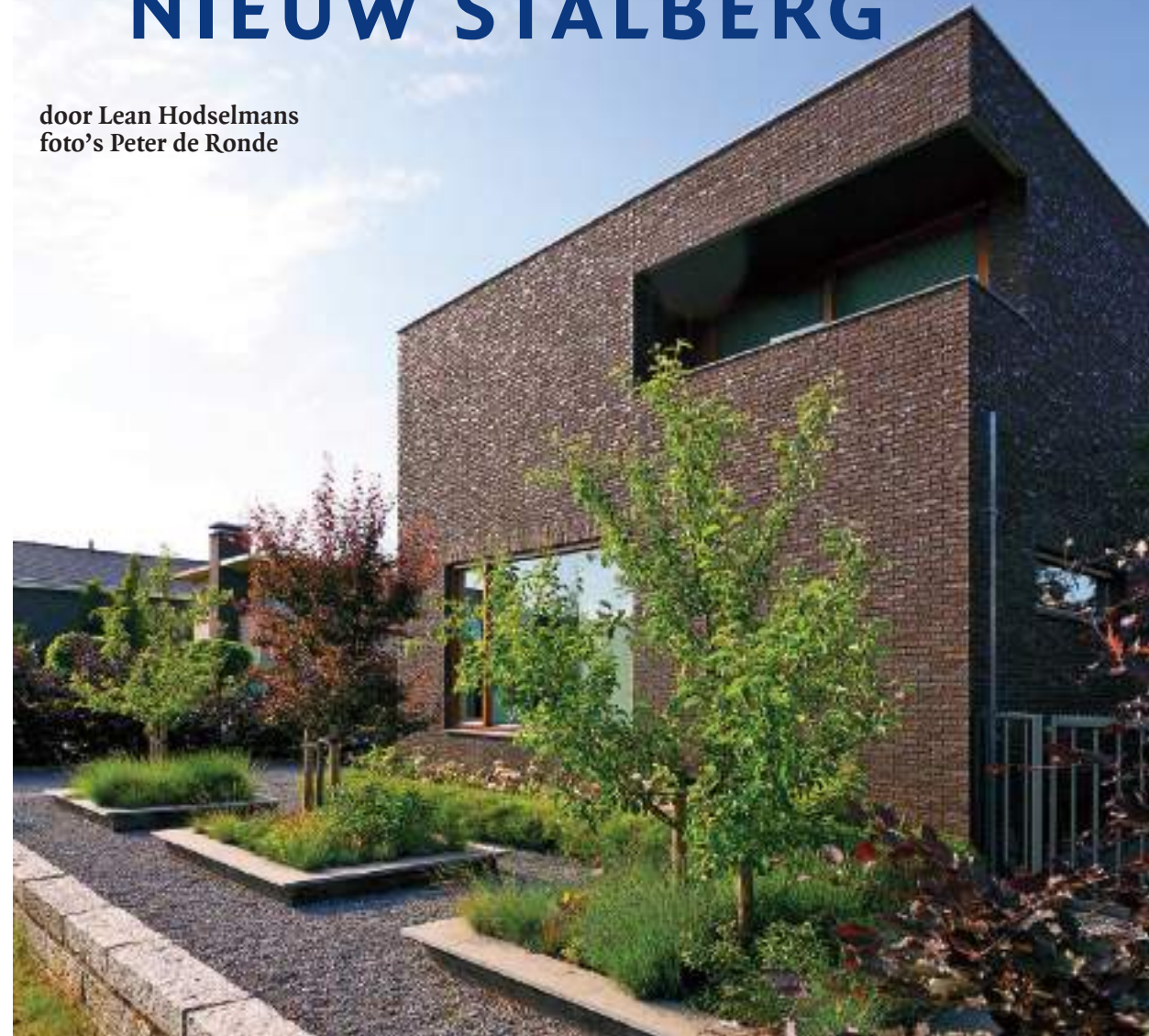
Nijssen: 'Onze onderlinge band was uniek, zoiets maak je nooit meer mee. We waren echte VVW-ers, we gingen door het vuur voor de club. En natuurlijk presteerden we goed, daar gaat het uiteindelijk om. Nu nog word ik aangesproken op de duels tegen PSV, Feyenoord en Ajax. Daarbij ben ik nog steeds bevriend met mijn medespelers uit die tijd, we zien elkaar regelmatig. Dat zegt toch voldoende?'

(**) Volgens het Bosman-arrest van het Europese Hof van Justitie kan een club geen transfersom meer eisen als een speler na afloop van een contract naar een andere club gaat. Voor spelers is het daardoor makkelijker geworden om van club te wisselen. <*

Marcel Abrahams (1975) is manager communicatie van MFC de Kazerne, de projectorganisatie die een multifunctioneel stadion in Venlo bouwt. In het verleden werkte hij als journalist voor NRC Handelsblad en Dagblad De Limburger. Abrahams is co-auteur van het boek Bronsgroen debuteert in Oranje (2002).

WONEN OP NIEUW STALBERG

door Lean Hodselmans
foto's Peter de Ronde

Als een kroon torent Nieuw Stalberg sinds tien jaar uit boven Venlo. Een villawijk op de grens met de Groote Heide: gedurfde architectuur en behoudend groen, in een aantrekkelijk duet. Hoe kwamen de ontwerpen tot stand? Hoe zien de huizen er van binnen uit? Wie wonen er eigenlijk? En is het een echte buurt geworden? We gingen op bezoek bij architecten en bewoners. Een drieluik over de architectuur, het interieur en het buurtgevoel.

‘Enkelvoudige volumes, gebouwen met één herkenbare hoofdvorm, in een parkachtige omgeving. Dat is de filosofie achter Nieuw Stalberg.’

NIEUW STALBERG

I. DE ARCHITECTUUR

Marjolein van der Linden is architect en woont in de wijk. Haar Veldense vakgenoot, Jan Hermkens, ontwierp er een van de woonhuizen.

Het project

Marjolein: ‘Het streven was om hier een nieuwe wijk in het groen te realiseren die een eenheid vormt. De wijk bestaat uit projectwoningen, vrije kavels en een paar architectuurkavels. Wij hebben zelf gebouwd op zo’n architectuurkavel, wat wil zeggen dat aan het ontwerp hogere architectonische eisen worden gesteld. Ons huis is ontworpen door Bert Dirrix.’
Jan: ‘Nieuw Stalberg was een prestigieus project. Bijzondere villa’s voor expats die voordien voor hun woonwensen op omliggende gemeenten waren aangewezen.’

Filosofie

Jan: ‘Enkelvoudige volumes, gebouwen met één herkenbare hoofdvorm, in een parkachtige omgeving. Dat is de filosofie achter Nieuw Stalberg. Bij fase 1 is dat wat letterlijk opgevat, maar na het pionierswerk ontstond een evolutie. Het werd frivoler, het werd levendiger. In fase 1 is iets van een cultuur ontstaan en konden kinderziekten worden opgelost. Dat gaf in fase 2 de mogelijkheid met meer vrijheid te ontwerpen. Door de economische moeilijkheden zijn de kavels in fase 2 kleiner gemaakt.’

Marjolein: ‘Fase 1 draagt de filosofie die Jan beschrijft het beste uit. Elke woning heeft iets speciaals. Op een totaal van 58 kavels zijn er maar vier projectwoningen gerealiseerd terwijl er 31 gepland stonden. Maar daar was geen vraag naar, mensen wilden vrije kavels. In fase 2 was het precies andersom. Meer projectwoningen dus. Fase 3 verkeert nog in een beginstadium.’

Bouwvoorschriften

Marjolein: ‘Er is een plan, het ‘beeldkwaliteitplan voor Nieuw Stalberg’. Daarin staan de zogenaamde kavelpaspoorten en zes algemene voorschriften waaraan elke woning moet voldoen. Eén: de woning is smal en diep. Twee: de woning heeft een enkelvoudig volume. Drie: de woning heeft een opgetild begane grondniveau. Vier: de woning heeft een overdekte buitenruimte. Vijf: de woning heeft een dak. En zes: de woning is gebouwd met natuurlijke materialen.’
Jan: ‘Dat beeldkwaliteitplan is de basis voor Nieuw Stalberg. De woonwijk wordt gezien als een *Gesamt-kunstwerk*. Het Quality-team, een adviesorgaan van de gemeentelijke Commissie Ruimtelijke Kwaliteit, bewaakt het plan en toetst de ontwerpen aan de voorschriften.’

Voorschriften: vloek of zegen

Jan: ‘Het enkelvoudige volume dat in de bouwvoorschriften staat, is iets dat me enorm aanspreekt. Net zoals het werken met natuurlijke materialen die verwerpen. De hoofdlijnen inspireren, en daarbinnen zoek je je weg als architect. Het is de kunst om de regels als alibi te gebruiken voor nieuwe, eigen ideeën en over je eigen schaduw heen te stappen. Zo moest de gevel aan de straatkant een bepaalde openheid uitstralen. Hiervoor heb ik een loggia van roestvrij staal ontworpen die ik niet zo snel vanuit mezelf gemaakt zou hebben. Wel jammer: de vertroebeling door details zoals verplichte geritmeerde dakranden. En de foto’s in het beeldkwaliteitplan, daar kon ik weinig mee.’

Marjolein: ‘In het algemeen is het voor een architect prettig werken met voorschriften omdat ze zorgen voor creatieve oplossingen. Maar waar ik me hier enorm aan stoort, zijn de dakranden. Die zien er zeer kunstmatig uit, alsof ze er later bij verzonnen zijn, ze voegen niks toe.’

Inspiratie

Jan: ‘Ik hou van simpele gebouwen. Een oude schuur in het veld, een tuinbouwkas of een seinhuis langs

‘Ruimte en openheid spreken mij aan, met daglicht in alle ruimtes, liefst op een verrassende manier. Dat versterkt het contact met buiten.’

het spoor. Dit alles is nooit bedoeld als architectuur maar draagt wel een soort van aantrekkelijke perfectie in zich. Het zijn dissonanten in de omgeving en toch klopt het. Dat fascineert. Ik zou willen dat ik zo architectuur kon maken.’

Marjolein: ‘Ruimte en openheid spreken mij aan, met daglicht in alle ruimtes, liefst op een verrassende manier. Dat versterkt het contact met buiten. En dan geen frivole of toegevoegde vormgeving; de kracht moet in het totaal zitten. Het best vind ik architectuur waarbij dit allemaal aanwezig is in een helder, bruikbaar en leefbaar ontwerp.’

Samenwerking

Jan: ‘Het is een interactie. Mensen komen bij jou omdat je een manier van vormgeven hebt die hen aanspreekt. De leefbaarheid en het woongenot zijn belangrijk, een huis moet functioneel zijn, maar dat moet samengaan met vormgeving en stijl. De eigen voorkeur van de architect komt op het tweede plan.’
Marjolein: ‘Ik was in deze opdrachtgever en heb vanuit mijn beroep als architect wel een stem gehad in het ontwerp van onze woning. Dat was geen probleem voor de architect, Bert Dirrix.’

Jouw bijdrage aan de wijk

Marjolein: ‘Ik heb dus met Dirrix meegedacht over ons eigen huis en daarnaast twee tuinhuizen in deze wijk ontworpen.’

Jan: ‘Drie woningen in fase 1, elf projectwoningen en een vrije kavel in fase 2. Die laatste is wat mij betreft het best gelukt. Er was meer vrijheid in fase 2; ik heb daar meer m’n eigen ding kunnen doen.’

Stijlkenmerken

Jan: ‘Eenvoudige gebouwen en maximale ruimtelijkheid. Het woongenot dat je ervaart van een open vide is meer waard dan de vierkante meters die je daarvoor opoffert. Ik let erg op materialen en de uitvoering van bijvoorbeeld het metselwerk.’

Marjolein: ‘Ik zie hier in ons huis veel terug van mijn eigen stijl. Alle ruimtes in huis vloeien in elkaar over, er valt veel daglicht binnen op verschillende manieren, het contrast tussen de strakke vorm van het huis en het grove van het metselwerk van de gevel - dat is typisch Marjolein van der Linden.’

Meest geslaagd

Jan: ‘Het huis van collega-architect Maarten Engelman in fase 1, een blok waar steeds een trap is uitge-

‘Nieuw Stalberg is een van de weinige Nederlandse wijken met een zuiver suburban concept: een monocultuur van vrijstaande huizen met tuin.’

haald. Zo’n eenvoud binnen het begrip enkelvoudig volume.’
 Marjolein: ‘Onze eigen woning. Ondanks de simpele vorm van het enkelvoudig volume is het een opvallende woning geworden, zonder onnodige toevoegingen. Het ontwerp is krachtig van zichzelf.’

Architectonische samenhang

Marjolein: ‘Door het materiaalgebruik en de vorm van de woningen is daar op Nieuw Stalberg zeker sprake van.’

Jan: ‘Nieuw Stalberg is een van de weinige Nederlandse wijken met een zuiver suburban concept: een monocultuur van vrijstaande huizen met tuin. Elk huis overstijgt het platte burgerlijke door de zorgvuldige vormgeving waardoor de woningen onmiskenbaar familie van elkaar zijn.’

Conclusie

Jan: ‘Nieuw Stalberg is voor mij een geslaagd project. Het is een wijk met opvallende gebouwen. Het heeft kwaliteit omdat de expertise van architecten er tot uitdrukking komt. Voor negentig procent zijn hier echte architecten aan het werk geweest, dat kun je eraan afzien.’

Marjolein: ‘Ook voor mij is het een geslaagd project. Het groen van de tuinen en het ‘park’ en de nabijheid van de Groote Heide geven je het gevoel buiten te wonen, terwijl de stad zeer dichtbij is. Wij komen oorspronkelijk uit het westen van het land waar de woondichtheid veel groter is. Dit is voor ons een ongewone luxe.’

NIEUW STALBERG

‘Elk huis overstijgt het platte burgerlijke door de zorgvuldige vormgeving waardoor de woningen onmiskenbaar familie van elkaar zijn.’

Jan Hermkes (48) is geboren in Venlo en woont en werkt in Velden. Hij studeerde in 1993 af op Architectuur en Urbanistiek aan de Technische Universiteit te Eindhoven. Zijn grote voorbeeld is Ludwig Mies van der Rohe. Hij is vooral trots op het door hem ontworpen huis aan de Ben Hendrixstraat 7 in Venlo. Het huis heeft de vorm van een blok, een puur enkelvoudig volume van zwart metselwerk met verdiepte voegen. Het contrasteert mooi met de witte ruimtelijke binnenkant.

Marjolein van der Linden (51) is geboren in Delft en woont sinds 2001 in Venlo. Ze studeerde bouwkunde aan de HTS in Den Haag en de Academie van Bouwkunst in Rotterdam, na even kunstgeschiedenis gestudeerd te hebben in Nijmegen. In 1996 vestigde ze zich als zelfstandig architect in Gorinchem. Haar grote voorbeelden zijn Mies van der Rohe, Le Corbusier, Alvar Aalto, Renzo Piano, Michael Hopkins, Jean Nouvel, Liesbeth van der Pol. Marjolein werkt hoofdzakelijk voor particulieren met het verbeteren, moderniseren en uitbreiden van woningen, en met toevoegingen als tuinhuisen. Trots is ze vooral op de modernisering van een woning in Gorinchem en de twee tuinhuisen in Nieuw Stalberg.

'Het is telkens weer heerlijk thuiskomen.'

II. HET INTERIEUR

Beeldend kunstenaar Monique Romeijn (50) woont en werkt sinds drie jaar in haar huis aan de Frits Peutzstraat op Nieuw Stalberg. Bij de allereerste bezichtiging viel ze als een blok voor de gigantische atelierruimte in het souterrain.

Veel meer dan een speels gebouwde kubus met alleen buitenmuren en ramen was er bij de eerste kennismaking niet te zien. 'Geen trappen, geen elektriciteit, geen deuren binnen, het was helemaal kaal', vertelt de in Nijmegen geboren Monique Romeijn. 'Het drie meter hoge en tachtig vierkante meter grote atelier met eigen ingang was doorslaggevend. Eén grote ruimte, zonder pilaren: fantastisch. Dit hele huis voelde vanaf het allereerste moment zo goed, dat heb ik nooit eerder gehad. En ik ben vaak verhuisd in mijn leven. Het moest juist deze plek in Venlo worden vanwege het werk van mijn man in Duitsland, de school van de kinderen maar meer nog vanwege de aangrenzende natuur. Die had een magnetische werking. Iedere keer als ik de wijk in fiets en de huizen en het bos met heide op de achtergrond zie, word ik overvallen door een vakantiegevoel. Het is telkens weer heerlijk thuiskomen.'

De woning is ontworpen door Quant Architectuur. Gebouwd en afgevoerd vanuit de wooncomfortgedachte: een praktisch huis voor een gezin met twee of drie kinderen waarbij iedereen een eigen plek zou hebben. Een souterrain is voor alle huizen hier een must want het woon/werkidee is een vaststaand concept voor dit gedeelte van Nieuw Stalberg. 'Dat scheidt een band,' zegt Romeijn. 'Er wonen hier veel ondernemende mensen die weten wat het is om een bedrijf te hebben.'

Modern en comfortabel

Was de vorige woning in Sevenum nog ingericht op kleine kinderen, nu die zo goed als volwassen zijn kiest het gezin Stroetzel-Romeijn in Venlo voor een bijna geheel nieuw interieur. 'Dochter Joanna is 17 en zoon Jeroen 20', aldus moeder Monique. 'We vonden allemaal dat we hier iets moois van moesten maken. Het huis als plek van samenkomst voor alle familieleden. Bij de inrichting is doelgericht gewerkt aan een moderne, comfortabele woning voor iedereen. Doordat veel zelf bedacht is, heb ik voor het eerst een echte band met een huis. Het is belangrijk dat er in geleefd wordt: een groot feest, een dansvoorstelling in de woonkamer, het kan allemaal. Er is ruimte om ondernemend te zijn. Rust gaat hier samen met creativiteit en ondernemen.'

Opnieuw beginnen betekent overbodige zaken weglaten. Oude meubels werden grotendeels vervangen door nieuwe. 'Iets dat altijd mee

moet verhuizen is de kast van mijn schoonouders die beneden in het atelier staat. Het was hun eerste keukenkast in hun woning in Hamburg. Drie jaar voordat de muur gebouwd werd, is de moeder van mijn man gevlucht van Oost- naar West-Duitsland. Lopend met een fiets aan de hand naar Hamburg, door prikkeldraad en langs Sovjetsoldaten. Op die fiets stond een grote rieten mand met al haar bezittingen van dat moment. Die mand is een echt familiestuk en gaat natuurlijk nooit de deur uit. Hij staat boven op de overloop, gevuld met dekens en slaapzakken.'

Eén open ruimte

De grote houten eettafel en de hanglamp erboven vormden het uitgangspunt bij de inrichting van het huis dat is gebouwd met een opvallende donkere steen waarin metaaldeeltjes zijn verwerkt. 'We hebben gekozen voor één open ruimte. Daarin heb je contact met elkaar, ongeacht of je kookt, een boek leest of tv kijkt. De eettafel en de gashaard vormen een centrale plek van kleur, warmte en gezelligheid. De keuken bevindt zich in de woonkamer en het was daarom belangrijk dat die er mooi uitzag. Licht of wit, want de keuken ligt op het minder zonnige noorden. We kozen voor een strakke keuken met een eiland in

het midden. Het keukenblad is van hetzelfde hout als de eettafel en heeft iets warmes. Op de vloer: antraciet tegels van een meter bij een meter. Hangende kasten, een gegeven dat ook weer terugkomt in de woonkamerkast die is ontworpen door interieurarchitect Peter Kerkhoff uit Venlo. We zijn er erg blij mee. Ook de verlichting is door Peter in diezelfde stijl ontworpen. De huiskamer ligt op het zuiden, de lichte kant, en daarom is gekozen voor donkere meubels en een muur die - afhankelijk van het licht - beige, oranje, paars of oud roze kleurt. De bank is uitgezocht op de daarboven hangende schilderijen die ikzelf heb gemaakt.'

Ritmes in de natuur

Landschappen die bepaald worden door vorm, tijd en materiaal. Dat is in het kort de omschrijving van de zeer herkenbare tekeningen, schilderijen en houtsneden van Monique Romeijn. De twee kunstwerken boven de bank zijn vervaardigd met inkt en water. 'Door te bewegen met het doek beweegt de inkt. Dat staat voor de tijd, die een belangrijke rol speelt in mijn werk. Ik zie in het rechter schilderij een soort hand. Bij het linker heb ik een dier in mijn hoofd, een compacte vorm die in balans is door het

pootje rechts en een vlekje links.' Tegenover de eettafel hangt nog een kleurrijk landschap, als contrast tussen de lichte keuken en donkere huiskamer.

De kunstwerken zijn gemaakt in het atelier in het souterrain: 'Het heerlijke is dat mijn werkruimte een aparte ingang heeft. Ik verkoop van huis uit en krijg geregeld bezoek voor mijn werk. Dat hoeft nu niet via

'De ramen komen overal in drieën en in de voortuin staan drie levensgrote plantenbakken met fruitbomen, bloemen en planten die elk jaargetijde een ander schilderij opleveren.'

het woongedeelte naar binnen.' Het atelier is groot en hoog: immens. De lichtinval door drie horizontale ramen is geweldig. Drie is overigens een getal dat vaker terugkeert. De ramen komen overal in drieën en in de voortuin staan drie levensgrote plantenbakken met fruitbomen, bloemen en planten die elk jaargetijde een ander schilderij opleveren. Aan de wanden in het atelier hangen schilderijen die helemaal af zijn, op een tafel werken die nog moeten drogen. Een schilderij op een ezel wacht op voltooiing; zeker vijftig tubes verf liggen binnen handbereik. Het souterrain loopt helemaal door onder het terras dat grenst aan de keuken. Dit terras kijkt uit op de lager liggende tuin met weer een hoger liggende vijver en kruidentuin.

Monique Romeijn geeft les op het Kunsten Centrum Venlo en verzorgt met haar eigen bedrijf Valise workshops, cursussen en lezingen. Ook adviseert ze bij de kunstinstelling van bedrijven en woningen. 'Na vijftien jaar ben ik gestopt met educatiewerk in Museum van Bommel van Dam. Ik wilde werken aan mijn eigen ontwikkeling. Ik merkte dat ik nieuwe impulsen nodig had en ben gaan studeren: kunstfilosofie in Leusden. In tegenstelling tot mijn vroegere werk, dat ik impulsief wil noemen, werk ik nu meer vanuit gedachtenstructuren aan ritmes die ik zie in de natuur. Er is een soort balans gekomen tussen materiaal, handschrift en gedachte erachter. Mijn werk straalt meer rust uit, dat heeft dit huis en dan vooral het atelier me gebracht.'

III. HET BUURTGEVOEL

Op zoek naar het buurtgevoel op Nieuw Stalberg schuiven we aan bij een wijn- en spijsavond aan de Ben Hendrixstraat. In de woning van gastheer Rob en gastvrouw Corrien praten we over *erme gerdenaers*, oesters op drie manieren en de dood.

De kamer is gevuld met een culinair aroma en gezellige borrelpraat. De toon wordt gedempt bij binnenkomst. Heel even maar, want de bewoners van de Ben Hendrixstraat, Alphons Ratslaan en Jules Kayserdreef waren op de hoogte van onze komst. En ze willen graag laten zien dat het wel goed zit met het buurtgevoel in deze nog jonge villawijk. De woonkamer is voor de gelegenheid omgeturnd tot restaurant met één lange gedekte tafel. De open keuken is bezet door cateringgechtpaar Carla en Paul Lucker uit Steijl; Carla is vinologe, Paul chef-kok. Ze worden geassisteerd door kok Bert. Een Spaanse Cava en het allereerste gerecht, *de Oesters op drie manieren*, zijn inmiddels gepasseerd. Het tweede gerecht, *St. Jacobsschelp met langoustines op asperges met basilicumolie*, wordt geserveerd met daarbij een passende Julicher Riesling uit Nieuw Zeeland. Maar niet voordat de dames van het gezelschap

twee plaatsen zijn opgeschoven. Op die manier gaat elke gang gepaard met nieuwe gesprekspartners, zoals daar zijn: Sjoerd, Hanneke, Guus, Judith, Rob, Corrien, Frans, Roos, Eric, Saskia, Peter, Leonie, Monique, Menno, Frederique, Maurice, Marc, Sonja en Martijn.

Geluksvogels

Rob praat me als echte gastheer bij over zijn nieuwe buurt en deze onofficiële buurtvereniging. 'Alle kopers van projectwoningen op Nieuw Stalberg werden zo'n vijf jaar geleden door de aannemer uitgenodigd voor een informatieavond. Dat was in herberg 't Gildehoés op de Stalbergweg. Tijdens die allereerste kennismaking ontstond er een klik. Dat resulteerde in een kerstborrel, december 2008, meen ik. Het ging meteen gezellig fout.' De kerst- en nieuwjaarsborrel is in het korte bestaan van de buurt al een traditie geworden. Net als de straatbarbecue aan het

eind van de zomervakantie, met partytent, springkussen voor de kinderen en gelegenheid om te zwemmen in het zwembad van één van de bewoners.

Dat een woning in de nieuwste Venlose villawijk niet voor iedereen is weggelegd, wordt meteen door Rob beaamd. 'We realiseren ons maar al te goed dat we geluksvogels zijn. Een mooi huis, veel ruimte voor de kinderen om buiten te spelen, en ook nog eens een gezellige buurt. Een mengelmoes van mensen van allerlei leeftijden en met allerlei beroepen. Van tandarts tot stewardess en van bestuursadviseur tot sportleraar. Ook heel bijzonder: twee stellen zijn al opa en oma, maar er worden ook nog baby's geboren. Wat ik hier heb aangetroffen en vooraf eerlijk gezegd niet had verwacht, is saamhorigheid. Zonder dat die beklemmend wordt. Je gunt elkaar de privacy, maar je bent er voor elkaar als dat nodig is. Ik kom uit de binnenstad van Venlo en de overgang naar de stilte hierboven is me honderd procent meegevallen. Als ik nu behoefte heb aan drukte, kan ik die opzoeken. Ik hoef er niet meer dagelijks midden in te zitten. Het is hier mooi en rustig wonen, konijntjes lopen over de weg, bijna idyllisch.' Buurman Guus moet hard lachen om zoveel Bright Eyes sentimentaliteit van Rob. Die laatste doet er nog even een schepje bovenop: 'Het allermooiste vind ik dat de kinderen gewoon op straat spelen. Krijten op straat, net zoals vroeger. Dat is toch uniek?'

Draai gevonden

Tijd voor een volgende gang: *Tongschar op een brunoise van groenten met lavendel met een Sauvignon Blanc barrique uit Bordeaux on the side*. De nieuwe plaatsen zijn ingenomen. Saskia en Monique delen de mening dat ruimte en gezellige buurtgenoten de grote pluspunten van wonen op Nieuw Stalberg zijn. Al vormt de berg in de wijknaam voor Monique wel een fysiek obstakel: 'Als je altijd in het centrum hebt gewoond, valt dat tegen. Altijd weer die heuvel op. We hadden ook nog meteen een hele slechte winter. Maar het vrije wonen in de natuur vergoedt veel, voorlopig zie ik ons hier nog wel een tijdje blijven.'

Wanneer Carla de *Domain de la Baume Voignier* van deskundig commentaar voorziet die bij de *Kabeljauw met mosseltjes op gebakken asperges met een saffraansaus* wordt ingeschonken, neemt Frans het initiatief om als man ook even van plek te wisselen. Frans en zijn vrouw Roos, twee van de opa's en oma's, hebben hun draai gevonden, zo vertelt hij. De woorden ruimte en gezelligheid vallen niet voor het eerst deze avond. 'Ruimte, gezellige mensen; het klikt. Ons buurtgroepje bestaat nu uit ongeveer vijftien stellen. Omdat er nog steeds wordt gebouwd, komen er nog altijd mensen bij. Nieuwkomers worden vanzelfspre-

kend uitgenodigd en de meesten reageren positief. Het frappante van Nieuw Stalberg is dat hier bijna allemaal Venlose mensen wonen, terwijl de wijk in eerste instantie bedoeld was voor hoger opgeleiden van verder weg. Mijn vader, die tuinder was op de Groenstraat in Venlo, zei altijd "de *erme gerdenaers*, die wonen op de hei". Dat vanwege de voor tuinbouw niet zo geschikte zandgrond daar. In zestig jaar tijd kan er veel veranderen, want nu vind je hier de duurste bouwkvavels van Venlo.'

Betrokkenheid

Er zijn al zeker twee uur verstreken als Martijn, op aanwijzing van enkele aanwezigen, de praatstoel naast me inneemt. Met zijn 32 jaar is deze tandarts de jongste Nieuw Stalberger in dit gezelschap. Hij heeft zijn bord met daarop *licht gerookte, gebakken eend op linzen met een saus van eekhoortjesbrood* en een glas *Spätburgunder Ahrtal* meegenomen.

Ik weet van zijn buurtgenoten zo ongeveer wat hij heeft meegemaakt, maar Martijn zegt dat het voor hem geen enkel bezwaar is om zijn trieste verhaal te doen. 'Op derde kerstdag 2008 ben ik met mijn vrouw Lotte, net als ik afgestudeerd als tandarts aan de Radboud Universiteit Nijmegen, en onze twee kinderen verhuisd naar Nieuw Stalberg. Geen onbekend terrein, want ik heb zelf altijd op de Postweg gewoond. Vier maanden later, het was begin mei 2009, kregen we te horen dat Lotte kanker had. En hoewel we hier pas net woonden, was de betrokkenheid van de buurt enorm. In april 2010 is Lotte overleden, ze was toen 28 en moeder van twee kinderen van 4 en 2,5 jaar oud. Iedereen was op haar begrafenis. Daarna heb ik eigenlijk pas echt kennisgemaakt met de mensen die hier wonen. Stuk voor stuk hebben ze gevraagd of ze wat konden doen, in of rond het huis of met de kinderen. Dat was fantastisch. Ook het feit dat mijn ouders om de hoek wonen, heeft me enorm geholpen. Toen ik hier kwam had ik een ander toekomstbeeld voor ogen, maar het gaat nu weer goed met me. Ik heb een vriendin en een eigen praktijk op de Deken van Oppensingel. De buurt is gemoedelijk, betrokken en altijd in voor een feestje. Meestal zijn twee partytenten en een tapje voldoende, deze avond is vrij exclusief maar daarom niet minder gezellig', aldus Martijn.

Het vooraf geplande uurtje sfeerproeven is inmiddels twee uur uitgelopen. Tijd om op te stappen, zodat de buurtgenoten nog even ongestoord kunnen genieten van een *Lamsrumpstaek en kroket op ratatouille met een rozemarijnsaus*. Om af te sluiten met een glas *Riesling Novembre Grain noble* uit de Elzas en een *Crème brûlée van sinaasappel met frambozenbavarois*.<

Lean Hodselmans (Tegelen, 1966) studeerde Communicatiewetenschap aan de Radboud Universiteit Nijmegen en is freelance journalist, redacteur en tekstschrijver.

MONIQUE POOTERS, MARKETING MANAGER OCÉ BUSINESS SERVICES EUROPE
Kunstwerk: **MANON DE ROODE**, KOP 1 T/M 5, 1997, GEMENGDE TECHNIEK

Voordat ik bij Business Services begon, werkte ik tien jaar op een andere afdeling, Imaging Supplies. Toen hingen deze schilderijen al bij mij. Ze waren een metafoor voor onze klanten en mijn collega's in de verkoopkantoren. Het was voor mij belangrijk de schilderijen mee te nemen naar mijn nieuwe functie. Het afscheid was heel mooi. Via de portretten nam ik mijn klanten en eerdere collega's als het ware mee. Tegelijkertijd symboliseerden zij ontmoetingen met nieuwe mensen. Business Services is echte *people business*. We verkopen diensten. We innoveren samen met klanten, nemen daarbij bedrijfsprocessen over waardoor de klant zich kan concentreren op zijn kern business. Samen zetten we bepaalde ontwikkelingen in gang zoals 'het nieuwe werken', werken onafhankelijk van plaats en tijd. Dat bevordert de effectiviteit, sluit aan bij de actuele levensstijl en verhoogt het werkplezier. Een vertrouwensbasis is daarvoor essentieel, en dan is de cirkel rond. De mens maakt het verschil. In de loop der tijd begonnen de portretten deze extra

betekenis te krijgen: het is de mens die telt bij dienstverlening. Mijn klanten en verre collega's hebben zo een gezicht. Dat vind ik mooi aan dit soort kunst, zij groeit mee. Je leven verandert, bepaalde herinneringen blijven, en nieuwe komen erbij. De schilderijen geven me vooral ook een positief gevoel, ze zijn krachtig. Bij een ervan denk ik bijvoorbeeld aan een Française, een goede collega. Ik wilde geen afstandelijk of zwaarmoedig werk op mijn kamer. Thuis hebben we onder andere een gekleurde ets, waarin het karakter van mezelf en van mijn man terugkomt. Ook ben ik zeer gesteld op enkele reliëfs van vrouwenfiguren, vanwege vrouwen die erg belangrijk voor mij zijn geweest. In Italië zag ik ooit een bronzen beeld van een man die in een muur verdween. Gemaakt door een kunstenaar van wie de vrouw ernstig ziek was. Het beeld communiceerde zijn verdriet. Het was prachtig, maar zoiets zou ik niet in huis willen hebben.'

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

'HOOG TIJD VOOR REVANCHE'

Anton H.J. Dautzenberg geboren in Heerlen, denderde de afgelopen twee jaar de Nederlandse letteren binnen. Zijn verhalenbundel *Vogels met zwarte poten kun je niet vreten* -absurd, grof, hilarisch en pijnlijker werd de hemel in geprezen. Zijn debuutroman *Samaritaan* kreeg nóg betere recensies. In dat boek, volledig opgebouwd uit dialogen, staat een man een nier af aan een onbekende, iets wat Dautzenberg zelf ook deed. Zegt hij.

Anton H.J. Dautzenberg

Revanche

Of het echt waar is? De auteur verzint wel vaker iets. Hij kwam in het nieuws met schandaaltjes rond deels gefingeerde interviews met Arnon Grunberg, Ronald de Boer en Motörhead-zanger Lemmy Kilmister. Ook verdedigde hij openlijk de pedofielenclub MARTIJN. Het rumoer rond zijn persoon ging niet ten koste van zijn schrijverschap: in september 2012 kwam hij met Extra tijd, een opnieuw glorieus ontvangen roman over het sterfproces van zijn vader. Nu is er Revanche, een kort verhaal dat hij speciaal voor de Buun schreef. Of eigenlijk voor Venlo.

keus zijn. Ik vind het dialect prachtig, ik hou van de Venlose vastelaovend, van de liedjes, van de gemeendelijkheid. En ik heb al sinds mijn jeugd een seizoenskaart van VVV.'

Een recensent van NRC Handelsblad verklaarde je bijkans heilig. Hoe is het om de nieuwe held van de Nederlandse literatuur te zijn?
'Mooi.'

Niet meer dan dat?
'Heel mooi.'

En nu een verhaal in de Buun.
'Een geweldige eer. Ik probeer al jaren in de Buun te komen, maar de redactie wees mijn verhalen tot nog toe steeds af. Dat maakte me furieus. Achteraf gezien begrijp ik het, ik was er gewoon niet klaar voor. Dat ik nu wel gepubliceerd ben, zie ik vooral als een mooie revanche op mezelf.'

In Revanche doet een VVV-supporter zichzelf iets aan. Had dat net zo goed een Cambuur-fan kunnen zijn? Of een Fortuna-aanhanger?

'Natuurlijk niet. Wat ik schreef speelt zich in Venlo af. Moet zich in Venlo afspelen. Ik heb hier vijf dagen in een hotel gezeten, ik heb alles opgesnoven, ik heb gekeken en geluisterd en dit is het resultaat. Dit is Venlo.'

'Ja, Venlo is inderdaad de stad waar ik van hou. Als ik niet al jaren in Tilburg woonde, zou Venlo mijn eerste

Met krukken loopt hij sneller dan gewoon stapstap. Zelfverzekerd steekt Joey de twee stokken stoer naar voren, zet met links af en zwiept vooruit: weer een meter. De plastic tas met schoon ondergoed, tandenborstel en –pasta, een deo stick en een paar van Herald geleende Voetbal Internationals bengelt aan zijn linkeronderarm – lekker nonchalant. Hij heeft niet in de gaten dat hij een zweem van vrouwelijkheid met zich meedraagt, krukken of niet. Van die onbenoembare feminiene trekjes – iets met de houding van de schouders en de hals, de oogopslag en de te ronde billen. En dat alles in combinatie met een gehaakt wollen mutsje.

Joey wilde per se alleen naar het ziekenhuis lopen. Kom op zeg, hij is geen mietje; zo'n operatie, dat stelt toch zeker niks voor. Hij zal wel eens even laten zien dat hij een echte vent is. Bij zijn elleboogoperatie vorig jaar is ook niemand mee geweest. Nergens voor nodig.

Zijn rechterbeen houdt hij licht gebogen. Niet dat hij fijngevoelig is, verre van, hallo! maar de kraakbeenontsteking is een beetje uit de hand gelopen. De voorgeschreven rust lapte Joey aan zijn laars; het jaarlijkse zaalvoetbaltoernooi van de supportersclub is nu eenmaal een must. Na tien minuten werd hij door zijn kameraden spottend van het veld gedragen. Vooral Wesley bleef maar zieken; homo dit, homo dat. En daarbij die verschrikkelijke grijns; alsof hij een hele tijd op dit moment had gewacht. Wesley leek verbaasd dat het moment zich eindelijk aandiende, maar tegelijkertijd spatte de euforie uit zijn ogen. Vernederend.

Hoog tijd voor revanche. Maar wanneer?

Het zweet parelt op zijn voorhoofd. Twee kilometer met krukken lopen vergt meer inspanning dan hij dacht. Joey blijft halverwege de Tegelseweg even staan en wist met

zijn schone onderbroek de druppels van zijn harses. Hij ziet de witte streep die door zijn gloeiende handpalmen loopt. De kleuren van de club die hij háát.

Joey ligt op een vierpersoonskamer, links achteraan, bij het raam. Voor hij mocht gaan liggen moest hij eerst douchen; met een doorweekt shirt had hij zich bij Opname gemeld. Even later kroop hij onder de lakens, met alleen een Björn Borg boxershort aan. De drie kamergenoten keken vol bewondering naar zijn getatoeëerde bovenlijf – armen, borst, nek: geheel onder de plaatjes, jawel. Tribals, Chinese tekens, een naaktmodel en natuurlijk het clublogo – de hele santenkraam.

Hij wordt over twee uur opgehaald. Dat zei de zuster die hem in zijn bovenbeen prikte, tegen trombose. Geen lekker wijf, oordeelde Joey, nadat hij haar en profil de spuit zag prepareren. Een van de kamergenoten floot bewonderend naar haar, professioneel negeerde ze het geflirt.

Twee uur wachten, een tegenvaller.

Joey kijkt naar buiten, hij heeft geen zin om met de anderen te praten. Die lijken ook niet veel behoefte te hebben om hun koptelefoon af te doen. Wat hen precies mankeert, is op het eerste oog niet te zien. Alle drie liggen ze onder de lakens en kijken ze verveeld naar het beeldscherm dat aan het voeteneinde boven hun bed hangt.

De lichtmasten van De Koel kan hij in de verte zien. Dat geeft hem een goed gevoel; zo staat hij in contact met zijn cluppie. Joey kijkt op zijn horloge; over twintig minuten begint de ochtendtraining. Zijn kameraden hangen vast en zeker al rond bij het veld: armen over de reling, sjekkie in de bek, klaar om de verrichtingen te becommentariëren. Voor de ruggenprik is hij niet bang. Ook ziet hij er niet tegenop dat hij wakker is tijdens de operatie. Dat geknutsel aan zijn arm was destijds best wel een stoere ervaring. Hij had er een mooi verhaal aan overgehouden over een curryworst.

Een slijmbeursontsteking teisterde zijn elleboog. In de operatiekamer werd het bloed met plastic tape uit zijn arm geperst. Een assistent hield zijn arm loodrecht omhoog terwijl een ander krachtig de druktape bevestigde – eerst de pols en daarna langzaam omhoog tapen, tot bovenaan de arm. Met twee handen drukte hij vervolgens het laatste bloed uit de arm en sloot deze af met twee mechanisch op spanning gebrachte elastieken. Rauwe handelingen, vond Joey, maar niet echt pijnlijk.

Na een minuut of tien waren de ijskoude speldenprikken verdwenen en was zijn arm gevoelloos. Alleen zijn vingertoppen bleven een beetje branden. De arm werd in een beugel gehangen en het snijden kon beginnen.

Als afleiding dacht Joey tijdens de operatie aan het komende seizoen. De complete selectie passeerde, inclusief de technische staf.

Op een bepaald moment voelde hij steken in zijn arm; ook rook hij een brandlucht – een aangebrande curryworst. Een van de artsen merkte zijn onrust op en drukte een capsule leeg in het voor de operatie in de andere arm ingebrachte infuus. ‘We branden een pees door, dat kun je soms voelen. We zullen even wachten tot de verdoving werkt.’

Even later liet de chirurg met een haakje de verwijderde slijmbeurs voor Joey’s ogen dansen: een geelwit vleesvlaggetje van een centimeter of twee.

De dagen erna dacht Joey met weemoed terug aan het fladderende stukje dat uit zijn lijf was gehaald. Afscheid nemen van iets viel hem nu eenmaal zwaar. Wanneer hij met de jongens naar een uitwedstrijd reed, bleef de op het station achtergebleven fiets de hele reis door zijn hoofd spoken. Zijn fiets stond daar, in het fietsenrek, alleen, op hem te wachten, in de regen. Hij was altijd weer ontroerd wanneer hij zijn fiets weer kon vastpakken, zelfs na een kansloze nederlaag.

De slijmbeurs was hij definitief kwijt.

‘Ik hou van paarden.’

Joey draait zijn hoofd naar voren. De overbuurman staart hem met lodderige ogen aan.

‘Zie je die weilanden rechts van het bos?’ De man draait zijn gezicht naar het raam en wijst naar buiten. ‘Daar staan paarden. Ik ben hartstikke gek op die beesten. Jij houdt volgens mij ook van paarden.’

Joey kijkt de man spottend aan. Paarden?

‘Elk weekend ben ik daar te vinden. Paarden zijn intelligente dieren, ik heb een fijn contact met ze; dat zal jij ook wel hebben. Waar ga jij normaal gesproken paardrijden?’

Joey grabbelt in zijn plastic tas, pakt een VI en begint erin te bladeren.

‘Ik vroeg je iets?’

‘Flikker godverdomme op met je paarden en laat me met rust!’

De andere patiënten doen of ze niks horen.

‘Zo, meneer is zenuwachtig. Het hele lijf onder de plaatjes en dan toch bang voor een operatie.’

‘Hou je kop!’

‘Je moet je niet op mij afreageren. Ik probeerde alleen maar je aandacht af te leiden...’

Joey houdt het voetbalblad voor zijn gezicht en begint te lezen.

‘Dan niet.’

‘Kun je je rug nog meer bollen...? Zo ja... Probeer te ontspannen, dan voel je de naald niet zo... Nog meer ontspannen... Ont-span-nen... Ja, dat is beter. Daar komt-ie...’

Joey voelt een gemene prik en daarna een drukkend gevoel in zijn rug. Koude rillingen nemen nu bezit van zijn onderlijf. De narcotiseur en de verpleger draaien hem weer terug in de lighouding.

Dat viel alleszins mee. Opgelucht opent hij zijn gebalde vuisten.

Via een monitor kan hij alles volgen: van het opensnijden van de knie tot het gladlijpen van zijn kraakbeen. Dat laatste kan hij niet goed zien, maar een assistent legt de handelingen uit alsof er twee miljoen mensen meekijken.

Veel bloed vloeit er niet, een tegenvaller, maar hij ziet wel zijn knie vanbinnen: een witroze massa.

Volgens de chirurg is de ingreep succesvol verlopen.

Twee zusters rijden Joey naar de Recovery. Met verveelde gezichten sturen ze het bed behendig door de gangen, ze zeggen geen woord.

Op een lege plek wordt hij geparkeerd.

‘Zo, we laten je hier een uurtje rusten, dan kun je herstellen van de operatie.’

De andere zuster kijkt hem wél aan. ‘Misschien ben je een beetje dizzy van de morfine die je hebt gekregen, maar dat gaat vanzelf weer over.’

Hij voelt zich inderdaad duizelig, hij kan zich niet goed concentreren, beelden vloeien in elkaar over.

‘Zo dadelijk komt het gevoel in je onderlijf langzaam terug. Je benen kunnen gaan tintelen, dat voelt niet prettig. Mocht je pijn krijgen, dan kun je een van deze morfinepillen slikken; ik leg ze hier naast het bekertje water.’

Joey knikt.

De zusters sluiten het gordijn en laten hem alleen. Snel grijpt hij de twee pillen, gooit ze in zijn mond en spoelt ze weg met wat water.

De omgeving begint te trillen. De andere bedden stuiten onrustig op het gepiep van de hartslagmeters. Een akelig geluid, je moet maar de hele dag werken in deze ruimte. In de hoek begint een vrouw te huilen – met harde uithalen.

Joey kijkt naar de monitor naast zijn bed: met moeite leest hij het getal 82. Meer dan één piep per seconde. Wat een kut geluid.

Zijn hoofd is loodzwaar nu.

Met zijn handen voelt hij aan zijn benen. Het is alsof hij iemand anders streeft. Hij knijpt met zijn nagels in het vlees – nee, nog geen gevoel. Als vanzelf gaan zijn handen naar zijn kruis. Hij schuift de papieren operatieonderbroek naar beneden en grijpt naar zijn piemel.

Dit is pas echt raar, een levenloos ding... Het is geen joekel, maar in elk geval groter dan dat stumpertje van Wesley. Man, man, man wat heeft die een klein plassertje. En dan toch opscheppen wat hij daar allemaal mee doet. De blaaskaak.

De muren lijken nu ook mee te bewegen; ze golven van links naar rechts.

Hij kneedt met beide handen zijn ballen. Normaal gesproken vindt hij het niet prettig als iemand met zijn kloten speelt, maar op dit moment heeft hij de balzak van iemand anders in zijn handen. Bovendien lijkt die ander daar niks van te voelen.

Ja, Wes, ik heb je ballen in mijn hand. Wie is hier nu de homo?

Joey voelt opnieuw de vernedering en de woede van op het toernooi. Hij begint met de ballen te draaien, alsof hij een mechanische wekker opwindt. Steeds strakker spant de huid.

Wes, hoor ik je daar huilen van de pijn? Vuile miet!

De omgeving begint nu te tolleren. De andere bedden draaien door de ruimte. Sneller en sneller. Het gepiep boort zich op een ruwe manier in zijn hoofd.

Klootzak!

Joey draait verder en verder, uiteindelijk met volle kracht, totdat hij de afgescheurde balzak in zijn linkerhand heeft. Uit de bloedende opening glipt een testikel naar buiten.

A.H.J. Dautzenberg (1967) is schrijver.

Een spion als burgemeester

Wie was de Rijksduitser Hermann Franken?

Hermann Franken en gezin in de dertiger jaren in Velden.

Hij loopt mank, rijdt op een motorfiets met zijspan, smokkelt, laat het geld graag rollen en lijkt aardig wat invloed te hebben bij de Duitse bezetter. Hermann Franken, van 11 september 1895, is een merkwaardig figuur. Zes jaar voor de oorlog komt hij werkloos naar Wellerlooi, tien jaar later is hij burgemeester van Velden. Direct na de bevrijding wordt hij opgepakt door de Nederlandse Veiligheidsdienst, en een paar jaar later wordt hij Nederland uitgezet. Was hij een spion? Een SS'er? Of juist enne goojie Pruis die Veldenaren uit de handen van de bezetter redde? Vijfenveertig jaar na zijn dood zocht De Buun naar antwoorden.

door Tom Doesborg en Gerrit van der Vorst
foto's archief

Spionnen zijn het. Getraind en geïnstrueerd door de Duitse geheime dienst om, zodra hun landgenoten binnenvallen, de verdediging van Nederland te ontregelen. De vijftienduizend Duitsers die in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog in Nederland wonen zijn – hoe braaf en beleefd ze ook lijken – in de ogen van burgers en autoriteiten potentiële saboteurs. Dat er in de vooroorlogse jaren met zo'n scheef oog wordt gekeken naar Duitsers die buiten het Reich wonen, de zogenoemde Rijksduitsers, is gezien de oplopende internationale spanning begrijpelijk. Maar de grote gemeenschap Rijksduitsers in Venlo herbergt daadwerkelijk nogal wat types die belangrijke spionage voor nazi-Duitsland bedrijven. Ook al concludeert geschiedschrijver Loe de Jong in zijn proefschrift uit 1953 dat er nooit sprake was van een georganiseerde vijfde colonne en al is er nooit een nazi-plan voor coördinatie van spionagewerk door alle Rijksduitsers ontmaskerd, dat een aantal Nederlandse Duitsers tijdens de bezetting als steunpunt voor het Duitse leger fungeerde staat vast. Was Hermann Franken zo'n steunpunt?

De vrijstaande woning Rijksweg C 95, waar de familie Franken in 1936 gaat wonen.

Baron E.L.M.H. Speyart van Woerden (1890-1986), procureur-generaal in Den Bosch, laat Franken nauwlettend in de gaten houden.

Waarnemend burgemeester

Dat lijkt er in 1944 wel op. Als de gemeente Arcen en Velden in september zonder burgemeester zit, wordt de ex-burgemeester van het inmiddels bevrijde Zuid-Limburgse Nieuwenhagen benoemd tot waarnemend burgemeester. Deze W.J. Beckers, een fanatieke nationaalsocialist, was ook al twee maanden waarnemend burgemeester van Helden geweest. Hij gaat wonen op het kasteel in Arcen. Van zijn activiteiten als waarnemend burgemeester van Arcen en Velden is niet veel meer bekend dan dat hij zich in de maanden oktober en november 1944 inspant om bovenop zijn salaris een forse bonus te innen. Daartoe sluit Arcen en Velden zelfs een lening van maar liefst vijfduizend gulden af bij de gemeente Venlo. Voordat Beckers dat bedrag in handen krijgt, wordt de grond hem kennelijk te heet onder de voeten en hij verdwijnt. De gemeente kent dan opnieuw een bestuurlijk vacuüm en de Duitsers willen wethouder en loco-burgemeester Sjaak Boonen als waarnemend burgemeester. De Duitsers moeten een hoop regelen in de gemeente en willen daar per se een aanspreekpunt voor hebben. Om onder deze benoeming uit te komen, zegt Boonen dat hij ziek is. Hoofdonderwijzer Jan Kroonenberghs van de St.-Andreasschool in Velden is de volgende die gevraagd wordt, maar ook hij wil niet. Het is uiteindelijk de in Velden woonachtige Rijksduitser Hermann Franken die zichzelf beschikbaar stelt voor de functie. Onder druk van de Duitsers, zegt de ene Veldenaar. Om Velden te helpen in een moeilijke tijd, meent een ander. Uit eigenbelang, weet een derde zeker. Hoe dan ook, Franken wordt benoemd en fungeert tot de evacuatie van de complete dorpsbevolking half januari 1945 als oorlogsburgemeester van Velden. Het is waarschijnlijk niet vaak vertoond gedurende de bezetting, een Rijksduitser als burgemeester in Nederland; Franken heeft blijkbaar goede relaties met de bezetters.

Een verdachte nieuwkomer?

Hermann Franken wordt geboren op 11 september 1895 in het Duitse stadje Winnekendonk, tegenwoordig deelgemeente van Kevelaar, over de grens bij Gennep. Van 1920 tot 1932 werkt hij als bureaubeampte bij een firma in Sterkrade, deelgemeente van Oberhausen. In verband met de slechte economische toestand wordt Franken in 1932 ontslag

aangezegd. Opvallend is dat hij de firma direct verlaat, midden in een crisistijd, ruim voordat zijn laatste officiële werkdag is aangebroken. Wat hij tijdens de eerstvolgende anderhalf jaar doet, is niet bekend. Op 19 januari 1934 duikt Hermann Franken op in Wellerlooi. Het bosrijke grensgebied bij Wellerlooi is vóór de oorlog een smokkelgebied, waar afdoende controle vrijwel niet mogelijk is. De Duitsers houden er wantrouwig het oog op. De 39-jarige invalide, mank lopende Franken vestigt zich op het adres F 23 in Wellerlooi als zelfstandig caféhouder en winkelier. In werkelijkheid heeft hij in Wellerlooi geen duidelijke bezigheden. Hij wordt dan ook sterk gewantwoord door de gemeenteveldwachter Ploem. Ploem verdenkt Franken van smokkelen en spioneren. Mogelijk heeft Franken last van de veldwachter, want op 7 december 1936 laat hij zich samen met zijn vrouw Helena Thissen en dochter Maria uitschrijven naar Arcen en Velden. Het gezin gaat wonen in een huurhuis aan de Rijksweg in Velden, op het adres C 95, nu Rijksweg 77. Opnieuw dicht bij de Nederlands-Duitse grens. Het gemeentelijke bevolkingsregister vermeldt dat Franken winkelier van beroep is, maar er is geen sprake van een winkel. Franken heeft wederom geen duidelijk beroep, maar leeft wel op stand. Bij gelegenheid van Frankens verhuizing van Wellerlooi naar Velden waarschuwt Ploem procureur-generaal baron Speyart van Woerden in Den Bosch. De machtige Speyart van Woerden – over wie in 1938 nog een kabinet zal struikelen – stelt echter vast dat er geen enkel bewijs voor spionage is en ziet daarom geen mogelijkheid om Franken een woonvergunning in Velden te weigeren. Op verzoek van de procureur-generaal geeft burgemeester Gubbels wel de in het voorjaar van 1936 benoemde veldwachter Joseph van de Ven opdracht om Franken nauwlettend in de gaten

te houden. Maar de Rijksduitser beschikt over een motorfiets met zijspan. De veldwachter moet zich behelpen met een fiets en kan Franken daarom buiten het dorp lastig volgen.

De invloed van Franken tijdens de bezetting

Na de Duitse inval manifesteert Franken zich als rots in de branding voor veel Veldenaren. Hij redt in die jaren regelmatig dorpsbewoners en anderen uit grote problemen met de Duitse bezetter. In zijn dossier in het Nationaal Archief staan sprekende voorbeelden. Een getuige verklaart dat hij op het station Venlo met hulp van Franken ontsnapt is aan transport naar Duitsland. Als gemeentesecretaris J. Vissers van Wanssum en ambtelijk secretaris H. de Mulder van Broekhuizen in 1944 door het Obergericht veroordeeld worden tot een gevangenisstraf van vijf jaar voor het produceren en verspreiden van Duits-vijandige pamfletten, is het Franken die ze uit de nesten haalt. Martin Janssen, elektricien uit de buurtschap Velden-Hasselt, verklaart dat hij gearresteerd is door NSB'ers nadat een vriend, de voortvluchtige verzetsman Jan Theelen uit Velden-Schandelo, bij hem op bezoek is geweest. De familie Janssen roept de hulp in van Franken die ervoor zorgt dat hun zoon snel vrijkomt. Franken regelt ook dat de broer van Martin Janssen niet voor de Duitsers hoeft te werken, zodat hij samen met zijn vader het molenaarsbedrijf kan voortzetten. Toon Simons woont op een boerderij in Grubbenvorst als de oorlog uitbreekt en wordt opgepakt tijdens een razzia. Simons weet via via een brief bij zijn ouders in Velden te bezorgen, waarin hij de arrestatie meldt. Samen met een bij Simons ingekwartierde Duitse soldaat vragen Toons ouders Franken om hulp. 'Franken had

er voor gezorgd dat Toon weer vrijkwam', aldus de oorlogsnotities van de familie Simons. Als er graszoden nodig zijn voor de camouflage van het schijnvliegveld in Schandelo beginnen Duitse soldaten met het vernielen van de weilanden van de weduwe Rieter, bij boerderij Hube aan de Veerweg. Ook hier grijpt Franken in. Hij laat de Wehrmacht onmiddellijk stoppen met het werk, zo weet belastinginspecteur C. Bentlage na de oorlog te vertellen. Franken heeft dus flink wat in de Duitse melk te brokkelen, al is niet duidelijk wat, hoe en waarom. Bentlage heeft daar zo zijn gedachten over, zal later blijken.

Voormalig verzetsman Jan Theelen uit Velden is positief over Franken, maar moet hem toch oppakken.

Geen razzia's in Velden

Opvallend is dat Velden in de oorlogsjaren regelmatig is gewaarschuwd voor razzia's, maar dat uiteindelijk nooit op georganiseerde wijze Veldense mannen zijn opgepakt om voor de Duitse oorlogsindustrie te gaan werken. In zijn oorlogsdagboek maakt Harrie Hermkens hier een opmerking over: 'Sommigen denken dat wij van deze slavenjacht zijn bevrijd gebleven door bemiddeling van den goedgezinden Rijks-Duitser, die in deze weken het plaatselijk bestuur in handen had. Ik voel er echter meer voor aan te nemen dat de Duitsers deze drastische maatregel voor onze streek overbodig vonden'. Dat laatste is maar de vraag. In elk geval is zeker dat Franken de Arbeitseinsatz voor een aantal mannelijke Veldenaren weet te beperken. Hij regelt bijvoorbeeld een plaats vlak over de grens voor Veldenaren die op de lijst staan voor het Oost-Duitse Jena. Franken heeft ook daarom in Velden bij velen een uitstekende naam. Zijn bureaus nemen wel eens hoog Duits militair bezoek waar -tijdens een visite van een Duitse generaal zou Rijksweg C 95 bewaakt zijn door militairen- maar daar zoeken ze niets achter. Ook voormalig verzetsman Jan Theelen staat positief tegenover Franken. Hij acht de Rijksduitser politiek betrouwbaar. 'De heer Franken gaf in de bezettingstijd waarschuwingen door aan onze illegale organisatie en wist klaar te spelen dat meerdere gearresteerde illegale werkers en onderduikers weer op vrije voeten werden gesteld', verklaart Theelen op 22 juni 1945 schriftelijk.

Arrestatie van Franken

Toch moet juist diezelfde Jan Theelen, na de oorlog terug in politiedienst als rayonhoofd politieke recherche Venlo, Franken in augustus 1945 arresteren. Er zijn namelijk klachten binnengekomen over Frankens gedrag tijdens de oorlog. Om diezelfde reden is de Duitser een half jaar eerder ook al opgepakt, enkele weken na de bevrijding op 3 maart. Op 14 januari 1945 moet de hele Veldense bevolking naar Noord-Nederland verhuizen, een voettocht in de sneeuw en vrieskou naar het station van Straelen en een barre treinreis die eindigt op het station van de stad Groningen. Franken is vrijgesteld van evacuatie. Waarom is onduidelijk. Toch vertrekt hij naar Duitsland, omdat er, zo zegt hij later, in Velden gestolen wordt door Duitse soldaten. Met twee paarden en een wagen brengt hij zijn inboedel, zijn gezin en een twintigtal Veldenaren weg. Paarden en wagen zouden door hem gevorderd zijn, maar later verklaart hij dat hij toestemming had van de eigenaren J. Görtz, weduwe Rieter en Ger Roefs, en hij zegt dat hij na de bevrijding alles heeft teruggegeven. Die verklaring vrijwaart Hermann Franken niet van problemen. Op maandag 26 maart 1945 om 10.00 uur wordt hij aangehouden, verhoord

De evacuatie van Velden op 14 januari 1945.

Kapelaan Leo Brueren op latere leeftijd. Ook hij zegt dat Franken veel voor de Veldenaren heeft betekend.

en in bewaring gesteld op het politiebureau Venlo. Kapelaan Leo Brueren schrijft in één van zijn boeken over die dag: 'De dag in Velden begint pijnlijk. De Rijksduitser Franken wordt opgebracht door mensen van de Veiligheidsdienst. Bij een eventueel verhoor zal ik me positief over hem uitlaten. Hij heeft de laatste maanden veel voor Velden betekend. Zonder hem was de ellende nog groter geweest en waren er ongetwijfeld vele Veldenaren in Duitse handen gevallen'. Meer Veldenaren, onder wie voormalige verzetsmensen, doen een goed woordje voor Franken. Pogingen om het huis van Franken leeg te halen, zouden zijn verijdeld door voormalige leden van het georganiseerde verzet. Franken komt, mede dankzij positieve verklaringen van anderen, op vrijdag 13 april 1945 weer vrij. Verdenkingen blijven bestaan; hij mag het verdere onderzoek thuis afwachten.

Financiële conflicten

Het bevoegd (militair) gezag laat verder onderzoek doen naar de oorlogsgedragingen van Franken. Omdat er wel degelijk verdenkingen tegen hem bestaan, krijgt het gezin Franken-Thissen huisarrest. Hermann Franken verzoekt in juni 1945 de Militaire Commis-

saris voor Noord-Limburg om zijn dochter en vrouw vrijstelling van dat huisarrest te verlenen. Het verzoek wordt afgewezen. Dochter Maria wordt begin september 1945 zelfs gearresteerd omdat ze zich buiten de gemeente ophoudt. Veldenaar Jan van Leipsig beklagt zich bij de politie omdat 'Franken om 16.00 uur binnen hoort te zijn, maar doodleuk pas om 22.15 uur per fiets uit Venlo arriveert.' Met deze Van Leipsig heeft Franken een huurconflict. Van Leipsig, geboren in Velden, maar tijdens zijn werkzame leven houder van een slagerij in Zuid-Limburg, heeft voor zijn oude dag in zijn geboortedorp een mooi landhuis laten bouwen op het adres Rijksweg C 95. Dat vrijstaande huis, met een grote tuin van circa 4.000 vierkante meter, verhuurt Van Leipsig in 1936 aan Franken, voor de duur van drie jaren. In 1941, als het huurcontract al lang is afgelopen, weigert Franken om te vertrekken of Van Leipsig het gebruik van enkele kamers toe te staan, waarbij hij zich beroept op de Duitse oorlogswetgeving. Als Van Leipsig later, op de vlucht voor hevige bombardementen in de mijnstreek bij zijn woonplaats Treebeek, nogmaals onderdak vraagt, weigert Franken opnieuw. Bovendien betreft Franken na de bevrijding doodleuk, en zonder vestigingsvergunning, opnieuw de woning van Van Leipsig. Pas in juli 1945 weet Van Leipsig, met hulp van de dan weer aangetreden burgemeester Gubbels, Franken uit zijn eigendom te krijgen. Daaraan moet wel de plaatselijke politie te pas komen. De huur over de maanden april, mei en juni 1945 heeft Van Leipsig nooit van Franken ontvangen. Er is verder nog een financieel geschil met

Rijksweg 77 anno 2012.

de gemeente Venlo en de gemeente Arcen en Velden. Het in het najaar van 1944 van Venlo geleende bedrag van 5.000 gulden, bedoeld als bonus voor waarnemend burgemeester W.J. Beckers, is in handen van Franken gekomen. Eind 1944 heeft hij met dat geld van de gemeente Arcen en Velden arbeiders en ander personeel betaald voor graafwerk voor de Wehrmacht, zoals het maken van loopgraven in de akkers aan de Maas. Arcen en Velden leent daarvoor in opdracht van Franken en de Duitsers nog eens 10.000 gulden van de gemeente Venlo. Venlo wil dat bedrag na de oorlog terug van Arcen en Velden en Arcen en Velden op zijn beurt van Franken. Franken heeft na de bevrijding van Nederland een bedrag van 11.740 Reichs Marken gedeponneerd bij de Venlose gemeentevontvanger, maar hij wordt vriendelijk verzocht om dat bedrag zelf maar om te wisselen. Franken zegt verder dat het resterend deel, volgens hem een bedrag van 1.800 Reichs Marken, van hem gestolen is in Duitsland. Venlo wil 15.000 gulden plus rente ontvangen en er wordt een maandenlange briefwisseling gevoerd over wie het nog ontbrekende bedrag moet terugbetalen. Het is niet duidelijk hoe dit financieel geschil uiteindelijk is opgelost, maar waarschijnlijk is Franken weggekomen met de gedeeltelijke terugbetaling.

'Heil Hitler, ich bin der Herrn Franken'

Ondertussen gaat het onderzoek naar Franken verder. De stevigste kritiek komt van de Veldense wachmeester Van de Ven die Franken vanaf december 1936 in de gaten heeft gehouden. In een rapport van juni 1945 versterkt Van de Ven de al eerder geuite vermoedens dat Franken spion is en nauwe contacten onderhoudt met de Gestapo of daar zelfs lid van is. 'Duitsers begroette hij vaak met: "Heil Hitler, ich bin der Herrn Franken". Vóór 1940 zag ik vele Duitse auto's met visite bij Franken. Gedurende de oorlog had hij doorlopend bezoek van Duitsers. Regelmatig kwam er een Gestapo-agent uit Straelen bij Franken thuis.' Volgens de wachmeester is het ook opvallend dat Franken zijn pas mag houden op het moment dat de passen van alle Rijksduitsers worden ingetrokken. Verder werkt Franken op het vliegveld in Venlo en spoort hij anderen aan om dat ook te doen. Franken heeft volgens Van de Ven volledig geprofiteerd van de voordelen die Rijksduitsers in de oorlog genoten, zoals de ontvangst van brandstoffen en levensmiddelen. Zijn burgemeesterschap zou hij ook niet onbaatzuchtig hebben vervuld. 'Als plaatsvervangend burgemeester regelde hij van alles voor de bevolking. Ook hield hij sommige kennissen vrij

van het schanzen en liet hij zich voor zijn diensten en gunsten goed belonen.' Zwaarwegend wordt het gedrag van Franken beoordeeld, dat hij in december 1944 vertoont. De inwoners van Velden moeten dan naar boerderijen, hoeses en stallen in buurtschap Schandelo evacueren, waar ze minder gevaar lopen voor bommen en granaten die vanaf de overkant van de Maas door de Engelsen worden afgevuurd. Waarnemend burgemeester Franken krijgt de opdracht om de evacuatie in gang te zetten en heeft de leiding. Veldwachter Van de Ven is met enkele anderen belast met de distributie van de beschikbare levensmiddelen voor de zeshonderd geëvacueerde inwoners van Velden die opgepropt bij elkaar zitten in de boerderijen van Schandelo. 'Franken eiste vijf meisjes om aardappelen te schillen voor de Duitsers. Ik weigerde. Waarop Franken de distributie van brood stop zette totdat er meisjes beschikbaar waren.' Drie personen, onderwijzer Hubert Kessels, bakker Joep Fleuren en Venlonaar Jozef Schut bevestigen dat verhaal later in een proces-verbaal. Franken ontkent en verklaart dat hij de broodlevering had gestopt, omdat er gestolen was. Hij zou de broodlevering hebben hervat nadat de gestolen waar was teruggegeven. Het is op z'n minst opmerkelijk dat Franken zeshonderd mensen in een precare situatie straft omdat iemand iets gestolen zou hebben.

Invloedrijk en gevaarlijk

Nadelig voor Franken is ook het rapport van juli 1945 waarin de al genoemde belastinginspecteur C. Bentlage hem omschrijft als een zeer gevaarlijke Duitser, vermoedelijk lid van de Gestapo – waarvan hij waarschijnlijk ook een inkomen genoot – en met veel invloed bij het Duitse leger. 'Franken had een goed inkomen maar onduidelijk is wat de inkomstenbronnen zijn. Hij gaf een inkomen op van 4.500 gulden per jaar, maar leidde een zeer kostbaar bestaan. Franken diende telkens bezwaarschriften in tegen aanslagen'. Dat Franken dit met succes deed, zal bijgedragen hebben aan de ergernis van de belastinginspecteur. Volgens Bentlage heeft dochter Maria gedurende de hele oorlog als Blitzmädel gewerkt -zo werden jonge vrouwelijke telefonistes in dienst van de Wehrmacht genoemd. Een brief die Bentlage al vóór de oorlog aan Defensie heeft gestuurd over mogelijke spionage door Franken is volgens de belastinginspecteur vernietigd. Ook Jan van Leipsig dient in de zomer van 1945 een nieuwe klacht tegen Franken in. Het meest ergerlijk vindt Van Leipsig dat Franken blijft doen of hij heer en meester is van het perceel Rijksweg C 95. Hij loopt zonder mankeren tot achter het huis en plukt in de boomgaard kersen en

ander fruit. Omdat de burgemeester en de veldwachter kennelijk andere prioriteiten zien, wendt Van Leipsig zich tot de Militaire Commissaris voor Noord-Limburg, Constant Receveur in Venlo. Op 18 augustus grijpt Receveur in. Franken moet onmiddellijk weer gearresteerd worden. Receveur beschikt dan over het rapport van Bentlage en: 'Het is mij niet duidelijk dat Franken, gezien de inhoud van dit rapport, reeds niet veel eerder is gearresteerd'. Frankens overburen Schreurs, Terhaag en Clemens proberen hem nog te helpen door op 22 augustus schriftelijk te verklaren dat Franken nooit iemand heeft verraden en altijd mensen heeft gewaarschuwd. Volgens hen is Franken tijdens de laatste maanden van de oorlog interim burgemeester geworden 'om erger onheil te voorkomen'. Het baat Franken niet. Op 27 augustus 1945 wordt hij door de rechercheurs Henricus Pollaert en Jan Theelen aangehouden en in bewaring gesteld in het interneringskamp Steyl. De arrestatie van de oorlogsburgemeester verdeelt opnieuw de inwoners van Velden.

Nooit verraden

Na de arrestatie ondertekenen tientallen Veldenaren een handtekeninglijst voor Franken. Vier Veldense leden van het rayon Velden van de Landelijke Organisatie voor Onderduikers, Jan in 't Zandt, Gerard Duyf, Hay Duyf en Jac. Knaapen, verklaren in november 1945 dat Franken op de hoogte is geweest van hun verzetsactiviteiten. Hij heeft hen nooit verraden, maar telkens gewaarschuwd als er gevaar dreigde. Voormalig wethouder Boonen meent desgevraagd dat Franken als burgemeester veel goeds heeft gedaan. Een uit Duitsland gevluchte Joodse advocaat, Berthold Mosheim, verklaart vanuit Londen veel hulp te hebben gehad van zijn voormalige cliënt Franken.

Veldwachter Van de Ven daarentegen zegt dat enkele positieve verklaringen afkomstig zijn van mensen die in een of andere afhankelijke relatie stonden tot Franken. Op vrijdag 7 december 1945 wordt Franken in Steyl verhoord. Hij verklaart dat zijn inkomsten vóór de oorlog bestonden uit een rente op eigendommen in Duitsland en een invalidenrente. Hij bezit twee huizen in Duitsland, waarvoor hij vaker de grens over moet. Om de invalidenrente te innen, was hij gedwongen Rijksduitser te blijven, stelt Franken. Verder verklaart hij op Rijksweg C 95 een kippenbedrijf en een fruitboomgaard te hebben gehad. De reden waarom hij in Nederland telkens nepberoepen opgeeft, komt niet aan de orde. Een lidmaatschap van de Gestapo ontkent hij. Wel is hij voor de Gestapo enkele malen in Maastricht geweest maar hij heeft nooit aan Gestapo-vergaderingen in Venlo deelgenomen. Hij heeft geen Duitsers aan huis gehad, afgezien van familie of persoonlijke kennissen. Franken ontkent ook gesmokkeld of gespioneerd te hebben. Hij zegt dat hij eind 1940 is opgeroepen door NSDAP-Ortsgruppenleiter Vogt in Venlo om boekhouder te worden voor het vliegveld Fliegerhorst bij Venlo en dat hij ook gefungeerd heeft als bode tussen Fliegerhorst en Duitse instanties in Eindhoven. 's Ochtends haalde hij in Kaldenkerken de post voor het vliegveld en zodoende had hij daar de Gestapo-man Kalkofski leren kennen. Die is vervolgens ook privé bij Franken op bezoek geweest. Franken zegt op aandrang van enkele Veldenaren interim-burgemeester te zijn geworden. Naar aanleiding van het verhoor besluit het Militair Gezag door te gaan met het onderzoek naar Franken, maar er is geen bezwaar tegen zijn vrijlating. Franken mag op kerstnacht naar huis.

Onteigening van woningen Joodse Venlonaren

De Rijksduitser doet op 7 februari 1946 een verzoek aan de burgemeester van Arcen en Velden, als hoofd van de plaatselijke politie, om zijn vervolging onvoorwaardelijk te laten stoppen. Volgens Franken is elke verdenking tegen hem ongegrond, heeft hij geen schuld en zijn daarom straf of andere maatregelen niet op hun plaats. Maar dat is niet in overeenstemming met bepaalde getuigenverklaringen, want er is meer. Bij vervolgonderzoek blijkt dat Franken een hoofdrol heeft gespeeld bij de onteigening van de woningen van minstens drie Joodse families in Venlo. Het huis van de familie Schönbach in de Van Schelbergenstraat is door Franken in februari 1941 bezichtigd en gevorderd. En het echtpaar Lambertz-Willner en de familie Cohen-Kleermaker zijn in maart 1941 uit hun woningen aan de Van Meckelenburgstraat en Goltziusstraat gezet. Franken is beide huizen komen inventariseren. In zijn weerwoord zegt Franken dat hij opdracht heeft gekregen van de Duitsers om de in beslag te nemen woningen van Joden te inventariseren. Maar daarmee kan hij deze beschamende activiteiten niet van tafel poetsen en de vervolging wordt dan ook niet beëindigd.

Imago

Het doen en laten van Rijksduitser Franken is en blijft grotendeels duister. De geheimzinnigheid rondom hem maakt het begrijpelijk dat hij verdacht wordt van spionage en lidmaatschap van de Gestapo, al zijn daar nooit harde bewijzen voor op tafel gekomen. Als die verdenkingen enige grond kennen, is het ook begrijpelijk dat Franken buiten zijn directe woonplaats niet wars is van strafbare feiten, zoals onteigening van Jodenwoningen. En dan is het evenzeer begrijpelijk dat hij in zijn directe omgeving een imago van betrouwbaarheid opbouwt. De talrijke Veldense pro-verklaringen doen daardoor soms wat naïef aan. De vraag waarom Hermann Franken zoveel mensen heeft kunnen waarschuwen en vrij heeft kunnen krijgen, soms zelfs uit handen van de zo gevreesde Sicherheitsdienst, wordt kennelijk maar door een enkeling gesteld. In de ogen van Veldense gezinnen, die in de oorlog zwaar in de problemen hebben gezeten en zijn geholpen door de Rijksduitser, is die vraag ook minder relevant. Eigenbelang is niemand vreemd. Blijft overeind dat het verdacht is dat deze vóór de oorlog door invaliditeit werkloze man, zonder duidelijke status en inkomen, zoveel macht en invloed heeft gehad bij de Duitse autoriteiten. Dat vindt ook de procureur-fiscaal bij het Bijzonder Gerechtshof in Den Bosch. Die besluit uiteindelijk in 1946 om

Hermann Franken onvoorwaardelijk buiten vervolging te stellen, maar de gerezen verdenkingen tegen Franken worden wel degelijk gegrond verklaard. Franken wordt geen extra gevangenisstraf opgelegd, omdat hij al twintig weken in het interneringskamp in Steyl heeft gezeten. Het latere beroep van Franken tegen een aldus beargumenteerde buitenvervolginstelling wordt afgewezen. Dat zit Hermann Franken behoorlijk dwars. In 1951 nog probeert hij zijn gelijk te halen, al is dat waarschijnlijk vooral een poging om schadevergoeding te krijgen voor de in zijn ogen onterechte detentie in 1945 - en om dreigende uitwijzing te voorkomen. Opmerkelijk is dat Franken zich na de oorlog opeens weer als winkelier en caféhouder laat registreren, zoals voorheen in Wellerlooi. Zonder winkel of café, overigens. De Frankens wonen korte tijd elders aan de Rijksweg en daarna nog enkele jaren op de Molendijk in Velden.

Uitwijzing Rijksduitsers

In de eerste jaren na de oorlog is de Nederlandse regering van plan om alle vijftienduizend Rijksduitsers uit te wijzen. Onder druk van de geallieerden, en later ook van Duitsland zelf, wordt operatie Black Tulip echter drastisch ingeperkt tot enkele honderden Rijksduitsers die tijdens de bezetting in strijd met de Nederlandse belangen hebben gehandeld. Of Hermann Franken een van die schuldigen was? Over zijn uitwijzing is weinig bekend, behalve dat het pas in of na 1953 gebeurt. Hij vestigt zich dan met zijn echtgenote in een twee-onder-een-kapwoning op het adres Locht 59 in Leuth, vlak over de Duitse grens. Hij verbouwt zijn huis grondig. In de grote tuin houdt hij kippen en er is een boomgaard.

De woning op Locht 59 in Leuth, waar Franken na 1953 vestigt.

De vijftiger Franken kan het er weer goed van doen. Al gauw koopt hij bijvoorbeeld een nieuwe Opel Olympia. Aan de burens vertelt hij dat hij koopman is en geld verdient met de aan- en verkoop van huizen. Nederlands is de voertaal voor vertrouwelijke gesprekken in huize Franken en de contacten met Velden blijven. Tegenover kennissen daar klaagt Franken over zijn uitwijzing maar hij laat niets los over eventuele geheime nevenactiviteiten. Als Hermann Franken in 1968 overlijdt is zijn imago in Velden nog steeds omgeven met geheimzinnigheid. Het dilemma van Velden is – hoewel sterk gesleten wat betreft heftigheid – gebleven: was Hermann Franken een weldoener, die het slachtoffer werd van Nederlandse paranoia jegens alle Rijksduitsers, of was zijn Veldense rol een dekmantel voor duistere activiteiten?

Toch een SS'er?

Pal voor het verschijnen van deze Buun zijn de auteurs geweest op een lijst met namen van een kleine 2.000 SS-Sturmführers. Nummer 1668 op de lijst SS-Dienstalterliste, Stand vom Oktober 1934 is Sturmführer Hermann Franken. Gaat het hier om de manke Rijksduitsler, oorlogsbuurgemeester van Velden?

Leden van GSG 9.

De Boeing 737 Landshut die in 1977 gekaapt wordt.

Dankwoord

Aan deze publicatie hebben velen hun medewerking verleend. Bijzondere dank zijn wij verschuldigd aan de heer De Kinkelder van het Nationaal Archief en voorts aan de heer Janissen (Velden), de heer en mevrouw Versteegen (Velden), mevrouw Franke (Leuth) en natuurlijk Maria Franken junior (Finland). <

Tom Doesborg (Venlo, 1968) werkt als eindredacteur cultuur/vastelaovend bij de regionale omroep L1.
Gerrit P. van der Vorst (Venlo, 1946) werkte bij de Radboud Universiteit Nijmegen als lid van de directie van het universitaire computercentrum en als directeur van de Stichting TeleMANN. Hij heeft meerdere publicaties op zijn vakgebied en enkele genealogische en historische publicaties geschreven. Na zijn pensionering heeft hij zich nader toegelegd op onderzoek van de oorlogsgeschiedenis van Venlo en omstreken.

De tragische geschiedenis van Herman Franken junior

Op 18 september 1947 bevalt Hermann Frankens dochter Maria in Rotterdam van een buitenechtelijke zoon, Herman Johan Franken. Het echtpaar Franken haalt hun kleinzoon uit het weeshuis naar Velden en voedt hem op als hun eigen zoon. Overigens op kosten van Maria Franken die daar vijftig gulden per week voor moet betalen aan haar ouders. Herman junior moet op jonge leeftijd een hersenoperatie ondergaan; dat loopt goed af. Hij raakt echter totaal uit het lood als hij er op veertienjarige leeftijd achter komt dat Maria Franken niet zijn zuster is, maar zijn moeder. Herman junior verlaat dan zo spoedig mogelijk de grootouderlijke woning en gaat varen. Op twintigjarige leeftijd wordt hij zelf vader van een dochter (Maria) die in Finland wordt geboren, waarna hij met de moeder trouwt. Na zijn zeemansjaren wordt Herman junior aangenomen bij de grensbewaking in Duitsland. De terreuractie tijdens de Olympische Spelen in München is aanleiding om een antiterreureenheid op te richten, GSG 9. Herman junior komt door de loodzware selectieprocedure. De activiteiten van GSG 9 leunen tegen spionage aan, maar de gedachte aan een mogelijke parallel met grootvader Hermann Franken blijkt later niet juist. Op 18 oktober 1977 landt op de luchthaven in Mogadishu de Boeing 737 Landshut van Lufthansa met aan boord 82 passagiers en vier terroristen die het vliegtuig gekaapt hebben. De kapers eisen de in vrijheidstelling van gedetineerde Baader-Meinhof-terroristen, anders zullen ze het vliegtuig laten ontploffen. Als ze de gezagvoerder vermoorden, zet de Duitse regering GSG 9 in. In een actie van elf minuten, die de geschiedenis ingaat als operatie Magisch vuur, beëindigen twintig GSG 9-supercommando's de kaping en gijzeling. Herman Franken junior is één van hen. Na zijn GSG 9-jaren besluiten Herman en zijn Finse echtgenote om zich weer in Finland te vestigen voor een nieuw, rustiger leven. Vlak bij de Russische grens willen ze een vakantieoord opzetten, maar daar komen uit veiligheidsoverwegingen bezwaren tegen. Herman junior wordt in de regio als Duitser ook niet geaccepteerd. In verband met al gedane investeringen belanden hij en zijn vrouw in een financiële crisis. Dan ontstaat kortsluiting bij Herman junior. Hij vernietigt alles, sticht brand en schiet zichzelf dood. Herman junior sterft op 26 oktober 1981 in Tuupovaala, 34 jaar oud. Hij laat zijn vrouw, dochter en torenhoge schulden achter. Volgens de familie onderzoekt de Finse geheime dienst na het drama de achtergronden van Herman junior. Voor spionage is nooit bewijs gevonden.

Noten

- 1 Na de oorlog wordt aanvankelijk een zware gevangenisstraf van twintig jaar tegen Beckers geëist. Hij wordt begin 1949 veroordeeld tot tien jaar, maar in hoger beroep wordt het vonnis een jaar later vernietigd. Het uiteindelijke vonnis, dat waarschijnlijk beduidend lager uitvalt, is niet bekend.
- 2 In de eerste helft van 1937 ontstaat in Nederland opschudding als Duitse douane- en belastingambtenaren twee boerenzons – met de haast symbolische achternaam Holland – de grens over lokken en vervolgens in Kleef gevangen zetten op duistere gronden (smokkel?).
- 3 De handicap van Franken zou het gevolg zijn geweest van een ongeval.
- 4 Leo Brueren (Velden, 15 januari 1925 - Venlo, 12 januari 2012) was een Nederlandse kapelaan in de Venlose Martinuskerk en onder meer initiator van de Jongerenkerk en de Stichting Doortocht voor opvang van dak- en thuislozen (bron: Wikipedia).
- 5 Franken houdt er bijvoorbeeld een dienstbode op na, zo blijkt uit zijn dossier.
- 6 Franken bezat in elk geval een huis in Moers, zo is na de oorlog gebleken.
- 7 Helena Franken-Thissen overlijdt acht jaren later. Dochter Maria Franken overleeft niet alleen haar ouders, maar ook haar zoon. Ze overlijdt in april 2007 in haar woonplaats Weingarten aan de Bodensee, waar ze dan al weer jaren woont met haar echtgenoot.
- 8 Bron: Wikipedia.

Geraadpleegde literatuur

Brueren, L. (1995) Uit het dagboek van een camouflagepriester respectievelijk Authentieke verhalen van mensen uit de regio Venlo, over oorlog, bevrijding en thuiskomst, 1944-1945. Van Spijk, Venlo.
Cammaert, A.P.M. (1994), Het verborgen front. Een geschiedenis van de georganiseerde illegaliteit in de provincie Limburg tijdens de Tweede Wereldoorlog. Leeuwarden en Mechelen.
Internetbronnen als Wikipedia.

Archieven

Bevolkingsregisters gemeente Bergen en Arcen en Velden.
Nationaal Archief, CABR Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, toegang 2.0909, dossier H. Franken, dossier 15967 PF Den Bosch en inventarisnummer 111283.

Bravi ragazzi

WORDEN OUDE JONGENS

Een jubileum is onopgemerkt voorbijgegaan. Ruim vijftig jaar geleden, op 10 november 1960, kwamen de eerste Italiaanse gastarbeiders naar Tegelen: Franco D'eufemia, Giuseppe Cervellera en Giuseppe Taranto, die inmiddels is overleden. Ze arriveerden met de trein en vonden aanvankelijk onderdak in een barakkenkamp in Panningen. Daar werden ze met een bedrijfsbusje opgehaald om te gaan werken bij een ijzergieterij in Tegelen. Omdat ze dachten meer overuren te kunnen maken als ze dichterbij het bedrijf werkten, vroegen ze overplaatsing aan naar een pension in Tegelen en zo kwamen ze terecht bij Villa Elise in Steyl, dat destijds een gastarbeiderspension was. Er logeerden een kleine dertig Italianen, de eersten van de honderden gastarbeiders die in de jaren zestig uit alle windstreken naar Tegelen kwamen.

door Willem Kurstjens
foto's Peter de Ronde

Het spaghetti-oproer

Nog maar amper was het drietal in Villa Elise toen daar een staking uitbrak. Franco D'eufemia: *'Op een avond kregen we spaghetti, of wat daarop moest lijken: hij was zo gaar gekookt dat je er de gaten in de muur mee kon dichtsmen. Dat zei toen ook iemand en daar werd erg om gelachen. De dag daarop zijn we in staking gegaan. Dat is nog een hele toestand geweest met iemand van het consulaat uit Rotterdam erbij, die een pastoor uit Heerlen meebracht om te tolken. Op een gegeven moment werden we voor de keuze gesteld: aanpassen of weggaan. Aanpassen hield in dat je een hoop dingen die hier de gewoonte waren voor lief moest nemen, zoals eten wat de pot schafte. Wie dat wilde, moest links in de kamer gaan staan en de anderen rechts. Er zijn er toen heel wat vertrokken, ik schat zo'n twintig. Die werden de dag erna op de trein gezet. Dat kon omdat ze maar een proefcontract van drie maanden hadden. Diegenen die zijn gebleven, zijn snel op zoek gegaan naar een ander pension.'*

Zo'n pension was Huize Rozenburg aan de Stationsstraat, een statig landhuis in een rustieke, neoclassicistische stijl, waar ooit de rijke en invloedrijke familie De Rijk woonde, maar dat toen leegstond en dringend aan een opknapbeurt toe was. Overal liet de verf los, de waterleidingen lekten en de muren waren vochtig. Kennelijk kon het er als gastarbeiderspension nog mee door. In 1968 werd het gesloopt.

Anderen vonden hun toevlucht bij kleinere pensions, zoals dat boven café Sanders aan de Nachtegaalstraat, of bij particulieren thuis.

Taal- en cultuurverschillen

De eerste contacten met Tegelenaren verliepen over het algemeen in

Giovanni Scandaglia (midden) met twee Italiaanse collega's bij ijzergieterij Hekkens.

een heel gemoedelijke sfeer. De taalproblemen zorgden soms wel voor complicaties: *'Om in een winkel eieren te kopen, kakelde je als een kip en om in een restaurant een halve haan te eten, kraaide je als een haan,'* zegt één van de pioniers in het boekje *Presenza Italiana* dat verscheen bij het 25-jarig jubileum van de Italiaanse gemeenschap in Tegelen.

Ook traden er cultuurverschillen aan het licht: *'In Sicilië getuigt het van hoffelijkheid als je het eerste aangeboden kopje koffie weigert. Nou dat moet je hier eens proberen...'* Vooral de Nederlandse gewoonte om kliekjes te verwerken in een 'nieuw gerecht' riep ergernis op. De heer Seminara: *'Aan de soep kon je soms zien wat je de hele week had gegeten.'* (...) *'Ik heb wat van die zogenaamde soep overgeschept in mijn boterhammentrommeltje en ben daarmee naar het politiebureau gegaan. Daar hebben ze me met een briefje doorgestuurd naar dokter X. Ik heb hem het trommeltje onder zijn neus gehouden en gezegd: "Ruik eens hoe 't stinkt!" Toen zegt die dokter: "Ja, sorry meneer, maar ik weet niet hoe Italiaans eten ruikt."*

Dansen

Van de Italianen die in de jaren zestig naar Tegelen kwamen, zijn er zo'n vijftientig met een Tegelse getrouwd. Franco D'eufemia beet het spits af. Hij

leerde zijn toekomstige vrouw kennen tijdens carnaval 1961. De anderen volgden al snel. Café-restaurant Het National in Venlo was een bekende ontmoetingsplaats maar in principe liet men geen enkele dansgelegenheid onbenut. Sommigen maakten hun reputatie als Casanova's maar al te graag waar. Prisco Carafa: *'Je had me toen eens moeten zien. Ik kon zo uit de film zijn gestapt: een wit pak met een witte das en een zalmkleurig overhemd, witte schoenen, witte sokken.'*

In andere plaatsen in Nederland leidde die run op danszalen soms tot woordenwisselingen of vechtpartijtjes met lokale jongeren, die het gevoel hadden dat de Italianen hun meisjes wilden afpakken. Zo kwam het in september 1961 in Oldenzaal tot heuse relletjes, die landelijk de aandacht trokken. De aanleiding was de weigering van een zaalhouder om de Italianen tot de vaste zondagse dansavond toe te laten. De Italianen lieten het er niet bij zitten, trommelden landgenoten uit andere plaatsen op en probeerden een toegang te forceren, waarop de zaalhouder de politie belde, die op haar beurt de marechaussee inschakelde. De hele zondagavond en -nacht bleef het onrustig in Oldenzaal. Honderden Twentenaren, van wie sommige met stokken bewapend, wilden de 'spaghettivreters' te lijfgaan. De da-

Giovanni Scandaglia (rechts naast huishoudster) met andere Italianen in de eetzaal van pension Rozenburg.

gen daarop bleven de Italianen weg van hun werk en op dinsdag legden duizend Italianen en Spanjaarden in heel Twente uit protest het werk neer.

Stabiele huwelijken

Zover kwam het in Tegelen niet, al lagen er soms conflicten op de loer. Franco D'eufemia en zijn vrouw herinneren zich hoe ze, als ze samen aan het wandelen waren, tot in den treure toe het destijds populaire liedje 'Zwei kleine Italiener' van Conny Froboess nagezongen kregen.

De grootste problemen speelden zich echter binnenshuis af, als de ouders van een Tegels meisje hun bedenkingen over haar relatie met een Italiaan uitten. Een van die meisjes, later: 'Mijn moeder vond 't niet altijd zo leuk dat ik verkering had met een buitenlander. "Ze zijn zo anders," zei ze steeds. Waarop ik antwoordde: "En als het nu eens een jongen uit Friesland was geweest?"

Ook aan de zijde van de van de Italiaanse families bestonden er twijfels: 'Toen ik mijn ouders vertelde dat ik een Nederlands meisje had, zei mijn moeder: "Nou kom je nooit meer terug." Dat heeft me toen veel pijn gedaan.'

Kennelijk heeft het overwinnen van deze moeilijkheden een positieve uitwerking gehad op de bestendig-

heid van de huwelijken, want tot Tegels-Italiaanse echtscheidingen is het zelden of nooit gekomen. Ter vergelijking: voor ongemengde huwelijken ligt het echtscheidingspercentage rond de dertig procent. Luigi Bomboi memoreert nadrukkelijk de tolerantie van de echtgenotes als een stabiliserende factor: 'Ze hebben ons onze gang laten gaan, ook als we drie per week bij andere Italianen op bezoek wilden of naar de Italiaanse vereniging gingen.'

Voorbeeldfunctie

Deze Italiaanse vereniging, of de Circolo zoals ze zelf zeggen, werd opgericht in de jaren zeventig. Achteraf gezien is dat de tweede stabiliserende factor in het gemeenschapsleven van de Tegelse Italianen geweest. De zorg om de vereniging, het organiseren van verenigingsactiviteiten en het samen opknappen en inrichten van het eigen honk hebben een hechte band gesmeed.

In het integratiebeleid van de gemeente Tegelen vulden ze lange tijd een voorbeeldfunctie voor Turken en Marokkanen, met wie men zich op het gemeentehuis en bij de woningbouwvereniging vaak geen raad wist. Met hun zelfwerkzaamheid in en om het huis,

hun keurig bijgehouden voortuintjes, hun redelijke beheersing van de taal en hun inzet voor de eigen vereniging waren de Italianen het levende bewijs voor de stelling dat het kón, dat integratie geen holle leus was. Heel wat bestuurders en politici wisten de weg naar het honk van de vereniging, de bovenzaal van het Patronaatsgebouw aan de Spoorstraat, dan ook moeiteloos te vinden. Daar werden cursussen, traditionele feesten en kien- en dansvonden georganiseerd, waaraan ook veel niet-Italianen aan deelnamen. Zo werd ook buiten het eigen gezin een brug geslagen naar de Nederlandse samenleving.

Bocciavereniging

Halverwege de jaren negentig kwam er aan deze bloeitijd een einde. Een groot aantal leden kwam in de vut of werkloos thuis te zitten en de gemeente Tegelen wilde het patronaatsgebouw sluiten.

Wat te doen? Men besloot zich nog meer te gaan concentreren op de beoefening van de bocciasport, de Italiaanse variant van het jeu de boules. Al langer was men hier mee bezig, ook in competitieverband, maar nu men meer tijd tot zijn beschikking had, werd de aandrang groter. Zo werd het plan voor een bocciadrome geboren, een sportzaal met bocciabanen.

De geschiedenis herhaalde zich: met dezelfde inzet als waarmee men zich tien jaar eerder had ingespannen voor de realisatie van een eigen ontmoetingsruimte aan de Spoorstraat, werd nu de bouw van het bocciadrome op het sportcomplex aan de Snelle Sprong ter hand genomen. Toen deze eenmaal klaar was, werd het de zoete inval voor spelers uit de hele regio, tot in Weert en Eindhoven toe, die hier nog steeds wekelijks komen oefenen.

Inmiddels is de Tegelse bocciavereniging samen met die uit Delft de enige met eigen banen in Nederland. Alle andere verenigingen hebben het loodje gelegd.

Zorgen

Maar ook de Tegelse 'boccianen' kampen met problemen, en wel door het uitblijven van nieuwe aanwas. De tweede generatie Italianen heeft geen belangstelling voor het balspel, dat vaak als een ouderwetse sport wordt gezien. Velen hebben het te druk met werk en gezin.

Het baart de 'bravi ragazzi' zorgen. Waar moeten ze heen als straks het bocciadrome noodgedwongen zijn deuren sluit? Is er een alternatief?

Natuurlijk hebben de meesten hun familie, waar ze dan meer tijd aan kunnen besteden. En bijna allemaal hebben ze een eigen moestuin, waarin ze met nog meer overgave hun eigen druiven, courgettes en tomaten kunnen telen. Sommigen hebben nog een tweede huis in hun geboortedorp in Italië, al wordt

dat ook steeds meer als een last uit het verleden ervaren. Hun leven is hier, niet daar.

Waarheen met de gemeenschappelijke energie waarmee ze een goed lopende Italiaanse vereniging en één van de best lopende bocciaverenigingen van Nederland op poten hebben gezet?

Misschien moeten ze eens met de initiatiefnemers van het wijnbouwproject van de Floriade gaan praten over hun expertise als druiventelers en wijnmakers, hun vereniging omvormen tot een coöperatie van wijnproducenten en van het bocciadrome een druivenkas maken.

De eerste Italiaanse wijn uit Noord-Limburg!

Il Salto Veloce di Tegula!

De finale integratie!

Bronnen:

Butti, Angela en Willem Kurstjens, *Presenza Italiana, 25 jaar Italiaanse immigratie in Tegelen (Tegelen 1986)*

'De strijd om het Patronaat, in *Alles Palletie (z.p.; z.j.)*

Eykhout, Koen, 'Een engel tussen de vreemden', interview met Prisco Carafa, in *De Buun, 2001*

Tinnemans, Will, 'Een gouden armband. De integratie van mediterrane immigranten in Nederland (1945-1994) (Utrecht, 1994), p. 35-38

Portretten

Bravi ragazzi

LAATSTE HALTE: TEGELEN

Giovanni Scandaglia vertelt hoe hij enkele jaren geleden in zijn eentje over de begraafplaats in zijn Siciliaanse geboortestad Sciacca rondwaalde op zoek naar een laatste rustplaats. Hier bij deze trap? Of liever daar, bij die cipressen?

‘En?’ vroeg zijn vrouw, toen hij weer bij haar terugkwam. ‘Heb je wat uitgezocht?’

‘Nee,’ zei hij. ‘Ik zal wel gek zijn, zeker, ik hoor hier niet meer. Mijn plaats is bij jullie, in Tegelen.’

Tegelen is zijn tweede thuis geworden. Zijn eerste was Sciacca, waar hij in augustus 1961 vertrok. Tegen zijn vader zei hij: ‘Ik ga er een jaartje tussenuit, kijken hoe het daar is.’ Die onrust en nieuwsgierigheid hebben hem nooit verlaten. Nog steeds wandelt hij met zijn vrienden in de omgeving van Tegelen erop los en geeft zijn ogen en oren de kost.

In Milaan werden ze destijds opgevangen in een soort kazerne. Net als op een beurs waren daar stands van bedrijven met mooie, gelikte foto’s van glan-

zend gietwerk en lachende mensen in brandschone overalls en stofjassen. O, wat een verschil met de werkelijkheid, toen hij hier aankwam! Bij ijzergieterij Hekkens was het overall even stoffig en lawaaiër. Als je op de grond spuugde, was je speeksel zwart. Toch aardde hij snel, vooral toen hij in de kost kwam bij de familie Baten, die een eigen winkeltje had waar je alles kon krijgen voor een goede *spaghetтата*. Later trouwde hij met de dochter des huizes, met wie hij nog steeds samen is en die hem opnieuw heeft geleerd wat thuis betekent.

IN VURIGE TONGEN

Van het kleine kwieke ventje dat praatte, lachte, rookte en hoestte tegelijk, is op het eerste oog maar een schim overgebleven. **Angelo Marcicante** heeft in de tijd dat ik hem niet meer heb gezien, een buikje gekregen en aan reactiesnelheid ingeboet. Zijn rookdrift bezorgde hem longemfyseem en daar is in september van het vorig jaar, toen hij met zijn vriendin in Italië op vakantie was, nog een dubbele longontsteking bij gekomen. Bijna was hij er geweest. Zijn vriendin wist zich geen raad, zegt ze, daar in dat verre Sicilië, waar ze de taal niet spreekt. Maar hij is er gelukkig nog, en lachen en praten kan hij nog steeds als de beste. Nederlands welteverstaan, geen dialect. Beter één ding goed, dan twee maar half. Er zijn maar weinig Italianen die zo snel Neder-

lands kunnen spreken als hij. Hij heeft zich de les van zijn schoonvader in zijn oren geknoopt, die op de vraag welke schoonzoon hem het liefste was, zijn Nederlandse of zijn Italiaanse, zei: ‘Ik heb ze allebei even lief, maar als ik moet kiezen met wie ik gezellig een avondje wil uitgaan dan is het toch met die Nederlandse, want met hem kan ik tenminste praten.’

Sindsdien heeft hij steeds beter Nederlands leren spreken. Eerst van zijn kinderen toen die nog thuis woonden, later op de Nederlandse les, weer later als presentator van een eigen radioprogramma voor de lokale omroep van Tegelen, maar vooral natuurlijk van zijn vrouw, die enkele jaren geleden is overleden. En nu dan van zijn vriendin, die geen Italiaans verstaat en dat ook niet meer wil leren. Samen

doen ze veel gezelschapspelletjes en kijken ze naar de Nederlandse televisie.

Op en top Nederlander is hij geworden, al was het bijna heel anders gelopen. Toen hij pas getrouwd was, klaagde zijn moeder dat haar zoon zo ver bij haar vandaan woonde. Zijn vrouw en hij hebben toen even overwogen om naar Sicilië te verhuizen. Uiteindelijk zei zij: ‘Angelo, ik wil daar best gaan wonen, maar we moeten een definitieve keuze maken voordat de kinderen naar school gaan. Het is het een of het ander.’ Omdat de sociale voorzieningen in Nederland beter waren, is die keuze uiteindelijk op Nederland gevallen. In Italië komt hij alleen nog maar in zijn dromen.

DE GRIJZE EMINENTIE

Vincenzo Latino is een van de jongste Tegelse Italianen, maar ziet er uit als een grijze eminentie en gedraagt zich ook zo: vriendelijk, beheerst en bescheiden. In zijn huis zijn weinig sporen van zijn Italiaanse verleden te zien, of het moet de foto van zijn dorp boven de televisie zijn: San Marco d'Alunzio, een klein, hoog op een bergtop gelegen dorpje aan de kust van Noord-Sicilië. Hier was hij steigerbouwer, toen het avontuur hem de bergen over lokte. Eerst naar Duitsland, zijn broer achterna, daarna in 1970 naar Tegelen, waar hij zijn vrouw leerde kennen met wie hij in 1974 trouwde. Vanaf die tijd werkte hij bij Pope als machinebankwerker, maar een aandoening aan zijn nekvervels maakte daar een einde aan. Hij werd afgekeurd en kwam thuis te zitten.

Sindsdien is hij nog actiever in het Italiaanse gemeenschapsleven dan hij al was. Hij werd bestuurslid van de Italiaanse vereniging en voorzitter van de Italiaanse bocciavereniging, wat hij nog steeds is. Boccia is een soort kaatsbal, zoals jeu de boules, maar dan een tikkeltje sportiever, én een Olympische discipline. Met lede ogen ziet Vincenzo toe hoe de ene na de andere bocciacub in Nederland verdwijnt. Van de vijftien die er twintig jaar geleden waren, zijn er nog maar drie over, waarvan er twee een eigen baan hebben. Zijn vereniging is er daar één van. Maar hoe lang nog? De leden worden steeds ouder en gebrekkiger. Nog zo'n tien jaar en dan is het gedaan, schat hij. Dan is hij zeventig en nog grijzer dan hij nu al is, misschien wel spierwit.

Waardig zal hij het licht uitdoen.

VULKAAN OP WIELTJES

Hij was naïef, toen hij als jongen van achttien van huis wegging, vindt hij nu. Hij dacht dat Keulen maar een paar uur reizen van Milaan was. Had hij toen geweten hoe ver Keulen lag én hoe anders het hier was, dan was hij in Milaan gestopt en daar de rest van zijn leven gebleven. Milaan is het kloppend hart van het Italiaanse bedrijfsleven. Er is altijd wel iets te beginnen voor mensen als hij die handig, ondernemend en nieuwsgierig zijn.

Zoals zijn naam al zegt komt **Nino Napolitano** uit Napels. Hij praat en gebaart druk, alsof de vulkanische energie van zijn geboortegrond op zijn karakter is overgeslagen. Maar heel zelden is hij in rust, zoals wanneer hij in zijn volkstuintje werkt of met zijn vrouw naar de Italiaanse televisie kijkt. Veel vaker is hij in beweging. Als klusjesman komt hij overal en leert steeds weer iets nieuws en – heel belangrijk - nieuwe mensen kennen. Als hij in Tegelen op straat loopt, wordt hij om de haverklap door iemand aangesproken, want hij mag dan wel in Reuver wonen, in Tegelen heeft hij de meeste kennissen en vrienden. Ook is hij er lid van de plaatselijke bocciacub, maar als hij daar komt en er valt niet genoeg te beleven stapt hij even leuk weer op zijn fiets en is hij weg, de paden op, de lanen in. Zijn geest moet waaien. Hoe harder, hoe beter.

DE BEELDENSTAPELAAR

Een gedreven spreker die beeld op beeld stapelt.

Vraag ik of hij geen last heeft van heimwee, dan zegt hij: 'Het eigen land is als de vrouw van wie je houdt, hoe verder je van haar af bent, hoe meer je van haar houdt.'

Vraag ik hoe het voelt om in je jeugd door opdrachtgevers van je vader met minachting te zijn bejegend, dan zegt hij: 'Dat blijft als een tattoo op je huid zitten.'

Zelf noemde hij zich in een interview ooit 'een engel tussen vreemden.' Dat had betrekking op de manier waarop hij zich in zijn jeugd aan de Nederlandse meisjes presenteerde, in een wit zomerkostuum met witte schoenen, een roze overhemd en een zilverkleurige das.

Zijn vrouw Ria zegt dat hij in parabels spreekt. Dat is misschien nog wel treffender, want een parabelspreker wil de ongelovigen overtuigen, en **Prisco Carafa** doet niets liever. Jarenlang was hij de voorzitter van de Italiaanse recreatieve vereniging en de boccia-vereniging, totdat hij een herseninfarct kreeg en de dokter hem het besturen afried.

Waar komt toch die drang vandaan om met woorden en beelden te goochelen? Het kan bijna niet anders of zijn familieachtergrond heeft er iets mee te maken. Zijn grootvader en zijn vader waren beeldhouwers met een voorliefde voor de barok. Met hun sculpturen sierden ze kerken en openbare gebouwen op. Ook hij was daartoe voorbestemd, maar hij kon niet tegen de sleur van het werk. Hij was geboren voor de vrijheid. Spijt? Nee, absoluut niet, hier voelt hij zich thuis. Nog maar zelden komt hij in Italië. Zijn ouders zijn al een hele tijd dood en dan trekt het oude nest niet meer. Maar helemaal los laat Italië hem niet. Nog steeds grasduint hij in boeken over de geschiedenis en literatuur van zijn land, en in zijn tuin heeft hij een folly gebouwd, een combinatie van een traditionele boerenwoning, trullo genaamd, en een oud kasteel uit zijn geboortestreek Apullië.

De flamingo van weleer is een grijze duif geworden, maar rustig en bedaard? Morgen brengen!

DE PIONIER

Hij heeft in zijn moestuin aan de Brachterweg alles wat een mens aan groente en fruit nodig heeft: drie soorten sla, twee soorten tomaten, rode en witte druiven. Het is teveel om op te noemen.

Tuinieren is dan ook zijn grote hobby, om niet te zeggen passie, waarin hij iedereen graag laat delen. Net als in zijn kookkunsten. Als hij jarig is staat de deur open voor de hele straat, en wordt er driftig van zijn Italiaanse hapjes gesmuld.

Franco D'eufemia is de eerste Italiaanse gastarbeider in Tegelen en de eerste die kennis kreeg aan een Tegels meisje. Op 10 november 1960 kwam hij vanuit het verre Basicalata met de trein aan in Tegelen, na onderweg eerst in Milaan te zijn gekeurd. Met hem nog twee andere Italianen, Gi-

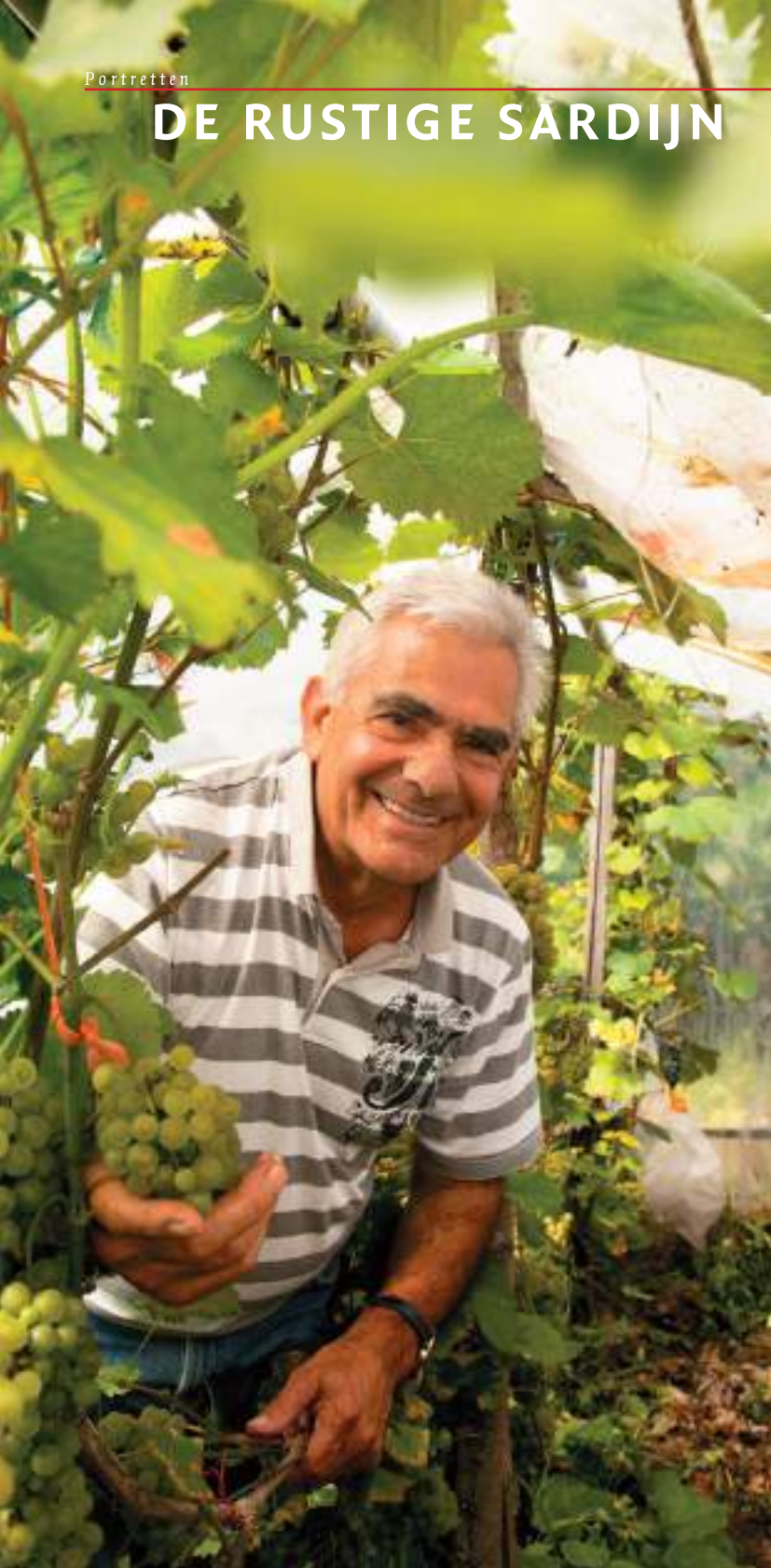
useppe Cervellera en Giuseppe Taranto, met wie hij werd ondergebracht in een leegstaand barakkenkamp in Panningen en later in Villa Elise te Steyl. Daar maakten ze het spaghetti-oproer mee (zie hoofdartikel).

In 1961 leerde hij tijdens carnaval zijn vrouw kennen, met wie hij bijna vijftig jaar is getrouwd. Als zij begint te vertellen, trekt er een avonturenfilm voor je ogen voorbij waaraan geen einde lijkt de komen. Over hun eerste gezamenlijke reis in een trein, explorerend van levenslust, bomvol met Italiaanse gastarbeiders die allemaal voor de vakantie teruggingen naar hun land. Over de hartelijke ontvangst bij Franco's ouders thuis, die 's nachts met een waslijn en beddenlakens de huiskamer verdeelden in slaapcompartimenten. Over de rij vrouwen die

's morgens vroeg met wasteilen op hun hoofd stonden te wachten op hun dagelijkse waterrantsoen en bij de enige fontein in het dorp kibbelden wie er aan de beurt was. Over de verbazing van Franco's dorpsgenoten toen ze hen gekleurde paaseieren liet zien zonder te zeggen dat het voor Pasen was: 'Zien alle eieren er in Nederland zo uit, en is het waar dat de varkens bij jullie drie meter lang zijn?'

Een prachtige tijd, waarin haar familie volop met hen meeleeft. Iedereen was dol op Franco, zijn familie en zijn geboortedorp, en omgekeerd: hij voelde zich van meet af aan bij haar en haar familie op zijn gemak. Thuis in Tegelen.

DE RUSTIGE SARDIÏN

Graham Greene heeft een boek geschreven met als titel *The Quiet American*. Daaraan moet ik onwillekeurig denken als ik **Luigi Bomboi** weer ontmoet, de rustige Sardijn.

Van alle Italianen die ik ken, is hij de rustigste. Geen luide uitroepen, geen drukke gebaren, maar bezonnenheid en concentratie. Nuance ook. Hoe vaak hij niet zegt: 'Van de ene kant... van de andere kant.'

Heeft het ermee te maken dat hij van een eiland komt waar zich vroeger amper iemand om bekommerde? Wie de film *Padre Padrone* heeft gezien herinnert zich ongetwijfeld de ruigheid en onherbergzaamheid van het landschap. Geen oord voor hooggestemde verwachtingen, maar eerder voor bescheidenheid en nuchterheid.

Toch werd ook hem de zucht naar avontuur te machtig. Amper volwassen besloot hij naar 'het beloofde land over de Alpen' te vertrekken. Zo werd Noordwest-Europa in die tijd door veel jonge Italianen gezien. In Tegelen kwam hij als vormeer te werken bij ijzergieterij De Globe. Teveel stof, lawaai en stank. Idem dito bij ijzergieterij Hekkens, én te weinig loon. Uiteindelijk kwam hij terecht bij cementfabriek Bartels, waar hij negen jaar werkte voordat hij zijn definitieve standplaats bij Pope vond. Intussen was hij getrouwd, vader geworden, gaan tuinieren en lid geworden van de Italiaanse vereniging, die later bocciavereniging werd.

Geen groots, meeslepend verhaal maar een leven van kleine ontdekkingen en inzichten, dat past bij zijn hobby als tuinier: nu eens dit uitproberen, dan weer dat. En daarbij op gezette tijd een stevige wandeling in de bergen van zijn eiland - om nog rustiger te worden. <

Willem Kurstjens (Belfeld, 1952) is docent/vertaler en publicist, fictie en non-fictie. Van 1998 tot 2006 was hij literair recensent voor Dagblad De Limburger. In 2011 richtte hij uitgeverij Shinz op: www.shinz.nl. Deze zomer verscheen zijn roman Het Spaghettioproer

ANDRÉ LANGENDOEN, VP PROGRAM DIRECTOR/VP ICT OPERATIONS

Kunstwerk: **TWEE SCHILDERIEN VAN HOUCINE BOUCHIBA, 1999, COLLAGES**

Ik ben een boemerangemployé, ben een tijdje weggeweest bij Océ en eind 2000 weer teruggekomen, na drie andere functies nu in deze bij ICT. Deze twee schilderijen heb ik kort na mijn terugkeer uitgezocht. Ik heb ze bewust allebei gekozen, één alleen is het niet echt, ze horen bij elkaar, vind ik, qua vormgeving en kleur. Maar hoeveel kleur zit er nou helemaal in? Het lijken uitgeknipte figuren, die op grijs papier zijn geplakt. Er zitten aparte vormen in. Heel aardig is dat de linkerafbeelding drie voeten heeft, en de rechter helemaal geen. De koppen zijn gelijksoortig.

Bij die kledingpatronen moest ik denken aan een bedrijf in Helmond, Vlisco, dat handbedrukt textiel produceert voor Afrika. De kunstenaar komt ook uit Afrika, uit Tunesië, dat ben ik gaan opzoeken op internet. Hij is ongeveer van mijn leeftijd. Hij is bokser geweest en was een paar maal kampioen van Tunesië. Toen hij naar Nederland kwam, is hij gestopt en een kunstopleiding gaan volgen. Kunstenaar Jan Dibbets schijnt hem ontdekt te hebben.

Thuis zou dit werk niet passen, we hebben een zeer modern interieur, met een natuurstenen vloer, witte muren en veel glas. We hebben schilderijen van Wil Willemsen, groepen vrouwenfiguren, en hele grote doeken van Gerdine Duijsens, waarvan één met overwegend aubergineachtige kleuren. Echt abstracte schilderijen spreken mij niet aan, er moet wel een figuratief element in zitten. En ik heb wel eens een tekening van een paard gehad, waarvan de verhoudingen niet deugden. Weg met dat ding, denk ik dan. Bij deze twee is het alleen een beetje jammer dat het glas zo spiegelt. Het lijken ook wel figuren uit een kaartspel, een hartenvrouw of een schoppenaas. Bezoekers reageren weleens: "Apart, wat is dat?" Ik kijk er vrijwel iedere dag naar, maar ze vervelen nog steeds niet. Het enige dat ik me regelmatig afvraag is: waarom heeft die ene nou geen voeten?"

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

December 2011 werd bij het woon-zorgcomplex Crescendo het beeld *Toleranceintolerance* van Ruud Simons geplaatst, afkomstig uit Odapark Venray. Diverse bedrijven speelden een belangrijke rol bij het ontstaan, in 1999, van dit werk. Interessant, gezien de actuele discussies over kunstsubsidie. Maar bij bezoek aan Simons' atelier dringt zich de artistieke

actualiteit op: een serie keramische koppen, bepaald niet zo abstract als *Toleranceintolerance*.

door Kees Verbeek
foto's Peter de Ronde

BEELDEND KUNSTENAAR RUUD SIMONS OVER DE STEUN VAN BEDRIJVEN

'ZEG MAAR DAT JE VAN MIJ KOMT'

‘Sinds een jaar of twee neig ik weer naar figuratie,’ reageert de kunstenaar. ‘Trompettist Jacq Sanders vroeg op zeker moment of ik Hans en Greetje wilde illustreren, de Venlose vertolking van het bekende sprookje. Tot dat moment had ik sinds lang alleen maar abstract gewerkt.’ Nadat Simons er een tijd mee had rondgelopen, maakte hij er drie weken en zijn werktafel voor vrij: ‘Illustratief werk. Dus ja, een heks met een gemene grijns. Lekker was dat. Ik heb er zo van genoten, dat ik dacht: waarom ga ik er niet meer mee doen? Na een lange weg en veel nieuw werk op papier komen daar nu deze koppen uit voort.’ Koppen met ogen dicht of open, met de mond dicht of open, zonder oren of haaraanzet, iets geheven of recht vooruit blikkend, maar steeds met een wonderlijke glazuurbehandeling, die voorbijgaat aan de anatomie. Bij een enkeling zijn de ogen ingevuld. ‘Daar heb ik mijn twijfels over, over die ogen. Het wordt er meer gezicht van en minder monumentaal. Het gaat namelijk niet om het gezicht en of dat klopt met de werkelijkheid. Natuurlijk, je hebt de harde delen, zoals jukbeen en kaken, naast de meer weke delen van het gezicht. Dat moet kloppen. Net als spiergroepen in de hals. Maar verder ... Het gaat me om wat er in die hoofden rond stormt. We maken zo veel mee, er is zo veel tegenstrijdigs. Het ene moment zie je iemand op haar sterfbed, het andere moment ben je thuis in je gezin, vol leven, zie je je kinderen uitvliegen, ben je in het atelier aan het werk. Die heftigheid in je hoofd, die wil ik naar buiten brengen, de innerlijke beweging zichtbaar maken. Portretten, maar niet levensecht.’

Maar nu Toleranceintolerance. Hoe zat het met die bedrijven indertijd?

‘Joop Wismans, destijds curator bij Odapark, vroeg me om daar iets te doen. Het was een kans voor mij om werk voor buiten te maken. Met plaatstaal, omdat me dat meer mogelijkheden biedt dan brons. Tot dan toe had ik met onder meer tempex, hout, pvc en rubber gewerkt. Nu kon ik gaan lassen, iets met constructie doen. Dat ligt me wel. Maar het geld voor plaatstaal was er niet. Kort daarvoor had ik voor iemand in brons zijn paard gemaakt, Jan Velmans, directeur van Addmetal. Heel geïnteresseerd in kunst en zijn bedrijf werkt met plaatstaal. Hij was gelijk enthousiast, toen ik hem vroeg om te sponsoren: “Wat is je plan? Hoeveel heb je nodig? Welke dikte? Waar moet het heen?” Na een paar dagen lag het materiaal in mijn atelier, toen nog in de voormalige tuinbouwschool aan de Rijnbeekstraat. Een week later kwam hij kijken: “Hoe doe je dat nou?” Voornamelijk vanuit mijn gevoel dus, en met hulp van een vorm in eenvoudig karton. Dat plaatstaal ging ik met een decoupeerzaag te lijf.

Hij stelde voor om het bij hem in het bedrijf te laten maken: “Ontwerp jij het, wij maken het.” Hij vond dat wel een uitdaging. Ik dacht, oké, maar dan kan ik ook wat groter denken. Ik maakte een tekening en ging ermee naar iemand daar die dat met cad/cam software kon uitwerken. Nou, ik zeg je, er was niks van over. Slappe hap was het. De spanning van de lijn zat er niet in. Zijn we nog een hele middag mee bezig geweest. Om het te maken moest het in de vorm gewalst worden. Daarvoor stuurde Velmans me naar het bedrijf Kersten in Venray: “Zeg maar dat je van mij komt.” Kersten wilde wel meedoen, maar dan moest hij een technische tekening hebben, met radiussen enzo. Ben ik uren mee bezig geweest. Mijn lijn was uit de hand, de spanning komt uit de pols, maar dat moest technisch omgezet worden. Een ander punt was de stevigheid. Het zijn in feite doosconstructies en dat is stevig, maar het was toch beter er nog een balkenconstructie in te maken. Joop Wismans verwees me naar Van den Heuvel in Venray. Daar werkte Odapark wel vaker mee samen. Die berekende dat er in totaal 34 meter UNP-balk in moest. Ook daar was geen budget voor. Via een neef kwam ik bij Ben Driessen terecht van Speciaal Werk in Venray; daar deed hij wel vaker zaken mee: “Zeg maar dat je van mij komt.” Ook daar was het: “Wat heb je nodig en waar moet het heen?” Een week later had ik het in huis. Met de coating ging het al net zo. Peter Theuws van lakkerij PTC Venray heb ik uit de telefoongids gehaald en verteld over het project tot dan toe. Ik moest wel meehelpen. Nou graag, want daar kon ik alleen maar van leren. Uiteindelijk heb ik de stalen vormen zelf gemaakt omdat het machinaal niet helemaal mogelijk was.’

‘De spanning tussen het werk en zijn omgeving. Dat zit in dit beeld, niet zo doordacht en gepland, maar zo voel ik het wel.’

Hoe vinden medewerkers in die bedrijven het om met kunst te werken?

‘Velmans was heel enthousiast. Die heeft wat met kunst. Hij heeft me later ook geholpen met mijn werk op de rotonde voor de Heilig-Hartkerk. Maar voor de meeste medewerkers is het gewoon werk. Grote uitzondering is ook Martin van Rattigen uit Venray, grondverzet, transport en hijswerk. Die hebben het destijds geplaatst en ook nu weer bij Crescendo. Die zullen nooit zuur kijken als je het toch een beetje anders wil hebben. Ze hebben er gevoel voor en ze snappen dat het op kleine dingen kan aankomen in kunst. Die directeur is er dan ook de hele tijd bij en gaat pas weg als het klaar is. Geen van die bedrijven heeft er ook maar een cent aan verdiend. Het heeft me enorm verrast, die bereidwilligheid om je te ondersteunen. Zo bekend ben ik nou ook weer niet. Ik had ze graag wat meer publiciteit gegund bij de plaatsing destijds in Venray en nu ook in Venlo, maar in beide gevallen kwam het daar niet van.’

Toch wel heel anders, dat abstracte Toleranceintolerance dan de koppen van nu.

Het blijft even stil. Niet lang.

‘Er loopt wel degelijk een lijn tussen die twee, tussen toen en nu. Net als die koppen gaat ook Toleranceintolerance over menselijk gedrag. Over gebeurtenissen die ons leven een andere wending geven, sterke tegenstellingen kunnen creëren. Over herhalingen en spiegelingen. Het evenwicht van rust en onrust. De spanning tussen het werk en zijn omgeving. Dat zit in dit beeld, niet zo doordacht en gepland, maar zo voel ik het wel. En nee, dat is niet direct leesbaar. Alle overbodigheid is weggehaald, zoals die koppen van mij geen oren hebben, omdat die niets toevoegen aan het verhaal, geen expressieve waarde hebben. Een beeld dat direct leesbaar is, roept alleen herkenning op, geen enkele vraag. Je bent er direct mee klaar. In abstract werk breng je alle menselijkheid terug tot de meest elementaire elementen. Wat je treft, maak je universeel. In die zin zijn ook die koppen van mij op een bepaalde manier abstract. Ja, ze hebben een uitdrukking en anatomisch kloppen ze, maar onder meer door het glazuur zijn ze niet louter figuratief. Het gaat niet om het realisme, maar om wat ze oproepen, hoe ze de kijker confronteren met zichzelf, met zijn eigen innerlijk.’

Zoek je de grenzen van de figuratie op? De grenzen van de abstractie?

‘Of ik abstract of figuratief werk, heeft te maken met de mate waarin ik in- of uitzoom op de werkelijkheid. Pure abstractie is helder, universeel. Maar die koppen hebben de neiging om dicht bij ons te staan. Gezichten zijn zo vertrouwd voor ons. Al vanaf dag een leren we gezichten lezen en benoemen. Die vertrouwdheid wil ik niet met mijn koppen, dat wil ik niet met mijn kunst. Ik wil dat moment van benoemen zo lang mogelijk uitstellen. Dat gun ik mijn kijkers, zodat hun beleving langer en dieper is. Hoezeer ze ook tegen de figuratie aanhangen, ik moet het monumentaal houden. Het zijn geen portretten, maar objecten met de kracht om iets op te roepen bij de kijker, net als Toleranceintolerance bij Crescendo. Zeggingskracht in vorm en kleur, dat is mijn passie.’ <

Kees Verbeek (1950) is tekstschrijver, journalist en redacteur van het maandblad Uit in Noord-Limburg en het programma Uit! bij Omroep Venlo.

‘ZE ROKEN ER CONDOOMS’

door Sef Derkx
foto's archief

SEF DERKX VIERDE IN 2009 IN STILTE EEN BIJZONDER JUBILEUM: VEERTIG JAAR CANNABINIST. VOOR DEZE BUUN HAALT HIJ HERINNERINGEN OP AAN EEN GEESTVERRUI-MEND TIJDPERK.

I
(Dagboeknotitie: zaterdag 25 oktober 1969 - Daarnet even Moustache binnengelopen. Obsession was aan het repeteren voor morgenavond. Koos kwam met-

Obsession, foto Bart Brenneker

een naar me toe om te vragen of ik het al had gehoord. Gehoord? Wat? Dat Jack Kerouac dood was. Overleden aan een maagbloeding of zoiets. Het was op de radio geweest bij de VPRO. De Obsessionavond morgen wordt een in memoriam voor Jack.)

De dood van Jack Kerouac kwam onverwacht. Zijn gezondheid bleek ondermijnd door een verslaving over lange jaren aan pepillen en drank. Op dinsdag 21 oktober 1969 had hij opeens bloed moeten opgeven. Hij werd naar het ziekenhuis overgebracht. Een spoedoperatie mocht niet meer baten. De stem van de beatgeneration was verstomd. De dronken danser op het slappe koord van het leven was met een bloedgang overgegaan in het nirwana. Zevenenveertig was hij geworden. De laatste jaren waren een lijdensweg geweest.

Kerouac was een literaire god in de jaren zestig, zijn *On the road* het oude en nieuwe testament ineen. Welbeschouwd oversteeg Kerouac God als schrijver, want de laatste had een bataljon ghostwriters in de arm moeten nemen om de bijbel op papyrusrollen te krijgen. Op het nieuwe testament alleen al hadden vier evangelisten geploeterd. Het uiteindelijke resultaat mocht er echter zijn. Mensen sloegen elkaar om de oren, zo niet de kop in, met de Schrift. Nee, dan Kerouac! De wordingsgeschiedenis van *On the road* was een verhaal apart. De mythe wilde dat hij het in drie weken tijd uit zijn typemachine had gerammeld. Om het creatieve proces niet te belemmeren, had Kerouac telexpapier aaneen geplakt tot een rol van zesendertig meter. Voortgedreven door drank, amfetamine en sloten koffie had hij zijn meesterwerk, regel na regel, op papier gemitraillerd. De baring had zich voltrokken in 1951. Pas zes jaar later durfde een uitgever het aan om *On the road* in een gekuiste versie het licht van de wereld te laten zien. Het oermanuscript, door Kerouac-adepten plechtig *The Scroll* genoemd, verscheen in 2007. *On the road* - een verslag van doldrieste reizen dwars door de Verenigde Staten en naar Mexico - had een cultstatus. Als je iemand ontmoette die het ook aan het lezen was en je kreeg het erover, was de vraag: 'Waar zit jij nu in het boek?' gegarandeerd de opmaat naar een lang en enthousiast gesprek.

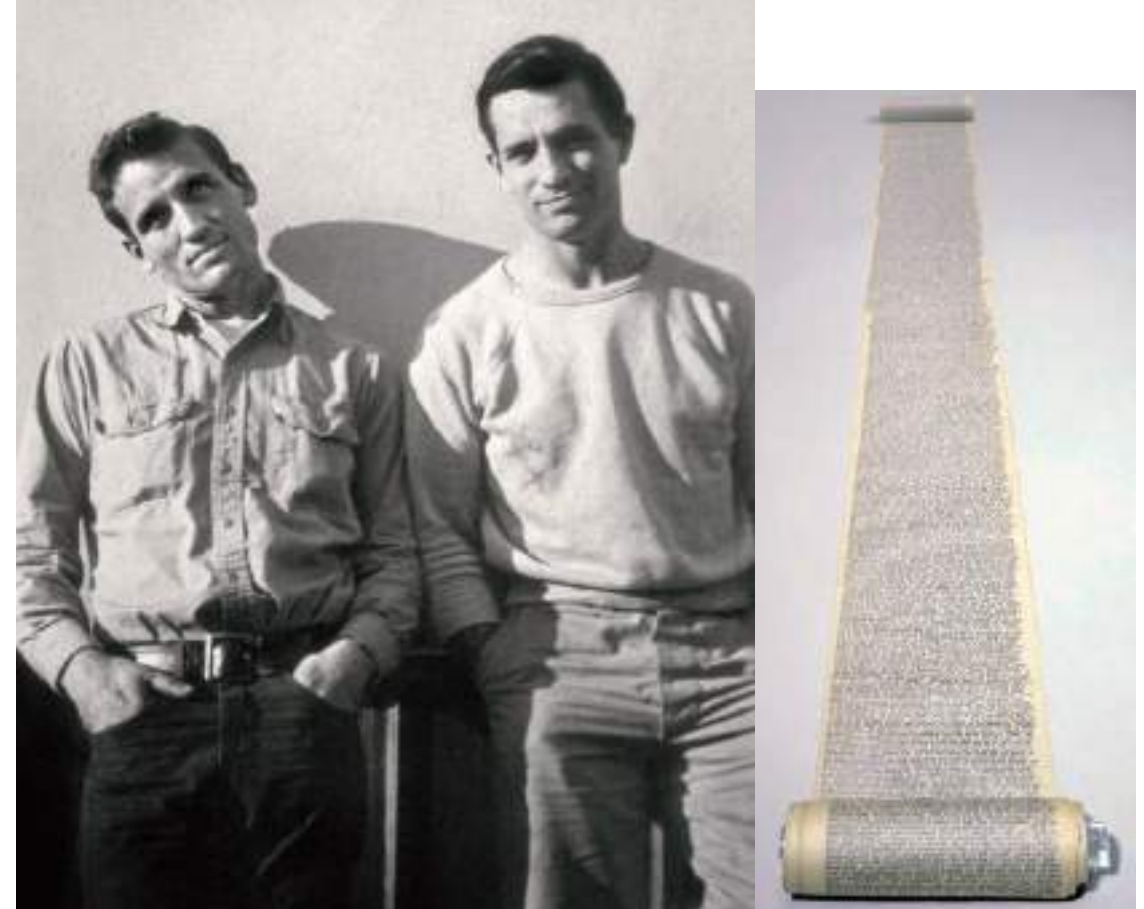
On the road was het eerste boek dat ik las, waar de prikkelende geur van marihuana uit opkringelde. De zo fascinerende reuk was vermengd met het aroma van de liefde, met de stank van verschaald bier, van uitgedrukte peuken in overvolle asbakken en van zweet van urenlang reizen in kokend hete auto's en bussen. Uit de *road novel* van Kerouac steeg ook jazz-

muziek op: ingehouden cool jazz of hartstochtelijke bebop en freejazz. Het boek wás jazz – dreigend, pulserend, vibrerend, jankend, oorverdovend. Wanneer mij de klassieke vraag gesteld wordt welke boeken meegaan naar een onbewoond eiland, luidt het antwoord: géén! Als de boot van wal steekt, zal ik aan dek staan met een schoenendoos onder de arm. Een schoenendoos die uitpuilt met uit boeken gescheurde bladzijden. Ik zal mijn favoriete fragmenten uit de literatuur lezen en herlezen. Iedere dag opnieuw, tot de duisternis gevallen is en de wind de nachtkaaars uitblaast. In de uren die volgen zal het onbewoonde eiland worden bewoond door de personen en personages uit de schoenendoos. Kerouac zal het woord nemen en voorlezen uit *On the road*. Het fragment waarin hij in San Francisco aan de zwier is met zijn *compagnon de voyage* Neal Cassidy en enkele vriendinnen. Als ze op Howard Street uit een auto stappen, horen ze opeens jazzmuziek. Ze rennen een groezelige club binnen die volgepakt staat met swingende mensen.

... De tenorist met hoed blies naar het hoogtepunt van een schitterend bevredigend vrij thema, een rijzend en dalend riffje dat van 'E-ja!' overging naar een wilder 'E-die-lie-ja!' en maar voort jankte op de donderende rommel van trommels vol brandplekken rond een grote zwarte bruit met een stierennek die het allemaal niks kon verdommen zolang hij maar op zijn gebutste ketels kon beuken, bam rammerdeboom bam. Een oproer van muziek en de tenorist had het helemaal en iedereen wist dat hij het helemaal had. Neal omklemde zijn hoofd in de mensenmassa, een dolle mensenmassa was het. Iedereen vuurde de tenorist met kreten en wild rollende ogen aan om het vast te houden en vooral door te gaan en hij krikte zich van zijn hurken op en dook weer in elkaar met zijn toeter, zwaaide hem in één heldere kreet de lucht in boven de furie. Een magere negerin van tegen de twee meter rolde haar knoken langs de kelk van de sax, en hij porde haar met korte stoten: 'Ie! ie! ie!' Hij klonk als een misthoorn; zijn sax hing met tape aan elkaar; hij was havenarbeider en zat er niet mee. Iedereen stond te springen en te roepen.

(...)

De tenorist sprong van het podium en stond nu in de menigte om zich heen te toeteren; zijn hoed zakte voor zijn ogen; iemand schoof hem weer terug. Hij hing even achterover, stampvoette en blies een rauwe, bouwende stoot naar de vloer, haalde adem, hief zijn sax op en blies hoog, breeduit krijsend de vrije ruimte in. Neal stond pal voor hem met zijn gezicht omlaag in de kelk van de sax, hij klapte in zijn handen, sproeide zijn zweet over de

Kerouac & Cassidy.

manuscript Kerouac

toetsen, de man merkte het en lachte in zijn hoorn, een lange vibrerende dolle lach en iedereen lachte mee en swingde maar door; ten slotte besloot de tenorist door het dak te gaan, hij hurkte ineen en hield een hoge C heel lang vast terwijl alles om hem heen maar doordaverde en het gebrul bleef aanzwellen tot ik dacht dat een heel leger smerissen van de dichtstbijzijnde politiepost de tent zou komen binnenvallen. Het was gewoon een zaterdagavond met muziek en dans, meer niet. De klok aan de muur trilde en schudde ervan; niemand die erop lette...

Jazz in het Venlo van de jaren zestig was anders. Braver vooral, meer beatmis dan beatnik. Hier waren geen geëxalteerde dames die publiekelijk frotteerden met een saxofoon. Jazz in Venlo was dixieland, gespeeld door besnorde heren met gestreepte gilets en strooien hoedjes. Lachspiegelversies van de jazzcats van Kerouac. Jazz in Venlo was het middenstandsfestival Parade Paraat, waar muzikanten op de maat van dixieland koket bedoelde dansspasjes uitvoerden. Dixieland was de soundtrack van zomerse tuinfestjes met een hoog tutholagehalte. Geblowd werd er natuurlijk niet, wel gerookt. Anglo-

fielen stopten hun pijp met geparfumeerde tabak waarvan de walm weezinwekkend was. Gedronken werd er ook, drinken is het perpetuum mobile van de Venlose geschiedenis. De mierzoete rosé d'Anjou was ongekend populair. Wanneer op de alsmaar hoger reikende golf van de wijnconsumptie de stemming een climax dreigde te naderen, ging de volumeknop verder open en werd er gehupst op de maat van dixieland. Liever geen jazz, dan jazz in Venlo. In 1970 kwam er gelukkig een kentering. Jazz Club Venlo ging concerten organiseren in Boogaloo aan de Picardie. Grote namen stonden er op het podium als 'Ome' Ben Webster, Dexter Gordon en Don Byas.

Had ik het over tuinen? Mijn vader had een hobby aan de kweek van succulenta, van verplanten en cactussen. Achter in onze tuin stond een kasje met kweekbakken. In de herfst werd het glas afgedekt met stromatten. Wanneer de vorst intrad, ging een kachelkje aan waarin turf en briketten werden gestookt. Het ging goed tot de mythische winter van 1963. Maanden achtereen vroom het. In het noorden van het land raakten dorpen geïsoleerd door sneeuwstormen. Het IJsselmeer vroom dicht en op de Wad-

Zithoekje in het café van IL'56'.

MARIHUANA WERD INDERTIJD VERKOCHT VOOR EEN TIETJE PER LUCIFERDOOSJE.

denzee - zo meldde De Verrekijker, de voorloper van het Jeugdjournaal - werd gereden met auto's. Op 18 januari van het pooljaar 1963 daalde het kwik tot min dertien graden en juist op die dag werd de Elfstedentocht gereden. Winnaar van de helletocht werd Reinier Paping. Slechts één procent van de deelnemers haalde de eindstreep op de Bonkevaart en mocht het felbegeerde kruisje in ontvangst nemen. De cactusen en vetplanten van mijn vader hadden het ook niet gehaald, bleek maanden later. In het kasje werden voortaan afrikaantjes en geraniums gekweekt die als ze tot zekere wasdom waren gekomen, werden overgeplant naar de tuin. Het kasje stond maanden leeg. Als tiener had ik weinig op met de natuur, of - om met Bert Garthoff van het populaire zondagse radioprogramma *Weer of geen weer* te spreken - met: 'Alles wat groeit en bloeit en ons altijd weer boeit'. De desinteresse sloeg om door een artikel in een undergroundperiodiek met praktische wenken voor de thuisteler van cannabis. Het moederkruid, zoals het in het jongerenblad werd genoemd, had vooral behoefte aan zon en warmte. De teelt onder glas werd van harte aanbevolen. Ik dacht meteen aan het kasje bij ons in de tuin. Maar hoe kon ik cannabis kweken

zonder argwaan te wekken bij mijn ouders? Mijn astma, toen overigens nog geschreven als asthma, bracht uitkomst. Ik vertelde dat veel patiënten baat vonden bij een product op natuurbasis: de fameuze astmasigaret. Ze waren te koop bij de drogist, maar het ziekenfonds vergoedde ze niet. Mede omdat ze vaak niet op voorraad waren, was het beter om het geneeskrachtige kruid zelf te kweken. De plant had veel zon en warmte nodig, dus was het leegstaand kasje de ideale plek.

Marihuana werd indertijd verkocht voor een tientje per luciferdoosje. Toegewijde blowers verkruiden het bloemtopje tussen hun vingers en scheidten het zaad van de rest. Het schoonmaken van de weed werd weliswaar aanbevolen, maar niet altijd nagevolgd. Als je de marihuana zo uit het lucifersdoosje in een joint deed, had je kans dat onder het roken een zaadje knetterend uiteenspatte. Een variant op de knalsigaar, een schertsartikel verkocht door de dames Quak van de Gasthuisstraat. De plof was altijd schrikken bij de blower en schik in het gezelschap waar de pretsigaret rondging.

Aan Walter, een van de dealers van het eerste uur in de

Logo café Moustache

Aan de bar in het café van IL'56'.

stad, vroeg ik of hij de zaadjes uit de congoweed voor mij wilde bewaren. Ze kregen een warm en vochtig turfmoelbedje in het kasje. Binnen enkele weken stonden er al plantjes van een centimeter of dertig, die ik conform de raadgevingen onderhield. In de late zomer hing een heerlijke geur achter in de tuin en zoemden tientallen insecten rondom de hennepstruiken. Mijn moeder die ze soms water gaf, meldde dat ze licht in het hoofd geworden was in het kasje. Inmiddels was het mijn ouders duidelijk welk gewas er stond en tot welk doel het diende. Van onze huisarts, dokter Tielbeek, hadden ze echter vernomen dat een stickie geen kwaad kon. Als die jongen maar niet naar zwaardere middelen grijpt, had hij met veelbetekende blik gezegd. Dokters waren heiligen in die dagen, zelfs dr. Oetker genoot faam. Met de medische zegen over het moederkruid werden de teelt, oogst en het drogen op zolder van de hennepplanten gedoogd.

De eerste stick die ik ervan rookte was overweldigend. Uit het Afrikaanse zaad was Venlose weed van topkwaliteit gegroeid. De tuin veranderde in een impressionistisch schilderij, kleuren vloeiden ineen en de zwaartekracht werd minder. De deuren van

HET CAFÉ CHANTANT WERD DE VRIJHAVEN VAN DE VENLOSE REBELLERENDE JEUGD VAN DE JAREN ZESTIG.

de waarneming gingen wagenwijd open. Ik werd op slag helderziend, helderhorend, heldervoelend, helderruikend en helderproevend. In het geblaf van de hond van de achterburen meende ik Laika te horen, het eerste wezen dat een ommetje had gemaakt buiten de dampkring en dat na terugkeer tot Held van de Sovjet-Unie was uitgeroepen. Een uur en zes volle eetlepels honing later keerde ik weer een beetje terug onder de mensen. De eerste oogst kreeg terstond het kwaliteitspredicaat Straffe Struiken. Toen ik er een dag of wat later met een vriend zat te roken, riep mijn moeder geamuseerd: 'Ziet geej nouw weer die heggeblajer aan 't rouke?'

Tussen *On the road* van Jack Kerouac en de Stalbergweg lag café chantant Moustache. In de jaren vijftig had in het pand een bakkerij gezeten. Lou en Toos Tax en hun kinderen waren onze burens. Als het verse brood 's morgens afkoelde op de plaats achter de bakkerij, verspreidde zich over de buurt de heerlijke geur die met niets anders te vergelijken is. *Voor nu en straks uw bakker Tax*, was de slogan die werd gevoerd. De Stalbergweg was een ware dichtader. De buurman ter andere zijde, een gerenommeerde woninginrichter adverteerde met *Inderdaad Inderhees*. Een eindje verderop in de straat hing in een etalage van een neringdoende een bordje met het rijm: *Kramer's vis de beste die er is*.

In de eerste helft van de jaren zestig werd bakkerij Tax opgeheven en kwam in het pand het café van IL'56. De instuif was in 1956 begonnen in Ons Huis, dat onder de parochie Sint-Lambertus viel. In de tweede helft van de jaren zestig was de belangstelling voor de activiteiten tanende. IL'56 onderging een metamorfose. Het café met grote bar werd onder handen genomen door vormgever Hein Sax. Hij schilderde het interieur zwart en bracht in hippe kleuren Jugendstilmotieven aan. Op de ruit kwam de nieuwe naam Moustache te staan. Erbij een beeldmerk in de vorm van een bolhoedje met daaronder een snor. Een werkgroep nam de exploitatie en programmering ter hand.

Het café chantant werd de vrijhaven van de Venlose rebellerende jeugd van de jaren zestig. Het was een van de eerste openbare gelegenheden waar geblowd mocht worden. Jongens waren we, maar aardige jongens. Cannabis had in die dagen zijn onschuld nog niet verloren, dat kwam pas later toen het door crimi-

HET WAREN GEDURFDE, GREN- VERLEGGENDE OPTREDENS WAARIN MUZIEK, THEATER, POËZIE EN POLI- TIËK PROTEST MOEITeloos SAMEN- STROOMDEN.

het gedicht voor Kerouac stond hem nog wel voor de geest: *Terug naar de gele bronnen*. De titel verwijst naar het boeddhisme, de gele bronnen zijn de oorsprong van leven en dood.

Was *On the road* van Jack Kerouac écht het eerste boek dat ik las, waarin marihuana werd gerookt? Als ik dieper graaf in mijn verleden als lezer, slaat de twijfel toe. Uit de Sint-Vincentiusbibliotheek aan de Houtstraat leende ik een halve eeuw geleden een jongensboek, waarin een rechtschapen politiemannetje en twee middelbare scholieren - uiteraard geheel in de tijdgeest van de jaren vijftig, jongens van stavast - de hoofdrollen spelen. In een pand, waarin ze binnen zijn gegaan om een misdrijf op te lossen, hangt een weeë geur. Ze horen een dame zo vals als een kraai zingen. De commissaris weet van de hoed en de rand. Hij legt de knullen uit dat wat ze ruiken marihuana is en dat door het roken ervan de vrouw in de waan verkeert dat ze prachtig zingt. Helaas, helaas, het geheugen hapert. Auteur en titel zijn mij ontschoten, maar de queeste naar het boek is inmiddels begonnen.

Obsession

nelen in hun domein werd getrokken. Het roken van marihuana en hasjiesj gold in de tweede helft van de jaren zestig als een daad van jeugdig verzet tegen de benepen burgerlijke moraal en cultuur van ouderen.

Fransz Rombouts was in 1969 de onvolprezen organisator van elf zogenaamde *Avonden der Blakende Schoorstenen* in Moustache. Bij alle gelegenheden was de groep Obsession de huisband. Vaak waren er extra acts. Theu Boermans is er zijn theatercarrière begonnen met een antiklerikale parodie. Obsession speelde snoeihard. Af en toe kwam de politie vragen of het wat zachter kon. Blijkbaar werd er niet steeds gehoor aan gegeven, want op zeker moment gooide een getergde of tot wanhoop gedreven overbuurman een steen door de ruit. Legendarisch werd ook de avond dat Hans 'De Peet' Stoffels op zijn motor Moustache binnenreed. Fransz Rombouts zat aan de deur met een sigarenkistje voor het entreegeld en hield precies bij hoeveel betalende bezoekers er kwamen in de pijpenla die Moustache was. Op de rustigste avond waren dat er 93. De best bezochte editie van de *Avonden der Blakende Schoorstenen* trok 188 bezoekers. Rombouts regelde ook busreizen naar concerten. In

het najaar van 1971 trad Frank Zappa op in Ahoy in Rotterdam. De twee bussen met Venlose fans vertrokken vanaf het station. Toen het voertuig, waarin ik op de eerste bank plaats had genomen, het Koninginneplein opdraaide, stond de cabine al blauw van de rook uit sticks en zelfs uit een chillum. De verbouwereerde chauffeur moest het raam naast hem openschuiven voor frisse lucht.

De *Avonden der Blakende Schoorstenen* met Obsession maakten veel enthousiasme los, maar ook stampij, discussie en publieke afkeer. Het waren gedurfde, grensverleggende optredens waarin muziek, theater, poëzie en politiek protest moeiteloos samenstroomden. Obsession, met muzikanten uit Venlo en Tegelen, oefende in een schuur van de voormalige proeftuin in het Bultenven. De formatie was geen popgroepje van dertien in het dozijn. De optredens waren voor Venlo en omgeving nieuw. De invloed van The Mothers of Invention, The Fugs en Captain Beefheart bepaalden aanvankelijk het repertoire, maar al gauw werden eigen nummers geschreven, waarvan er enkele geïnspireerd waren door de psychedelische ervaring. In een interview omschreef de groep de muziek als:

'Improvisatie. Klanken met een zekere samenhang. Iedereen maakt zijn eigen muziek, iedereen werkt op zijn eigen golflengte en samen vibreert het. Iedere repetitie verandert de muziek'.

De *Avonden der Blakende Schoorstenen* waren anarchistisch van karakter, in de geest van Dada en Provo. Zanger en performer Koos van den Kerkhof, die zich van de artiestennaam Onan de Verschrikkelijke bediende, kleepte zich onder een van zijn performances uit. Een naakte man op het podium leidde zowel tot euforie als consternatie. De seksuele revolutie had eindelijk Venlo bereikt.

Het optreden van zondag 26 oktober 1969 stond in het teken van Jack Kerouac. Koos van den Kerkhof opende met een gedicht voor de overleden beatauteur. Op mijn verzoek ondernam hij ruim veertig jaar later een speurtocht in zijn archief om zijn poëem voor Kerouac op te diepen. Zonder resultaat, getuige de volgende e-mail: 'Dag Sef, Ik heb zojuist een uur op de vliering gezocht met als gevolg een scheur in mijn hemd. Nogmaals, nu nauwkeuriger, het archief nageplozen. Helaas geen gedicht over Kerouac. Het beeld van de tekst staat me voor ogen, ik herinner me dat ik eens het folioblad in handen heb gehad. Waar het is, daar heb ik nu geen notie van. Groet, Koos van den Kerkhof'. De titel van

II
(Op een feestje van oom Piet
Was hele goeie weed
Dus na de tweede stick
Kreeg iedereen een kick
Maar opoe van de Kamp
Die wilde higher zijn
Zij klom toen in de lamp
En zong daar dit refrein

Wij zijn zo stoont als een garnaal
Stoont als een garnaal
Neem nog maar een haal
Want stoont als een garnaal
Zijn we allemaal

tekst en muziek: Kees van Kooten & Wim de Bie)

De verveling had toegeslagen. Genadeloos, onherroepelijk. We waren op deze bezinningdag in Steyl eerst doorgezaagd over het heilbrengende zielenwerk van de congregaties van de zalige Arnoldus Janssen in allerlei exotische uithoeken op de aardkloot. Een pseudohippe religieus in een parsee soul-

broek en een bloemetjeshemd had vervolgens een uur geëmmerd. Over de juiste katholieke levenshouding wanneer over enige tijd het *dolce far niente* van de middelbare school voorbij was en wij de serieuze studie of arbeid ter hand zouden nemen. Het was geen lonkend perspectief, integendeel.

Ik dacht aan het stotterend gezongen liedje *My generation* van The Who: *People try to put us d-d-d-down/Talkin' 'bout my generation'* Just because we get a-around/Talkin' 'bout my generation/Things they do look awful c-c-c-cold/Talkin' 'bout my generation/I hope I die before I get o-o-old. Liever dood dan oud, zong Roger Daltrey en zo was het maar net. Mensen van boven de dertig waren in staat van ontbinding, toch? De dag sleepte zich tergend langzaam voort, aan het georeer kwam geen einde. Minuten leken uren, uren dagen. Ik verlangde naar café Bonaparte in de Floddergats, the place to be voor de spijbelende schooljeugd in de jaren zestig. De volstrekt overbodige vraag of we inmiddels toe waren aan een frisse neus en zo ja, dat het programma daarom voorzag in een excursie in de aanpalende Jochumhof, werd met gemengde gevoelens ontvangen. De botanische tuin interesseerde het merendeel van ons geen zier, maar alles was beter dan het oeverloos geneuzel op rooms-katholieke grondslag van de paarse soulbroek en zijn confrères. De rondleiding zou worden gegeven door pater Jochum in hoogsteigen persoon, de naamgever van de tuin. De goede man was al op leeftijd. We moesten dus voorzichtig met hem om gaan. Vooral niet rennen en op planten staan. Daarmee trapt je hem op de ziel. Pater Jochum droeg op de snikhete zomerdag een zwart, sleets habijt en zonnehoed. Van beziel rondleiden ten einde de aanstormende generatie blijvend te enthousiasmeren voor de wondere pracht van de flora, was geen sprake. Als Zoef de Haas uit de *Fabeltjeskrant* schuifde hij door zijn lusthof. Af en toe mompelde hij in het Duits een naam van een plant of struik en het werelddeel of land van oorsprong. Wat wij ervan vonden, interesseerde hem niet. Hij was er voor zijn tuin, niet voor de bezoekers en zeker niet als het ongeïnteresseerde Halbstarke betrof. Ik sjokte achteraan en kreeg weinig mee van wat pater Jochum fluïsterde. Op zeker moment meende ik te horen dat hij het over Hanf had. Onmiddellijk gingen bellen rinkelen en lampen branden. Hanf was Duits voor hennep.

Het zou toch niet waar zijn dat in deze kas van de botanische tuin van Steyl het geestverruimende gewas hennep werd gekweekt? Ik liet de groep voorgaan en veinsde zo lang belangstelling voor het natuurfenomeen bloeiende agave, dat ik alleen in de kas achterbleef. Het was inderdaad hennep. Het stond zelfs

Gezelschap aan tafel op verhoog in Bonaparte

op het verklarend bordje bij de plant: Hanf/Hennep (*cannabis indica* L). Ik was op slag in de ban van de Jochumhof en nam ter plekke het besluit weldra terug te keren. 's Avonds uiteraard als de tuin gesloten was voor het publiek.

Enkele dagen later fietste ik met een kennis naar het kloosterdorp. We gingen op de bank bij het veer zitten. Het was een rustige, lome doordeweekse avond. Er was bijna geen verkeer, slechts een enkele hondenuitloper liet zijn viervoeter uit. We liepen naar onze fietsen, die we tegen de muur van Jochumhof hadden gezet. Met de bagagedrager als opstapje stonden we in een oogwenk in de tuin. Niemand had ons gezien. De deuren van de kas waren niet afgesloten. Vlug gingen we naar binnen en braken een aantal bloeiende toppen af van de Hanf/Hennep (*cannabis indica* L). We propten ze in een meegenomen boodschappentas met rits. De marihuana van pater Jochum bleek echter geen softdrug, maar een sof. Hij stonk als een ketel spinazie die aan staat te branden en veroorzaakte slechts hoestbuien en geen high. Hoogstwaarschijnlijk waren het toppen van een mannelijke hennepplant geweest die we ons wederrechtelijk hadden toegeëigend.

'BONAPARTE WAS VOOR MIJ VEEL MEER DAN WERK. HET WAS MIJN LUST EN MIJN LEVEN. IK WAS ER ALTIJD, OOK ALS MIJN DIENST EROP ZAT.'

Rinus van Genderen

Viel daar de naam Bonaparte, het eldorado van onze jeugdijaren? De mare dat er in de Floddergats een café zou komen voor jongeren verspreidde zich in 1968 viraal in Venlo. Het was te mooi om waar te zijn. Een eigen café, met alleen goede muziek en live-concerten. Als het waar was, zouden de door Bob Dylan geprofeteerde andere tijden alsnog aanbreken. Café Bonaparte van Dick Stout was van meet af aan een succes. Als 's morgens de zaak openging, stonden de jongeren voor de deur.

Rinus van Genderen werkte er in de jaren zeventig onder Jan Folkertsma, die ten tonele verscheen nadat Dick Stout er plots op vleugels van de liefde van opgestegen was. Rinus van Genderen denkt nog vaak aan Bonaparte: 'Bonaparte was voor mij veel meer dan werk. Het was mijn lust en mijn leven. Ik was er altijd, ook als mijn dienst erop zat. We hadden een prachtige ploeg: Guus Wiegerinck, Math van Ooy, Jan van Dijk en ik. Jan Folkertsma was de eigenaar, een gouden kerel. De dag begon met het zetten van soep en koffie. Om twaalf uur kwamen de scholieren. Die dronken koffie, thee en limonade. 's Middags en 's avonds zat er vaak een vaste groep klanten. De bekendste was Cowboy Gerard, Gerard Verkooijen.

Hij was een legende in Venlo. Ik nam wel eens eten voor hem mee van thuis. Normaal at hij alleen maar in automatiek De Picardie, bij de Klaagmuur, zei hijzelf. In de weekenden was het stampvol, op zaterdag kon er geen kip meer bij. We hebben er gouden jaren beleefd. Al die mensen met al hun verhalen. Het was zo'n afwisselend en interessant werk. Onvergetelijk.'

De Sovjet Unie had Laika, Bonaparte Ollie. De hond van Rinus van Genderen was een kruising tussen een gäötefiks en een telg uit het fameuze drèksbakkeras. Ollie was bij leven al een legende. Als het baasje 's morgens vanuit Blerick naar het werk ging en de hond nog aan de schooi was, hoefde Van Genderen zich geen zorgen te maken. Ollie nam namelijk zelf wel de bus naar Venlo. Hij ging rustig bij een halte zitten. Alle chauffeurs van de Zuid-Ooster kenden het beestje. Ze stopten, Ollie sprong naar binnen en reisde mee tot aan de halte Koninginnesingel. Daar stapte hij uit en liep met de andere buspassagiers over naar het zebepad. Hij wachtte keurig en als het licht op groen sprong, stak hij over. Wanneer hij terug naar huis wilde, nam hij ook de bus. Reed er vanwege het vergevorderde uur geen bus meer, dan rende Ollie

naar het station waar hij in een taxi sprong. De chauffeurs brachten hem meestal gauw even naar Blerick. Als het weer het een beetje toeliet, gingen de grote deuren van Bonaparte open. Het pand was voor de oorlog een stalling geweest voor koetsen en rijtuigen, vandaar de poort op de hoek van Keizerstraatje en Ursulastraatje. 't Meurke van Bonaparte, tegenover het café, was indertijd een begrip. Echt fijn zat je er overigens niet op, want de bovenkant was niet vlak maar spitstoelopend. Na een uur had je pijn aan het zitvlak en een schrijnende streep dwars over de billen. Bij Bonaparte binnen werd wel eens geblowd, maar zeker op het muurtje ging de joint rond. Er was een diverse aanvoer van hasjsoorten als ketamah, rode en gele libanon en afghaan. Verder had je congoweed, kif en de nationale trots: nederwiet. De actuele prijzen van softdrugs waren iedere zaterdag op de radio te horen in het VARA-programma In de rode haan. De zogenaamde Beursberichten werden voorgelezen door Koos Zwart, een zoon van minister Irene Vorrink. Nederland was hierin uniek in de wereld.

Tegenover Bonaparte lag Mariaweide, de kloosterkerk van de paters Dominicanen. Boven de zijkapel die aan de Floddergats lag, was een zolder. Een cafébezoeker met pioniersgeest had ontdekt dat je die zolder op kon. Je kwam er via een regenpijp en een luik dat je van buiten open kon maken. De illegale dependance kreeg de naam Spaanse Spanning. Er werd geblowd, gedronken en gevreeën. Op zeker moment kregen de paters er lucht van. Tegen de regenpijp kwam prikkeldraad en het luik werd aan de binnenzijde gebarricadeerd.

Niet alle ouders, opvoeders en onderwijsgeevenden waren gecharmeerd van Bonaparte. Wilde, maar deels ook ware verhalen deden de ronde. In Bonaparte werd marihuana en hasjiesj gerookt, er zaten meisjes die van huis waren weggelopen, er werd gegokt en je kon er condooms kopen. Bonaparte, kortom, was een poel des verderfs, een duister hol waar de goede zeden te grabbel werden gegooid. Geen wonder dat sommige jeugdige bezoekers van hun ouders een lokaalverbod opgelegd kregen.

De generatiekloof was dusdanig diep en breed dat je je er weinig van aantrok. Je moest er alleen voor zorgen, dat je niet werd signaleerd in of bij Bonaparte. Een vriend lukte dat laatste tijden lang wonderwel. Op zekere dag trof hij echter bij thuiskomst een huilende moeder aan. Gevraagd naar de oorzaak van zoveel verdriet, stamelde zij tussen de snikken door: 'Jongen, jij komt tóch in Bonaparte!' Aanvankelijk ontkende hij, maar de mededeling dat een van de dames van het theekransje van zijn moeder hem er met eigen ogen had gezien, leidde tot een beken-

'JONGEN, KOM MAAR NIET IN BONAPARTE, ZE ROKEN ER CONDOOMS!'

Meisje achter bar in Bonaparte

tenis. Toen het gesnotter dat hierop volgde, tot een einde was gekomen, sprak zijn moeder de historische woorden: 'Jongen, kom maar niet in Bonaparte, ze roken er condooms!'

Het sluitingsuur in de horeca betekende niet dat het bed werd opgezocht. Vaak kwam je nog bij vrienden of vriendinnen thuis. Een geheimtip was De kelder van Edje in het Villapark. Onder de statige, hardstenen trap die naar de entree van de art nouveau villa Agnes van de familie Berger leidde, was een deur naar een ruim souterrain. Zoon Ed had een van de ruimtes - de voormalige kinderkamer, een vertrek van vier bij vier meter - getransformeerd tot beatkelder. Rechts naast de deur stond het onderstel van een kast dat tot buffet diende. Tegen de andere wanden waren eigenhandig vervaardigde banken geplaatst. Een kookstelletje op gas, een geluidsinstallatie en een boei uit de Maas completeerden de inrichting. Bier dronk je er uit de fles. De kelder had wel iets van een speak easy uit de tijd van de Drooglegging in de Verenigde Staten. Geblowd werd er ook, De kelder van Edje was wellicht de eerste plek waar jeugdige blowers samenkwamen. In die zin is het souterrain voor Venlo een lieu de mé-

Hans Stoffels

moire, een monument van de lokale jeugdcultuur. Het bindweefsel tussen jongeren was muziek. De betekenis ervan is niet makkelijk te overschatten. Muziek was de hoeksteen van het leven. In de kelder van Ed Berger werd geen 'commerciële troep' gedraaid, maar goede muziek: blues, underground en Westcoast, Van Morrison en Bob Dylan. Een van de habitués was Arthur Steegh, de eerste popprofessor van Nederland. Hij had een gestencild boekje uitgegeven: An introduction to popmusic. Hij draaide af en toe import-lp's uit de Verenigde Staten, waarbij hij complete referaten hield. Je had in Venlo enkele Dylan-exegeten die alle teksten van hun idool van buiten kenden. Het was de vrucht van talloze malen luisteren naar de liedjes en de regels en woorden opschrijven tot de hele liedtekst op papier stond. De hardcore fans zongen woordelijk Sad eyed lady of the Lowlands mee, een hele prestatie want het epische lied besloeg een kant van het album Blonde on Blonde. De kelder van Edje had een mythische status. Als je er kwam, hoorde je erbij. In 1970 werd het lokaal gesloten op last van de politie. In een auto, waarmee Ed en enkele vrienden naar Marokko zouden gaan, werden enkele grammen nederwiet aangetroffen. De vondst

leidde tot een huiszoeking in het Villapark en - naar werd gefluisterd - de verzegeling van de roemruchte deur naar het souterrain.

Een bijzonder fenomeen verbonden met jong zijn, is het als-de-ouders-van-huis-zijn-feest. Guus Wiegerinck woonde in Velden, een eind voorbij de kapel van Genooy. In juli 1969 waren zijn ouders op vakantie gegaan. Zoon Guus, zeventien jaar en oud en verstandig genoeg om de verantwoordelijkheid te kunnen dragen, was thuis gebleven. De hele vriendschaar en vrienden van vrienden trokken naar de vrijstaande, verbouwde boerderij. Avond aan avond, nacht na nacht was het feest. Overdag werd geluisterd naar het verslag van Theo Koomen van de Tour de France, die gewonnen werd door debutant Eddy Merckx, de Zwarte van Tervuren.

Op zeker moment ging de pet rond om hasjiesj te kunnen kopen. In café De Muze in Antwerpen kon je het krijgen, wist een van onze kennissen. Na een dag dook de koerier weer op. Mét de contrabande, Turkse hasjiesj. Alles was goed gegaan, ook bij de Belgische douane die als streng en wantrouwend bekend stond. Sticks werden gedraaid en gingen rond. Het was in

BONAPARTE, KORTOM, WAS EEN POEL DES VERDERFS, EEN DUISTER HOL WAAR DE GOEDE ZEDEN TE GRABBEL WERDEN GEGOOID. GEEN WONDER DAT SOMMIGE JEUGDIGE BEZOEKERS VAN HUN OUDERS EEN LOKAALVERBOD OPGELEGD KREGEN.

ZIJN DE JAREN ZESTIG VAN DE TWINTIGSTE EEUW WERKELIJK DE EPOQUE, WAARIN HET MOEDERKRUID VOOR HET EERST IN VENLO VERSCHEEN?

de zomer van 1969, tijdens het moeder-aller-als-de-ouders-van-huis-zijn-feest in huize Wiegerinck dat veel Venlose jongeren voor het eerst kennismakten met de geneugten van cannabis.

Zijn de jaren zestig van de twintigste eeuw werkelijk de epoque, waarin het moederkruid voor het eerst in Venlo verscheen? We zijn geneigd te geloven dat geschiedenis uit ons zelf voortvloeit. Twijfel is echter op zijn plaats. Op zoek naar gegevens over een roofmoord in de jaren dertig op een geldwisselaar, kwam ik uit bij iets geheel anders: Venlo was voor de oorlog een draaischijf in de smokkel en handel in cocaïne. Een tot de verbeelding sprekend bericht uit het Algemeen Handelsblad van 19 december 1932 ter illustratie: 'COCAÏNE IN BESLAG GENOMEN. Smokkelarij ontdekt te Venlo. De rijks- en gemeente-politie te Venlo hebben de hand weten te leggen op een hoeveelheid cocaïne, die zoo juist uit Duitschland binnengesmokkeld was. Zij hadden er eenigen tijd geleden al lucht van gekregen, dat in een café eenige handelaars in verdoovende middelen zouden samenkomen. Zaterdagavond waren in het café terwijl de eigenaar niets van het heele geval vermoedde - eenige rechercheurs van het als gewone bezoekers aan tafeltjes gaan zitten. Spoedig kwamen per auto eenige personen, in wie de gezochten werden herkend. Nadat de binnenkomenenden zich aan een tafeltje vereenigd hadden kwam er een pakje te voorschijn. Op dat oogenblik omsingelden de rechercheurs de bezoekers, die nog niets kwaads vermoedden, maakten zich bekend en verzochten hen mee te gaan naar het bureau. Zonder verzet gaven zij hieraan gevolg. De mannen zijn, na verhoord te zijn, in vrijheid gesteld. De in beslag genomen cocaïne had een gewicht van een kilogram en een waarde van 1200 gulden.'

Hennep is een eeuwenoud cultuurgewas. De zestien-de-eeuwse botanicus en geneeskundige Rembert Dodoens publiceerde in 1554 een standaardwerk over medicinale kruiden, getiteld Cruydt-Boeck. Hij roemt hennep, omdat het vocht uit de stengel oorpijn verdrijft en een zwachtel met hennepzaad een probaat middel is tegen geelzucht. Kippen van de leg? Geen probleem, volgens Dodoens, als je ze bijvoert met hennepzaad. Hennepstengels leverden de vezels voor hennepstouw en zeildoek, ook wel canvas

genoemd, een afgeleide van cannabis. De plant werd op dezelfde wijze bewerkt als vlas, het gewas dat linnen levert. Hennep gedijt het best in veengrond met rivierklei als onderlaag, in broekland. Waar vind je die bodemsamenstelling? Toponiemen als 't Ven, 't Brook en Ravenvennen spreken natuurlijk boekdelen. Venlo dankt zijn betekenis en welvaart aan de haven, die eeuwenlang druk bezocht werd door schippers. Scheepsbenodigdheden werden in Venlo vervaardigd. Vondsten uit de opgravingen aan de haven wijzen er op. Aan de zuidzijde van de stad, buiten de Roermondsepoort, was een touwslagerij. Evenals in Maastricht en Roermond zullen in Venlo zeilmakers actief geweest zijn. Toegegeven, onomstotelijke bewijzen voor hennepsteelt zijn er niet, aanwijzingen wel. Maar stel dat er cannabis werd gekweekt, dan is het aannemelijk dat men wist dat het roken van de gedroogde vrouwelijke hennepbloem lol en plezier bracht. Wat betreft lust en genot is 's mensen vindingrijkheid immers onbegrensd.

In de zeventiende eeuw kwam een bijzonder genre in de schilderkunst tot bloei, de herbergscène. Op de vrolijk stemmende kunstwerken zien we dames en heren die zich kostelijk amuseren, er wordt gedronken, gevreeën en gelachen. Vaak zijn ook personen vereeuwigd die zitten te roken uit lange pijpen van wit aardewerk, de Goudse pijpen. Tabak was in de zeventiende eeuw peperduur. Het zou zo maar kunnen, dat de verzaligd kijkende rokers van andere rookwaar aan het genieten zijn. Maar goed, het is puur speculatie. De vraag wanneer voor het eerst het moederkruid in Venlo verscheen, blijft vooralsnog onbeantwoord. Zoals ook de vraag wie die geweldige tenorsaxofonist is die Jack Kerouac in San Fransisco hoorde. Van hem zou ik graag nog eens een plaat draaien.<

Met dank aan Ed Berger, Bert van Eijk, Frans Hodzelmans, Koos van den Kerkhof, Fransz Rombouts, Hans Stakenborg, Guus Wiegerinck en Lucienne Wolff.

Sef Derkx (Venlo 1951) schrijft over geschiedenis en kunst en verzorgt al ruim twintig jaar een stadscolumn voor Dagblad De Limburger.

AVONTURIER EN SCHRIJVER HERMAN STEIJLEN

In het witte land, Tijgerhaai en Het testament van Schreiend Hart.

Mooie titels voor de jeugdboeken van de totaal vergeten Blerickse schrijver en journalist Herman Steijlen (1910-1944). Jeugdboeken die spannende, in verre landen spelende verhalen vertellen, want de jonggestorven auteur is voor alles een avonturier.

door Adri Gorissen

Een eeuwige optimist noemt oud-Vrij Nederland hoofdredacteur Mathieu Smedts (1913-1996) hem in zijn memoires. Smedts is in de jaren net voor de Tweede Wereldoorlog enige tijd bevriend met Blerickenaar Herman Steijlen, een man 'die vele jongensboeken had geschreven, waarvan hij er soms een verkocht voor 250 gulden'.

Met zoveel geld op zak is Steijlen altijd enige tijd weg, herinnert de voormalige journalist zich. 'Hij wilde steeds naar de Griekse eilanden om konijnen te fokken, wat hem naar zijn diepe overtuiging een behoorlijk fortuin zou opleveren. Hij kwam echter nooit verder dan Luik en kwam dan wel met een nieuw boek, maar een berooid als anders terug.'

AVONTURIER EN
SCHRIJVER
HERMAN STEIJLEN

Op een soortgelijke manier beschrijft zijn beste vriend, de eveneens uit Blerick afkomstige journalist Mathieu Berden (1909-1986), hem. Eens per jaar overvalt Steijlen een niet te stillen onrust, weet deze, en dan moet hij weg, ver weg. Berden gaat dan vaak mee, want ook hij heeft last van die ongedurigheid. Meestal neemt zijn vriend hem dan op sleeptouw, want hij *'is zeer sterk in het maken van fantastische plannen. Dat overvalt hem plotse-ling als een zonnesteek en ik heb steeds maar heel weinig nodig om mij tot de uitvoering van zulk een plan te laten overhalen'*. Het zijn plannen die *'ieder nuchter mensch krankzinnig zou hebben gevonden'*.

Al die plannen van Herman Steijlen worden uitgevoerd tussen 1930 en 1940, het belangrijkste decennium uit het leven van de Blerickenaar. Hij wordt op 7 augustus 1910 in Blerick geboren en bezoekt daar ook de lage-re school. Over zijn jeugd jaren is weinig bekend. Op het Venlose Sint-Thomascollege behaalt hij zijn gymnasiumdiploma en aansluitend doorloopt hij de kweekschool in Blerick. Hij staat vervolgens enkele jaren voor de klas in de Blerickse Sint-Lambertusschool en is er erg geliefd bij zijn leerlingen, die hem de *'vertelmeester'* noemen.

Reisjournalist

Het avontuur trekt Herman Steijlen al vroeg. Eind 1932, hij is dan 22 jaar oud, begint hij aan zijn eerste grote reportagereis, die hem in Zuid-Europa, Noord-Afrika en Palestina brengt. De Roermondse krant *De Nieuwe Koerier* drukt zijn verslagen af. Op de een of andere manier heeft hij de redactie, die hem bij de lezers introduceert als *'jongschrijver'*, weten te overtuigen van zijn schrijfcapaciteiten. Zijn *Langs blinde wegen* getitelde reportageserie staat tussen begin december 1932 en begin januari 1934 in het Midden-Limburgse blad.

Hij gaat overigens niet alleen op reis. Op maandag 31 oktober 1932 trekt hij samen met de Nijmeegse fotograaf Frits Otto en de eveneens uit Nijmegen afkomstige ervaren reiziger Robert Nanning per fiets de wereld in. Het einddoel van hun in Venlo begonnen tocht is Palestina. De eerste grote problemen doemen bij de Oostenrijkse grens op. Daar moeten ze zulke hoge invoerrechten voor hun fietsen betalen, dat ze besluiten de voertuigen te laten staan. Te voet en liftend gaat het via Venetië verder richting zuiden. Nieuwe moeilijkheden volgen snel, want ze hebben geldgebrek doordat de aan hen uit Nederland gestuurde geldwissels niet bij de Italiaanse postkantoren belanden. Als dan ook nog fotograaf Frits Otto door familieomstandigheden terug naar huis moet, is de misère compleet. Uiteindelijk haakt Robert Nanning eveneens af.

Vanaf Rome is Herman Steijlen helemaal alleen. Hij gaat onverdroten door, ondanks zijn onervarenheid als reiziger en het geldgebrek dat hem parten blijft spelen. In Napels koopt en verkoopt hij bijvoorbeeld mandarijntjes om geld voor eten en een slaappleats te verdienen. Echt avontuurlijk wordt

het als hij zich in laat huren als ezeldrijver en samen met onder anderen een doofstomme een kudde van 88 ezels van Napels naar Sicilië brengt.

Via dat eiland belandt hij uiteindelijk in de Libische kuststad Benghazi. Na een verblijf van enige weken daar besluit hij samen met een Amerikaan te voet door de woestijn naar het Egyptische Alexandrië te trekken. Een typisch voorbeeld van de fantastische plannen die hij volgens vriend Mathieu Berden altijd maakt. Gelukkig worden ze onderweg door een vrachtwagenchauffeur opgepikt, die hen voor een enorm bedrag terugbrengt naar Benghazi.

Per auto en trein (zonder kaartje) en na een tijdje in een legerkamp bij de Libisch-Egyptische grens te hebben doorgebracht, lukt het Herman Steijlen toch in Alexandrië te komen. Echter zonder geld, dus is eten kopen en een slaappleats vinden een probleem. Van een reiziger wordt hij steeds meer een zwerver. Na een nacht onder een zeildoek op een vissersboot krijgt hij een gratis plek in een zogenoemd *'asyl'*, een onderkomen voor vreemdelingen. Hij kan nu met een gerust hart wachten op geld uit Nederland. Helaas komt dat niet en moet hij een lening afsluiten bij de Nederlandse consul om verder te kunnen reizen.

In Caïro blijft hij ook weer enkele weken en hecht zich snel aan de stad. *'Vooral de koffiehuisjes in de Zinab Sharia en bij de Chan-el-Chalil, die ik reeds enkele weken frequenteer, zijn me lief geworden'*, meldt hij zijn lezers. *'Ik heb veel kennissen gemaakt onder de krantenverkoopers, misschien wel de interessantste straattypes van den heelen Oriënt, die ik eerst bewonderd heb om hun acrobatische toeren op trams- en taxi-treepanken, ook wel eens gevreesd heb om hun geraffineerde klepto-*

manie en tenslotte ben gaan beklagen om hun moeilijken bestaansstrijd. Onvergetelijk zijn de uren, die ik met hen heb doorgebracht in donkere en kwalijk-riekende slopjes waar de idee "armoede en ellende" zich spoedig verdringen laat door de sensatie en romantiek, die je in dit milieu overal op den voet schijnen te volgen.'

Het is opmerkelijk dat hij liever bericht over het leven aan de onderkant van de samenleving, waar hij door zijn chronisch geldgebrek heel wat uren doorbrengt, dan over bijvoorbeeld de grote toeristische attracties van een stad of land waar hij is. Natuurlijk doet hij dat ook, maar altijd beknopt en minder enthousiast. Hij schrijft vooral over wat hij zelf meemaakt als zwerver en dat is ook veel interessanter. Zijn ietwat terloopse en ironische schrijfstijl, met veel humor en zelfspot, past daar goed bij.

AVONTURIER EN
SCHRIJVER
HERMAN STEIJLEN

Zijn reisreportages verschijnen steeds lang nadat ze zijn geschreven in de krant. Eind maart 1933 bereikt Herman Steijlen Palestina, terwijl hij met zijn artikelen in De Nieuwe Koerier dan pas in Tripoli is aanbeland. In Jeruzalem krijgt hij acht dagen gratis logies in het pelgrimshuis Casa Nova, zodat hij kan uitrusten en zich voorbereiden op de terugtocht naar Nederland. Het geld voor die reis verdient hij met een baantje als koster.

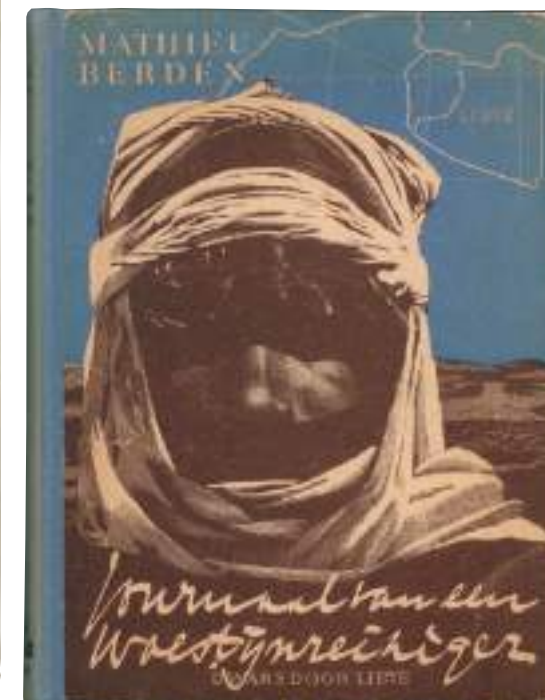
Eenmaal weer thuis slijt hij verhalen over zijn tocht ook aan het wekelijks verschijnende geïllustreerde reisblad Buiten. In februari 1934 staat zijn artikel *De stad aan den voet van Mont Carmel* (over de Palestijnse stad Haïfa) in het tijdschrift en in augustus van dat jaar het stuk *Omar el Moektar* (over het Libische verzet tegen de Italiaanse overheersing en de moslimbroederschap Senoessi). Voorzien van fraaie door hem zelf gemaakte foto's.

Als dat laatste artikel wordt gepubliceerd, is Herman Steijlen al lang weer onderweg. In april 1934 vertrekt hij uit Venlo voor een lange reis. Dit keer wil hij samen met broer Cor per fiets naar het communistische Rusland. Of dat zal lukken, is zeer de vraag. Van de Russen krijgen ze in elk geval geen medewerking, de benodigde papieren worden gewoonweg geweigerd. Zijn avonturen belicht hij dit keer zowel in *De Nieuwe Koerier* als in *De Nieuwe Tilburgsche Courant*, respectievelijk onder de titels *Naar den wijden horizon* en *Naar den horizon*.

Ze fietsen langs de Rijn omlaag en steken dan door naar Beieren om vandaar in Wenen te belanden, waar ze vaststellen dat de welbekende operetteliedjes die de Oostenrijkse hoofdstad bezingen deels op waarheid berusten. Verder gaat het naar Boedapest. In zijn eerste artikelen over deze reis komen vooral toeristische onderwerpen aan bod, met af en toe een uitstap naar iets anders. Zo wijdt hij bijna een compleet artikel aan de aard van de Hongaarse zigeuner.

Over de poesta naar het zuiden fietsend hebben ze in juni last van de ongenadig brandende zon. Reden voor een wat langere tussenstop om vervolgens de Hongaars-Joegoslavische grens over te steken. Eenmaal in Joegoslavië moeten ze als de wiedeweerga in Belgrado zien te komen, waar een geldwissel op hen wacht. Ook deze reis verloopt wat de financiën betreft niet echt voorspoedig.

Het is te voorzien, op het postkantoor in Belgrado is geen cheque voor hen aangekomen. Om toch in leven te blijven en te kunnen overnachten, belenen ze hun fietsen en Herman ook nog eens zijn horloge en vulpen. Na een aantal dagen is hun krediet echter op en zoeken de berooide broers gratis onderdak in een zogenoemd Algemeen Arbeiders Tehuis. Daar liggen ze tussen vierhonderd dak- en werklozen. De droom van de horizon vervaagt.

Herman Steijlen (tweede van rechts) met Mathieu Berden tussen de Libiërs.

Als blijkt dat twee postwissels op weg naar Belgrado verdwenen zijn en de precaire financiële situatie niet snel zal veranderen, nemen ze een rigoureuus besluit. Cor moet terug naar huis, want er is simpelweg geen geld om de invoerrechten voor beide fietsen in Griekenland te betalen. Nog afgezien van het contante bedrag dat het land van iedere inkomende reiziger verwacht.

Opnieuw trekt Herman Steijlen alleen verder, iets waar hij niet zoveel moeite mee lijkt te hebben, al is het alleen maar omdat daardoor de kans op avonturen toeneemt. Die avonturen krijgt hij volop. Zo raakt hij op een bankje bij een vijver in het plaatsje Nisch verzeild in een twistgesprek over Servische kunst en de politieke verhoudingen in de dan nog jonge staat Joegoslavië. Met als gevolg dat de politie hem oppakt en hij in de cel wordt gezet. Zijn fiets wordt in beslag genomen en er hangt hem zes maanden gevangenis boven het hoofd vanwege belediging van Servische officieren. Na enkele dagen wordt hem de straf kwijtgescholden, als hij het land maar zo snel mogelijk verlaat. Hij wil niks liever.

Ondanks alle moeilijkheden meldt hij de familie thuis dat hij het mooiste baantje heeft, dat er te vinden is: zwerver. In zijn eentje zo goed als platzak door de wereld trekkend, niet wetend of en waar hij die nacht zal slapen, is hij in zijn element.

Zijn zwerftocht voert hem nu naar Athene. Daar bezoekt hij meteen de Russische consul, want hij wil nog altijd naar Rusland. Helaas mag hij het land niet in, omdat de katholieke kranten waar hij voor werkt in communistische ogen verdacht zijn.

AVONTURIER EN SCHRIJVER HERMAN STEIJLEN

Vanuit Athene maakt hij per schip een tocht langs Griekse eilanden. Een andere trip voert hem onverwacht naar het Turkse Smyrna, waar hij zich verbaast over de luiheid van de mannen die de vrouwen het meeste werk laten doen. 'Koffie op de eerste plaats, de waterpijp of sigaretten, dromen en suffen of kletsen, dat de stukken eraf vliegen, daarin schijnt voornamelijk het leven van de gewonen Smyrnees te bestaan', noteert hij, om er aan toe te voegen: 'Men kan walgen van zoo'n leven en tóch...'

Eenmaal in Smyrna besluit hij richting Ankara te fietsen, waar hij een laatste poging wil wagen richting Rusland te komen, zijn gedroomde einddoel. Hoe dat is afgelopen, melden de twee kranten die zijn artikelen afdrucken helaas niet. Ze stoppen zijn reportageserie als hij onderweg is naar Ankara. Het ligt voor de hand dat hij Rusland nooit heeft bereikt en is teruggekeerd naar Blerick.

In zijn geboorteplaats heeft hij enkele jaren eerder Mathieu Berden ontmoet. Die herinnert zich het begin van hun vriendschap als volgt: 'In ons stadje woonde een andere jongeman, die ook het gymnasium achter den rug had en voor iets heel gewichtigs wilde studeeren. Hij heette Herman, maar las meer dan hij studeerde. Zoo las hij ook mijn verhandeling over Virgilius, die als hoofdartikel was afgedrukt en waaronder mijn naam in vette letters prijkte. Hij kwam mij dien dag persoonlijk mededeelen, dat mijn artikel nergens op leek. Hij schreef er toen zelf een, dat door tien couranten werd geweigerd en nooit is gepubliceerd. Te slecht natuurlijk! Dat is acht jaar geleden. Vanaf dien dag zijn wij vrienden geworden'.

Samen maken ze volgens Berden, die de lokale correspondent is van het provinciale dagblad *Limburger Koerier*, vele zwerftochten. Wanneer en waarheen is niet overgeleverd. De belangrijkste ondernemen ze in de tweede helft van 1937. Op 29 juni 1937 vertrekken ze voor het bedrijfsgebouw van de Venlose rijwielen- en motorfietsfabriek Jac. Franssen & Zoon op twee door de firma beschikbaar gestelde motorfietsen van het eigen merk Cyrus voor een trip naar de Libische oase Kufra, aan de grens met

Sudan. Waarom ze daar naartoe willen, is onbekend, mogelijk heeft het te maken met Hermans fascinatie voor de al eerder genoemde moslimbroederschap Senoessi, die er een belangrijke zetel heeft gehad.

Beiden schrijven ze over de reis. Mathieu Berden in *De Nieuwe Venlosche Courant* en Herman Steijlen weer in *De Nieuwe Koerier* en *De Nieuwe Tilburgsche Courant*. De lezers van de drie kranten krijgen zo mee hoe ze via Duitsland en Zwitserland naar Italië afzakken, om vanuit Sicilië de overtocht naar de Libische hoofdstad Tripoli te maken. Naast de nodige problemen met autoriteiten krijgen ze vervolgens te maken met de barre omstandigheden in de woestijn.

Met een vrachtauto bereiken ze uiteindelijk op 23 september de Toearegstad Ghat, diep in de Libische woestijn. Ze maken er kennis met de zoon van de Toearegkoning, rijden voor het eerst op een kameel en bezoeken de lemen stad El Barkat. Na een verblijf van twee dagen moeten ze weer terug.

De totale reis - een uitgebreid verslag is te vinden in Buun 2003 - duurt tot 15 december 1937, als ze weer terug zijn in Blerick. Voor zover bekend is dit de laatste grote tocht van Herman Steijlen. Europa maakt zich andermaal op voor een grote oorlog en zo wordt reizen te gevaarlijk. Hij krijgt alle tijd om zich te wijden aan zijn boeken.

Jeugdboekenschrijver

Een man als Herman Steijlen, zo veel is nu wel duidelijk, kan geen andere dan avonturenboeken schrijven. Vreemd genoeg spelen de avonturen die hij bedenkt niet in de landen die hij heeft bezocht, maar in nog exotischer oorden. Er zijn drie jeugdboeken van hem bekend: *Het testament van Schreiend Hart* (uit 1937), *In het witte land* (1939) en *Tijgerhaai* (1948). Het eerste is in China gesitueerd, het tweede en derde in het hoge noorden bij de eskimo's en indianen.

Mogelijk heeft hij nog meer jeugdboeken geschreven, want Mathieu Smedts wijst er in zijn memoires op dat Herman in 1937 al enkele titels op zijn naam heeft staan. Er is echter geen roman van hem van voor die tijd te vinden, wellicht gaat het om onuitgegeven manuscripten. *Het testament van Schreiend Hart* is, zo mogen we wel aannemen, zijn eerste gepubliceerde boek. Op het omslag ervan staat zijn naam overigens, net als bij de twee andere, met een y gespeld, terwijl onder zijn krantenartikelen meestal zijn naam met een ij staat.

Het debuut van Herman Steijlen verschijnt bij de R.K. Boekcentrale in Amsterdam onder goedkeuring van de keurraad voor Roomse jeugdlektuur. Dat is geen wonder, want het heeft een katholieke inslag. *Het testament van Schreiend Hart* speelt in China in het eerste kwart van de twintigste eeuw als de regering met krijgsheren om de macht vecht. Die krijgsheren worden in het boek opgevoerd als roverhoofdmannen.

Hoofdpersoon is Herman van Weerd, die met zijn vader, moeder en zusje in de plaats Keiwan-ja woont. Er wonen nog twee andere blanken: twee katholieke paters die er hun missie voor de streek leiden. Keiwan-ja is een afgelegen plek, die erg kwetsbaar is voor aanvallen.

AVONTURIER EN
SCHRIJVER
HERMAN STEIJLEN

De plaats wordt dan ook overvallen door een grote roverbende en de blanken worden, op mevrouw Van Weerd na, gevangen genomen. Ze worden apart van elkaar vastgehouden en voor vader Van Weerd wordt losgeld gevraagd.

Herman wordt in een roversnest gevangen gezet, maar probeert steeds te ontsnappen. Telkens krijgt hij dan een fikse aframmeling. Als het weer een keer gebeurt, grijpt een Chinese jongen, genaamd Clim Ting Tha, in. Hij is de zoon van een roverhoofdman en Herman goed gezind. Onder de hoede van Clim leert hij zwemmen, paardrijden en vechten, alles wat een goede rover nodig heeft.

Een andere Chinese jongen vertelt Herman dat hij op zoek moet gaan naar Schreiend Hart, die hem zal helpen zodat alles weer als vroeger wordt. Schreiend Hart blijkt Clim te zijn en die weet te bewerkstelligen dat Herman zijn vader weer kan zien. Steeds dreigt echter gevaar, zodat er veel gevochten moet worden en allerlei slinkse plannen nodig zijn om te voorkomen dat er iets met Herman en de zijnen gebeurt.

Als Clim Herman met zijn zus Els herenigt, wordt hij neergeschoten door een sluipschutter. Voor hij sterft dopen Herman en Els hem, want dat blijkt een geheime wens van Clim en de drijfveer voor zijn hulp aan de blanken. Na veel avonturen en vechtpartijen worden uiteindelijk alle blanken door vrienden van Clim geholpen om te ontsnappen. Dat is namelijk Clim's wil, zagezegt zijn testament.

Het jeugdboek is geschreven met kennis van zaken over China en bevat veel sfeerbeschrijvingen. Herman Steijlen zal zich grondig verdiept hebben in het land en zijn bevolking. Echt spannend is het niet, want als lezer heb je steeds het idee dat het wel goed zal komen met Herman en de zijnen.

Twee jaar later, in 1939, verschijnt bij de kinderboekenuitgeverij Van Goor in Den Haag *In het witte land*, een jeugdroman over het leven van de eskimo's en rendieren. Ook hier moet gedegen onderzoek de basis zijn van zijn grote kennis. De hoofdpersonen zijn de eskimo Ukuyak en het rendier Halfgewei. De eerste wordt ten onrechte van moord beschuldigd en gevangen genomen, de tweede trekt een slede maar aast op het herwinnen van zijn vrijheid.

Als hij uiteindelijk ontsnapt, sleept hij een slee met de daarop vastgebonden Ukuyak met zich mee. Het komt tot een soort verbond tussen de twee, waarbij ze stilzwijgend besluiten elkaar te helpen. Ze beleven tal van avonturen met bijvoorbeeld wolven, doorstaan honger en ontbering, trotseren ijskoude winden en werken zich over oneindige sneeuwvlaktes. Hun vrijheidsdrang, die natuurlijk die van Herman Steijlen zelf is, kan niet worden tegengehouden. En zo komt alles goed: Halfgewei kan zich aan-

sluiten bij zijn rendierkudde en een van alle blaam gezuiverde Ukuyak kan terug naar zijn volk. Niet echter voordat – het is opnieuw een katholiek boek – de eskimo die Ukuyak valselijk heeft beschuldigd, voor het christendom gewonnen is.

In de poolstreken speelt ook *Tijgerhaai*, dat waarschijnlijk alleen postuum in 1948 verschijnt bij uitgeversmaatschappij De Pelgrim in Eindhoven, en dat eveneens een echte avonturenroman is. *Tijgerhaai* is de bijna volwassen zoon van het opperhoofd van de stam der Rode Pijlen. Hij moet net als een aantal andere zonen van opperhoofden een tocht maken over sneeuw, water en ijs in het hoge noorden 'om te bewijzen dat zijn verstand even groot is als zijn moed'.

Aan die initiatieproef koppelt Steijlen voor *Tijgerhaai* een zoektocht naar Rode Bloem, de gekidnapte dochter van het opperhoofd van de stam der Steenhoofd-indianen. *Tijgerhaai* is, hoewel de Rode Pijlen met die stam in oorlog zijn, verliefd op haar en doet er alles aan haar te vinden. Net zoals hij alles op alles zet om uit te vinden waar de andere opperhoofdzonen zijn gebleven.

Het blijkt dat er een groep rondzwervende rovers achter beide verdwijningen zit. Deze zwervers maken het bovendien tal van kleine, vredelievende stammen lastig. *Tijgerhaai* sluit een verbond met Arendssoog (!), de broer van Rode Bloem, en enkele andere indianen. Hoewel zij ver in de minderheid zijn, weten zij de rovers in het nauw te drijven. Ten einde raad zoeken deze hun toevlucht op een ijsberg.

AVONTURIER EN SCHRIJVER HERMAN STEIJLEN

'Hij draagt de bemanning van gevloekten, van laffe schurken en verraderlijke moordenaars. Langzaam drijft hij weg de onmetelijke oceaan op. Daar ginds in de nevels van de wijde verte, waar de eenzaamheid heerst van de dood, zal Manitou oordelen over de zwervers zonder kentekenen en zonder naam, die een zwarte oneer zijn voor het Rode volk', schrijft Steijlen.

Helaas is er nergens een interview met hem te vinden en zijn er ook geen recensies van zijn werk te achterhalen, zodat er geen aanvullende informatie over zijn jeugdboeken is. Wel verschijnen er nog enkele herdrukken, zoals van *Het testament van Schreiend Hart* in 1948 en van *In het witte land* in 1954. Ook zouden ze in het Engels zijn vertaald, maar daar is nergens een bevestiging van te vinden.

Toneelauteur

Buiten de jeugdboeken schrijft Herman Steijlen toneelwerken, waarschijnlijk een stuk of acht. Van de meeste is niet meer bekend dan de titel en tot welk genre het behoort. Zo zijn er de blijspelen *Drie vrouwen en een oplichter* en *De firma Avezaath en de Keizer*, het drama *Oorlogsgeheimen* en het detectivespel *Misdadig vernuft* (1937). Andere titels zijn *Stormschade* (1937), *De hoofdprijs*, *De vrouw opzij* en 'n *Barmeisje*. De meesten moeten voor 1937 zijn geschreven, want in dat jaar meldt de *Limburger Koerier* diverse malen dat hij al wat stukken op zijn naam heeft staan of zijn sporen op toneelgebied heeft verdiend.

Misdadig vernuft is in 1937 enkele keren met succes opgevoerd, onder meer op zondag 11 april in zaal Arts te Blerick tijdens de voorjaarsuitvoering van Gymnastiekvereniging Olympia. Er is tijdens zo'n voorjaarsuitvoering niet alleen plaats voor gymnastische oefeningen. De provinciale krant *Limburger Koerier* bericht het volgende over het tweede deel van de avond:

'Het tweede gedeelte van den avond bestond uit de opvoering van een tooneelstuk "Misdadig Vernuft", een detectivespel in vier bedrijven van den Blerickschen tooneelschrijver Herman Steijlen. (...) Het tooneelstuk zelf was voor alle aanwezigen een verrassing door zijn gaafheid van dialoog en intrige. Dhr. Herman Steijlen heeft met "Misdadig Vernuft" een detectivespel geschapen, dat op het repertoire van ieder gezelschap, zelfs beroepsgezelschappen, met eere geplaatst kan worden. De dialoog is vlot en verraaft de pen van een rasechten schrijver'.

Het detectivespel bevat inderdaad vlotte dialogen en de afloop is verrassend. Lord Maxwell, die niet lang meer te leven heeft, krijgt bezoek van dokter Cool, notaris Trent en rentmeester Trent. Butler James bedient hen. Dan valt het licht plotseling uit en lijkt het erop dat de lord is gestorven. In elk geval is zijn testament verdwenen. De heren mogen vervolgens niet weg totdat een detective heeft uitgezocht wie de dader is. Ondertussen houden ze elkaar in de gaten en maken elkaar verdacht. Na een reconstructie blijkt heel opmerkelijk de detective de dader.

Het blijspel *De firma Avezaath en de Keizer* over twee joodse textielhandelaren en compagnons die elkaar het leven zuur maken, zorgt voor wat ophef. Het zou de basis vormen voor het in heel Nederland succesvolle stuk *Potasch en Perlemoer* en de auteurs daarvan hebben dus plagiaat gepleegd. Maar ook het stuk van Steijlen is niet origineel, want op de eerste pagina van de gedrukte versie staat: 'naar een Amerikaans blijspel opnieuw bewerkt door Herman Steijlen'.

Dan is er nog de revue. Voor het 20-jarig jubileum van de Blerickse revuevereniging De Flarussen schrijft hij de revue *Lachend door 't Laeve*, met veel teksten over de liefde en de liefde voor Blerick. De opvoeringen daarvan worden eveneens een groot succes, zo getuigt de *Nieuwe Venlosche Courant*: 'Ofschoon het Blericksche publiek van deze vereeniging in den loop der jaren toch wel wat gewend is, zal iedere toeschouwer moeten getuigen, dat hier alle verwachtingen verre zijn overtroffen'.

Dood

De Tweede Wereldoorlog maakt een eind aan het avontuurlijke en succesvolle decennium van Herman Steijlen. Reisverhalen, jeugdboeken en toneelstukken zijn een paar jaar lang niet meer zo heel belangrijk. De Blerickenaar voorziet in zijn levensonderhoud met een bibliotheek aan huis en een bedrijfje dat rubber stempels, firmastempels en cijferdozen verkoopt. Ook fabriceert hij zelf rubber stempels. En hij blijft doorschrijven.

Dan, op zondag 29 oktober 1944, is er een bombardement op de Maasbruggen. De geallieerde bommen vernielen de bruggen niet, maar wel flink wat huizen in het centrum van Blerick. Herman zit op de keldertrap een sigaret te rollen als een bom inslaat in zijn ouderlijk huis aan de Eerste Lambertusstraat. Hij is op slag dood. <

Adri Gorissen (Venlo, 1955) is journalist en schrijver. Hij heeft onder meer het Limburgs Literatuur Lexicon op zijn naam staan. Zijn nieuwste boek heet Een Noorse liefde, waarin hij uit de doeken doet hoe Sittardenaar Felix Rutten (1882-1971) reisjournalist wordt. Het verschijnt in 2012.

BRONNEN

- Mathieu Berden, *Journal van een woestijnreiziger. Dwars door Libye*. (Eindhoven, 1948)
- Gerrit Gommans, *Blariacum, Blerke, Blerick*. (Blerick, 1982)
- Adri Gorissen, 'Dwars door Libië. De reis van Mathieu Berden en Herman Steijlen in 1937'. In: *Buun* 2003, blz. 182-196
- Limburger Koerier, Nieuwe Koerier, Nieuwe Tilburgsche Courant en Nieuwe Venlosche Courant*
- Mathieu Smedts, *Een weerbarstig katholiek*. (Utrecht, 1966)
- Herman Steijlen, *Diverse boeken en toneelstukken*

HOE VENLO EEN BEVOLKINGSGROEP RIJKER WERD

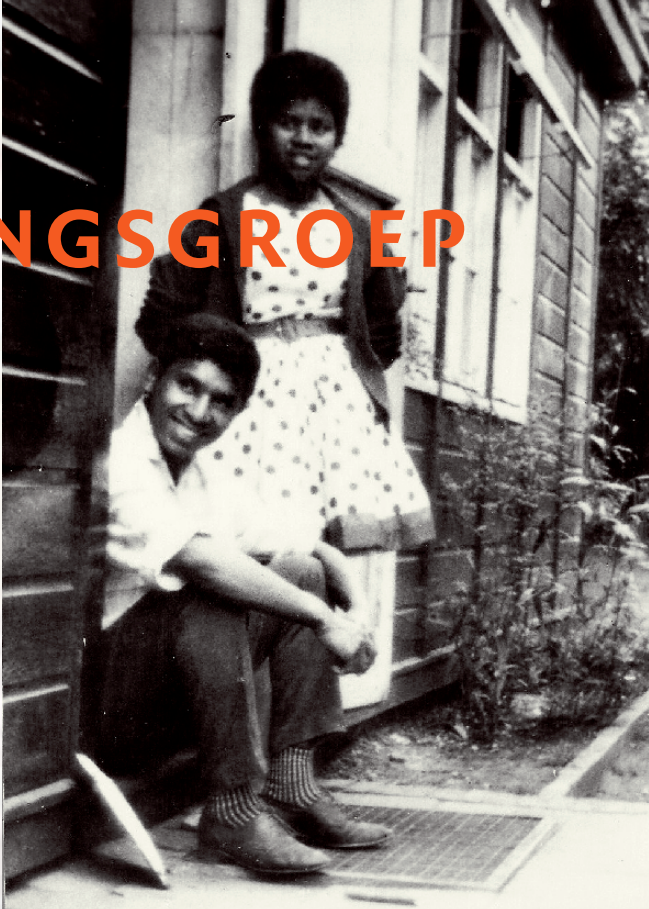
Zo'n zestig jaar geleden kwamen de eerste Molukkers naar Nederland. Enkele tientallen gezinnen belandden in Venlo. Inmiddels woont hier de derde, volledig ingeburgerde, generatie Molukkers. Maar hoe ziet hun geschiedenis eruit? Hoe zijn ze hier terechtgekomen?

Weinig Venlonaren weten het. Een inkijk in de Molukse historie. Inclusief de herinneringen van vier Venlose insiders.

door Edmond Staal
foto's Peter de Ronde,
archief familie Talapessy
en collectie van Max Hattu en
Sjeng Ewalds

Arabische handelaren ontdekten de Molukken al vroeg. Ze noemden ze Jazirat al-Muluk, Eilanden der Koningen. Daaraan heeft de eilandengroep haar naam te danken. De Molukken waren uniek als leverancier van bijzondere specerijen als kruidnagel en nootmuskaat. Na de Portugezen en de Spanjaarden namen de Nederlanders in de zeventiende eeuw de heerschappij over de Molukken en andere winstgevendende delen van Indonesië over. Het bezorgde de Nederlanden een monopoliepositie in genoemde specerijen. Toen ook andere Europese landen interesse kregen voor dit deel van Azië, ging Nederland over tot kolonisatie van heel de archipel. Dat was in de tweede helft van de negentiende eeuw. Steeds meer ondernemers konden er plantages opzetten of mijnen exploiteren. 'Indië' behoorde voortaan tot de Nederlandse cultuur. Maar de monopoliepositie brokkelde langzaam af. De inheemse kruidnagel- en nootmuskaatplanten werden het land uit gesmokkeld, waardoor ook de omringende landen deze specerijen konden oogsten. De concurrentie nam toe, de prijzen daalden en veel Molukkers werden werkloos. Zij konden elders in Indië voor de kolonisator aan de slag. Zo kregen militairen een baan in het Koninklijke Nederlands-Indische Leger, het KNIL. Door hun inzet in bijvoorbeeld de Atjeh-oorlog kregen Molukkers een goede status bij de Nederlanders. Maar niet bij de bewoners van andere Indische eilanden.

In het begin van de twintigste eeuw ontstond in steeds meer koloniën de behoefte aan zelfstandigheid. Toen de Japanners in de Tweede Wereldoorlog Indonesië bezette, beschouwden veel Indonesiërs dat als een

In Well kwamen de Molukkers terecht in houten barakken van een voormalig werkkamp.

Er was in Well veel contact tussen de dorpsbewoners en de inwoners van het Woonoord de Oude Molen op de Bosserheide.

Maquette van het barakkenkamp de Oude Molen in Well. (Foto Astrid Roox)

bevrijding van de kolonisator. Meteen na de Japanse capitulatie in 1945 riep Sukarno de Republiek Indonesië uit. Nederland probeerde delen van het land terug onder controle te krijgen door meer KNIL-militairen in dienst te nemen. Maar andere landen accepteerden de Nederlandse koers niet. Na dreiging van de Verenigde Staten dat zij de Marshall-gelden niet vrij zouden geven, staakte Nederland zijn pogingen. Bij de overdracht in 1949 ging Nederland uit van een nieuwe Federale Indonesische staat met zelfstandige landsdelen. Maar Jakarta riep al snel de eenheidsstaat uit en hief de deelstaten op. Niet tot ieders zin: in 1950 werd de Republiek der Zuid-Molukken oftewel Republik Maluku Selatan (RMS) uitgeroepen. Nederland deed het af als een opstand van rebellen, maar de Molukse militairen op Java kregen het lastig. Ze waren gezien hun verleden als handlangers van de kolonisator niet geliefd. Nederland probeerde de KNIL-militairen van Java naar het nog altijd Nederlandse Nieuw Guinea te verplaatsen. Indonesië ging niet akkoord. Er kwam daarom een 'tijdelijke oplossing': alle KNIL-militairen kregen in 1951 de dienstorder, al schijnt het niet zo genoemd te zijn, om zich met hun gezin in te schepen naar Nederland. Vierduizend militairen met hun gezinnen, in

totaal 12.500 mensen, vertrokken met troepschepen en zelfs cruiseschepen naar Nederland. Er waren twaalf slooptransporten nodig om in vier maanden tijd iedereen te evacueren. De tocht duurde een maand. Aan boord kregen de Molukkers rijst, maar ook aardappelen te eten. Konden ze alvast wennen. Eenmaal in Nederland kregen de KNIL-militairen te horen dat ze uit militaire dienst ontslagen waren.

Door de naoorlogse woningnood kwamen de Molukkers terecht in 71 'woonoorden': barakkenkampen, kazernes, gevangenis, opleidingsinstituten met gaarkeukens. En ook de voormalige concentratiekampen Vught en Westerbork. De woonoorden lagen bijna allemaal buiten het dichtbevolkte westen en ook meestal buiten de bebouwde kom. Limburg telde er vijftien, waaronder die in Well (Oude Molen) en in Blerick bij de kazerne. De Molukkers werden bewust buiten de Nederlandse samenleving gehouden. Ze ontvingen drie gulden zakgeld per persoon en anderhalve gulden per kind. Ze mochten niet werken, want ze zouden toch snel terug gaan. Dat liep anders, want Nederland zette zich nooit in voor een vrije Molukse Republiek. De Molukkers konden niet meer terug. In 1956 werd besloten dat ze voortaan

Molukse KNIL-militairen (beneden)
Vanaf het Suezkanaal werden ook postkaarten verstuurd
(rechts)

voor zichzelf moesten zorgen. Langzaam ontstonden nieuwe wijken waar ze gingen wonen. Volgens teksten uit het Nationaal Archief reageerden nogal wat Nederlanders positief op de KNIL-militairen en hun gezinnen, omdat ze wisten wat ze voor Nederland hadden gedaan.

Terwijl de tweede generatie opgroeide, zorgden al de verbroken beloftes en gefrustreerde idealen voor zwaar belaste verhoudingen tussen de regering en de eerste generatie Molukkers. De frustraties mondten in de jaren zeventig van de vorige eeuw uit in de beruchte gijzelingen. Die leverden geen politiek resultaat op, wél meer aandacht voor hun sociaal-economische positie. Ondertussen is er een derde generatie Molukkers. Die is hier geworteld en neemt deel aan de Nederlandse samenleving. Integreeren met behoud van identiteit, dat is het motto. Velen zijn nog altijd betrokken bij ontwikkelingen in de Molukken, zo blijkt uit hulpacties. Een deel zet zich van hieruit zelfs in voor een eigen Molukse staat. Familiebanden zijn traditioneel sterk, maar dat betekent niet meteen dat iedereen de behoefte kent om naar het land van de voorouders terug te gaan. Voor velen is de geboortegrond Noord-Limburg.

Ambonezen of Molukkers?

De Molukken is een archipel van zo'n duizend eilanden die vaak ver van elkaar liggen en daardoor een eigen ontwikkeling hebben doorgemaakt. Binnen de groep Molukkers die naar Nederland kwamen, waren dan ook duidelijke verschillen. De meeste Molukkers, 85 procent, kwamen van de Zuid-Molukse eilanden, met Ambon als bekendste. Vandaar dat Molukker voor velen synoniem is met Ambonees. Van de zuidoostelijk gelegen eilanden, zoals Kei en Tanimbar, kwamen veel van de andere Molukkers. Ze werden Keiëzen genoemd. Keiëzen zijn overwegend katholiek, het merendeel van de Ambonezen is protestant. De voorstanders van een vrije Molukse republiek waren vooral onder de Ambonezen te vinden. Na een bloedig treffen tussen de verschillende Molukse groepen in Woonoord Vught in 1951 werden er aparte woonoorden voor de verschillende etnische groepen geregeld.

Foto boven: In de woonoorden werd door kookploegen tegen een kleine vergoeding een warme maaltijd verzorgd. Hier staan van links Bing Lasamahu, Martin Latumahina, Johannes Natar, Paulus Lekatompessy en One Liewakabessy.
Linksonder: generaal Heutz tijdens de Atjehoorlog in 1901.
Midden: met 11 schepen werden 12.500 Molukkers naar Nederland gebracht. Hier een foto van de Skaubryn.
Rechts: er werden cursussen handwerken en koken gegeven.

Olga Talapessy

'Ik hoorde mijn vader's avonds wel eens huilen'

'Ik was 13 toen ik hier naartoe kwam. Wij zaten in totaal een maand op een Italiaanse boot vanaf Indonesië naar Rotterdam. Je had de andere mensen op de boot soms wel eens gezien, maar er was geen hechte band. Het waren hoogstens kennissen. Omdat we zoveel landen aandeden, was het een mooie reis. We kwamen bijvoorbeeld in Port Saïd. De families mocht

ten niet de boot af en daarom kwamen de handelaren in mandjes omhoog aan boord. We konden wel wat kopen, want onze ouders hadden zakgeld gekregen.'

Willekeurige verdeling

'Vanuit Rotterdam moesten we eerst voor een medische keuring naar Amersfoort en van daaruit werden we

willekeurig verdeeld over Nederland. Familienamen klonken en daarna de bus waar je naartoe moest. Met dertig families kwamen we in Limburg terecht. Eerst zaten we een jaar in het klooster Lilbosch bij Echt. Dat was gezellig. We zijn van oorsprong christelijk, dus dat sloot wel aan bij de locatie. Ze deden daar veel voor de vrouwen; handvaardigheid en zo. Er kwam iemand die ons leerde breien en haken. Ik weet niet of de mannen er een beroep leerden. Mijn vader hoorde op de boot al dat ze allemaal ontslagen waren, maar dat werd aanvankelijk ontkend. Er was ons verteld dat we voor een half jaar of een jaar naar Nederland gingen, maar toen we hier waren vertelde niemand ons iets over de toekomst. We konden enkel wachten. De kinderen mochten naar school, maar de rest zat met de ziel onder de arm.'

Barakken van een strafkamp

'Vanuit Lilbosch werden we in 1952 opnieuw zomaar verdeeld. Families die graag bijeen wilden blijven, werden uit elkaar gehaald. Wij kwamen in woonoord de Oude Molen in Well terecht. Daar stonden de barakken van een strafkamp voor Nederlanders die met de Duitsers hadden samengewerkt. In iedere barak zaten zes of acht families. Die hadden allemaal een kamer, een eetkamer en een slaapkamer. Dat waren ze uit de kazernes in Indonesië ook gewend. Omdat mijn vader onderofficier was, kregen wij buiten het kampement een eengezinswoning. We hadden niet veel spullen, per gezin maar één hutkoffer. Ik had drie broers en zussen. We kregen als familie drie gulden zakgeld. Dat was voor stroom uit zo'n apparaat waar je dan een munt in moest doen. Die kostte twintig cent.'

Indonesisch koken

'We kregen eten uit de gaarkeuken, 's middags warm en 's avonds brood. Voor in de eigen kamer kregen we koffie, thee en melk. In de gaarkeuken probeerden ze Indonesisch te koken, maar dan op zijn Nederlands.

We dachten: wat is dit? Een paar oud-militairen zijn de keuken ingegaan om echte nasi te maken. Zo hadden ze ook wat te doen. We werden wel verzorgd in Nederland, maar we hadden geen toekomst. Onze vaders konden niet voor- of achteruit. 's Avonds hoorde ik ze weleens praten en dan huilde mijn vader. Dan dacht ik: vaders huilen toch niet? Mijn vader sprak goed Nederlands en hij heeft zich later voorgenomen voor de Molukkers op te komen: in de jaren zestig werd een partij opgericht. Gelukkig hebben mijn ouders tegen ons gezegd: in Nederland heb je kansen, pak die dan ook. Mijn vader zei: leer voor een baan, al word je vuilnismann. Zo dachten de meeste ouders. Mijn vader was heel streng. Het gezin was strak geregeld, echt militair. Iedereen had een taak. Mijn vader stimuleerde ons echt. Zo hebben we allemaal een beroepsopleiding gedaan. Ik ben stenotypiste geworden en mijn broers hebben techniek gestudeerd.'

Verhuizen

'Ik heb mijn man leren kennen door volleybal. Hij kwam uit De Schaffelaar, een woonoord in Barneveld. Hij was voor een toernooi in Venlo. Toen hij uit de trein stapte, zei hij tegen zijn vriend: hier wil ik wonen, want de mensen zijn hier even groot als ik. Blijkbaar waren Venlonaren destijds kleiner dan noorderlingen. Dus hij kwam naar Venlo. Ik zat op de mulo en mocht alleen met mijn broer uit. Mijn broer speelde in een band, daarin zat ook mijn man. Zo leerden we elkaar kennen. Mijn vader was ouderwets en die wilde dat niet, maar hij kon het niet tegenhouden. We trouwden, vlak voor onze familie uit het woonoord in Well vertrok. Dat was in 1966. Het woonoord sloot, we werden weer opgesplitst. Families gingen naar Cuijk en Opheusden.'

De Pope

'Mijn man kwam bij de Pope terecht. Hij zat 'in de kost' bij mensen. Omdat we wilden trouwen, zochten we in

Olga Talapessy

Venlo een woning. Mijn schoonvader wilde graag dat wij mee naar Opheusden gingen, maar mijn man en ik twijfelden over zo'n woonoord. We waren bang dat het getto's zouden worden en bovendien had ik mijn familie hier. Via de Pope zijn we aan een huurhuis gekomen. We kregen geld voor stoffering, maar hadden een beperkte keuze wat gordijnen en vloerbedekking betrof. Als je bij een Molukse familie kwam, zag je heel vaak dezelfde vloerbedekking en gordijnen. Dat wilde ik niet, daarom hebben we bijbetaald

om iets mooiers te krijgen. Uiteindelijk hebben veel Molukkers die bij de Pope werkten hun 'Popehuis' gekocht. Inmiddels zijn veel Molukkers vertrokken. De buurt is nu gemengd. Venlo was toch een verandering. Hier in de stad wonen was anders dan in Well. Overall kreeg je alcohol en mensen mochten veel. Maar we zijn allemaal Molukkers en we pasten ons aan. Ook al zijn we nu verspreid over de wijken, we proberen veel samen te doen. Bijvoorbeeld in de kerk. Eerst zaten we bij de gereformeerde kerk Het Bakken, te-

genover de kazerne. Gereformeerd en hervormd is één geworden en nu zitten we in Venlo-Zuid bij de Hagerhof.'

Terug naar Ambon

'Natuurlijk hebben we ook heimwee gehad. Ik wilde niet direct terug, maar als mijn ouders zouden zijn vertrokken, dan waren we meegegaan. De Molukse families uit Well richtten samen met de Wellenaars een eigen volleybalclub op. We waren goed: we wonnen altijd bekertjes. De heimwee werd minder door het contact met de

Wellenaars. We zijn twee keer op Ambon terug geweest. Een keer met mijn moeder en een keer met de kinderen. Dat was leuk. We hebben daar nog ooms en tantes wonen. Ik vond het leven er hartstikke mooi. Hier moet je alles geregeld hebben en verzekerd zijn, daar leven ze meer van dag tot dag. Een zwager van me gaat ieder jaar. Hij is een echte Hollandse jongen. Toen zijn vrouw overleed, heeft hij gezegd: ik ga in jouw land iets opbouwen. Hij neemt dan onze brieven mee. Ik stop daar natuurlijk wat geld in.'

Herma Gaspersz

De jongen met de fuchsia

'Ik leerde mijn man kennen in de bus van Venlo naar Arcen. Ik was veertien jaar en hij kwam van de markt. Hij had een potje met een fuchsia op schoot. De bus ging de bocht om en ik verloor mijn evenwicht. Zo zat ik bij een 'bruine jongen' op schoot. Ik had vriendjes en vriendinnetjes onder de Ambonese kinderen in de klas, die wilden een tijdje later dat ik mee naar Well ging, maar mijn buskaart ging maar tot Arcen. De vriendinnetjes legden botje bij botje en zo kwam ik in Well.

De theerozen bloeiden. Ik ruik nog de geur van de woongemeenschap. Een moeder liep met een kindje in de slendang, een draagdoek. In een van de barakken zag ik in een kamer een kachel met bovenop kuikentjes. Ik keek naar binnen, er waren geen deuren, alleen gordijnen. En wie kwam er achter het gordijn vandaan? De jongen van de fuchsia. Hij heette Mesach. We haalden met mijn Ambonese vriendinnetjes

Er was een gemengd volleybalteam in Well

eieren bij opa Isaac. Oma Isaac zei met een: 'dat wordt het meisje van onze Mesach Gaspersz'.'

Smiespelen

'De Ambonese kinderen kwamen gewoon bij ons thuis in Arcen. Ik zie de mensen nog achter hun gordijntjes smiespelen. Ik woonde met mijn moeder bij mijn oma. Mijn moeder tekende portretten. Daarvoor ging ze mee naar Well. Mijn oma noemde mijn vriendinnetjes 'kinder met de lempkes in de auge'.

Op een feestje zei mijn oom, toen hij de Ambonese kinderen zag: 'Waat is 't heej duuster'. Waarop mijn opa zei: 'Dan bliefse in 't vervolg maar thoés'. Je maakte als Hollandse extra bewust de periode in de jaren zeventig mee. Ik heb mijn schoonvader zien huilen toen hij de beelden van de school in Drenthe zag. 'Dat mogen ze nooit doen,' zei hij. 'Dat zijn wij niet.'

Andere cultuur

'Ik kon natuurlijk niet Indonesisch koken. Ik heb het geluk gehad dat mijn schoonmoeder en schoonzus ontzettend goed kunnen koken. Je had vroeger één ketel en die stond op de kachel. Mijn schoonvader maakte 's ochtend vroeg de thee op de potkachel en de thee kreeg je warm bij de boterham en later koud bij de rijst. De familie wist van aanpakken. Hij werkte op de Globe in Tegelen maar had altijd bijbaantjes. Mijn man heeft bij de Pope gewerkt. Ik kwam door mijn huwelijk in die andere cultuur terecht. Omdat veel Ambonezen protestant zijn, zorgde dominee Metiari landelijk voor gastdominees. Want de Ambonezen hier vormden maar een kleine gemeente en die konden geen eigen dominee betalen. Juffrouw Wielinga werd onderwijzeres in het woonoord. Ze kwam uit een zendelingsfamilie en snapte dus heel goed wat er speelde. Ze was gereformeerd, daarom tégen mijn relatie met Mesach. Ik bleef katholiek.'

Puur

'Mijn man was drie jaar toen zijn familie vertrok van de Molukken. Hij kon zich alleen herinneren dat hij honger had gehad in de oorlogstijd. Ik ben met ons gezin met de twee kinderen en ahang eens in Indonesië geweest. Ambon is nog heel puur. We hebben het dorp Naku bezocht, waar de voorouders van mijn man vandaan komen. We zijn naar het voorouderhuis geweest met eeuwenoude spullen, ze denken dat die deels Portugees zijn. Die werden alleen met heel speciale gelegenheden naar boven gehaald. Alleen de mannelijke familieopvolgers van de Gaspersz' mogen die spullen dragen.

Herma Gaspersz

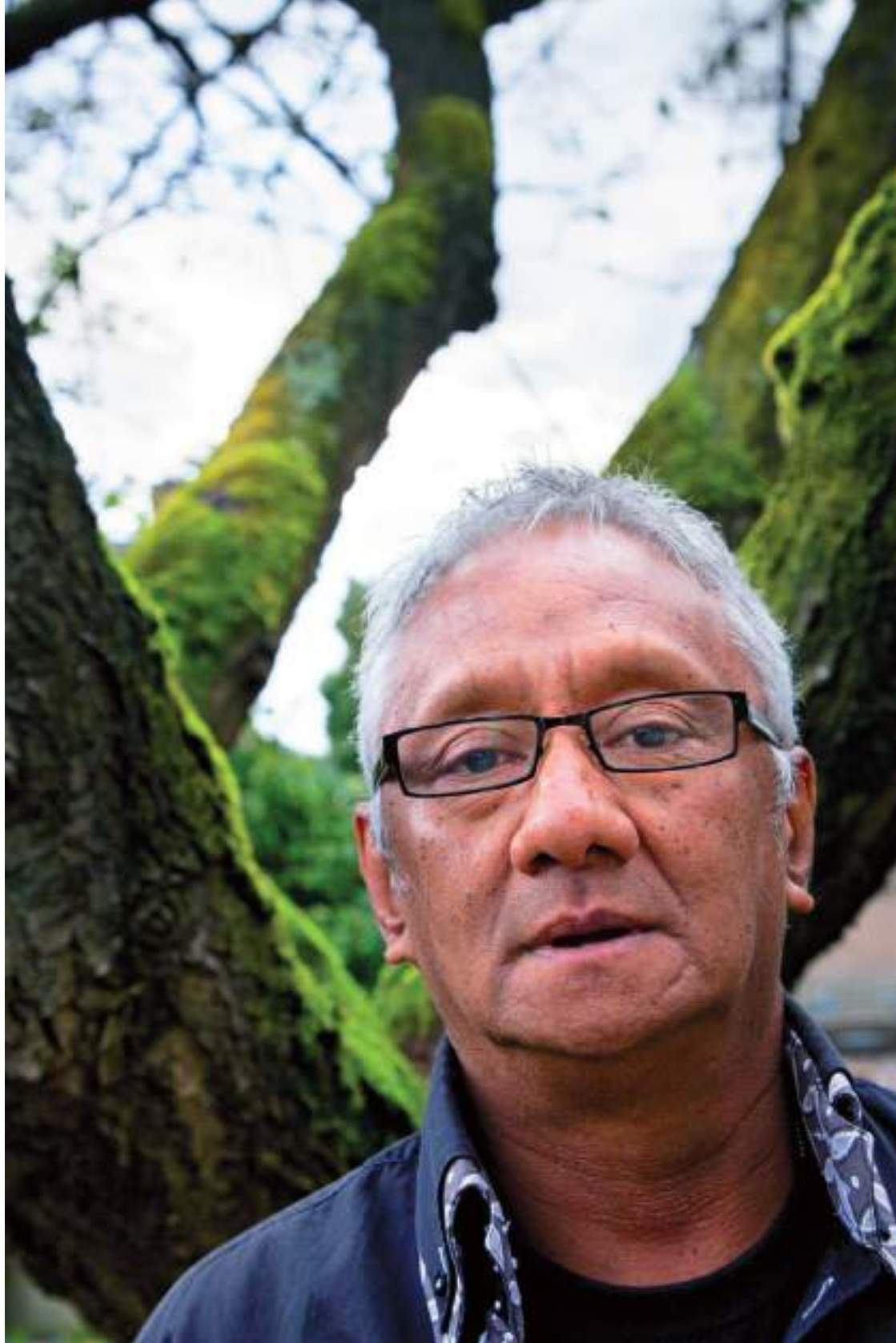
Vanaf de twaalfde eeuw is onze familienaam bekend in Portugal en vandaar zijn ze als kolonisten op de Molukken gekomen. Een van de familieleden daar is prauwenbouwer. Met zo'n kano is mijn zoon ook de zee opgegaan. Hij heeft als stamhouder een soort meditatieve tocht van de kust tot op de berg gelopen. Hij is daar met die oude spullen gefotografeerd en die foto's zijn nu ook daar. We hebben geld bij elkaar gebracht om een vitrine te bouwen. Zo blijft die familiecultuur behouden.'

Cornelis Sitaniapessy

'Veel Venlose vrienden door de muziek'

'Ik was drie toen we naar Nederland kwamen. Eerst naar Amersfoort, van daar naar Zwanenburg. Ik weet nog dat daar een kasteel was. Als vierjarige kwam ik naar Well. Mijn moeder wilde een beetje los van de familie wonen. Haar broer ook, die kwam in Zwolle in Kamp Conraad. In het kamp in Well zaten we beschermd en met elkaar. We hadden een eigen school en de ouderen

hielden ons in de gaten. Er was veel sociaal contact, maar daardoor ook veel sociale controle. We speelden Tarzan in de bomen, je kon vrij de bossen in. Samen muziek maken zat er al vanuit Ambon in. Er is altijd wel een tifa, een klein trommeltje. Dan begint iemand met een verhaal en de ander neemt dat over. Zo ontstaat er muziekcultuur. Er was ook een volleybalveld en iedereen speelde. Onze hele familie is trouwens blijven volleyballen. Mijn vader werkte bij de Pope. Zo kwamen we ook aan onze stek in Venlo met heel veel Molukse con-

Cornelis Sitaniapessy

tacten. Ik heb altijd muziek gemaakt. Daardoor had ik ook veel Venlose vrienden. Mijn vader was streng protestants, die was er op tegen dat we op de kermis muziek maakten. Maar het gebeurde natuurlijk toch.'

Discussies

'We kregen in de jaren zeventig met de gijzelingen en kapingen heftige discussies binnen de gemeenschap. Ik woonde buiten de gemeenschap en kon de zaak makkelijker van twee kanten bekijken. Als je in een woonoord woonde, kreeg je maar één verhaal. Ik had een baan, terwijl veel Molukkers werkloos waren. Dan krijg je andere discussies. Natuurlijk ging die discussie ook over terug-

gaan. Mijn vader dacht ooit wel terug te keren, mijn moeder wou er eerst kijken. Dat deed ze, maar concludeerde dat het voor de kinderen hier beter was. De discussies hier waren trouwens minder dan elders in Nederland. In Venlo leefde men gemoedelijker. En de woonorden in Drenthe waren ook veel groter. Eigenlijk hebben we weinig meegekregen van de acties in Assen en Beilen. Ik zeg altijd: door uit te leggen waarom we hier zijn, kun je vooroordelen weghalen.'

Er was van oudsher een muziekcultuur. Hier een foto uit het kamp in Blerick met onder andere de heer Pieck, Nabas Lasatira en mevrouw Latuihamallo

'The Mysteries' met vanaf links Andries Lasamahu, John Lekatompessy, Forkes Sahalatua en Nico Taihutu

Zadrach Natar

'Het was geen makkelijke jeugd'

'Mijn naam is bijbels, maar alleen voor de Molukkers heet ik Zadrach. Op school noemden ze mij Macky en zo heet ik voor de Nederlandse familie ook en zelfs voor mijn moeder. Wij komen van Tanimbar, een van de zuidoostelijke Molukse eilanden. Ik was zeven jaar toen we op de Skaubryn zaten, een Zweeds troepenstrijd. Half april vertrokken we uit Surabaya. Ik weet niet veel meer, maar wel dat het mooi was bij Port Said. Mijn vader gooide muntjes in de zee en dan doken de mensen van daar die na. De zusters op de boot hadden nylonkousen met zo'n zwarte streep. Mijn broertje dacht dat die op het been vastgenaaid was. We kwamen aan in Rotterdam. Na de medische keuring in Amersfoort kwamen we in Teugen terecht. Wij kregen op het legerkamp huizen met verwarming. Er was daar veel discussie over de RMS. Mijn vader wilde daar niet bij en zei dat we gewoon Indonesiër bleven. Die verschillende meningen hadden vaak ook

met het eiland waar je vandaan kwam te maken. Wat veel mensen hier niet weten, is hoever al die eilanden in Indonesië van elkaar afliggen, zo ontstaan ook verschillen. De Molukkers die niet bij de partij wilden, moesten uit Teugen verhuizen en zo kwamen we bij de kazerne in Blerick terecht. Er waren meerdere families van Tanimbar en vier families van Kei (een van de andere zuidoostelijke Molukken, red). In Helmond, Oss, Nistelrode en Montfort zitten ook Keiëzen. Je herkent die vaak wel, ze hebben een heel ander uiterlijk met een donkerder huid. Daar

komt ook nog bij dat de meeste Keiëzen katholiek zijn en die van Tanimbar protestant. Die verschillen zijn voor veel mensen belangrijk.'

Teruggaan

'Pap en mam kwamen nog met hun slippers en hun sarong aan in Nederland en bleven ook hier in die kleding lopen. Mijn moeder zelfs ook in de winter, omdat mijn vader dat wilde. Later heeft mijn zus in de stad broeken gekocht. Mijn moeder ging met haar broek naar een feest en daar had de hele familie het over, maar kou lijden deed ze niet meer. Toen we in Blerick kwamen, waren daar barakken en van die noodwoningen: een soort hangar met gemetselde voorkant. We hadden geen verwarming en we moesten daar de kachel stoken. Ik weet nog dat we allemaal bij de kachel stonden. Een van mijn broertjes werd door het dringen tegen de kachel geduwd. Er werd inkt op zijn billen gedaan tegen de blaren. In 1956 was het zelfs zo koud dat de Maas bevroor en we met legerjassen aan naar bed gingen. Enkele broers en

hebben. Toen dat een meisje werd, is ze toch afgegeven aan mijn oom en tante, want beloofd was beloofd. Mijn oom en tante zijn later teruggegaan naar Indonesië met mijn zusje als 'eigen' kind. Er zijn veel mensen terug gegaan, ook mijn vader wilde terug. Daarom bewaarde hij al de kleren van de familie op de zolder en in de kelder. Ik moest als oudste zoon natuurlijk mee, maar ik gooide roet in het eten want ik kwam met een blanke thuis. Ik mocht er eigenlijk niet mee trouwen, als oudste moest ik een Molukse trouwen. Ik ben een paar jaar door heel Nederland gereisd om een Molukse vrouw te krijgen. We hadden geen makkelijke jeugd, maar dat begrijp je pas later. Mijn vader was keihard. Hij was als KNIL'er ook niet anders gewend. Vader vond dat wij allemaal een beroep moesten leren, dan konden we samen een huis bouwen op de Molukken. Ik ben loodgieter geworden. Pap bleef al die tijd volhouden dat we hem zouden volgen, mijn schoonmoeder zei: als hij in de Maas springt, hoef jij dat toch niet ook te doen?'

elkaar. We kwamen ook wel in Well in het kamp, daar hing een plezierige sfeer. In Venlo was die grimmiger, waarom weet ik niet. Ik weet nog als een jongen zijn eerste haargroei kreeg, dan werd hij spiernaakt uitgekleet en moest hij door het kamp rennen. Iedereen stond dan aan de kant te lachen. Maar er was ook veel samen. Met kerst stond iedereen buiten wafels te eten en te zingen. Ook knikkerden de ouderen met de jongeren zoals in de kampong. De getrouwde mannen volleybalden tegen de ongetrouwde en wie verloor moest het bier betalen. Die vrijgezellen haalden streken uit. Zo had mijn vriendje een hond. Die was hij toen hij bij ons op het kamp kwam ineens kwijt. Wij die hond zoeken. Hadden de ongetrouwde die hond geslacht. In de kampong was dat normaal. Er was ook veel muziek in Blerick. Bij ons thuis spelen ze allemaal goed, ik ben de enige die niet muzikaal is, want je moet daar interesse in hebben. Mijn ouders gingen met mijn broers de talentenjachten af. De neefjes en nichtjes leerden dat weer van hun ouders. Zo krijg je een muziekcultuur. Ik voetbalde liever. De eerste jaren mochten de mannen nog helemaal niet werken, maar de vrouwen en kinderen daar was niets over gezegd. We gingen meteen met hele groepen naar de tuinders in de buurt. Asperges steken en aardbeien plukken. Mijn moeder had dat geld hard nodig en wij ook. Dan gingen we na het werken met mijn schoolvrienden naar de bioscoop. Twee op de brommer en wij hingen er met twee fietsen aan vast. Later heeft mijn vader op verschillende plekken kunnen werken, bij de Vlisco in Helmond en bij ijzergieterij de Globe. Vandaaruit samen met de andere Molukkers naar Hekkens en toen naar Walda, de meubelfabriek. Het was vaak zo, als er één Molukker ging, ging de rest mee.'

Verbonden

'We hadden hier een verblijfsvergunning en moesten ieder jaar naar Den Haag voor de verlenging ervan. We kregen geen Nederlands paspoort, zo bleef ik lang 'stateloos'. Toen ik ging voetballen in 't Ven hadden we ook wedstrijden

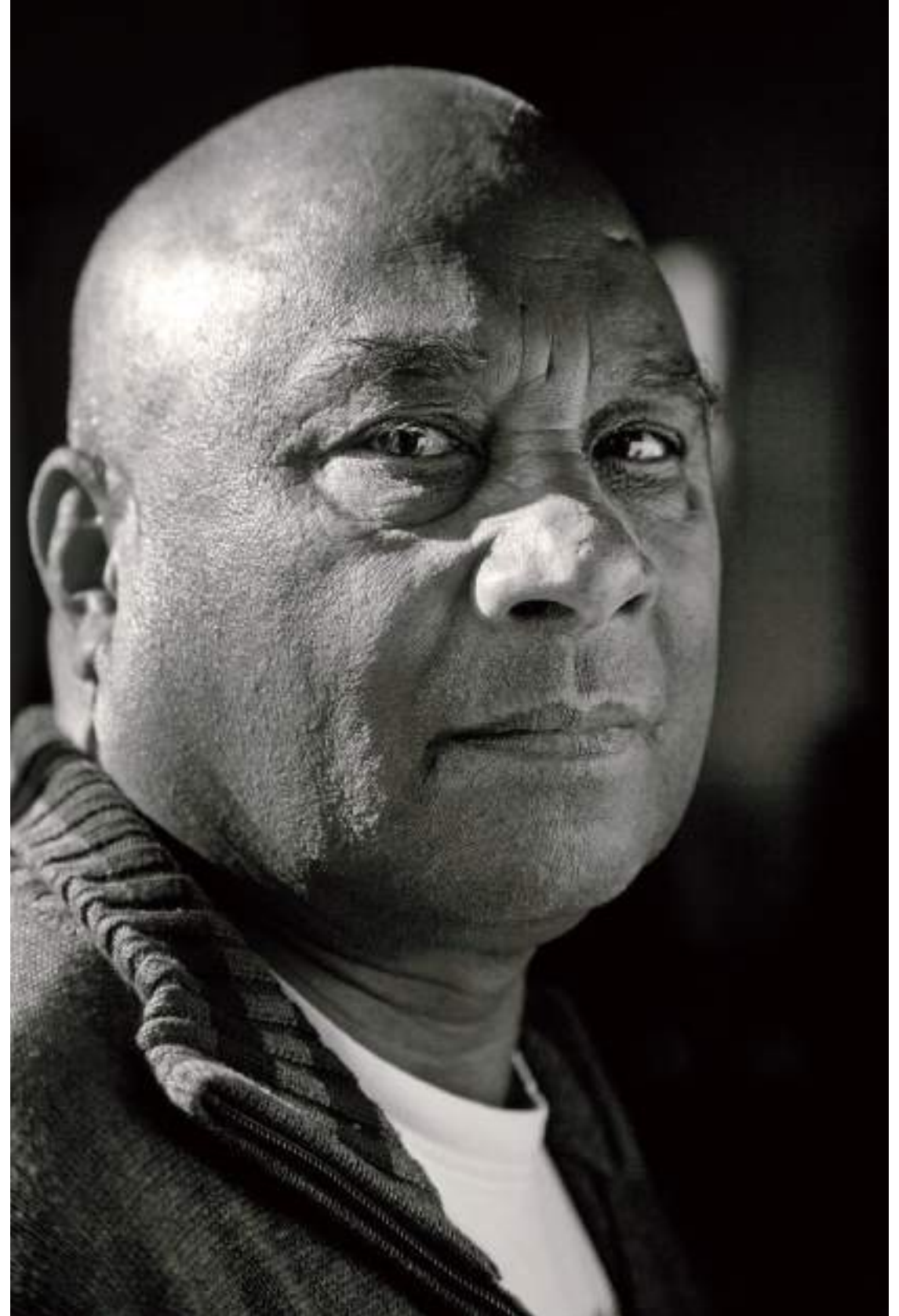

In 1972 kregen ook in Venlo diverse Moluks jongeren semimilitaire trainingen (links). Herdenking in uniform van de uitroeping van de Republiek RMS bij e tijdelijke woningen voor Molukse gezinnen in Blerick. (rechts)

zussen zijn hier geboren. Op het laatst hadden we tien kinderen: zes jongens en vier meisjes. Eigenlijk meer, maar een zusje van vijf jaar is in Indonesië achtergebleven om later voor mijn opa en oma te kunnen zorgen. Mijn vader had dat wel zelf willen doen als oudste zoon, maar hij moest weg van de Molukken. Mijn moeder kreeg zoveel zonen dat ze tegen een kinderloze tante zei, de volgende mag jij

Integratie

'Toen ik in het Ambonezenkamp woonde, was ik de enige die bij een voetbalclub was. Ik was dertien toen ik in Blerick bij SVB voetbalde. Ik ben ook bij de verkeners gegaan. Daardoor leerde ik mensen uit Venlo kennen. Ik kan daarom een goede Molukker zijn én een goede Venloonaar. De anderen speelden liever in het kamp, de Molukkers hingen meer aan

Zadrach Natar

in Duitsland. Ik kon niet mee. We hebben daarop een brief aan de Koningin geschreven en zo kreeg ik een Nederlands paspoort. Eerst wist mijn vader dat niet. Later toen hij merkte dat we er meer voordelen van hadden, is hij ook Nederlander geworden. Dat was ook nodig omdat mijn vader zijn nieuwe vrouw uit Indonesië wou meenemen nadat mijn moeder overleden was. Mijn moeder wilde nooit meer terug naar de primitiviteit, maar ik ben in 1980 met mijn vader nog eens teruggegaan. Papa vond dat ik als oudste mijn geboorte-eiland moest zien. Ze kwamen ons met een kleine prauw ophalen. Vader helemaal voor in de prauw. Hij was zo blij. Op een gegeven moment zaten we midden op zee, nergens was meer land te zien. Ik vroeg: als we hier omkiepen, welke kant moet ik dan uitzwemmen? Ik heb me vastgehouden aan mijn koffertje, ik was bang. Mijn vader zei: wat jij in Nederland met een auto doet, doen ze hier met een prauw. Het bleek er zo primitief. Mensen in hutjes met een houtvuurtje die aan hanengevchten deden, terwijl

Loslaten

‘Toen ik 23 was, halverwege de jaren zestig, zijn de laatste barakken in het kamp afgebroken. Wij gingen naar Hagerhof. Dat waren fijne huizen met verwarming. In Blerick waren meer dan vijftig gezinnen en allemaal grote gezinnen. Een deel is verhuisd naar Maastricht en Geleen. Het is nog steeds zo dat als er in Hagerhof een huis vrijkomt, er een tweede generatie Molukkers komt wonen. Dat familiegevoel trekt. De overgang naar Hagerhof was voor andere families niet makkelijk. We waren een hechte groep en niet iedereen daar zat op ons te wachten. We hebben stevige ruzie gehad met de kinderen uit de buurt. Dat was buurtoorlog. Nu is het familiegevoel in Hagerhof verwaterd. Er zijn deelgroepjes, een zanggroepje, een fietsclub. De verschillende kerkgemeenschappen uit Venlo zitten nu hier allemaal bij elkaar in één gebouw. Maar veel mensen komen er niet meer. Ook onze familie is niet meer hecht. Een aantal broers is ontspoord geraakt door verkeerde vrienden. Ze kwamen in aanraking met drugs en alcohol.

dig heb, komen mijn broers wel helpen. Politieke discussies over de Molukken in de gemeenschap zijn er minder dan vroeger. Bij de jongens van de gijzeling in 1974 in de Haagse ambassade zaten ook Venlonaren en bij de treinkaping in Bovensmilde zaten ook mensen van Tanimbar. Het ging niet alleen om de RMS, maar ook om acceptatie. Ondertussen is de oude generatie nagenoeg helemaal weg. Bij ons thuis zijn we op een na allemaal met een blanke getrouwd. Toen ik 43 was, kreeg ik botkanker. Mijn vader zei dat het de straf was omdat ik met een blanke vrouw getrouwd was. Zo diep zat er dat allemaal nog in.’

Venlonaar

‘Ik was de eerste zwarte die in ‘t Ven ging wonen. Ik ging bij Truus’ familie inwonen terwijl we niet getrouwd waren en zij een dikke buik had. Dat was een schande. Ik was de lieveling van mijn schoonvader. Hij zei: laat hem maar hier eten, want hij is niets anders dan kiepevoor gewend. Maar later vond hij ons eten heel lekker en stond hij er met zijn neus bovenop om te kijken wat er inging. Truus’ hele familie is nog steeds zondags hier, ook nu mijn schoonouders overleden zijn. Ik ben dat gewend van het kamp, ik vind dat niet erg. Ik woon met plezier in ‘t Ven. Ik was de eerste zwarte adjudant en later, toen de voetbalclub de Boerebroélof organiseerde, was ik agent. Nu ik ouder word, doe ik vrijwilligerswerk voor bejaarden en daar komen nu naast Molukkers ook Indonesiërs op af. De vrijwilligers koken dan samen, dat vind iedereen heerlijk. Dat zijn ze uit het Ambonezenkamp gewend.’<

Bronnen
Digitale database van het Nationaal Archief en de collectie van het Moluks Museum Maluku in Utrecht.
Dari laut Maluku naar de Maas: 55 jaar Molukkers in Venlo-Blerick van Sjeng Ewalds
Met dank aan Willem Renwarin en Daatje Sitaniapessy

Edmond Staal (1957) is stafmedewerker externe betrekkingen bij Stichting Het Limburgs Landschap.

Mannen kwamen onder andere terecht bij ijzergieterijen. Hier de heren Pieck, Kulaleen en Natar (links). Veel vrouwen en kinderen zochten bijverdiensten in de tuinbouw. Hier Omi Nanuru en Josie Pieck (rechts).

we hier te horen kregen dat het er een hemel was. Maar vader bleef er mee verbonden. Hij was 74 toen hij overleed en van tevoren had hij gezegd dat we hem maar in de Maas moesten gooien omdat hij hier niet begraven wilde worden. Dus hebben we hem laten cremieren en zijn tweede vrouw heeft de urn naar de kampong gebracht en daar begraven. Maar mijn moeder ligt hier in Tegelen.’

Het was allemaal vreemd hier in de stad en de ouders hadden er geen grip op. Ik had als oudste veel respect voor mijn ouders en moest dan ook alles opvangen. Mijn zussen zijn braaf. Drie van de broers redden zich nu wel maar het onderlinge vertrouwen is weg. Ze doen wel beloftes, maar komen die nooit na. Mijn moeder heeft er veel voor gedaan. Ze woonden vlak bij mijn moeder en die zorgde dan voor de kinderen. Maar als ik hulp no-

JOHN DE KOCK, MANAGER RESEARCH DEPARTMENT, RESEARCH & DEVELOPMENT
Kunstwerk: **ALICE NIKITINOVA**, THE SIGNPOST, 2009, ACRYL- EN OLIEVERF OP DOEK

Onze afdeling zit helemaal vooraan in het innovatietraject van Océ. We werken nieuwe opportuniteiten uit die we kansrijk achten voor commercieel succes. Met *breakthrough technology* proberen we de functionaliteit van onze producten sterk te verbeteren. Daarnaast kijken we of we bestaande bouwstenen kunnen inzetten in nieuwe markten. Zo kun je met onze printheads ook zonnecellen of printplaten maken. Dit zoekproces initiëren we zelf, we bepalen dus ook zelf onze toekomst. Fantastisch natuurlijk, want de toekomst is een onbeschreven blad: je kunt alle kanten uit. En tadaaa... daar ben ik bij het schilderij: een blanco bord langs de kant van de weg. Zonder richtingaanwijzing en zonder een indicatie waar je heen moet - het is typerend voor mijn werk. Sommige mensen vinden dat een moeilijk en eng proces. Niemand vertelt je immers waar je het moet gaan zoeken. Het is een kwestie van inspiratie en creativiteit. Je gaat facetten die je links en rechts ziet combineren. Een mooie parallel met

de kunst, want daar gaat het net zo, denk ik. De Researchafdeling heeft binnen Océ een relatief vrije rol. Maar die vrijheid betekent absoluut geen vrijblijvendheid. We moeten onze plannen wel onderbouwen, en uitleggen waarom we juist deze opties najagen en niet iets anders. Aan het begin van een nieuw project zijn je ideeën nog niet zo concreet en heb je maar weinig informatie. Gaandeweg leren we natuurlijk een hele hoop, maar er duiken ook steeds nieuwe vragen op: kan het eigenlijk wel wat we beogen, en is er voldoende marktpotentieel? We nemen bewust risico's en slaan ook weleens de verkeerde weg in. Dan huilen we even uit en beginnen vol moed aan iets nieuws. Dit schilderij voegt echt iets toe voor mij; het is niet simpelweg een plaatje bij het interieur. Het zal ook niet verbazen wat ik dacht toen ik het in ons depot zag staan: dat moet ik hebben!'

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

Van Eerste Venlosche Kinematograph tot CityCinema

Joep Caubo, pionier en Joep Caubo nu

VIERDE GENERATIE CAUBO GEEFT VENLO ZIJN BIOSCOOP TERUG

Venlo heeft straks weer een volwaardige bioscoop. Joep Caubo, achterkleinzoon en naamgenoot van de pionier die Venlo (en Limburg) in 1909 zijn eerste filmtheater gaf, pakt de handschoen op. Na de vastelaovend van 2013 krijgt een opmerkelijke geschiedenis een vervolg. Over die geschiedenis schrijft publicist/historicus Paul Seelen een boek. Nu alvast een opwarmertje.

door Paul Seelen foto's Peter de Ronde, archief familie Caubo

Een willekeurige zondagmiddag in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Buiten is het 10 graden Celsius. Binnen, op de eerste rij van het balkon van het City Theater aan de Vleesstraat, zitten tien blage. Het zijn de neven en nichten Caubo, telgen van de familie die de bioscoop sinds mensenheugenis exploiteert. Anderhalf tot twee turven hoog. De ogen wagenwijd open. Rode koontjes van de spanning. De monden stijf van het snoep. Een van die blage, Joep Caubo, is inmiddels 51 jaar oud. Hij denkt nog vaak terug aan de 'balkonscène', de tijd waarin de kiem voor zijn eigen filmiefde is gelegd. 'Zondagen verliepen thuis volgens een vast patroon. Om tien uur 's ochtends woonden we in de Sint Martinuskerk de hoogmis bij. Daarna stak mijn vader, Sef, zich in werkplunje en dook de kelder van de bioscoop in om de ketels op te stoken. Als hij terug was, douchte hij en gingen we naar opa en oma. Na de zondagse soep vertrok pap weer naar de zaak om alles in gereedheid te brengen voor de matineevoorstelling. Ruim voor het doek opging, hadden wij ons op onze vaste plaatsen genesteld. Sommige films, zoals Pietje Bell, Dick Trom en de films van Rex Productions uit Schinnen hebben we wel twintig keer gezien, maar dat maakte niet uit.' Het gebouw staat er nog, maar de bioscoop van de Caubo's heeft als kleine zelfstandige onderneming niet kunnen overleven. In

2001 verlaat Joep zelf als laatste het zinkende schip. Daarmee leek een einde te komen aan bijna een eeuw bioscoopgeschiedenis. Een zeer opmerkelijke geschiedenis, die begint bij Joeps overgrootvader.

AMBITIEUZE JONGEMAN

Op 9 maart 1863 brengt de ooievaar zijn vijfde van elf bezoekjes aan de familie Caubo in Wijlre. Hubert Joseph (Joep) Caubo wordt geboren. Hij groeit op tot een ambitieuze jongeman, het dorp is hem uiteindelijk te klein. Op 20 juni 1889 vertrekt hij naar Venlo, waar hij een café begint bij het slachthuis naast de Sint Martinuskerk. Venlo is dan een bescheiden provincie stad met nog geen tienduizend inwo-

ners, maar wel een stad met potentie. Een stad die er ijverig op los bouwt en zich ook economisch goed ontwikkeld. Zo opent Pope in Venlo een van 's lands eerste gloeilampenfabrieken in het jaar van Caubo's komst naar de stad. Na een paar jaar verhuist Caubo naar een groter etablissement aan de Steenstraat. In 1896 koopt hij Die Port van Cleve, een bekend hotel-restaurant aan de Vleesstraat. Joep is vast van plan ook zijn derde Venlose zaak tot een succes te maken. In zijn achtertuin begint hij een limonade-fabriek en een bierbottelarij voor onder meer Lan's extra stout, een bier dat volgens een advertentie in de Venloosche Courant 'door 300 Heeren Doctoren in Nederland (...) ten zeerste wordt aanbevolen'.

Het begin

De opening 1896

'Elke avond is er wel wat te doen. Dansen op de vrolijke klanken van een Antwerps Mortierorgel, toneel, operette, cabaret, variété, muziekkuitvoeringen.'

Venlo heeft een bruisend amusementsleven. Het aantal uitspanningen is groot. Trouwe, maar wel wat ruwe klanten, zijn de vele honderden militairen die in de kazernes gelegerd zijn. Daarnaast is er veel toeloop van de omliggende dorpen en van Duitsers. Elke avond is er wel wat te doen. Dansen op de vrolijke klanken van een Antwerps Mortierorgel, toneel, operette, cabaret, variété, muziekkuitvoeringen. De kranten staan bol van de advertenties. Caubo adverteert dapper mee, maar beseft dat hij zich zal moeten onderscheiden om echt succes te hebben. In 1901 bouwt daarom hij achter Die Port een zaal met meer dan achthonderd zitplaatsen; op dat moment de grootste in Venlo. Hij laat er plaatselijke amateurverenigingen optreden, maar ook landelijke beroemdheden zoals de acteur Louis Bouwmeester en de komiek Johan Buziau. De zaal fungeert tevens als sociëteit voor de huzaren die dan nog in Venlo gelegerd zijn.

EERSTE FILMVERTONINGEN

Geen jaar gaat voorbij of er worden spectaculaire uitvindingen gedaan, die het leven ingrijpend veranderen. De telefoon met kies-schijf, de radio, de eerste camera met fotorolletje, de stofzuiger, het vliegtuig en de film. In 1895 zijn in Berlijn en Parijs de eerste filmvertoningen voor een betalend publiek. Nederland maakt op 12 maart 1896 in een lege winkel in de Kalverstraat in Amsterdam kennis met bewegende beelden. In Venlo heeft, op 17 juni van dat jaar, café Poos (Suisse), overbuurman van Caubo, de primeur. Caubo wordt zelf ook enthousiast over film. In 1907 huurt hij de reizende American Bioscoop in, net na de opening van de eerste bioscoop van Nederland: het Bi-

City na de grote verbouwing in 1939

‘In 1939 neemt de familie de exploitatie weer over van wat inmiddels al jaren het City Theater heet. Zij laat het pand aan de Vleesstraat renoveren.’

jou Biograph Theatre in Amsterdam. Caubo besluit al zijn kaarten op film te zetten. In 1909 opent hij de eerste permanente bioscoop van Limburg: de Eerste Venlosche Kinematograph. Aanvankelijk draait Caubo alleen op zondag, maar hij breidt het programma al snel uit.

In 1912 verliest Caubo’s bioscoop, na een facelift omgedoopt in Elite Bioscoop, het monopolie. Aan de Steenstraat opent Willem Peeters, bijgenaamd D’n Blije, een tweede filmzaal: het Scala Theater. Later volgen het Polak/Rembrandttheater aan de Parade, de Apollo bioscoop (in de huidige Venlonazaal) en tenslotte de Piusbioscoop aan de Maaskade. Ondanks de concurrentie blijft de Elite Bioscoop het goed doen. Joep Caubo heeft ook alle vertrouwen in de toekomst. Zijn zoon Harrie, die al volop meedraait, moet hem opvolgen. Het lot zal echter anders beslissen.

RAMPSPOED

Uit een doos met herinneringen diept oud-blaag Joep een verkreukeld a4-tje op met opschrift: *Christus Komt*, een flyer uit 1920. ‘Van de film *Christus* werd veel verwacht. Volgens de affiches was het ‘de grootste film van wijding en piëteit’ die ooit gemaakt was. De kermis zorgde voor grote drukte in de stad. De Caubo’s hadden een stunt bedacht. Harrie zou vanuit een reclamevliegtuig flyers over het publiek uitstrooien. De vlucht werd echter een regelrechte ramp. De motor viel uit en de machine stortte neer in de achterbouw van een sigarenzaak aan de Lomstraat. Geen van de drie inzittenden overleefde het.’

Het overlijden van zijn zoon maakt van Caubo een gebroken man. Als hij niet lang daarna in conflict raakt met de gemeente, die de gemakkelijksheidsbelasting drastisch wil verhogen, gooit hij er gedesillioneerd het bijtje bij neer en verhuurt hij zijn bioscoop aan ene Hendrik Kleuskens. Kleuskens wordt enkele jaren later afgelost door Antoon Zumdick, een Rijksduitser die ervaring heeft opgedaan bij de Piusbioscoop. Lang wijst niets er op dat de Caubo’s zullen terugkeren op het oude nest.

MODERNSTE THEATER VAN LIMBURG

Eind jaren dertig begint het toch te kriebelen. In 1939 neemt de familie de exploitatie weer over van wat inmiddels al jaren het City Theater heet. Zij laat het pand aan de Vleesstraat renoveren. Het krijgt een nieuwe, moderne voorgevel. De Venlonaren kunnen echter niet lang van hun ‘nieuwe bioscoop’ genieten. In de herfst van 1944 neemt de Duitse bezetter twee van de vier projectoren in beslag en wordt het City Theater getroffen door geallieerde bommen. Alleen de voorgevel blijft overeind. Na de bevrijding willen de Caubo’s zo snel mogelijk weer aan de slag. Een aanvraag voor herbouw wordt ingediend. Als duidelijk wordt dat een vergunning lang op zich zal laten wachten, besluiten ze tijdelijk op een andere locatie te draaien: de Prins van Oranje aan de Kaldenkerkerweg.

Uiteindelijk zal het tot begin februari 1951 duren voor ‘het meest moderne theater van Limburg’ opnieuw de deuren opent. De eerste film die vertoond wordt, is *MacBeth*, ‘een der machtigste films die de laatste jaren te zien zijn geweest’. Oude tijden herleven. *Voor De dijk is dicht*, de eerste grote Nederlandse productie na de oorlog, staan de mensen avond na avond in de rij. De opkomst van de televisie en (later) de video doen het tij echter keren. ‘Alleen theaters die van één grote op

Overweldigende belangstelling voor
De dijk is dicht

Paul Seelen (1958) studeerde geschiedenis in Nijmegen. Na 22 jaar als journalist voor Limburgse kranten gewerkt te hebben, begon hij een eigen tekstbedrijf. Seelen verzorgt bedrijfsbladen en schrijft boeken, die hij in eigen beheer uitgeeft.

Hoe het straks wordt

meerdere, kleinere zalen zijn overgaan, hebben uiteindelijk het hoofd boven water kunnen houden', vertelt Joep. 'Mijn vader wilde die kant ook op, maar niet alle broers en zussen zagen dat zitten. Zij eisten hun erfdeel op. De zaak is toen verkocht aan een belegger, die het op zijn beurt weer aan een derde over deed. De huur liep steeds verder op. Het betekende uiteindelijk de doodsteek voor het theater.'

LOEREN OP EEN KANS

In 2000 gaat de City dicht. Wat later volgen ook het Scala Theater en de Scene in de Nieuwstraat. De stad van lol en plezier die ooit met vijf bioscopen alle andere steden in Limburg de loef had afgestoken, herbergt geen enkel filmtheater meer. Joep blijft in de branche actief. Vijf jaar voor de sluiting van het City Theater koopt hij Luxor, de servicebioscoop in Reuver, die hij uitbouwt tot vier filmzalen, een grandcafé en een restaurant. 'Reuver' doet het -nog steeds- uitstekend. Toch kan Joep 'Venlo' niet uit zijn hoofd zetten. Hij blijft loeren op een nieuwe kans.

Van tijd tot tijd verschijnt het onderwerp 'bioscoop in Venlo' op de politieke agenda. Meerdere locaties passeren de revue, waaronder de Maasboulevard, het

Vleesplein en het Kazerneterein. Concreet wordt het echter pas als de Picardie in beeld komt. 'Op uitnodiging van de toenmalige wethouder Verheijen zijn we opnieuw gaat praten', aldus Joep. 'Toen de Roermondse projectontwikkelaar Van Pol aanschoof, ging het de goede kant op. 'De bouw van de CityCinema vordert inmiddels gestaag. Na de vastelaovend van 2013 opent aan de Picardie een moderne bioscoop de deuren, met vier zalen en in totaal vijfhonderd plaatsen. Over de inrichting zegt Joep: 'We hebben zoveel mogelijk gekozen voor natuurlijke materialen en warme tinten. We willen een huiselijke, gezellige sfeer creëren. Een sfeer waarin mensen zich op hun gemak voelen en graag terugkomen.'

EERDER DE STAD IN

Joep verwacht per jaar zo'n honderdduizend bezoekers te trekken. Elke week wil hij tien tot vijftien films vertonen. Daarnaast heeft hij plannen om in samenwerking met Theater De Maaspoort of andere partners live concertregistraties te brengen. Ook filmvoorstellingen voor scholen staan op zijn verlanglijstje. In tegenstelling tot Reuver mikt Joep in Venlo vooral op het (jeugdige) uitgaanspubliek: middelbare scholieren en studenten. 'Ik wil jongeren eerder op de avond naar

de stad krijgen. De bioscoop staat niet op zichzelf. We zijn onderdeel van een totaalplaatje. Venlo moet zijn oude elan als uitgaansstad terugkrijgen. Om dat te bereiken moeten wij als (horeca)ondernemers de handen ineen slaan. Daar ga ik voor, hopelijk met zoveel mogelijk anderen.'

Als kleine zelfstandige in een wereld die gedomineerd wordt door grote spelers als Pathé, Wolff en ook Jochems Theaters een bioscoop beginnen? Joep haalt zijn schouders op. 'Ik weet wat ik wil', zegt hij vastberaden. 'En dat ik er eeuwig spijt van zal hebben, als ik deze kans niet met beide handen aangrijp. 'Film zit hem in de genen. Het ondernemerschap eveneens. Joep lijkt op zijn overgrootvader. <

'Ik wil jongeren eerder op de avond naar de stad krijgen. De bioscoop staat niet op zichzelf. We zijn onderdeel van een totaalplaatje.'

door Marie-José Pas
foto's Peter de Ronde, Viking

Het geheim achter Viking

DE CRÈME DE LA CRÈME VAN HET NEDERLANDSE KANOVAREN INCLUSIEF DE BONDSOACH IS VIKINGER. DE VENLOSE KANOVERENIGING IS TOONAANGEVEND IN NEDERLAND EN EEN OPMERKELIJKE TALENTENKWEKERIJ, WANT HOFLEVERANCIER VOOR DE NATIONALE JUNIOREN- EN SENIORENSELECTIES DIE NEDERLAND VERTEGENWOORDIGEN OP EUROPESE KAMPIOENSCHAPPEN EN WERELDKAMPIOENSCHAPPEN. WIE IS VERANTWOORDELIJK VOOR DIE TALENTENSFEER? IS ER EEN MOEDERFIGUUR, EEN BIKKELHARDE TRAINER OF EEN ZALVENDE CLUBARTS? WAT IS HET GEHEIM ACHTER VIKING?

Plotseling slaat de kano om. Sebastiaan Verhaagh dwingt de kayak behendig met een eskimorol vanuit zijn heupen weer onder zich en peddelt in het wilde water naar de overwinning.

Sebastiaan Verhaagh

Het antwoord op die vraag is minder romantisch dan je zou hopen. Het Maaswater bij Viking is niet blauwer of sneller. Ambitie, doorzettingsvermogen, trainingsinzet en wilskracht bepalen voor het grootste deel of en hoe snel kanoërs de top bereiken. Dit wijkt niet opvallend af van andere sporten. Plezier, saamhorigheid en trainen met gelijkgezinde clubgenoten -waarbij medestanders tegelijkertijd tegenstanders zijn- zorgen voor extra dynamiek, voor versnelling van het leerproces. 'Er zijn aantallen nodig om talenten voort te brengen,' is ook bondscoach Pascal Luckers eigen ervaring.

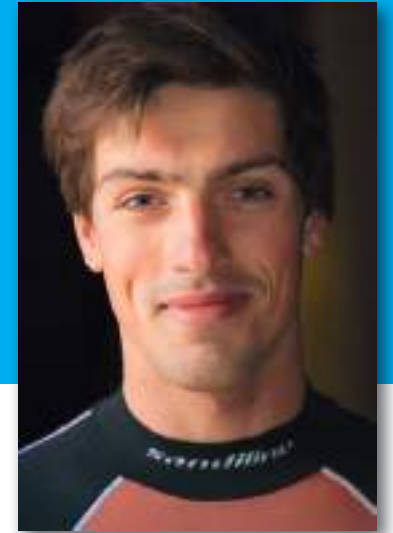
Gedreven en gedisciplineerd

'Wat ons bindt is water, de natuur en de hang naar spanning,' vertelt Lucker, met tien wereldkampioenschappen op zijn naam een absolute kanjer. 'We zijn graag bezig in de natuur, liever dan in een zaaltje. Maar

Vriendengroep

'In april won ik als eerste Nederlander een zogenoemde ranglijsten wedstrijd op de wildwaterbaan van de Lenne in Duitsland. Die overwinning laat zien dat bij sport ook een beetje geluk komt kijken. Van een Duitse kanocollega was de tweede tijd niet gemeten, hij moest een derde run doen. Daardoor eindigde ik als eerste. Het is een fijn gevoel dat ik bij de top hoor. Viking is één grote hechte vriendengroep. Op zondag- en woensdagavond en als er iets gezamenlijks gebeurt, komen we graag bij elkaar om iets te drinken én om elkaar te helpen.'

Sebastiaan Verhaagh,
Nederlands kampioen klassieke afvaart

tussen een toevaarder, een wildwaterafvaartkanoër en een kanopoloër zijn er best grote verschillen. Toevaarders zijn buitenmensen. Poloërs zijn teamsporters, ze houden van het spelletje, van winnen. Afvaartkanoërs zijn solisten die vooral voor hun eigen prestatie gaan.' Pascal Lucker kanode jarenlang op topniveau. Dat deed hij een tijdlang voor Zwitserland, hij adviseert Zuid-Afrika, maar altijd bleef hij lid van Viking. Volgens Lucker is de weg naar het hoogste niveau niet eens zo lang. 'Kun je als junior je evenwicht bewaren en eskimoteren (na omslaan doordraaien tot je weer overeind bent, MJP), dan mag je je eerste wedstrijdjes varen. Vervolgens zoeken we golfjes en rotsjes in riviertjes in de Benelux en Duitsland op. Het wordt steeds wilder, technischer, lastiger en dus spannender. Je techniek om mee te bewegen moet goed ontwikkeld zijn, net als je vaarinzicht, kracht en conditie. Ook durf en lef zijn vereiste eigenschappen. Als senior kom je via bepaalde selectiewedstrijden op de wereldranglijst te staan. Winnen is dan nog een ander verhaal natuurlijk, maar snel gaat het. In drieënhalf jaar kun je al aan het Europees kampioenschap voor junioren meedoen. De eerste keer doe je vooral ervaring op, twee jaar later sta je aan de top - als je een beetje talent en veel ambitie hebt.'

Pascal Lucker

Al 70 jaar sportieve saamhorigheid

Lucker had die ambitie. 'Ik had geen talent, echt niet. Ik ben ontzettend gedreven, heb doorzettingsvermogen en discipline. In 1994 was ik nog de enige Nederlandse international. Ik ben toen drie jaar in mijn eentje over de wereld gereisd. Toen ik vervolgens naar Zwitserland ging, is het afvaartkanoën in Nederland ingedut. Ook bij Viking daalden het aantal afvaartvaarders en het niveau dramatisch. Sinds 2002 is er weer een stijgende lijn.' Terug uit Zwitserland schreef Lucker in 2006 een beleidsplan om het afvaartkanoën in Nederland terug op de kaart te zetten en in vier jaar tijd de zogenoemde status 2, de hoogst haalbare voor een niet-Olympische sport, te verwerven. 'In 2008 waren we al zover. Internationaal heb ik tot 2009 zelf meegevaren om een sterker team op te kunnen stellen bij Europese kampioenschappen en wereldkampioenschappen.'

Viking bepaalt dus in Nederland de prestatiecurve bij het afvaartkanoën. Lucker: 'Er zijn in de loop der jaren meer kanodisciplines bijgekomen. Ook bij Viking is het afvaartkanoën niet meer toonaangevend qua aantallen, qua beleving. Je hoopt op aanwas, want dan maak je ook meer kans om toppers voort te brengen. Kanopolo is erg populair en sterk geworden, die discipline steekt ons naar de kroon.'

Spektakel op de Maasboulevard

Wim Ellenkamp trof in 2005 een vijftal jeugdige kanopoloërs aan, die het spelletje leuk vonden maar geen idee hadden hoe verder te komen. 'Als belangstellende ouder van een van de spelers nam ik de organisatie van het team op me. Als eerste strikte ik Stephan Visschedijk voor het trainerschap. Daarna schreven we ons voor zoveel mogelijk toernooien in; de spelers moesten spelervaring opdoen. Ik ging ook veel in de keuken kijken van andere verenigingen. Want waar Viking in de afvaartdiscipline een leidende rol speelde, was de vereniging met slechts één jeugdteam een dwerg binnen het Nederlandse kanopolo.'

In 2006 werd op de Bosbaan in Amsterdam het wereldkampioenschap kanopolo gehouden. Voor de jonge Vikingers werd daar duidelijk hoe het spel op topniveau gespeeld wordt. Ellenkamp: 'De vonk sloeg over. Ik wist enkele twijfelende leden in het polobootje te krijgen. Trainer Stephan kreeg de kans om de trainingsarbeid op te voeren. In een jaar tijd gingen de gretige spelers als een speer vooruit, in het voorjaar van 2007 werd het eerste toernooi gewonnen. En in september dat jaar haalde Viking het Nederlands kampioenschap onder de achttien binnen!'

De toenemende belangstelling van de jeugd voor kanopolo zette raderen in beweging. Het Viking-bestuur realiseerde zich dat de locatie De Oude Beemden op termijn niet zou voldoen en ging met de afdeling Sportzaken

Vrijheid en natuur

'Afvaartkanoën lukt de laatste jaren niet meer vanwege mijn heupen. Maar dan ga ik gewoon met een Canadees, een open toerkano. Het is vrijwilligerswerk en deels mijn sociale omgeving. Maar het mooiste is de natuur, de vrijheid, kijk maar eens om je heen. Het water trekt. Als je langs de Roer of de Maas loopt, heb je een heel ander perspectief. Poetsen? Het hoort erbij: lusten, dan ook de lasten. Zo, Viking is weer schoon voor de open dag en de rest van het zomerseizoen.'

Twan Leenders, al 25 jaar lid van Viking.

Jeugdhonk

'Ik ben zowat elke dag hier, voor de sport, de gezelligheid, de lol, om samen iets te doen. Voor ons zijn er soms jeugdactiviteiten, zoals spelletjes of een filmavond. Ik doe afvaart en polo – ze hebben me overgehaald. Ik viel een keer in en nog eens en toen zat Imke in het team. Vandaag hebben we het botenhuis schoongemaakt en de kleedlokalen. Een goal in de actievijver lag scheef, het gewicht moest vervangen worden. Op de open dag ligt de goal in de Maas en mogen mensen zelf het water op en kanoën ervaren. Afvaart is wennen, het is een wiebelig bootje, hoor! Vanavond eten we hier met zijn allen. Morgen is er een grote barbecue.'

Imke Bogaarts (14), lid

van de gemeente op zoek naar een tweede spellocatie. Wim Ellenkamps zoon Joost werd naast Stephan Visschedijk trainer om het toenemende aantal spelers op te kunnen vangen. En op sportief gebied volgde promotie van de derde naar de tweede klasse senioren en prolongatie van de jeugdtitel door het tweede team.

In 2009 nam Visschedijk afscheid van de groep en stond de toen vijftienjarige Joost voor de taak de training voor leeftijdgenoten te verzorgen en bovendien de aanwas van onervaren spelers op te vangen. Voor Wim Ellenkamp een lastige periode waarin zelfs het voor hem onmogelijke woord "ledenstop" viel. Hij vertelt: 'Extra trainerscapaciteit vonden we bij Viking-toervaarders. Zij brengen beginnende spelers de vaarttechniek bij. Daarnaast maakten twee spelers de overstap van het ervaren Helmond naar de enthousiaste Vikinggroep.' Inmiddels heeft Viking vijftientig actieve spelers; een middelgrote vereniging.

Aan de top

De kanopolopprestaties in de afgelopen jaren:

- het Nederlands juniorenkampioenschap in 2007 en 2008;
- de promotie naar de tweede klasse senioren in 2008;
- in 2010 promotie van Viking A naar de eerste klasse;
- in 2011 eerste plaats in de derde klasse door Viking B;
- de jeugd werd vierde - in 2012 komt Viking uit in de eerste-, de tweede-, en in de jeugdklasse.

Topprestaties Viking-junioren in de wildwaterafvaart:

- Dimitri Peulen, 22e junior World Cup 1994
- Joep van Bakel, 4e plaats J-WK 2001
- Sebastiaan Verhaagh, 6e plaats J-WK 2007
- Sebastiaan Verhaagh, 8e plaats J-EK 2008
- Raf van Rijswijk, 5e plaats J-WK 2011

Daarnaast is de vereniging trots dat Eef Haaze bij Viking traint. Eef was kandidaat voor de Olympische Spelen in Beijing en Londen, maar haalde de limieten n t niet.

Water is leven

'Hoe ouder ik word, hoe meer ik het water op wil zoeken. Zoals het water zijn weg zoekt en zijn eigen kringloop heeft, zo is ook het leven. De rust die van het kanoën uitgaat, het vinden van je weg in de stroming – heerlijk! Het heeft geen zin om te worstelen of tegen de stroom in te gaan. Zoals een kiezel door het water afgesleten wordt, zo worden wij gepolijst en wijzer door het leven. Kanoën is goed voor je ontwikkeling. Je moet constant beslissingen nemen: ga ik links of rechts, wat is daar v or me? Je moet door naar het eindpunt, dat vraagt doorzettingsvermogen. Kanoën is ook sjouwen, overal aan denken. Mijn moeder was zes toen haar twee broers al bij Viking waren. Haar vader was een van de twee Venlonaren die konden zwemmen! Wij zijn bij Viking groot geworden en mijn kinderen precies zo. Ik werd lid in 1976 en opnieuw een aantal jaren na mijn studie. Kanoën kan op allerlei manieren, vergelijk het met fietsen. Bij Viking zijn heel verschillende groepen actief, die allemaal hun eigen materiaal en beleving hebben. Ik ben van de Treibholzklasse. We binden de kano's aan elkaar en barbecueën op het water. Water, de natuur in, genieten, dat is mijn levensstijl. Kanoën inspireert me en maakt me gelukkig. Ik ben dankbaar dat mensen vroeger zo hard gewerkt hebben om Viking voor elkaar te krijgen. Als je hier plezier vindt en het anderen gunt, kun je het goed hebben bij Viking. Dwingen lukt niet. De jeugd leert door mee te doen en neemt het vanzelf over. De echte kanovaarder verstoort niets en neemt zijn afval mee. Bij Viking leer je op een verantwoorde manier kanoën, je leert de rivier lezen. Fantastisch dat de Maaskade erbij is gekomen. We zouden het Nederlands kampioenschap kanopolo of de Europese Open naar Venlo kunnen halen!'

Ine van den Bercken, secretaris

WK-selectie 2011
Pascal Lucker - Sebastian Verhoef -
Raf van Rijswijk - Sebastiaan Verhaagh

‘Wat ons bindt is water, de natuur en de hang naar spanning’

De Maasboulevard is als tweede locatie in gebruik genomen. ‘Met vijf gedreven trainers is de continuïteit in training en coaching afgedekt. Vier teams bezetten posities in de eerste klasse, tweede klasse en de jeugdklasse. De nationale top in de hoofdklasse blijft nog even buiten bereik. Onze prioriteit ligt bij het versterken van het fundament in de derde klasse en de jeugdklasse. En ikzelf? Ik richt me naast het reguliere bestuurswerk op het benutten van de vele mogelijkheden van de Maasboulevard, een fantastische locatie met spektakel voor de kijkers op de kadeterrasjes. Wie weet leidt dit tot extra aanmeldingen. En hopelijk in de toekomst tot kanopolo op het hoogste niveau.’

Teamgeest

‘Iedere woensdagavond en zondag zijn we open. Viking is een deel van ons leven, het hele gezin komt hier. De oudste is vandaag naar een toernooi in Alkmaar, mijn vrouw Ine zit in het bestuur. Het is een ziekte, zeg ik wel eens. Eens per jaar poetsen en klussen we voor de open dag. Dan is het weer netjes en schoon, maar het scheidt ook een band tussen de leden. De jeugd leert om te gaan met de spullen en ziet hoe het moet. Het weekend van de Knobeltocht is een jaarlijks hoogtepunt. Dat zijn lange dagen, van woensdag- tot zondagavond. Het hele terrein staat dan vol gasten. Wij bieden kampeers ontbijt en avondeten aan. En zondag natuurlijk de afsluitende barbecue.’

Alois Högerle, lid van de barcommissie

70 jaar in 2011

Kanovereniging Viking is opgericht op 29 juni 1941 door een aantal vrienden die in hun zelfgemaakte houten kano's de Maas opvoeren. In de oorlogsjaren bouwden ze een kanoloods aan de Urbanusweg. De Vikingleden ontdekten al snel de wedstrijdsport. Dit betekende sprint- en kortebaanwedstrijden. Op de Maas bij Venlo werden officiële kanowedstrijden gehouden. Enkele leden behaalden het Zuid-Nederlandse kampioenschap. Ook het toevaren werd steeds meer beoefend, op de Maas en op wateren in de omgeving zoals de Swalm, de Leubeek en enkele rivieren in Duitsland. In 1949 was de eerste oriëntatietocht op de Maas onder de naam Knobeltocht. Deze groeide uit tot een internationaal kano-evenement, met in de topjaren een deelname van zo'n 400 vaarders en vaarsters. Inmiddels is dit evenement erkend door de International Canoe Federation (ICF). In de jaren zeventig groeide de vereniging voorspoedig naar honderd leden en daarna tot zo'n 135 leden. De laatste jaren staat de teller stil. Viking, aangesloten bij de Nederlandse Kano Bond (NKB) kent een aantal dubbel goud toervaarders. Deze leden hebben meer dan veertienduizend kilometer per kano afgelegd en honderd verschillende wateren en rivieren bevaren.

Het clubhuis van Viking staat naast het ziekenhuis in Venlo-Zuid. Het opende in 1980. Later zijn er de kanopololoods en minicamping bij gekomen.

Groep ook goed voor individuen

Pascal Lucker heeft altijd een grote vinger in de Vikingpap gehad. Vooral dankzij de uitstraling van zijn successen en die van zijn pupillen. ‘Dat heeft louter met persoonlijke inzet en gedrevenheid te maken,’ stelt hij. ‘Ik heb zelf altijd meegetraind en daarmee letterlijk het goede voorbeeld gegeven. Zo trekken de pupillen zich aan je op. Met mijn coaching en trainingsprogramma's worden het snel toppertjes. Omdat ik nu minder tijd heb dan vroeger, heb ik meer hulp nodig van anderen. Gelukkig zijn er twee jongens die zich inzetten voor de training en de organisatie eromheen en een paar oudere vaarders helpen om de afvaart draaiende te

Gaaf

‘Bij een instuif voor kinderen ging ik kijken en ik zag het poloteam komen aanvaren. De bootjes, de kleuren, de helm, het vest. Ik vond het gaaf en wilde meedoen. We zijn met kanopolo in 2009 opnieuw begonnen en spelen nu met vier teams. Ik zat ook een tijdje in het bestuur. Toernooien vind ik leuk, het spel, de actie, de competitie. In Charleroi eindigden we dit jaar als zesde. Dat is gaaf. Wie weet wordt het ooit hoofdklasse.’

Joost Ellenkamp,
trainer kanopolo

Spektakel op de Maasboulevard

houden.' Maar om uit te bouwen is er meer nodig, weet Lucker. Hij kijkt dan ook jaloers naar Wim Ellenkamps groep, waar jongeren zelf groepen pupillen trainen. 'Onze sport is individueler, je moet de instelling hebben om voor jezelf te gaan. Elke keer dat een jongere een training geeft, kan hij zelf niet optimaal trainen. En de buitenlandse concurrentie zit niet stil! We trainen zeker ook als groep, want landenwedstrijden doe je in teamverband. In het verenigingskarakter van Viking zit geen ellebogenwerk, zo zitten we hier niet in elkaar. Iedereen kan blij zijn voor een ander.' Volgens Lucker is het streven er altijd op gericht om nieuwe jeugd aan te trekken, of dat nu voor afvaart, polo of het toervaren is. 'Uit deze groepen komen nieuwe talenten voort. Met intensieve begeleiding kan iedereen die wil, de top halen. We moeten er als vereniging aan blijven trekken, anders zakt het niveau weer terug. Kanoën in Nederland is maar een kleine sport. Het aanbod in Hongarije en Duitsland bijvoorbeeld is veel en veel groter, daar kunnen ze heel streng selecteren. Zo nu en dan krijgen we versterking uit dat buitenland. Momenteel zijn er bijvoorbeeld twee Duitse topvaarders lid van Viking en actief voor Nederland. De vernieuwde Venlose haven is zeker voor de kanopoloërs een enorme aanwinst, maar ook de afvaarders kunnen er hun sprinttrainingen afwerken. Dat zal meer bekendheid aan onze sport geven.' Schalks voegt hij eraan toe: 'Een wildwaterbaan zou natuurlijk helemaal het einde zijn. Eentje zoals in Zoetermeer is gebouwd in 2006. Dat is een superbaan, maar we gaan er slechts twee maal per jaar naar toe: het is minstens twee uur rijden en je bent zevenhonderd euro kwijt om de baan een uurtje af

Marathons

De afvaarkanoërs nemen ook af en toe deel aan kano-marathonwedstrijden en regelmatig aan wildwater-marathonwedstrijden. Deze laatste zijn alleen in Zuid-Afrika en Australië een officiële discipline. In Europa zijn sinds jaar en dag hele grote wildwatermarathons met meer dan tweeduizend deelnemers. De bekendste zijn Riba di Sella & Ponte Vedra (Spanje), Ardèche (Frankrijk), Liffey Descent (Ierland), Adige (Italië) en Krumlov (Tsjechië). Pascal Lucker heeft Ardèche (overall) en Adige (overall) op zijn naam staan en behaalde een overall tweede plaats in Krumlov.

te huren. Ja, je hoort het goed; zo'n complex kost twintig miljoen euro. Je ziet ze weliswaar op steeds meer plekken verschijnen - elke stad die de Olympische Zomerspelen organiseert moet er een bouwen - maar ze zijn niet allemaal rendabel. Dat blijkt ook in Zoetermeer. Daar hebben ze de baan al twee keer moeten herfinancieren.' <

Marie-José Pas (1958) is freelance tekstschrijver en gelegheidsdichter

Na twee weken vakantie in Parijs ben ik op de terugweg. Hoe dichtter de trein bij Venlo komt, hoe meer ik me thuis voel. Ik arriveer op een stralende meidag en besluit een wandelingetje door de stad te maken voordat ik mijn familie bezoek. Als ik weg ben geweest, moet ik altijd eerst even zien hoe mijn stad erbij ligt. Ik verheug me erop om over Moeder Maas uit te kijken. Maar hoe zag Venlo er honderd jaar geleden eigenlijk uit? Ik probeer het mij voor te stellen. Lees mee, loop mee door de straten van nu en van toen.

door Cyrella Beckers
foto's Peter de Ronde,
fotoarchief Wil Steeghs

1912 - Ik verlaat de wagon. Twee oudere heren op het perron kijken naar mij en schudden hun hoofd. Een vrouw in een pantalon, dat kan nog niet in Venlo. Even twijfel ik of ik niet toch weer op de trein uit Parijs stap, die via Venlo naar Hamburg reist. Dan zou ik over de spoorlijn in noordelijke richting de stad weer verlaten, voorbij de plek waar minder dan een halve eeuw geleden de bastions en grachten van de vesting lagen. Die rails lopen parallel aan de Hamburgersingel, ooit de Ponyweg, en straks - na de Tweede Wereldoorlog - de Deken van Oppensingel. Dan zal de spoorrail ook plaats hebben gemaakt voor een ruim stadspark, het Julianapark.

Maar ik blijf in mijn geboortestad. Een bruisende stad, zeker sinds veertig jaar geleden de vesting is afgebroken. De muren zijn omlaag gehaald en de grachten, die de stad samen met de Maas omgaven, zijn gedempt. Eindelijk is er plek voor de stad om te ademen en te groeien. Twee dames van middelbare leeftijd met keurige japonnen vragen me de weg naar het opstappunt van de tram richting Tegelen. Het geluid van de stoomlocomotieven overstemt ons gesprek. De Duitse dames vertellen me onderweg te zijn naar een retraite in het Missiehuis in Steyl. Ik wijs ze naar halte Roermondse Poort en we lopen samen de Parade op. Ik vervolg mijn weg alleen richting het Keizerstraatje.

2012 - Ik stap uit de trein. De conducteur lacht als hij ziet dat ik mijn gympen verwissel voor hoge pumps. Twee Duitse tieners vragen me naar de dichtstbijzijnde coffeeshop. Ik loop over het nieuwe Stationsplein naar het Julianapark. Het valt me direct op: de uitbreiding van het Limburgs Museum met een nieuwe vleugel is voltooid. Ik scan de QR-code die op een poster voor het museum hangt en zie dat het mikwe is ondergebracht in het nieuwe deel. Eindelijk heeft het joodse

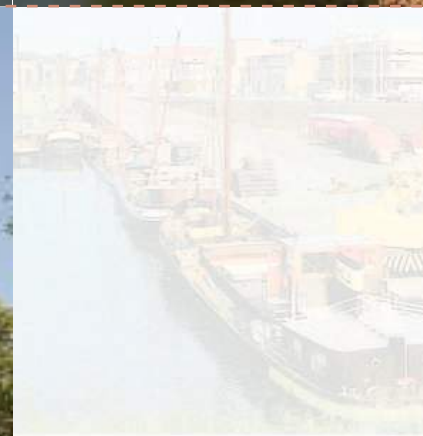

1912 - Ik loop voorbij de resten van de stadsmuur in de Mariaweide. De oude kapel van de Augustinessen, de zusterorde die van 1416 tot 1798 in de Mariaweide verbleef, ligt er treurig bij. Nu is het godshuis gedegradeerd tot een ordinaire opslag. Salpeterzuur ligt er. Het zuur heeft de prachtige fresco's, die de zusters ooit lieten aanbrengen ter ere van hun god, aangevreten. Het is druk in de Floddergats. Ik spring opzij voor een paard met wagen. In het midden, als ik rechts het Ursulastraatje in kijk, zie ik enkele mannen proosten. Ze zijn naar een wedstrijd van de Venlose Voetbal Vereniging geweest, een snel populairder wordende sportploeg. De club, die dit jaar voor het eerst in de Eerste Klasse van Zuid-Nederland speelt, heeft eindelijk weer eens gewonnen. Ik krijg ook een 'klep' in mijn handen geduwd, zo'n mooie pot bier met een dekseltje erop. Ik proost mee en loop vrolijk verder.

2012 - Ik vervolg mijn weg via de Parade en spring over de nieuwe waterpartijen. Ik sla linksaf het Keizerstraatje in, de Floddergats. De plek waar Keizer Napoleon in 1804 te paard doorheen raasde, zo wil het verhaal. Aan de zijkant van de Mariaweide stop ik even om door de poort met mijn iPhone een foto te maken van de oude stadsmuur. Mooi hoe dit stuk muur is opgeknapt en ongelofelijk dat onze stad zo klein was. Ik draai rechts het Keizerstraatje in, een plek waar ik tot enkele jaren

badhuis, dat zich eeuwenlang schuilhield onder de Oude Markt, een vaste nieuwe plek gekregen.

geleden liever niet kwam. Nu zie ik dat de gats weer tot leven komt, met Proeflokaal De Klep en een echte brouwerij. De penetrante geur van hop komt me tegemoet. Ik gluur even naar binnen en loop verder.

1912 – Ik sla linksaf de Nieuwstraat in. Er liggen statige huizen met keurige bloembakken voor het raam. De vrouw van de notaris stapt naar buiten, vergezeld van haar twee kinderen en de kinderjuffrouw. Ze is gekleed in een chique mantel. Het gezelschap wandelt de Kleine Beekstraat in. Ik vang op dat ze naar het Kinematograaph, dat later City Theater gaat heten, aan de Vleesstraat gaan. In het nieuwe theater draait vanmiddag de stomme film Saved from the Titanic, gebaseerd op de ramp die zich nog maar enkele maanden geleden voltrok. Die film ga ik binnenkort ook nog bekijken, besluit ik, en ik loop door over de Grote Beekstraat.

Het is moeilijk voor te stellen dat hier onder mij honderd jaar geleden nog een beek liep, voorlans één van de vier stadspoorten, de Tegelpoort. Een sprietige jongen snelt naar mij toe met een pak kranten. Voor niet meer dan zes centen koop ik een Nieuwe Venlosche Courant van hem. Zijn ogen glimmen als ik hem een stuiver extra toe stop. Het Nederlands voetbalelftal domineert de voorpagina met de bronzen medaille die het heeft veroverd op de vijfde Olympische Zomerspelen in Stockholm.

2012 – Ik slenter over het Dominicanenplein en besluit even binnen te stappen bij Domani, de oude kapel die een eeuw geleden nog diende als pakhuis. Ik kom uit bij een fashionshow. Het oude altaar wordt gebruikt als catwalk. De glitter en glamour steekt fraai af tegen de hoge gewel-

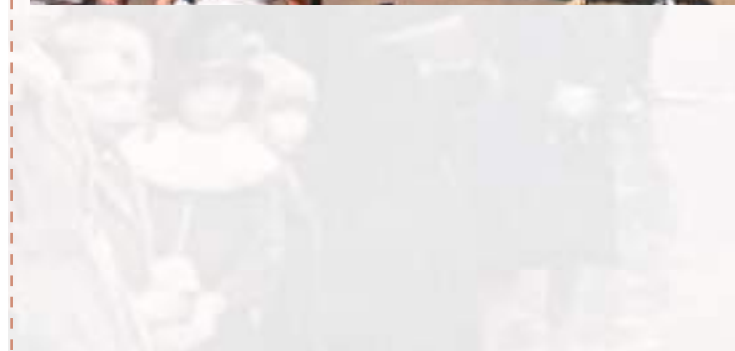
ven van de kapel uit 1416 en de betoverende glas-in-loodramen. Jonge designers tonen hun collectie, die is geïnspireerd op de mode van een eeuw geleden; veel lange jurken met korsetten in luxe stoffen.

Ik ga weer naar buiten en wandel door de Kleine Beekstraat. Op de hoek van de Kleine Beekstraat en de Vleesstraat liggen enkele mensen op de Ligweide, één van de mobiele stadstuinen die Venlo in 2012 heeft gekregen ter ere van de Floriade. Even een pauze na het drukke shoppen. Ik haal een ijsje en ga ook even liggen, tussen de Duitsers.

1912 – Er klinkt hard gelach vanuit Café des Pays-Bas op de Grote Beekstraat oftewel ‘Bej den Dieke op de Bèk’. De loonzakjes worden in een rap tempo leeggedronken.

Ik loop de wijk Italië in. De graanmolen van Verzijl aan het plein ligt er stil bij.

Voorbij het Romerhuis sla ik linksaf, achterbuurt ‘t Hetje in. Ik druk mijn handtasje stevig tegen mij aan. Iedereen waarschuwt me altijd voor ‘t Hetje. Ik loop tot mijn enkels in het water. De lucht is niet te harden. De wind waait niet door ‘t Hetje. Overall liggen bergen huisafval gedumpt. Het duurt nog zeker twintig jaar voordat Venlo in opdracht van burgemeester Van Rijn een riolering krijgt. De bewoners van ‘t Hetje die bij hun huizen rondhangen, lijkt het niet te interesseren. Het licht in hun ogen is gedoofd. Zelfs bij de kinderen met hun vuile snoetjes. Twee kinderen trekken me mee hun huis, of krot, in. Hier wonen ze met twee andere gezinnen, in totaal negentien kinderen en vijf volwassenen. Hun toilet is niet meer dan een pot, die verschillende malen per dag midden op straat wordt geleegd. Bij het huis ernaast leunt een

oude man tegen het huis. Ik ken hem van de verhalen en de plaatjes. Het is Baer de Woers, oud-arbeider gemeentewerken. Hij loopt mee als hij hoort dat ik richting de Oude Markt ga. Baer heeft wel trek in een paar stevige borreltjes in een van de groezelige cafés.

2012 – Ik vervolg mijn weg via de Grote Beekstraat naar de Maasboulevard. De nieuwe, kleurrijke Romertoren steekt af tegen het oude Romerhuis. 1912 en 2012 in één blik. Winkelend publiek loopt af en aan.

Ik wandel langs de winkels en zie door de opening de werf al liggen. Mensen liggen, spelen, genieten aan de waterkant. Na een drankje wandel ik verder. Over de nieuwe Maasstraat, de straat die zijn naam heeft te danken aan de oude Maasstraat die honderd jaar eerder ongeveer op deze plek lag. De nieuwe winkels doen nog kil aan. Het heeft zijn tijd nodig om dit nieuwe deel van de stad leven in te blazen, mijmer ik, en ik loop verder.

1912 – Op de Oude Markt is de wekelijkse varkensmarkt bezig. Krijgende biggen wisselen van eigenaar. De Oude Markt is een bedompt stuk stad. De panden die gebouwd zijn tegen het restje stadsmuur, De Luif, zijn vervallen. Aan het begin van deze eeuw stond er zelfs nog een stukje van de oude Maaspoort tegen de stadsmuur. Een vage herinnering aan de belangrijkste van de vier stadspoorten die eeuwenlang toegang gaven of weigerden tot de stad Venlo. Het plan bestaat om dit stuk Venlo te vernieuwen. Ik ben benieuwd hoe lang het duurt. Kinderen spelen tikkertje voor De Luif. Ik ga tegen de oude stadsmuur zitten en kijk naar de Maas die rustig kabbelt. Ik ben weer thuis, dit is mijn Venlo.

2012 - Via de Maasstraat kom ik uit op de Oude Markt. De terrasjes staan buiten. Ik blijf staan voor De Maaspoort. Iedereen vindt wel iets van het verbouwde theater. De een ziet een groot aquarium. De ander is blij met het elan dat het vernieuwde theater met zich meebrengt. Ik ben trots op dit modern staaltje architectuur en loop naar binnen. De nieuwe brasserie op de begane grond zit vol mensen. Ik loop naar boven en ga op

Bronnen

- Maarten Dolmans, Paul van der Heijden, Frans Hermans, Gemma Janssen en Willem Willems, *Venlo Vennelo Sablonen. Twintig eeuwen wonen aan de Maas* (Venlo, 2011)
- Adri Gorissen en Ragdy van der Hoek, *Venloclopedie* (Venlo, 1992)
- Frans Hermans, *Historische stedenatlas van Nederland, Aflevering 6* (Venlo, 1999)
- R.G. Klomp, *Tramlijn Venlo-Tegelen-Steyl* (Venlo, 1988)
- Henri H. Uyttenbroeck, *Bijdragen tot de Geschiedenis van Venlo* (Venlo, 1914)
- Wikipedia

Cyrella Beckers (1984) is communicatieadviseur bij VieCuri Medisch Centrum. Momenteel werkt ze mee aan het opzetten van een cursus over de Venlose geschiedenis en cultuur.

het terras zitten met uitzicht op de Maas, boven De Luif. De stenen herinnering aan de muur die Venlo ooit omheinde, is eindelijk weer in ere hersteld. Ik ben weer thuis, dit is mijn Venlo.<

Met speciale dank aan Riet Fleuren-Swinkels (stadsgids en gemeenteraadslid) en Frans Hermans (Gemeentearchief Venlo).

DICK FRANSSEN

DE BELICHAMING VAN ROCK-'N-ROLL

Dick Franssen. Hammond-fenomeen met een ruig rock-'n-roll-verleden bij Alquin, tegenwoordig Ongenode. Gast bij singer-songwriter Peter Beeker. Op 1 juni 2012 werd hij vijftenzestig. Het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd is voor de Venlonaar die het leven iedere dag viert geen reden om op de lauweren te rusten. Integendeel. Dick is *still going strong*, al heeft de dood van zijn vrouw Joke er flink ingehakt.

door Lean Hodselmans
foto's Peter de Ronde

DICK FRANSSEN

‘Ze grijpen het leven vol en elke dag wordt geleefd.’

In december 2009 werd Joke Franssen ziek. Longkanker. Drie maanden later, op 1 maart 2010, overleed ze. Ze was pas 59 jaar. De dood van zijn geliefde was een grote klap voor Dick Franssen. ‘We wisten dat er geen kans was op genezing, maar haar overlijden kwam toch onverwacht snel. We hadden die dag nog een afspraak met haar behandelend arts. Doodgaan is onvermijdelijk en iemand moet als eerste gaan. Maar ik heb er nooit bij stilgestaan dat het zoveel impact heeft, op alles. Ik ben iemand die alles uit het leven haalt en dat heb ik ook gedaan, samen met Joke. We hebben een rijk leven gehad, ik heb nergens spijt van en er is niks dat ik liever anders had gedaan.’

FAMILYMAN

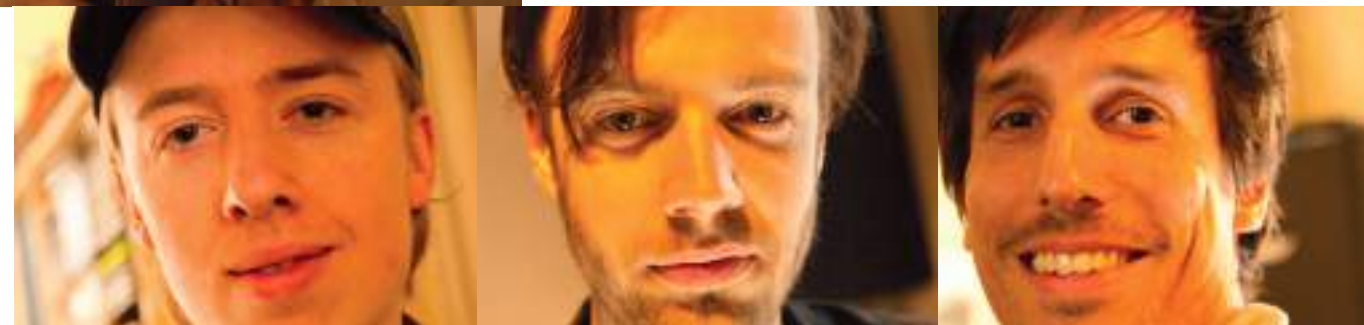
In de woonkamer van de familie Franssen in centrum Venlo omringen ingelijste familiekiekjes een lachend portret van Joke op de schoorsteenmantel. Vanachter drie brandende waxinelichtjes kijkt ze de kamer in waar zonen Frans en Thei restanten van het avondeten opruimen. Leeggelopen ballonnen en slingers herinneren aan de 24^e verjaardag van jongste dochter Sies. Zus Kaat roept om het hoekje van de deur dat ze er weer vandoor is. Een lege rolstoel blijkt toe te behoren aan Marc, zoon van Joke uit een eerdere relatie. Marc woont in een gezinsvervangend tehuis maar komt elke woensdag naar huis. Alleen is *familyman* Dick Franssen, nog altijd met halflang ravenzwart haar, dus allerminst. Zoon Thei woont zelfs met zijn vriendin op de eerste verdieping. ‘De kinderen komen nog elk jaar thuis hun verjaardag vieren, toch redelijk uniek’,

vertelt Dick nadat hij zijn koffie heeft opgewaardeerd met een scheut amaretto. ‘Het is hier een komen en gaan van mensen. Familie, muzikanten; een duiventil. Maar daar heb ik niks op tegen. Integendeel.’ De harde, typische Dick Franssen-lach galmt voor het eerst maar zeker niet voor het laatst dit gesprek door de woonkamer. Het zal papegaai Arno - volgens Franssen zeker 35 jaar oud - bekend in de oren klinken.

GEEN VERBORGEN AGENDA’S

Dick pakt een fotoalbum van de begrafenis van Joke. ‘Ze wilde niet weten dat het niet goed ging, dus het woord begrafenis is nooit gevallen’, vertelt hij terwijl hij de bladzijden omslaat. ‘Ze had het wel eens gehad over de natuurbegraafplaats in St. Odiliënberg, waar je echt in een bos ligt. Daar hebben we haar begraven. Ze lag thuis opgebaard naast de vleugel, niet in een kist maar in een paardendeken - Joke was gek op paarden. Tijdens de dienst lag ze in een open kist, zonder deksel, met alleen een doek over haar heen. Het was druk.’ Hij noemt namen en wijst de bijbehorende gezichten aan. Een foto van Dick zelf achter een piano: ‘Ik heb het nummer *Because I need your love so bad* gezongen. En hier: Peter Beeker. Joke was jarenlang zijn zanglerares. Ik heb hem gevraagd of hij iets voor haar wilde zingen en dat wilde hij wel.’

Als ik rockzanger Peter Beeker er later over spreek, voert het enorme respect en de grenzeloze vriendschap die hij voelt voor de hele familie Franssen de boventoon. ‘Ik ben op een gegeven moment in Venlo gaan wonen en het omgaan met de familie Franssen is één van de grootste kado’s die ik hier heb gekregen. Ze grijpen het leven vol en elke dag

wordt geleefd. Niet te moeilijk, niet te voorzichtig maar gulzig en gretig. En altijd met een groot hart. Geen verborgen agenda’s, *what you see is what you get*. Al moet je een Franssen niet bezoeken, dan maakt ie je af.’ Toen Dick hem vroeg om te zingen bij het afscheid van Joke wist Peter meteen welk nummer dat moest zijn. ‘Non Stop, een liefdesliedje van mij dat iets zegt over de relatie van Dick met Joke. Als we het nu spelen met de band heeft het nog altijd die extra lading. Die is ook nodig om het te laten klinken zoals het bedoeld is.’

Het fotoalbum nadert de laatste bladzijden. Te zien is hoe Joke met paard en wagen naar haar laatste rustplaats wordt gebracht. ‘Als ik er behoefte aan heb, ga ik samen met mijn schoonmoeder naar haar graf. Dat straks trouwens ook het mijne gaat worden. Een raar idee.’ Volgens Peter Beeker heeft de dood van Joke Dick veranderd. ‘Ik ken

Dick al bijna twintig jaar. Jan Willem Eleveld, toen de bassist van mijn band, stelde me aan hem voor. Dick ging met de band meespelen als extra muzikant, zeg maar als vijfde Beatle, voor een vetter geluid op het podium. Daarnaast is hij ook te horen op een paar van mijn platen. Het klikte toen al. Sinds 2010 is hij vast bandlid bij de Ongenode Gaste. Hij heeft me wel eens gevraagd of ik hem uit piëteit bij de band heb gehaald, maar dat is onzin. Ik zat in die periode in een experimentele fase, ik was aan het zoeken. We waren met z'n drieën: ik, bassist Vincent van Haperen en Jim Geurts op drums. Bij het terugluisteren van opgenomen liedjes miste ik heel veel. Er moest een extra gitarist bij en ik wilde Dick met zijn vuige, vieze, krakende, grauwendende en grommende Hammond-geluid. Hij speelt zoals ik zelf in elkaar zit, niet te voorzichtig en als je ernaast zit dan liever vol ernaast dan een klein beetje. Zo is Dick ook als muzikant én als mens. Hij is de belichaming van rock-'n-roll. Leven zonder gène.'

'Na de dood van Joke heb ik hem veel beter leren kennen. We voeren andere gesprekken, intiemer. Dick kan niet goed alleen zijn. Hij deed alles samen met Joke: zij zong in de bands waarin Dick speelde, ze gingen mee naar zijn optredens en ze werkten allebei in hun zaak Tanichi Automatisering aan de Straelseweg. Altijd waren ze samen. Je kon de klok erop gelijk zetten: om één uur 's nachts kwamen ze de kroeg binnenwandelen. Dick een vaasje bier, Joke een cognac VSOP. Door haar dood lijkt hij geamputeerd. Maar Dick is een vechter en zal nooit toegeven dat het minder is. Hij is geen doemdenker. Hij is niet bezig met de dood. Hij is bezig met het leven.'

GLORY DAYS BIJ ALQUIN

Twee zonen en twee dochters kreeg Dick met Joke. De jongste studeert in Amsterdam, de andere drie zijn inmiddels afgestudeerd. 'Joke en ik hebben elkaar in 1977 leren kennen tijdens mijn studententijd in Delft. Ze woonde bij me om de hoek met haar zoon Marc. Marc heeft na een ziekte maanden in coma gelegen en is er beschadigd, zeer autistisch uitgekomen. Op een dag hebben we ons boeltje gepakt en zijn we in Venlo gaan wonen. Joke is van oorsprong Amsterdamse, maar Venlo is relaxter en Bourgondischer. De mensen gaan hier prettiger met elkaar om', vertelt Dick nadat het fotoalbum is dichtgeslagen. De koffie is vervangen door bier en wijn. 'In Delft studeerde ik elektrotechniek. Een studie die ik heb afgebroken om van 1972 tot 1977 fulltime muziek te maken met Alquin.'

Alquin, de naam is gevallen. Opgericht in 1971 door een groep studenten aan de TH Delft, onder wie Dick Franssen op zijn Hammondorgel. De

'Zo is Dick ook als muzikant én als mens. Hij is de belichaming van rock-'n-roll. Leven zonder gène.'

populaire band begon als Treshold Fear maar werd later, toen de landelijke successen kwamen, vernoemd naar de repetitieruimte KSS Alquin, sociëteit van studentenvereniging KSV Sanctus Virgilius in het voormalige Sint Barbaraklooster. Waarom? Dat klonk internationaler. 'Ik was even beroepsmuzikant en daar heb ik zeker mooie herinneringen aan. Absoluut hoogtepunt was de tournee met The Who. We sliepen in hetzelfde hotel, gingen samen naar de nachtclub en zaten met elkaar aan het ontbijt. En Pinkpop 1973 natuurlijk. Fantastisch, met de volgende dag een foto van ons op de voorpagina van *de Volkskrant*.'

Het bekendste nummer van Alquin, *Wheelchair Groupie*, is nog altijd goed voor een Top 2000 notering. Muzikale meningsverschillen over nieuw materiaal waren volgens Franssen de reden van het einde in 1977. 'We hadden in deze contreien alles al gehad en keken uit naar een tour die we zouden gaan doen in Amerika. Maar ons platenlabel werd overgenomen, de tour ging niet door en toen vonden wij het als band genoeg geweest.'

Na zijn rockperiode is Dick Franssen in Delft afgestudeerd als bedrijfskundige. In 2003 maakte Alquin een comeback en in september 2009 verscheen de laatste cd *Sailors and Sinners*. 'Daar zal het ook wel bij blijven. Ik denk niet dat er nog nieuwe optredens komen', aldus Dick die bij vlagen nog wel herkend wordt. 'Met name door de oudere garde dan', voegt hij er hard lachend aan toe.

Spiritueel zitten we in ieder geval op één lijn en dat voelt heel bijzonder.

REPETEREN IN DE HUISKAMER

Veel liever praat Dick Franssen over nu en wat nog komen gaat. Muziek staat nog altijd centraal. De helft van zijn huiskamer is ingericht als oefenruimte; tapijtje op de grond, een half afgebroken drumstel, een gitaar, een vleugel en natuurlijk de Hammond. Nog altijd dezelfde als waarop hij speelde in zijn Alquin-tijd. Het typische Dick Franssen-geluid? 'Dynamisch, dat is wel de beste omschrijving. Ik heb in mijn leven weinig naar andere muziek geluisterd. Ik wilde niet beïnvloed worden. Ik speel met de emotionaliteit van het moment. Muziek is voor mij het overbrengen van emotie. Verdriet, vreugde, het mag alles zijn behalve holle frases die worden weggespoeld. Van emotie gaat muziek leven, krijgt het een extra dimensie. Iedereen kan technisch knap leren spelen, maar als dat niet beladen is heeft het weinig zeggenschap. Het moet energiek, rauw en eerlijk zijn.'

Dick speelt vandaag de dag als organist bij de Duitse bluesband 8WD (Eight Wheel Drive), maar vooral met hart en ziel bij de Venlose dialect-rockband Peter Beeker en de Ongenode Gaste. Volgens Franssen een unieke band, alleen al qua samenstelling. 'Frontman Peter Beeker is 38 en zeer creatief. Drummer Jim Geurts en gitarist Jesper Driessen zijn 22 - beiden afgestudeerd aan de Herman Brood Academie. Bassist Vincent van Haperen is 30 - hij geeft muzieklessen. En ik ben 65 en heb de meeste ervaring. Maar leeftijd is geen issue: we zijn een vriendengroepje. Nou ja, het zou een issue kunnen worden als we over twintig jaar een reünie willen doen. En met het scoren van die

Lean Hodselmans (Tegelen, 1966) studeerde Communicatiewetenschap aan de Radboud Universiteit Nijmegen en is freelancejournalist, redacteur en tekstschrijver.

wereldhit moeten we ook opschieten.' Opnieuw een schaterlach. Peter Beeker bevestigt het verhaal van Dick: leeftijd speelt geen enkele rol. 'Ik ben geboren in 1973, het jaar waarin Dick met Alquin op Pinkpop de sterren van de hemel speelde. Toch zijn de bandleden kompanen. Die jongens van 22 zijn behoorlijk volwassen. Dick en ik zijn misschien wel jonger dan de rest, wat onstuimigheid betreft. Spiritueel zitten we in ieder geval op één lijn en dat voelt heel bijzonder.'

Gerepeteerd wordt er uiteraard in de huiskamer van Dick. Intensieve repetities van tien uur 's morgens tot tien uur 's avonds zijn meer regel dan uitzondering. 'Een feest', volgens Dick, 'alle kratjes bier zijn na zo'n sessie op.' Maar het is ook hard werken. De nieuwe plaat staat in de steigers. Dick: 'We zouden het nieuwe album al kunnen maken maar spelen de nummers eerst nog een tijdje live. Daardoor worden ze alleen maar beter.'

'Met een nieuw nummer komen is voor mij altijd een moeilijk moment', vertelt Peter, 'maar ik merk dat iedereen gaat voor het liedje. Ze geven alleen dat wat nodig is voor de song, ze hoeven niet te laten zien wat ze allemaal kunnen. Alles is bespreekbaar, ook als het niet met muziek te maken heeft. Dit is een familieclubje waarin niemand vervangbaar is. Eigenlijk is het best wel genant dat mijn naam nog apart vermeld staat in de bandnaam.' Dick daarover: 'Van ego's is geen sprake, de band staat terecht in dienst van singer-songwriter Peter Beeker. Dit voelt en is een echte band die vol overgave iets weet over te brengen op het publiek. Zoals bij het Zomerparkfeest 2011. Mensen hebben het daar nog altijd over. Ik voorzie een mooie toekomst met dit groepje.'

VIJFENZESTIG

Over toekomst gesproken. Dick werd dit jaar vijftig. 'Hilarisch dat ik nu mijn AOW krijg. Verder zegt dat getal me niet veel. Ik denk er wel aan om het iets rustiger aan te gaan doen op de zaak, maar het is een familiebedrijf en dat is iets anders dan voor een baas werken. Mijn zoon en schoonzoon runnen de zaak mee. We voeren reparaties uit, onderhouden netwerken en stellen computers af. Muziek is nu belangrijker dan werken, daar ga ik nog wel even mee door. De kinderen redden zichzelf waardoor ik meer vrijheden en minder verplichtingen heb. Ik kan wat vaker naar Callantsoog, naar ons vakantiehuis. En elke week breng ik een bezoek aan mijn moeder. Zij is 91. Kwam op haar achttiende vanuit Indonesië naar Nederland en heeft met mijn vader, inmiddels overleden, de Venlose rijwielfabriek Cyrus gerund. Een familiebedrijf waar ik zelf ook nog heb gewerkt. Mijn moeder was muzikaal, speelde accordeon en piano. Het muzikale hebben ik en mijn broer Collie van haar. Ook mijn zoon Frans speelt toetsen, bij Cheers With Coffee.'

De bezoeken van Dick aan zijn moeder staan in het teken van briden. Niet voor de lol, ze doen mee aan officiële wedstrijden en dat gaat volgens Dick niet onaardig. 'Ik zat ooit nog bij de Nederlandse jeugdselectie maar koos uiteindelijk voor de muziek. Je kunt niet alles tegelijk.'

Het laatste woord is aan vriend Peter Beeker. 'De goede jaren komen nog: we willen het ijzer smeden nu het heet is. Iedereen voelt die druk. Dick is bezig met leven, zeker niet met zijn leeftijd, laat staan met de dood. Wat dat betreft gun ik hem een dood op het podium. Sterven in het harnas, en ik zou het een eer vinden om daarbij te zijn.' <

Dansend door het leven

Leider eines fahrenden Gesellen
(choreograaf Jiri Kylian). foto Rahi Rezvani

door Pieter Duijf
foto's NDT, Mike Roelofs, Peter de Ronde

Veldens gezin levert vier toptalenten

Nederlands Dans Theater (NDT) behoort tot 's werelds Champions League van gezelschappen voor moderne dans. Het ensemble, dat zijn thuis-honk heeft in Den Haag, herbergt een mix van negentwintig intercontinentale toptalenten. De twee enige Nederlanders binnen het gezelschap komen uit Velden: broer en zus Marne (22) en Myrthe (24) van Opstal. In hun slipstream volgen hun zussen Imre (23) en Xanthe (20), inmiddels opgenomen in NDT 2, de jongere talentengroep. Vier leden uit één gezin: een unicum in de vijftigjarige geschiedenis van het gezelschap.

De dansende kinderen: 'Ik verdien geld met mijn passie'

Afgelopen seizoen dansten Marne en Myrthe nog bij NDT 2. Ze reisden met dit topgezelschap over de hele wereld van het ene aansprekende podium naar de andere legendarische Bühne. Vandaag, enkele weken voor het zomerreces, treden ze op in de wat naargeestig aandoende Duitse industriestad Viersen, een kleine 25 kilometer verwijderd van hun ouderlijk huis. We ontmoeten ze in de foyer van de plaatselijke, in 1912 als turnzaal gebouwde, Festhalle. De gedateerde accommodatie biedt plaats aan negenhonderd toeschouwers.

Het is enkele uren voor de nagenoeg uitverkochte voorstelling. Ons interview mag in verband met de voorbereiding niet langer duren dan een half uur. Dat komt onder andere door de wat kleine Bühne. Marne: 'Die is meer diep dan breed, heel diagonaal en er is geen voorlicht. Daarom gaan we zo meteen al met de "spacing" beginnen, het verkennen van het podium. Maar we komen er wel uit, hoor.'

Marne en Myrthe ogen, ondanks een lange busrit, ontspannen en opge-

Dansend
door het leven

‘Dansen is een kunstvorm, waarbij je je eigen lichaam als expressiemiddel gebruikt.’

Marne en Myrthe van Opstal
foto's Joris Jan Bos

>Studio 2 (choreografie Sol Leon en Paul Lightfoot) foto Rahi Rezvani

wekt. Ze hebben zojuist gegeten. Een eenvoudige maaltijd. Myrthe: ‘We letten niet specifiek op onze voeding. We kunnen bijvoorbeeld gerust tussendoor een stuk chocola eten, net als iedereen. Onze lichaamsverbranding is zo hoog dat we niet op ons gewicht hoeven te letten. Al zogen we natuurlijk wel voor voldoende mineralen en koolhydraten.’ Iedere werkdag ziet er hetzelfde uit. Half tien ‘s ochtends beginnen de Opstals aan een inspannende dag die grotendeels bestaat uit lessen en repetities. Om half zes in de namiddag is het gedaan. Op de dagen van een voorstelling ziet het rooster er anders uit, maar de fysieke inspanning is zeker niet minder.

Marne en Myrthe werken hard. Ze leiden een gedisciplineerd bestaan. Hun sociale leven speelt zich af rondom de professionele dansscene. Een weekendje thuis in Velden is een zeldzaamheid. Myrthe: ‘We kunnen niet zomaar spontaan een snipperdag opnemen. Vandaag hebben we vanaf de snelweg vanuit de bus denkbeeldig gezwaaid naar onze ouders. Het is niet anders. We slapen vannacht in een hotel en morgen zijn we weer terug in Den Haag.’

Alleen rond de Kerstdagen en in de zomer genieten ze van een korte vakantie. ‘Dan blazen we echt uit en doen we niets. Rust is belangrijk. Ook om blessures te voorkomen. Afgelopen jaar zijn we met vader, moeder, zusjes en aanhang op vakantie in Frankrijk geweest. Ik denk voor de allerlaatste keer samen,’ bekent Marne een beetje weemoedig.

Marne: ‘Dansen is een kunstvorm, waarbij je je eigen lichaam als expressiemiddel gebruikt. De fysieke inspanning is vergelijkbaar met die

van topsporters. Alleen hebben zij piek- en rustmomenten, terwijl wij het hele jaar door flink bezig zijn. Ons lijf is ons kostbaarste bezit, ons instrument. Na een rustperiode voelen de spieren slap. We trainen met de nadruk op spierontwikkeling van vooral rug, nek en kuiten.’

Myrthe: ‘We gaan in de winter bijvoorbeeld niet skiën of snowboarden. Te riskant. Ik ken mijn lichaam als geen ander en weet hoe ik er mee moet omgaan. Ik weet wat ik voel en ik ga niet over grenzen heen. Zo moet het gewoon, zeker als je vier voorstellingen in één week hebt. Je kunt niet altijd pieken en daarom moet je je energie goed balanceren. We hebben geen mental coach. NDT heeft wel een masseur en een fysiotherapeut in dienst die ons behandelen. De laatste gaat altijd mee op buitenlandse tournees.’

De houdbaarheidstermijn van een danser is beperkt. Volgens Marne eindigt die rond het vijfendertigste levensjaar. ‘Dan is je lijf bij wijze van spreken op. Dan kun je niet meer op topniveau presteren. Ons inkomen is modaal, dus we lopen niet als een topvoetballer even binnen. De danssector in Nederland wordt grotendeels gesubsidieerd, vandaar. Als mijn carrière als actief danser is afgelopen, wil ik me toeleggen op de choreografie. Daar is niet echt een opleiding voor, maar er vinden wel uitwisselingen op dat vlak plaats en natuurlijk leer ik nu al heel veel. Choreografie behelst meer dan alleen het bedenken van dansspasjes op een gekozen muziekstuk. Het gaat om het hele concept, inclusief de kostumering, de decors en de belichting.’

Myrthe: ‘Ik weet nog niet wat ik ga doen na mijn danscarrière. Ik heb een vriend en ik denk ook aan het vormen van een gezinnetje. Maar nu geniet ik nog met volle teugen van mijn leven als danseres. Ik verdien geld met mijn passie. Wat wil je nog meer? Ik ga dansend door het leven!’

De ‘spacing’, het verkennen van het podium in de Festhalle, duurt totdat het doek omhooggaat. Het gordijn ‘kiert’ aan de onderkant een tiental centimeters. Toeschouwers zien door die smalle lichtspleet als een soort voorafje de dansers over de vloer schuifelen en positie kiezen.

Op het programma staan dansen van Lukáš Timulak, Hans van Manen en Johan Inger. Experimenteel bewegingstheater op onder andere de klassieke klanken van Bach en het spirituele Madame George (‘The clicking clacking of the high-heeled shoes’) van de Ierse bard Van Morrison. Geen stervende zwanen, kokette tutu’s of stevig geneusde spitzen. De performers schrijden en bewegen blootsvoets in straatkledij over de planken. Ondanks het krap bemeten podium wordt het een oogverblindende voorstelling.

De dansende ouders: ‘Onze taak is volbracht’

Sinds deze zomer wonen Myrthe, Imre, Marne en Xanthe alle vier in het Regentessekwartier, een woonwijk in Den Haag. Het grootste deel van hun tijd is gevuld met een regime van repeteren, lessen volgen, reizen en voorstellingen geven. Soms zijn ze tijdens repetities met meerdere choreografieën tegelijkertijd bezig. Het is het leven waar ze oprecht voor kozen. Hooguit twee tot drie keer per jaar bezoeken ze hun ouders Frans en Mirjam in Velden.

Het ouderlijke huis ligt in een rustige buurt even bezijden de Rijksweg. Wat opvalt, is de diepe woonkamer. Hier moeten de broer en zussen dag in dag uit zorgvuldig hun dansspasjes hebben gezet. Hier zijn de dans-

Masculine Feminine (choreograaf Lukas Timulak). foto: Joris Jan Bos

>Sleight of Hand (choreografie Sol Leon en Paul Lightfoot). foto Rahi Rezvani

>>Familieportret; van links naar rechts: Xanthe, Imre, Marne, Myrthe, vader Frans en moeder Mirjam van Opstal. foto: Mike Roelofs

wortels uit de grond geschoten. Frans en Mirjam zijn uiteraard trots, blijkt tijdens een gesprek in de lommerrijke achtertuin, maar ze bleven en blijven bescheiden op de achtergrond. Ze hebben hun kinderen vooral gesteund in een onbelemmerde vrijheid keuzes te maken.

Moeder Mirjam: 'We zijn ontzettend blij voor hen. Ze hebben hun doel bereikt: professioneel danser worden. Onze taak als ouder is min of meer volbracht en dan moet je het ook durven loslaten. Het is wel jammer dat wij als ouders nu niet meer van heel dichtbij meemaken hoe zij hun vak beleven. Het is allemaal op gepaste afstand.'

Vader Frans: 'We zijn en blijven natuurlijk echte fans. NDT 1 heeft gemiddeld vijf premières per jaar, NDT 2 heeft er twee. En dan zijn er nog tussentijdse projecten, zoals Up & Coming Choreografes en het jaarlijkse, door dansers zelf georganiseerde Switch.'

'Waar ik trots op ben? Wij hebben hen de weg over de grens gewezen. Hun belevingswereld beperkt zich niet tot Nederland alleen. Myrthe was achttien jaar toen we haar op het vliegtuig zetten naar Stockholm voor een auditie. Onze kinderen zijn echte globetrotters. NDT kan hun eindstation zijn, maar dat hoeft niet. Imre is vanaf augustus vorig jaar een seizoen lang verbonden geweest aan Carte Blanche, hét Noorse gezelschap op het gebied van moderne dans.'

Hoewel de aanleg voor dansen al heel vroeg werd onderkend, is het talent van de kinderen zich volgens Mirjam pas echt gaan ontwikkelen op de middelbare school. 'Voor die tijd hebben kinderen nauwelijks een referentiekader. En de vraag blijft altijd hoe ze de puberteit doorkomen.

Er gebeurt zóveel met je lichaam en in je hoofd.'

Frans: 'We hebben ze nooit kunnen betrappen op tegenzin of een dipje. Ze wilden altijd en overal dansen. Dat was en is hun focus. Ze hebben zich nooit beziggehouden met mogelijke tegenslagen, zoals het krijgen van een zware blessure. Het is toch een fysiek zwaar beroep dat een grote mentale weerbaarheid verlangt. Topsport. Net als een profvoetballer moet een danser over een soort automatisch en organisch

bewegingsidroom beschikken. Ze moeten alles met een snappen wanneer een choreograaf een beweging uitlegt.'

Myrthe is ongewild de inspiratiebron geweest voor haar broer en zussen. Frans, zoon van een naar Groningen geëmigreerde Brabantse agrariër en al ruim 26 jaar werkzaam als productontwikkelaar bij Océ Technologies in Venlo: 'Ze was nog een kleine kleuter toen ze in het dansklasje hier in het dorp terecht kwam. Al snel werd ik na een les door haar dansjuf apart geroepen. Aanvankelijk dacht ik dat ze iets uitgevreten had, maar ze wilde duidelijk maken dat Myrthe erg getalenteerd was. Terwijl Myrthe op de Muziekschool in Venlo danste, zat Imre op paardrijles in de Boekend en Marne op zwemles in Blerick. Xanthe zat zelfs eerder op dansles dan op zwemles en dat gebeurde allemaal op woensdagmiddag. En tussendoor gingen ze alle vier nog naar pianolessen. Maar Imre was het rondjes rijden door de manege al gauw beu en Marne vond het diploma-zwemmen steeds minder leuk. Doordat Myrthe altijd met dansen bezig was, sloeg het virus uiteindelijk over naar de andere drie.'

Toen het dansen echt heel serieus begon te worden, raakte het hele gezin in de ban van de passie. Mirjam:

Marne van Opstal. foto Rahi Rezvani.

>Sleight of Hand (choreografie Sol Leon en Paul Lightfoot). foto's Rahi Rezvani

>>Liesbeth Wiertz. foto Peter de Ronde

'We gingen niet alleen mee naar de voorstellingen - soms hadden ze wel twintig opvoeringen in een jaar - we bouwden en ontwierpen ook decors. We regelden rekvisieten en we hielpen zelfs mee met het leggen van de vloer. Die onderlinge saamhorigheid bij alle docenten en kinderen van de dansopleiding was fantastisch om mee te maken.'

De kinderen van Opstal hebben het beste uit verschillende werelden geerfd. Frans is naast een bescheiden amateurpianist altijd actief sporter geweest. Hij deed aan schaatsen, fietsen, windsurfen en volleybal. De in Blerick geboren Mirjam van Erp zat op de kunstacademie ('helaas niet afgemaakt'). Ze was in een grijs verleden een zeer verdienstelijke zwemster bij MOSA-Regio en lid van de Nederlandse jeugd ploeg. Creativiteit, muzikaliteit en doorzettingsvermogen kregen de kinderen zagezegd van huis uit mee.

Mirjam: 'Al onze kinderen zijn op het Valuascollege begonnen op het vwo. En alle vier deden ze een stapje terug naar de havo om zo versneld naar een dansacademie te kunnen doorstromen. Creativiteit heeft altijd hun voorkeur gehad, op school en thuis.'

Frans: 'Lezers zijn het nooit geweest. Ze waren altijd aan het knutselen, aan het spelen en vooral natuurlijk aan het dansen.'

Mirjam: 'Het fundament voor alles is gelegd tijdens de vooropleiding dans aan het Valuascollege. Daar hebben ze in alle opzichten veel opgestoken door de passionele professionele houding van dansdocentes Liesbeth Wiertz, Anne-Louise Beenen en Pia Graste.'

De dansende docente: 'Supertalent'

De vooropleiding dans aan het Valuascollege, gelieerd aan de Dansacademie Arnhem, staat landelijk hoog aangeschreven. Leerlingen uit heel Brabant en Limburg reizen dagelijks vanuit hun woonplaats naar Venlo om daar de dansopleiding in combinatie met voortgezet onderwijs te volgen. Allemaal willen ze van dansen uiteindelijk hun beroep maken. Leren doen ze vaak in bus of trein.

Liesbeth Wiertz is sinds jaar en dag de stuwende kracht achter de vooropleiding klassieke en moderne dans. Ze wordt ondersteund door een team van docenten en muzikale begeleiders. Bovendien zijn er geregeld gastdocenten en professionele choreografen die voor de leerlingen dansstukken maken.

Liesbeth danste zelf bij het Scapino-ballet in Amsterdam. In 1981 vroeg het toenmalige ministerie van WVC haar een experimentele opleiding op te zetten met als doel om kinderen in Noord-Limburg aansluiting te laten vinden bij het landelijke hbo-dansonderwijs. Het werd een succes.

Haar kantoor ziet er enigszins rommelig uit. Stapeltjes papieren op een nauwelijks opgeruimd bureau en wat rekvisieten zoals een oude schemer-

lamp. Het wordt meteen duidelijk dat Liesbeth hier niet haar werkdagen slijt: ze is een en al beweging. Staan, lopen en schrijden doet ze met een rechte rug, ze is een danseres in iedere vezel.

Als scout struint ze met een tomeloze energie de regio af op zoek naar toptalenten. 'Ik kijk, geef les en doe de toelatingsaudities. Natuurlijk kunnen ouders ook op eigen initiatief hun kind aanmelden. Een commissie bepaalt uiteindelijk wie tot de opleiding wordt toegelaten. Het gaat niet alleen om fysieke aanleg en muzikaliteit. Er wordt ook gekeken naar gevoel voor beweging en ruimte, creativiteit en danssequentie, maar het belangrijkste is misschien wel of de latent aanwezige aanleg ontwikkelbaar is. De fysieke en artistieke ontwikkeling moeten gelijk opgaan.'

Toen Myrthe van Opstal nog maar net kleuter af was, werd Liesbeth getipt. 'De docente van het plaatselijke dansklasje in Velden van de Stichting Kunstzinnige Vorming attendeerde me op Myrthe. Ze wist niet wat ze met haar aanmoest. Myrthe kon en wilde al heel vroeg heel veel. Ik zag meteen dat het meisje een supertalent was maar ze was eigenlijk nog veel te jong om naar een hogere klas door te stromen. Toch hebben we het gedaan.'

NDT 1 en 2 in De Maaspoort - In het theaterseizoen 2012-2013 is zowel NDT 1 als NDT 2 te zien in Theater de Maaspoort. NDT 1 (met Myrthe en Marne van Opstal) staat op dinsdag 4 december 2012 in de grote zaal. Op zaterdag 25 mei 2013 komt NDT 2 (met Imre en Xanthe) naar Venlo. Beide voorstellingen worden ingeleid door Liesbeth Wiertz.

NDT was volgens haar de droom van Myrthe. 'Het was haar doel. Thuis stond heel vaak een video van NDT aan. Er werd niet alleen naar gekeken. Hij werd gebruikt als een soort instructiefilm. Myrthe danste alles na, net zo lang totdat ze tevreden was. Met haar gedrevenheid sleurde ze haar broertje Marne en haar zusjes Imre en Xanthe mee. Ze hebben allemaal hun eigen karakter en persoonlijkheid. Dat zie je in hun manier van dansen terugkomen. Zonder de anderen tekort te doen verwacht ik van Xanthe, de benjamin, heel veel.'

'Ze zijn opgegroeid in een optimale omgeving en sfeer. Hun ouders hebben nooit enige twijfel getoond over de ambities van de kinderen. "Jullie kunnen en willen dit, go for it!" is hun credo. Betere mental coaches kun je je niet wensen. Het zijn fantastische en heel fidele mensen, die vroeger ook hielpen met het maken van kostuums en decors en met het bouwen en afbreken voor en na een voorstelling.'

Liesbeth Wiertz, vooropleiding dans van het Valuascollege. foto's Peter de Ronde

Het toptalent van Myrthe wordt onderstreept door de nominatie voor de Zwaan, de prijs voor de 'meest indrukwekkende dansprestatie 2012' door de Dansjury van de Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties, al ging de prijs uiteindelijk naar iemand anders.

Pieter Duijf (Velden, 1954) is tekstschrijver en journalist. Hij schreef het jubileumboek voor de Venlose dialectband Neet oët Lottum (2006) en werkte mee aan 'Al meer dan 60 jaar Haffmans BV leven in de brouwerij' (2008). Vorig jaar verzorgde hij de interviews voor het jubileumboek van het 25-jarig ZOKS-Festival.

DRIJVEN OP DE TIJD

ANDY LEENEN LEEFDE TWEE DAGEN ALS DAKLOZE IN VENLO

door Andy Leenen
foto's Peter de Ronde

Ze hangen wat en praten. Over levens die voorbij zijn. Over fouten die niet meer goed te maken zijn.

We doden de tijd met blikken bier. De smeerlap gaat maar niet de pijp uit. Ik zit hier pas een paar uur, op het stoepje tegenover de dagopvang voor daklozen bij het Julianapark. Naast me staat mijn lege rugzak - de extra trui had ik al snel over mijn jas getrokken. Het wonderlijke gezelschap om me heen heeft maar één reden om op deze plek samen te komen: ze zijn nergens anders welkom. Vlak na mij arriveert een vrouw met een donkere zonnebril. De rest vertelt haar waarom ik hier ben: ik wil dakloos zijn, voor twee dagen. Ze draait zich naar me om en zet haar zonnebril af: haar oogkassen zijn donkerblauw, bijna zwart. 'Ruzie', verklaart ze met een lege blik in haar ogen.

Mijn ontvangst was hartelijk. In de regen was ik naar het Julianapark gelopen. Daar ontvouwde ik mijn plan aan Wendy. Ik moest schreeuwen, want naast haar boorden werklui luidruchtig stenen uit de stoep. De andere daklozen zaten onverstoort op een vaste plek. Hun plek. Wendy was direct enthousiast. Ze gebaarde joviaal dat ik er bij kon komen zitten en bood me een blik bier aan. Ik stelde me voor aan de anderen en nam plaats. Sinds die tijd ben ik nauwelijks van mijn plek gekomen. Ik kijk, maar er gebeurt niet veel. Ze hangen wat en praten. Met elkaar, maar vooral tegen mij. Over levens die voorbij zijn. Over fouten die niet meer goed te maken zijn. Ik hoor hoe ieder op zijn beurt uit de hemel is gevallen en stel me voor hoe ze iedere dag opnieuw proberen op te krabbelen. En daarin falen omdat ze aan de straatklinkers zitten vastgeplakt. Tom, de vriend van Wendy, vertelt me dat hij alles in zijn leven is kwijtgeraakt - twee keer. Zijn eerste val kwam door een verslaving aan harddrugs. Hij wist zijn rug te rechten, vond een vrouw en een huis, maar het was te veel: hij greep weer naar de harddrugs en ging er opnieuw aan onderdoor. 'Mijn leven viel voor de tweede keer als een kaartenhuis in elkaar.' Ik luister en rook. Ik ontmoet Gradje, die weet dat de donkere aarde onder de straatstenen op hem loert. In zijn bol opgezette buik woekert de dood. Zijn enige redding is een operatie. Zijn angst voor muren is echter groter dan zijn angst voor de dood. Hij slaapt al jaren buiten en zet geen stap binnen de nachtopvang. Hij wil niet gekooid worden, zijn zucht naar vrijheid is het enige dat hem op de been houdt. 'Doet het geen pijn?' vraag ik verbaasd als hij zijn hevig opgezwollen buik laat zien. Hij kijkt me aan, zijn blik boort dwars door

me heen: 'Dat verdring ik. Als ik daar aan denk, kan ik geen stap meer zetten.'

Een enkeling steekt de straat over en gaat de dagopvang binnen, een ander loopt weg en gaat op pad. Nieuwelingen hebben zich inmiddels bij de groep gevoegd. De dagopvang blijft vooralsnog een mysterie voor me: het nieuws van mijn komst heeft zich al naar binnen verspreid, ik word geweigerd bij de ingang. Om binnen te geraken heb ik toestemming nodig van het hoofdkantoor in Roermond, wat een lastige opdracht is zonder mobieltje of kleingeld op zak. Ik leg me bij de situatie neer en neem opnieuw plaats op het stoepje aan de overkant van de straat. Soms rinkelt er een telefoon, ter aankondiging van een bezoeker die drugs komt kopen. Bolletjes wit of bolletjes bruin, cocaïne en heroïne. Ook binnen de groep worden er zaken gedaan, die direct worden bekrachtigd met het opsteken van een pijpje. Ik kijk. De sfeer lijkt gemoedelijk, maar als ik mijn ogen sluit hoor ik het sluimerende kwaad. Deze mensen zijn hier samen omdat ze geen andere keuze hebben, omdat niemand anders naar ze wil luisteren. Hun samenzijn is slechts het dunne laagje vernis over de uitzichtloosheid van hun bestaan, dat nauwelijks hun woede kan verbergen. Ik hoor de agressie in hun stemmen en ik hoor dat ze wegzinken in hun roes. De verhalen zijn niet meer nieuw, het meerstemmige koor van trieste liederen

zicht op de Maas. Om zeven uur 's avonds gaat daar de deur open, maar wie verzekerd wil zijn van een plek moet er minstens een uur eerder zijn. Er was een tijd dat iedereen zijn vaste plek had, maar die situatie is afgeschaft door het personeel van de opvang, omdat de daklozen onderling de bedden gingen verdelen. Ik vermoed dat ik de nachtopvang niet binnenkom, dus mijn eerste zorg is het avondeten. Ik heb geluk: elke woensdagavond serveert de Jongerenkerk een warme maaltijd voor daklozen. In de kerk tref ik mensen die ik eerder die middag gesproken heb. We mogen aanschuiven aan tafels voor vier personen, de maaltijd wordt voorafgegaan door een gezamenlijk gebed. Op het menu staan erwtensoep, brood en salade. Ik eet tot ik buikpijn heb. Na de maaltijd druppelt iedereen naar buiten, enkelen zetten koers naar Blerick. Ik volg, omdat ik geen betere optie heb. Het regent weer; ik loop stug door en hoop straks droog binnen te zitten.

DE ZON GAAT ONDER

Ik kom aan bij de poort. Een handvol daklozen is al binnen in de nachtopvang, de rest staat gedwee in de rij. De portier telt iedere persoon; we weten allemaal dat hij niet verder zal tellen dan twintig. Ik denk terug aan een verhaal dat ik die middag heb gehoord, over

wordt een monotone ruis waarin ik steeds hetzelfde hoor: Wie helpt ons van onze tijd af? Al die nutteloze uren: kom langs en neem ze mee. Gratis af te halen. Wat moeten wij er mee? Nog langer nadenken over alles wat we kwijt zijn? Opnieuw antwoorden vinden op vragen die er niet meer toe doen? Met wegwerpgebaren ons leven vertellen, om onze handen even later weer vragend op te houden naar voorbijgangers om maar een dak boven ons hoofd te hebben als het donker wordt? Of ze juist tot vuisten ballen?

Tegen het einde van de middag schudden de daklozen zich uit hun sluimer. Het wordt tijd voor de oversteek: de tocht naar Blerick, naar de nachtopvang met uit-

een dakloze die is doodgevroren op straat - hij sliep al een paar weken buiten als gevolg van een sanctie. Gewelddadig gedrag wordt bestraft, zo'n straf kan oplopen tot een drie maanden durend 'nee' aan de poort. Ik wil graag naar binnen maar niet ten koste van een arme drommel die het bed echt nodig heeft. Ik sta ruim een uur in de regen en laat iedereen voor die later dan mij aankomt. Het regent steeds harder. We blijven staan. De portier telt onverbiddelijk door, terwijl de rij kleiner wordt. Ik tel in de gauwheid meer mensen dan er plaatsen beschikbaar zijn. Dan valt de poort voor de laatste keer vandaag in het slot. Met mij valt ook Samir buiten de boot. Bedeesd vraagt hij of er nog plek voor hem is in de nachtop-

'De sfeer lijkt gemoedelijk, maar als ik mijn ogen sluit hoor ik het sluimerende kwaad.'

vang in Roermond, maar ook daar zit het vol. Toch besluit Samir naar Roermond te gaan.

Ik loop met hem mee naar het station in Venlo. Onderweg vertelt hij me zijn verhaal. Net als ik is hij een jonge twintiger, hij ziet er gezond uit. Hij leeft al een jaar op straat. Zijn ouders hebben hem uit huis gezet vanwege zijn hardnekkige wietverslaving. Ik had het nog niet aan hem gemerkt, maar ook vanavond is hij stoned. Een tijd heeft hij door Roermond gezworven, sinds enkele maanden leeft hij onder de wolven in Venlo – waar hij voor het eerst naar de heroïne heeft gegrepen. We nemen afscheid op het perron. Hij stapt zonder kaartje de trein in. In stilte wens ik de verstekeling een voorspoedige reis. Ik zoek het warmste plekje op het perron om mijn natte kleren te laten drogen en zie kans om mijn eerste aantekeningen te maken. Vanaf nu sta ik er alleen voor.

Ik heb een tip gekregen over een schuurtje in Blerick waar ik zou kunnen overnachten, dus ik ga opnieuw op pad richting de brug. Als ik op de juiste plek arriveer is de duisternis al ingevallen. Ik glij volgens de aanwijzingen achter het ijzeren bouwhek en belandt in een verwilderde tuin. Op de tast scharrel ik door het hoge onkruid, ik maak een hels lawaai in deze stilte. Ik ben duidelijk nog geen ervaren landloper. Het huis is aan de achterkant dichtgetimmerd, ik klop aan op de plek waar de achterdeur was. Geen reactie. Achter me is nog een klein gebouw, ook voorzien van planken. Dan zie ik dat een plank loszit. Met het hart bonzend in mijn keel klop ik aan. Na enig rumoer wordt de houten plaat

aan de kant geschoven. Ik ruik de man eerder dan ik hem zie – uit het hok golft een melange van ongewassen voeten, verschaald bier en zoute tranen naar buiten. Voor mij staat een slaperige dakloze die me verwonderd aankijkt – dat hoop ik althans, want in deze duisternis kan ik uit zijn gezicht niets opmaken. Ik vraag om onderdak, waarop hij zijn schouders ophaalt en me in het Duits vertelt dat ze al overboekt zijn. Daar gaat mijn laatste hoop op een droge logeerplek, maar ik zie de humor van zijn opmerking in. Ik loop weg, achter me wordt de houten plaat op zijn plaats geschoven.

Ik glip terug de wereld in en besluit een verkenningstocht te maken langs de supermarkten, waar ik wellicht voor straks een ontbijt kan veroveren uit een kliko. Mijn tocht blijkt al snel vruchteloos: afval is nergens te bekennen. Of toch: in een steegje achter een bakker stuit ik op een vuilnisbak, maar eentje met een stevig hangslot. Ik wandel verder en geniet van de rust. Ik hoef maar te blijven lopen tot ik moe ben, om dan weg te zinken in een diepe slaap. Ik ga naar de Maas, waar ik enkele huizen vind die gesloopt gaan worden. Ik glip opnieuw achter het hek. Zwerven is verdwijnen in de scheuren in het straatbeeld.

Wegzinken in de klinkers, onzichtbaar blijven in de dode hoek van de samenleving. Zoals ik verwachtte zijn de huizen stevig dichtgetimmerd. Aan de achterkant probeer ik over de muur te klimmen die de tuin afbakent. Voor het eerst die dag overvalt me een vreemde angst: wat of wie tref ik daar binnen aan? Ik probeer te zien of er planken los zijn, maar het huis is een onneembaar fort voor mijn blote handen. Ik geef het op en glip tussen twee bundels koplampen door weer de straat op – ik word al meer bedreven in dit schaduwspel. Van grote hoogte kijkt mijn vijand minachtend op me neer: met een gemene grijns vertelt de kerkklok me dat het pas tegen elven is. Misschien is Samir weer terug uit Roermond en komt hij zo aan op het station in Venlo. Misschien hoef ik niet alleen op straat te slapen. Ik ga weer op pad. Onderweg vind ik een halfvol blik bier, maar de gouden gloed die uit het blik straalt als ik straatlantaarns passeer kan niet voorkomen dat mijn kalme omslaat in vlagen van wanhoop. Ik mag niet wegzinken in de duisternis, ik moet blijven drijven. Ik moet blijven wiegen op de tijd zonder kopje onder te gaan.

Op het stationsplein neem ik plaats op een nat bankje. Ik rook een sigaret, de trein zou er bijna moeten

zijn. Er loopt iemand langs, hij legt een hand op mijn schouder en vraagt wat ik aan het doen ben. 'Zwerven', zeg ik, terwijl ik mijn schouders ophaal – alsof hij dat nog niet had gezien aan mijn muts en kapotte jas. Hij kijkt me glimlachend aan. 'Ik ook. Heb je het koud? Wil je frietjes?' Ik staar hem verbaasd aan terwijl hij in zijn broekzak tast en me een handje kleingeld toestopt. Hij loopt weer door. 'Waar ga je heen?' roep ik hem achterna. 'Ik ga nog even zwerven, ik zie je straks.' En hij verdwijnt om de hoek. Ik tel het kleingeld, 1 euro en 70 cent. Ik voel verwondering en blijdschap – de laatste keer dat ik dat voelde in een handje kleingeld was toen ik voor het eerst zakgeld kreeg van mijn ouders. Het regent niet meer, maar de wind verkleumt me terwijl ik op het bankje zit. De trein is aangekomen: ik ga Samir vandaag niet meer zien.

Ik loop verder, op weg naar de vermoeidheid. Een tijd later kom ik Rico tegen. Ik had hem vanmiddag al even gezien en knik naar hem. Ik herinner me hem uit mijn jeugd, toen we soldaatje speelden op straat. Nu haalt hij gratis krantjes in de bibliotheek en verkoopt ze aan voorbijgangers om zijn geld bij elkaar te scharrelen. Hij komt naar me toe en begint te praten, ik merk dat hij me niet herkent. In zijn ogen lees ik dat hij ver weg is, in zijn woorden herken ik zijn bedelpraatje. Ik onderbreek hem en vertel waarom ik nu nog over deze lege straten loop. We verschuilen ons in een portiek en ik trakteer op een sigaret, terwijl hij een warrig verhaal over zichzelf afsteekt. De zinnen vervliegen in zijn hoofd nog voor ze uitgesproken zijn. Het maakt zijn vertelling niet minder confronterend. Uit flarden maak ik op dat hij al sinds zijn twaalfde verslaafd is aan speed. Ik schrik. Er was geen ontsnappen aan: zijn beide ouders zijn ook gebruikers. Hij is al eens uit de put geklauterd; hij woonde toen samen met zijn vriendin in een andere stad en werkte op een schip. Toch is hij weer de diepte ingetuimeld – om pas tot stilstand te komen in de goot van Venlo. We hebben het over zijn toekomst. Hij wil uit het zwerversbestaan stappen – maar erg overtuigd klinkt hij niet. In zijn verhaal klinkt door dat dit leven hem wel bevalt, het niet verder willen kijken dan waar de zon schijnt. In een kwartier tijd vraagt hij me vier keer om geld, terwijl ik hem aan het begin al heb verteld dat ik slechts een handje kleingeld heb waar ik zelf mee moet overleven. Hij speelt zijn rol goed maar ik heb hem door: nog voor hij de woorden uitspreekt zie ik aan zijn amicale glimlach dat hij weer gaat bedelen. We dwalen de stad in en lopen heen en weer over de Parade, onderweg klampt hij verschillende voorbijgangers aan voor een kleine gift. Het lot is hem gunstig gezind: nog voor zijn praatje ten einde is krijgt hij een tientje toegestoken van een man die voor een café staat te roken. De man zegt geen woord, maar zijn dronken glimlach spreekt voor hem. Rico bedankt hem hartelijk, in zijn ogen zie ik voor het eerst een vonkje blijdschap.

We lopen verder en ik vraag Rico waar hij slaapt vannacht. Zijn vader woont in het centrum en hij heeft daar een kleine kamer, ik kan misschien op de bank slapen. We lopen naar het huis en stoppen onderweg bij Sphinx voor een broodje döner. Ik heb geen honger en krijg een blikje bier. Weer buiten uit Rico zijn zorgen over zijn vader: hij kon wel eens boos worden over een onaangekondigde logé. Aangekomen bij het huis schreeuwt Rico hard de naam van zijn vader: hij woont op de vierde verdieping en de bel doet het niet. Een paar minuten later zien we beweging in de gang door de glazen ruit in de voordeur. De vader ziet mij, ik zie woede in hemd en onderbroek. Nijdig trekt hij de deur open en brult te-

'In zijn ogen lees ik dat hij ver weg is, in zijn woorden herken ik zijn bedelpraatje.'

gen Rico dat hij niemand mee mag nemen. Rico kijkt me hulpeloos aan, ik gebaar dat hij naar binnen moet en zeg dat ik mijn plekje wel vind. Ik loop snel door, achter mij wordt de deur dichtgesmeten – het is de derde die voor mij gesloten blijft vandaag. Mijn benen voelen loodzwaar, maar mijn gedachten draaien op volle toeren. Ik dwaal verder, opnieuw alleen. In een steeg vind ik een container met karton, ik zoek een paar stukken uit en neem ze mee. In de eerste portiek die ik tegenkom ga ik op het karton liggen, maar de slaap wil niet komen. Ik loop door naar de Maas en klim op het muurtje onder de spoorbrug. Er ligt een houten pallet, dus ik hoef niet op de grond te slapen. Opnieuw strek ik me uit op mijn karton. Hier staat de wereld stil: nergens hoor ik een teken van leven. Om slaperig te worden rol ik een sjekkie, maar mijn aansteker geeft de geest. Met een bulderlach vliegt er een goederentrein over me heen.

DE ZON KOMT OP

De wind raast. Als zwerfvuil word ik over straat geblazen. Vandaag zijn we de vernikkelden. Het Nolenspark is nog leeg, dus ik ben op weg naar de vaste plek tegenover de dagopvang. De eerste mensratten zijn al gearriveerd. De rukwinden groeven de ellende nog dieper in hun gezichten, maar hun blik blijft stoïcijns. Staand op deze plek zijn ze nauwelijks beschermt tegen de gure stoten lucht, maar ze laten zich niet wegjagen. De apenrots op het Vleesplein zijn ze kwijt; hier worden ze tenminste met rust gelaten. Ik herinner me dat iemand me gisteren vertelde dat er voor aanvang van de Floriade flink wat daklozen zijn opgepakt om de stad schoon te vegen, ik weet niet of ik het moet geloven.

Het liefst zou ik in de muur kruipen. Ik maak me klein en blijf zitten. Eindelijk, ik heb genoeg gelopen. Mijn voeten doen pijn. Mijn nacht was kort en onrustig. Onder de brug bleef ik wakker door de wind. Hoe klein ik mezelf ook maakte onder mijn jas, er was altijd wel een stukje lichaam dat niet beschermt was. Na een uur vertrok ik daarom op zoek naar een betere plek. Ik daalde af naar de parkeergarage onder de Jumbo en ging onder de trap liggen, het karton behoedde me voor de kou die opsteeg vanuit de harde vloer. Een tijd later schrok ik wakker door onweer: de lichten in de parkeergarage flitsten aan, gevolgd door donderende voetstappen. Als een bange haas schoot ik de trap op naar boven. Eenmaal buiten was het donker en koud, ik voelde me dwaas. Mijn stramme spieren protesteerden tegen het kartonnen matras, dus ik besloot de zon tegemoet te wandelen.

Er wordt weinig gesproken in de groep. De wind waait

alle woorden weg, dus we zwijgen. Mijn ontbijt was een half flesje jus d'orange dat ik vond in een blikvanger bij de Zuiderbrug. Terwijl de wereld langzaam ontwaakte, zat ik met dat flesje in het gras, uitkijkend over de Maas. De stroom van langrijdende auto's groeide, ik had nog geen mens gezien – degenen die op dit vroege tijdstip al uit hun huizen waren gekropen versholten zich vooralsnog onder hun autodak. Opnieuw had ik een strooptocht langs enkele supermarkten ingezet en opnieuw ving ik bot. Later die ochtend fietste Ramon me voorbij op de Maasbrug. Hij stopte en vroeg hoe het met me ging, ik zette in enkele zinnen mijn nacht uiteen. Hij haalde zijn schouders op: 'Ik had je toch gezegd dat het te koud is om buiten te slapen.'

De wind maakt me onrustig, ik sta op en verlaat de groep om wat rond te dwalen door de binnenstad. In het Nolenspark zit de jongen die gisteren als laatste naar binnen mocht in de nachtopvang. Ik wil naar hem toelopen, maar zie dan dat het meisje naast hem tegen hem aan kruipt. Samen knus op een bankje. Het is een vertederend tafereel: twee mensen die meer delen dan een bestaan onder de blote hemel. Samen zijn ze op dit moment de bloem tussen het onkruid dat welig tiert in de scheuren van de samenleving. Ik besluit ze niet te storen en loop naar de Lidl om mijn zakgeld uit te geven aan een blikje cola en wat krentenbollen. Mijn benen zijn oververmoeid; ik merk dat ik door mijn korte nacht wegzak in een roes. Het gevoel van ontheemdheid dat me de afgelopen 24 uur over de straten dreef, is verzand in een vreemd soort rust. Ik zoek niet meer naar een straks, maar wandel gelaten rond in het moment. Elk bankje dat ik tegenkom is een pauze, een moment om aan de zijlijn te zitten en in gedachten mijn schouders op te trekken over de absurditeit om me heen. De binnenstad met al haar winkels betekent niets meer, ik zie nog slechts de plekken waar ik kan zitten. Ik kan me niet herinneren wanneer ik voor het laatst een voorbijganger heb aangekeken. Zij zien mij niet, ik zie hen niet – we houden ons aan onze stilzwijgende afspraak. Winkelen en kletsen jullie maar verder, ik rol nog een sjekkie.

Na twee krentenbollen loop ik terug naar de dagopvang. Al van ver herken ik de lange blonde haren van Herman, die fier rechtop in de groep staat – ik vraag me af waarom ik hem gisteren niet heb gezien. Ik parkeer me tegen het hekje omdat ik niet op de koude grond wil zitten. Herman draait zich om, zijn bulderende lach stukt in zijn keel. Hij kijkt me doordringend aan en vraagt wat ik hier doe. Ik schrik van zijn toon, maar herpak me en stel me voor. Ik vertel het verhaal dat ik deze twee dagen al vaak heb ver-

‘Opnieuw strek ik me uit op mijn karton. Hier staat de wereld stil: nergens hoor ik een teken van leven.’

teld: ik wil voelen hoe het is om dakloos te zijn. Zijn vijandigheid vervliegt en hij neemt me al snel op sleeptouw. Binnen het halve uur zijn we samen op weg naar Albert Heijn in Venlo-Zuid, onderweg houdt hij geen moment op met praten. Hij stopt regelmatig om de zwabber in zijn benen tot bedaren te brengen en zijn verhalen kracht bij te zetten met brede armgebaren. Hij loopt een coffeeshop binnen en komt naar buiten met kleingeld, hij kent de eigenaar nog uit zijn vorige leven. Over dat leven vertelt hij honderduit: over zijn discotheek en zijn autohandel, over de kilo's cocaïne die hij smokkelde in de ruimte achter het valse tussenschot in de laadruimte van zijn busje. Ik weet niet wat ik moet geloven, maar ik geniet met volle teugen van alles wat hij uitkraamt en lach onbedaarlijk hard mee met iedere bulderende lachstoot van hem. Ik bewonder de trots waarmee hij over de stoep stapt en de idiote achtteloosheid waarmee hij straten oversteekt zonder te kijken. Ik glimlach naar de automobilist die nog net op tijd op zijn rem kan trappen.

In de supermarkt halen we vier blikken Euroshopper-bier, de man achter de kassa kijkt ons niet aan als we afrekenen. Buiten staat een viskraam, met een royaal gebaar vraagt Herman of ik iets wil eten. Ik bedank voor de vis, ik heb nog krentenbollen. Tijdens onze wandeling begroet hij luidruchtig minstens dertig bekenden, die stuk voor stuk joviaal iets naar hem terugroepen. Eenmaal bij de dagopvang drinken we ons bier. Ik raak in gesprek met Remco, die opnieuw breed uitweidt over de manieren waarop de verschillende hulpinstanties in zijn ogen tekort schieten.

Een tijd later wenkt Herman naar me. ‘Kom, we gaan in het boek van de arend kijken.’ Ik staar hem verwonderd aan. Ik dacht inmiddels wel gewend te zijn aan zijn cryptische taalgebruik, maar deze keer heb ik totaal geen idee wat hij van plan is. We steken de straat over en hij hurkt neer bij de muur van de dagopvang, tegen de wind beschermt door een grote blauwe vuilcontainer. Een medewerkster van de dagopvang kijkt nieuwsgierig door het raam naar buiten, ik besef dat ik mijn kansen om hier binnen te komen niet bepaald vergroot door met Herman achter een container te hurken. Uit zijn zak haalt Herman aluminiumfolie en een aansteker. Ik maak een afwerend gebaar. ‘Dit ga ik niet doen Herman, dat snap je toch wel?’ Hij kijkt me boos aan en steekt zijn vuist op. ‘Zie je deze? Die vliegt tegen jouw neus als je ook maar een vinger durft uit te steken naar deze rotzooi.’ Mijn gedachten bleken voorbarig, hij wil me slechts laten zien hoe hij heroïne rookt – zodat ik dat ook eens gezien heb. Hij pakt een bruin bolletje en schudt de inhoud leeg op de opengevouwen aluminiumfolie, de helft waait direct weg door de hevige wind. Terwijl hij de heroïne opwarmt met een aansteker onder de folie vertelt hij over zijn ex-vrouw, die hij ooit betrapte terwijl ze heroïne spoot. Hij heeft haar direct de deur gewezen maar werd nieuwsgierig naar de drug en heeft het toen zelf geprobeerd. Dat was twintig jaar

ter zich dichttrekken. In de woorden van Herman is een onbestemde dreiging geslopen. Hij impliceert dat het mijn beurt is om iets terug te doen voor de groep. Ik begrijp steeds minder wat hij zegt, maar het wordt me duidelijk dat mijn tijd bijna op is hier. Ik besluit te vertrekken voor het uit de hand loopt en ga naar het huis van mijn ouders. Daar pak ik mijn portemonnee en fiets naar de supermarkt, om even later terug te keren bij de dagopvang. Mijn rugzak is niet langer leeg: ik heb er zoveel mogelijk blikken bier in gestopt. Om iedereen te bedanken voor de gastvrijheid geef ik een rondje. Ik maak nieuwe vrienden en blijf nog een uur hangen. Op het moment dat ik definitief wil vertrekken krijgt Herman ruzie met Mario. De aanleiding blijft onduidelijk maar ik voelde al een tijdje dat de onderlinge rijd een kookpunt bereikte. Herman krijgt een vuist in zijn gezicht en klapt hard met zijn achterhoofd op de stoep. Ik voel me machteloos omdat ik te bang ben om er tussen te springen. Herman krijgt nog een paar klappen van de schreeuwende Mario. Andere daklozen proberen de ruzie te sussen, maar een paar meter verderop is er net een pijpje opgestoken – ze lopen besluiteloos heen en weer. De ruzie is even snel voorbij als hij begon. Herman krabbelt op van de grond. Hij wil weglopen met zijn fiets, maar het lukt hem niet om de sleutel in het slot te steken. Mario helpt hem. Ik loop samen met

geleden. Sindsdien is er geen dag voorbijgegaan zonder dat hij gebruikte, zegt hij. De bruine korrels zijn inmiddels gesmolten tot een donkere vloeibare brij, die hij inhaleert via een pijpje. Hij sluit zijn ogen en zakt op de grond, een moment later staat hij alweer op zijn benen.

Herman weg. Ik vraag hoe het met hem gaat, maar hij reageert niet. Nog voor we de fietsbrug bereiken, buldert hij alweer van het lachen, met zijn mond vol bloed. Ik maak me zorgen en vraag waar hij heen gaat. ‘Nergens’, schaterlacht hij. <

We steken over en voegen ons bij de groep. Ik merk weinig aan Herman. Opnieuw verglijden uren en verhalen tot een eenvormige ruis, waarin haat de boventoon voert. De mensen hier, ze ontsnappen aan de greep van de tijd door te vluchten in een roes, maar weten dat ze de volgende ochtend weer het bleke nu instappen zodra ze de deur van de nachtopvang ach-

Enkele namen in dit artikel zijn op verzoek gefingeerd.

Andy Leenen (1988) is afgestudeerd als cultuur- en filmwetenschapper. Hij werd geboren in Venlo en woont en werkt in Antwerpen. Hij publiceerde eerder artikelen in onder andere De Groene Amsterdammer en Gonzo (circus) en is als programmameer betrokken bij het Zomerparkeest.

SABLONES, LEVEFANO OF BLARIACUM

IS VENLO EIGENLIJK BLERICK?

Al eeuwen wordt tevergeefs gezocht naar de Romeinse voorganger van Blerick.

Alles wat we hebben, is een naam:

Blariacum. Aan de Venlose kant van de Maas is wel een Romeinse nederzetting gevonden, maar daarvan weten we niet hoe die ooit heette. In Buun een spectaculaire theorie: wat als Blariacum eigenlijk Venlo is?

door Henry Walboomers
foto's Henry Walboomers

Romeinse munt

Een grijze, grauwe dag in de winter. Het is nat, koud, er staat een scherpe wind. Locatie: Maasboulevard, hartje Venlo. Archeologen meten de dikke muren van de ooit zo stoere vesting. Verderop bestudeert een archeoloog de bodemstructuur. Uit die bodem zijn zojuist de oudste aanwijzingen van leven en bewoning aan de Maasoever gekomen. Het is kassa voor de archeologen. Dit terrein blijkt een enorme variëteit vondsten te herbergen uit diverse perioden van de Venlose geschiedenis. En iedere vondst heeft zijn eigen verhaal. Tussen de fundamenten van de nu al gesloopte nieuwbouw uit de twintigste eeuw onderzoekt een doorweekte archeoloog de zoveelste Romeinse waterput. Waterputten, die na gebruik dienst deden als beerput, leveren dankzij Romeins afval een schat aan informatie op. Dat afval, en al het andere dat uit de grond komt, wijst op Romeinse bewoning in het centrum van Venlo. Zo is er een Romeinse gouden munt met de beeltenis van keizer Valentinianus I (364 – 375) gevonden, een puzzelstukje in deze zoektocht naar een naam - daarover straks meer.

VICUS AAN DE MAAS

De Romeinse geschiedenis van Venlo begint vroeg. Al in 20 voor Christus was er sprake van bewoning. Venlo kan zich wat ouderdom betreft dus meten met Maastricht en Nijmegen. De aanvankelijk militaire aanvoerplaats groeide rond 40 na Christus uit tot een volwaardige nederzetting, een vicus. Het was een ideale locatie: een doorwaadbare plek in de Maas op het kruispunt van twee Romeinse wegen aan beide zijden van de rivier. Vooral die aan de oostzijde was belangrijk: daar werd de eeuwenoude landweg vanuit Keulen en Heerlen gebruikt voor bevoorrading van legerkampen bij Xanten en Neuss. De vicus aan de Maas bezat een kenmerkend Romeins stratenpatroon. Er waren rijtjeshuizen, eerst van hout en leem, daarna zelfs enkelen van steen. De vicus moet een naam hebben gehad, maar welke?

Aan de overkant van de Maas is de situatie precies andersom. De naam Blerick is afgeleid van Blariaco, een naam op de beroemde Peutingerkaart. Die kaart is een dertiende-eeuwse kopie van een Romeinse reiskaart uit de derde eeuw. Over de betrouwbaarheid van de kaart wordt, zeker door Nederlandse historici, veel gediscussieerd. Maar wat zeker is: tussen Ceulcum (Cuijk) en Catualium (Heel) staat op de kaart het woord Blariaco. Uit de kaart kan de precieze locatie niet worden afgeleid, dus de vraag blijft: waar lag Blariaco precies? En wat was het? Een nederzetting? Of slechts een boerderij? Een wachtpost misschien, een wisselstation voor reizigers? We hebben dus Blerick: wel een naam, geen nederzetting. En Venlo: een nederzetting zonder naam.

OUDE LANDWEGEN

De Romeinen gebruikten aanvankelijk eeuwenoude landwegen van de oorspronkelijke bewoners. Vanaf het begin van de eerste eeuw legden ze wegen naar Romeins model aan. Vaak werden de oude landwegen aangepast, waarbij knelpunten in de route werden opgelost met nieuwe stukken. Daarnaast verschenen er geheel nieuwe wegen, waarvan de limes de bekendste is, een grensweg die grotendeels over de westoever van de Rijn van de Zwarte Zee tot aan de Noordzee loopt. Een andere belangrijke Romeinse weg is die vanuit Boulogne-sur-Mer in Noord-Frankrijk via Bavay, Tongeren, Maastricht en Aken naar Keulen.

De oorspronkelijke bewoners van de regio Venlo en het hele gebied tussen Maas en Rijn waren de Eburonen. In de Römer in Boekend en op het hoogterras ten oosten van Venlo zijn hun sporen gevonden. Ze gebruikten de IJzerweg, een weg vanuit de Eifel, langs de Roer. Via de Prinsendijk in Reuver en de Ravensstrasse in Kaldenkirchen liep de weg voorbij Leuth, Herungen, Straelen, Pont en Geldern naar het huidige Xanten, direct tegenover de monding van de Lippe in de Rijn. Delfstoffen, waaronder ijzererts en metaal, vonden de weg naar het noorden. Zout en barnsteen gingen de andere kant op. Doordat de weg grotendeels over Duits grondgebied loopt, is de geschiedkundige waarde ervan door Nederlandse historici tot nu toe onderschat. Ten westen van de Maas is zo'n belangrijke eeuwenoude landweg nooit archeologisch aangetoond.

GEEN BEWIJZEN

De archeologie zoekt harde, tastbare bewijzen. Die bewijzen krijgen door hun vindplaats en koppeling aan andere vondsten een context. Zo weet men dat Romeins aardewerk dat op diverse plaatsen rondom Venlo gevonden is, gemaakt werd door een Romeinse pottenbakker met de naam Atime (Atimetus). Diens werkplaats lag precies tussen de huidige Nieuwstraat en Vleesstraat in. Dat soort bewijzen ontbreken als je zoekt naar Romeinse namen voor nederzettingen. Plaatsnaamborden worden nauwelijks gevonden. Keulen vormt een uitzondering: daar zijn resten van een boog met Colonia Claudia Ara Agrippinensium tevoorschijn gekomen. Belangrijkere bronnen vormen Romeinse mijlpalen, met daarop namen van plaatsen aan de Romeinse weg en afstanden naar de eerstvolgende plaats. Helaas zijn die in de omgeving van Venlo nog niet gevonden. Ook Romeinse graf- en offermonumenten met plaatsaanduidingen ontbreken in de regio Venlo. Kort gezegd: al die duizenden Romeinse vondsten in Venlo geven geen aanwijzing voor een naam van de nederzetting.

KAARTEN EN OPSOMMINGEN

Zonder archeologische bewijzen zijn we aangewezen op oude Romeinse reisgidsen. Die gidsen kennen we in de vorm van kaarten, zoals de Peutingerkaart. Probleem is dat er veel twijfel bestaat over de juistheid en volledigheid van deze kaart. De duidelijk aangetoonde nederzetting Venlo ontbreekt er bijvoorbeeld op, terwijl het wel beschreven Blariaco nooit archeologisch is aangetroffen. De Peutingerkaart is een schematische voorstelling van het wegennet en geeft etappeplaatsen in het Romeinse rijk weer. De afstanden in Gallië worden weergegeven in leugae (2222 meter), de rest van het Romeinse Rijk in Romeinse mijlen (1478 meter). De reden hiervoor is dat de oorspronkelijke kaart verschillende bronnen kende. Steeds opnieuw moest het handschrift gelezen en verklaard worden, en die verschillende interpretaties zitten per definitie vol fouten. In 2007 verscheen hierover een interessant boek: *De Peutingerkaart en de Lage Landen*.

Een andere vorm van een oude Romeinse reisgids is de opsomming van plaatsen met onderlinge afstanden. Voorbeelden daarvan zijn de reisgids van Antonini (*Itinerarium Provinciarum Antonini Augusti*) en de Ravennas. De reisgids van Antonini is een afstandenlijst uit de derde eeuw na Christus. Er staan zeventien reisroutes vermeld met plaatsen uit het gehele Romeinse Rijk en hun onderlinge afstanden. De reisgids wordt betrouwbaarder geacht dan de Peutingerkaart. In de reisgids staat de al genoemde IJzerweg vermeld, en er komen plaatsen voor die

De Peutingerkaart, Blariaco, Miller 1887.

Routes van de Peutingerkaart op de huidige landkaart

wonderwel niet op de Peutingerkaart staan: Traiectum (Utrecht) en Albaniana (Alphen aan de Rijn).

Ravenna, net ten zuiden van Venetië, werd in 409 de hoofdstad van het West-Romeinse Rijk. Een onbekende geestelijke maakte er rond 700 een beschrijving van Europa. Hij deed dit in de vorm van een opsomming van plaatsen die een reiziger op een route zou tegenkomen, maar dan zonder onderlinge afstanden. Waarschijnlijk baseerde hij zich op oudere kaarten.

ROMEINSE WEGEN BIJ VENLO

Romeins Venlo vormde een schakel in het uitgestrekte Romeinse wegennet tussen Maas en Rijn en het lag op de route van Xanten naar Heerlen. Die hoofdweg is op meerdere plekken archeologisch aangetroffen. Je kunt hem zelfs nog zien: bij de Witte Steen in Reuver op de Prinsendijk en in de Ravensstrasse in Kaldenkerken bijvoorbeeld. Vanuit die hoofdweg, die bij Venlo op de Grootte Heide net over de Duitse grens ligt, liepen er drie verbindingswegen naar het centrum van Venlo en de oversteekplaats aan de Maas.

Romeinse wegen in de omgeving van Venlo volgens Ort 1884

Luchtopnames van de weg zijn er van de weg ten westen van Leuth. Een enorme hoeveelheid Romeinse vondsten langs het hele traject van de weg bevestigen de Romeinse aanwezigheid. Er zijn nederzettingen, grafvelden en boerderijen aangetroffen.

Aan de westoever van de Maas is het anders. Daar moet een weg vanuit Tongeren via Kessel (Hout), Baarlo, Hout-Blerick, naar Blerick, Grubbenvorst en uiteindelijk langs de Maas via Cuijck naar Nijmegen lopen. Deze verbinding staat namelijk op de Peutingerkaart. Desondanks is hij in Blerick nooit aangetroffen. Wel werd er in 2009 een verbindingsweg gevonden die naar de oversteekplaats aan de Maas liep. Later is nog een tweede stuk gevonden in het gebied Raaijeind, net ten noorden van de A67 in Grubbenvorst. Dit gedeelte is vermoedelijk een stuk van de Romeinse overweg. In het gebied Siberië en in De Römer werden meerdere Romeinse boerderijen en graven aangetroffen - meestal een aanwijzing voor de nabijheid van een weg, maar niet hier. Ook in de buurt van de Nieuwburgstraat werd een Romeins graf gevonden, zonder weg. Historicus J.A. Ort en archeoloog Xavier van Dijk houden het in Blerick op dit mogelijke tracé van de Romeinse weg: de weg komende van Hout-Blerick (Romeinenweg) gaat via de Molenbossen, Nieuwburgstraat, Groot Boller en de Sint-Annakapel naar Raaijeind in Grubbenvorst. Maar zonder bewijzen blijft het de vraag of de stukken van de teruggevonden weg deel uitmaken van de grote noord-zuidverbinding tussen Tongeren en Nijmegen waar Blariacum volgens de Peutingerkaart aan zou moeten liggen.

SABLONES

Ondanks het gebrek aan harde, archeologische bewijzen, zijn er op dit moment drie theorieën voor mogelijke namen voor Romeins Venlo. Ze staan alledrie in de genoemde reisgidsen: Sablonnes, Levefano en - saillante optie - Blariacum.

Antonini noemt in zijn reisgids de naam Sablonnes. Die plaats ligt volgens hem aan de route van Xanten naar Keulen en op basis van de afstanden (8 leugae of 17,6 kilometer van Pont en 10 leugae of 22 kilometer van Melick) is Sablonnes te vinden in de driehoek Straelen/Kaldenkerken/Venlo. Omdat

Sablonnes waarschijnlijk 'zand' of 'zanderige gronden' betekent, situeerden Duitse historici Sablonnes veelal bij Straelen. Daar ligt een gebied dat nu nog Zand genoemd wordt. Door dat gebied loopt de Romeinse weg en zijn ook nog eens veel Romeinse vondsten gedaan. Een ander mogelijk Sablonnes ligt tussen Straelen en Leuth, precies de plaats waar op een oude landkaart 'Römer Lager', Romeins legerkamp, staat geschreven.

De Duits-Nederlandse historische werkgroep Sablonibus, waar ook de bekende amateurarcheoloog Günther Nonninger uit Leuth lid van was, komt met een derde optie: Sablonnes lag midden in Leuth en was een mutationes, een wisselplaats voor paarden. De kerk van Leuth zou zelfs gebaseerd zijn op de resten van een oude Romeinse tempel. Zo'n Romeinse tempel kan weer een voortzetting geweest zijn van een oudere Keltische offerplaats van de Eburonen. Een ander bekend voorbeeld van een Keltische offerplaats die via een Romeinse tempel later in een christelijke kerk veranderde is de kerk in het Brabantse Empel. Nog een mogelijkheid: Sablonnes zou de naam van een Romeins legerkamp bij Leuth kunnen zijn geweest. Günther Nonninger beweert zo'n legerkamp te hebben aangetroffen. Archeologisch bewijs daarvoor is tot op vandaag niet overtuigend geleverd.

IS SABLONES VENLO?

Nederlandse historici en archeologen hebben lange tijd geen aandacht gehad voor Sablonnes. Zoals gezegd liep de Romeinse weg, de oude landweg, grotendeels over Duits grondgebied en het Nederlands historisch onderzoek houdt op bij de Duitse grens. Dat, terwijl die belangrijke weg voor de Romeinse nederzetting Venlo van groot belang moet zijn geweest. Eind negentiende eeuw was er wel belangstelling voor Romeins Venlo. Ritmeester J.A. Ort kreeg de militaire opdracht Limburg in kaart te brengen. Ort had een warme belangstelling voor Romeinse geschiedenis en hij viel in Limburg en het aangrenzende Duitse gebied met de neus in de boter. Hij werd een van de eerste Nederlandse archeologen die het Romeinse wagenennet gedetailleerd in kaart bracht. Hij onderhield goede contacten met Duitse historici en archeologen, maar ook met lokale amateurarcheologen en de beste Nederlandse professionals in Leiden.

Ort heeft een vijfde optie voor Sablonnes: het is Venlo. Om precies te zijn - het is een gebied dat vroeger 't Zand heette. Een stuk grond ten oosten van de Kaldenkerkerweg, ongeveer ter hoogte van het oude stationsterrein, dat toen enkele honderden meters verder richting Duitsland lag. Een herinnering aan dat gebied is de huidige Zandstraat. In 1884 schrijft Ort hierover: '...te meer omdat op VIII leugae van Pont (Dortmannsfeld) de Jammerdaalse heide met hare Germaansche en Romeinsche oudheden ligt en bovendien de naam Sablonnes schijnt behouden te zijn, in de naam van het bij het stationsterrein gelegen vlakke veld, dat nu met gebouwen wordt bezet, en 't Zand heet.'

Een kaart uit 1842 geeft ten oosten van de Kaldenkerkerweg het gebied 't Zand duidelijk aan. In dat gebied zijn tot op heden slechts enkele Romeinse archeologische vondsten gedaan. De belangrijkste vondsten zijn een aantal rijke Romeinse graven aan de Burgemeester Conraetzstraat, waar vermoedelijk de verbindingsweg van de grote Romeinse weg naar de Oude Markt in Venlo moet hebben gelopen. Delen van die weg zijn op de heide aan Nederlandse en Duitse kant nog zichtbaar, bijvoorbeeld in het bos tegenover het informatiecentrum op de Grootte Heide.

Traject Romeinse weg Heerlen - Xanten

Dat Sablonen Venlo is, strookt met Antonini, zegt Ort, want het ligt op 8 leugae van Pont en op 10 leugae van Melick. Het Sablonen van Ort zou verbonden zijn met een Romeins legerkamp op de Jammerdaalse Heide, een stelling die Ort overnam van een lokale archeoloog die beweerde daar eerder in de negentiende eeuw sporen van te hebben aangetroffen. Harde bewijzen voor Orts theorie ontbreken. Mogelijk dat onder het rangeerterrein in de toekomst Romeinse resten gevonden worden. Dit gebied is nog nooit onderzocht.

STUIFDUINEN

Uit de recente vondsten aan de Maasboulevard blijkt dat Romeins Venlo een belangrijk punt was in de Romeinse infrastructuur. Past de naam Sablonen bij die locatie? Ja, zegt directeur Jos Schatorjé van het Limburgs Museum. Hij legt de link met hoge stuifduinen in Venlo, zoals de Lichtenberg. Die stuifduin werd in de Middeleeuwen afgegraven voor de vestigingswerken. Even verderop, op de Urbanusweg tegenover restaurant Valuas, kun je nog steeds zien hoe hoog deze stuifduinen waren. Zo moet het er ook uitgezien hebben toen de Romeinen naar Venlo kwamen. Hoewel de afstanden in de reisgids van Antonini niet helemaal passen bij Venlo, vindt Schatorjé zijn stuifduinen overtuigender: Sablonen lag op een zanderige rug aan de Maas, ingesloten tussen Sloterbeek, Panhuismolenbeek, Rijnbeek en Helbeek, en men keek aan tegen hoge stuifduinen, onder meer de Lichtenberg.

Impressie hoogte stuifduinen aan de Maas
Urbanusstraat

Opmerkelijk is dat op het internet meerdere bronnen die verklaringen voor Latijnse namen geven, Sablonen vertalen met Venlo. Aan de andere kant: Sablonen heeft geen enkele relatie in spraak of schrijfwijze met het negende-eeuwse Vennelon, waarvan later de naam Venlo afgeleid werd.

DE RIJN

In de eerste eeuw veroverden de Romeinen het noorden van Gallië tot aan de Rijn. Na mislukte pogingen om de Germanen ten oosten van de Rijn te onderwerpen, werd de rivier de grens van het Romeinse rijk. Die grens liep van de Zwarte Zee tot aan de Noordzee. In Duitsland volgde zij de loop van de Rijn, in Nederland de loop van de Neder-Rijn, de Oude Rijn en de Kromme Rijn tot aan Katwijk aan Zee. Het Nederlandse gedeelte van de limes

Romeinse verdedigingslinie of noordelijke grens van het Romeinse Rijk na 270 n. Chr.

heeft bestaan van 50 tot ongeveer 250 na Christus. De Romeinen bouwden op verschillende plaatsen langs de Rijn forten en wachttorens. Verschillende plaatsen ten westen van Nijmegen danken hun Romeinse naam aan de route op de Peutingerkaart. Deze route, van Nijmegen via Utrecht naar de kust, is allesbehalve betrouwbaar. De op de kaart vermelde afstanden kloppen niet met de afstanden in het veld. Zo zou Traiectum het huidige Utrecht moeten zijn. Maar volgens de kaart ligt het op 58 leugae (128 km) van Noviomagi (Nijmegen). In werkelijkheid is de afstand van Nijmegen naar Utrecht slechts 40 leugae (85 km). Reden voor de Limburgse amateurhistoricus Kreijns om een alternatief voor te stellen: het moet gaan om een route tussen Maas en Rijn. Daarvoor heeft hij een aantal argumenten.

Kreijns stelt dat verslechterde klimaatomstandigheden en binnenvallende Germanen er ten tijde van de Peutingerkaart voor hadden gezorgd dat grote delen van het huidige Nederland door Romeinen en andere bewoners verlaten waren. Dat is volgens Kreijns de reden dat zowel in de reisgids van Antonini als de beschrijvingen van de Ravennas geen plaatsen worden genoemd ten westen van de Maas en Nijmegen en ten noorden van de Rijn. Schijnbaar was dit gebied voor de routemakers, reizigers en Romeinen niet meer van belang. Dat op de Peutingerkaart wel twee routes naar de Noordzee zouden staan, vindt Kreijns daarom ongeloofwaardig. Bovendien kloppen de afstanden niet met archeologisch aangetroffen nederzettingen en wachttorens.

Kreijns stelt dat de Romeinen zich rond 270 terugtrokken tot aan de Romeinse weg vanuit Boulogne-sur-mer naar Keulen. Alleen het gebied tussen Maas en Rijn bleef bewaakt door Romeinen, vanwege de aanvoerlijnen naar de legerkampen bij Xanten, Krefeld, Neuss en Nijmegen aan de Waal. Vanaf het midden van de derde eeuw zouden de Maas van Maastricht tot bij Nijmegen en de Rijn van bij Nijmegen naar Keulen de noordelijke grens van het Romeinse Rijk hebben gevormd. Niet Leiden maar Nijmegen vormde dus de uiterste punt van Romeins grondgebied. Deze stelling geeft aanleiding tot studie en discussie, waarbij de meeste historici vasthouden aan de juistheid van de Peutingerkaart, ondanks het twijfelachtige gedeelte daarvan ten westen van Nijmegen.

LUGDUNO EN TRAIECTUM

Antonini beschrijft een route van Leiden via Nijmegen en Keulen naar Straatsburg. Boven deze beschrijving plaatst hij een opmerking: 'A Lugduno, caput Germaniarum, Argentorato'. Dit werd meestal vertaald in: 'Van Leiden, de kop van Germanië, naar Straatsburg.' Volgens Kreijns klopt die vertaling niet. Het woord 'caput' past niet in deze vorm in deze zin. Er zou 'capute' moeten staan. Antonini zal dus wat anders hebben bedoeld, meent Kreijns. Hij vertaalt de opmerking daarom opnieuw, handhaaft 'caput', en krijgt: 'Van Lugduno, via de kop van Germanië, naar Argentora.' Deze kleine aanpassing geeft een hele nieuwe visie op Romeins Nederland en ook op de positie van Romeins Maastricht en Venlo. Zeker als Kreijns Lugduno plaatst in het Belgische Landenne aan de Maas. Op eenzelfde manier verandert bij Kreijns Traiectum in Maastricht, want anders kloppen de afstanden bij Antonini op de Peutingerkaart niet. De afstand van Nijmegen naar Maastricht is inderdaad 58 leugae (128 km).

Er wordt, concludeert Kreijns, op de Peutingerkaart een weg naar Keulen aangegeven en niet naar Utrecht. Onderbouwing: Utrecht is Romeins ar-

cheologisch aangetoond, maar tot aan de klimaatverslechtering. Daarna doet Utrecht archeologisch weer pas mee vanaf de zesde eeuw na Christus. Als we Kreijns volgen, beschrijven alle genoemde bronnen dus routes en plaatsen binnen de Romeinse grens van 270 na Christus, en die grens liep van Maastricht naar Keulen, via de kop van Germanië in de buurt van Nijmegen. Bij Antonini staat een reisroute van Colonia Agrippina, Keulen dus, naar Lugduno. Kreijns identificeert ook hier Traiecto als Maastricht, en wederom kloppen de afstanden.

LEVEFANO

Je kunt het Itinerarium Antonini vergelijken met een van de routes op de Peutingerkaart. De plaatsnamen en afstanden lopen dan identiek aan elkaar vanaf Colonia Agrippina (Keulen) tot Carvone (wellicht Pont bij Straelen). Vanaf Carvone beschrijft Antonini een andere route dan de Peutingerkaart. Hij gaat verder met Mannaricio, Traiecto, Albanianis naar Lugduno. Dat zouden dan bij Kreijns Melick, Maastricht, Amay en Landenne aan de Maas moeten zijn.

	Itinerarium Antonini		Peutingerkaart	De Ravennas	Huidige namen
Leugae	Plaatsnaam:	Leugae	Plaatsnaam:	Plaatsnaam:	
	Colonia Agrippina		Agripina	Colonia Agrippina	Keulen
16	Novesiae	16	Novesio	Rungon	
18	Calone			Serima	Neuss
		17	Asciburgio	Novesia	
	Veteribus			Trepitia	
				Ascibugio	
18	Colonia Traiana	11	Veteribus	Beurtina	
5	Burginatio	5		Troia	Xanten
6	Herenatio	6	Colonia Traiana		
		10	Burginatio		
		8	Arenatio	Noita	Nijmegen
			Noviomagi		
22	Carvone	13	Castra Herculis	Coadulfaverus	
		8			Pont
22	Mannaricio		Carvone	Evitano	Venlo
		16	Levefano		Melick
15	Traiecto			Fictione	Maasbracht
		12	Fletione		Maastricht
		5	Lauri		
17	Albanianis	2	Nigropullo		
		5	Albanianis		
		3	Matilone	Matellionem	Aken
10	Lugduno	2	Pretorium		
			Agrippine		
			Lugduno		

Vergelijking van reisgidsen uit de Romeinse tijd volgens Kreijns

Carvone speelt voor Romeins Venlo nu een sleutelrol. Als Carvone inderdaad Pont bij Straelen zou zijn, dan liggen de plaatsnamen die op de Peutingerkaart na Carvone komen, in de buurt en in ieder geval tussen Maas en Rijn. Volgens de Peutingerkaart ligt op 8 leugae (17,6 km) van Carvone in zuidelijke richting Levefano. Zuidelijk, want op 48 leugae ligt zowel op de Peutingerkaart als bij Anonini het als Amay vertaalde Albanianis. Daarmee heeft Kreijns een naam voor Romeins Venlo: Levefano.

Nu is het probleem dat, hoewel de Romeinse nederzetting in Venlo archeologisch is aangetoond, bewoningssporen uit de derde en vierde eeuw beperkt zijn. En dat is nu net de periode van de reisgidsen. Er is de genoemde munt van de vierde-eeuwse keizer Valentinianus, gevonden bij de haven, en er zijn Laat-Romeinse graven aangetroffen bij het Limburgs Museum.

KAN BLARIACUM VENLO ZIJN?

Hoewel Blariaco op de Peutingerkaart tussen Ceudlum (Cuijck) en Catualium (Heel) staat, is het traject van de grote Romeinse weg tussen Tongeren en Nijmegen bij Blerick onduidelijk. Wel blijkt uit aangetoonde stukken weg in Grubbenvorst, Hout-Blerick en in Hout bij Kessel dat het om een weg van beperkter belang ging dan die aan de oostzijde van de Maas, op het Venlose hoogterras. Er is een Romeinse weg gevonden in Raaijweide, bij de spoorbrug, die loodrecht op de Maas loopt. Er moet een oversteekplaats geweest zijn. Deze Romeinse oversteekplaats aan een grote rivier is zo belangrijk voor reizigers dat hij op kaarten niet mag ontbreken.

In de kern van Blerick zijn bijna geen nederzettingssporen uit de Romeinse periode te vinden. Enkel een Romeins graf op de Nieuwborgstraat doet duiden op bewoning in de buurt. Ook hier bestaat geen bewijs voor een Romeinse weg. De hoop van historici en archeologen is nu gevestigd op het Kazerneterrein. Op het gedeelte dat onderzocht is, zijn wat Romeinse vondsten gedaan, maar beperkt. Ook is er nog geen verder verloop van de Romeinse oeverweg gevonden. Wel zijn er vierde-eeuwse Merovingische sporen aangetroffen in de Rutgerusgang en op de Antoniuslaan. Maar voor de theorie dat het hier om een voortzetting gaat van oudere Laat-Romeinse bewoning, ontbreken de bewijzen.

Ondanks ons gebrek aan vondsten staat Blariaco op de Peutingerkaart. Een teruggevonden boerderij in Hout-Blerick en soortgelijke boerderijen in De Römer en Siberië zijn van zo geringe omvang en betekenis, dat ze een vermelding op de Peutingerkaart niet rechtvaardigen. Bovendien lagen ze hoogstwaarschijnlijk niet aan een Romeinse weg. Verhalen dat het Blerickse Raadhuis en de oude Lambertuskerk aan de Maas op Romeinse overblijfselen zijn gebouwd, zijn archeologisch nooit onderbouwd. De vondsten op het Kazerneterrein sluiten, wat datering betreft, aan bij de periode van de Venlose vicus. Misschien moeten de twee locaties als een geheel worden gezien, met de teruggevonden oversteekplaats als verbinding.

Ort was van mening dat de Maas in de Romeinse tijd bij Blerick-Centrum vierhonderd meter oostelijker gestroomd heeft. Zodoende kan Romeins Blerick in de loop der eeuwen weggespoeld zijn, en vandaar dat archeologen niets vinden. Op diverse plaatsen aan de Rijn in Nederland en Duitsland is eveneens sprake van het wegspoelen van delen van Romeinse nederzettingen. Op basis van de stand van het archeologisch en historisch

Romeinse verbindingsweg naar de oversteekplaats aan de Maas in Blerick.

onderzoek op dit moment moeten we concluderen dat er helemaal geen Romeins Blerick is geweest, anders dan de boerderijen in Hout-Blerick, de Römer en Siberië. De vermelding op de Peutingerkaart zou dan alleen te rechtvaardigen zijn door de oversteekplaats aan de Maas. Een oversteekplaats naar de grootste vicus in de regio, waarvan het westelijke deel tijdens de opgraving aan de Maasboulevard werd blootgelegd? Met andere woorden: is Blariacum niet de naam van Blerick, maar van Venlo?

Belangrijkste tegenargument: Blariaco staat op de Peutingerkaart wel degelijk aan de westelijke kant getekend. Maar er zijn wel meer fouten te vinden op de kaart, plaatsen staan verkeerd of ontbreken en afstanden kloppen niet met de werkelijkheid. De Peutingerkaart streefde niet naar aardrijkskundige nauwkeurigheid. Het was een opvouwbare reisgids vol routes, illustraties waren van ondergeschikt belang.

WIE VAN DE DRIE

Geen bewijzen, maar wel theorieën: Sablones, Levefano of toch Blariaco? Vóór Sablones spreken de verklaring van de naam, zanderige gronden, in combinatie met de hoge stuifduinen aan de Maas. Tegen Sablones spreken de afstand tot de grote en belangrijke Romeinse weg op de Grote Heide en de Duitse positionering van Sablones in Kaldenkerken, Leuth of Straelen.

Levefano is een gewaagde mogelijkheid, omdat de basis van deze stelling voortkomt uit een volkomen nieuwe interpretatie van de Peutingerkaart. Van de andere kant: de betrouwbaarder bronnen van Antonini en de Ravannas worden gebruikt om de Peutingerkaart te herinterpreteren.

Is Blariaco of Blariacum toch de naam van de Venlose Romeinse nederzetting, dan verliest Blerick zijn Romeinse oorsprong.

Een combinatie - Sablones op de oostelijke maasoever en Blariacum op de westelijke - lijkt, zolang archeologische vondsten in Blerick uitblijven, zeer onwaarschijnlijk. Het Kazerneterrein biedt wellicht nieuwe inzichten. Misschien ligt daar, ergens diep onder de grond, beneden het Spaanse fort nog, het antwoord op de vraag: hoe hetten Venlo en Blerick tweeduizend jaar geleden? <

Henry Walboomers (Venlo, 1957) is amateurarcheoloog en regionaal historicus. Hij is schrijver van *Ambiorix contra Caesar 45 v.Chr. in het Venlose Jammerdal?* (2011) en *Romeins Venlo, Blerick en Tegelen* (2009).

BRONNEN

Dolmans, M., Hermans, F. en Willems, W. (red.), *Venlo, Vennelo, Sablones, Twintig eeuwen wonen aan de Maas*, Gemeentearchief Venlo (2011).

Kreijns, J., *Het Traiectum van Antonini en de Peutingerkaart*, (Maastricht, 2000)

Maas A. en J. Jochems (red.), *De Peutingerkaart en de Lage Landen* (Breda/Bavel, 2007)

Walboomers, H., *Romeins Venlo, Blerick en Tegelen* (2009).

Portret van vergeten Blerickenaar Mathieu Cordang

Mathieu Cordang poseert op zijn stalen fiets

DE MAN DIE SNELLER FIETSTE DAN DE TREIN

Swalmen, 1962. 'De onverschrokken leeft niet meer'. 'Le Vaillant est mort'. Kranten schrijven in superlatieven over wielrenner Mathieu Cordang, wiens leven vol prestaties was. Zijn buitengewone volhardingsvermogen heeft hij volgens ingewijden overgehouden aan zijn leven op zee. Bovendien vormt de Blerickenaar het bewijs dat fietsen gezond is. Hoe kun je anders 93 jaar oud worden?

door Ruud Stikkelbroeck

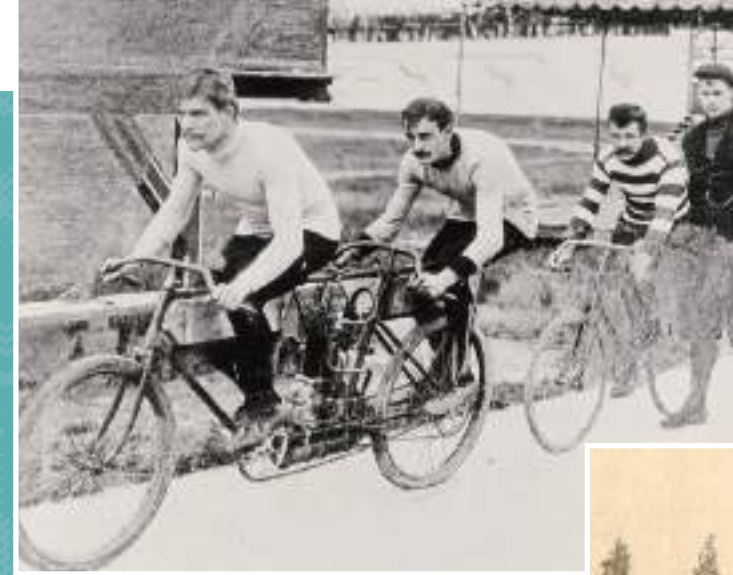
Cordang en de vaderlandse top

Grote dagbladen besteden aandacht aan zijn overlijden en weten de successen van Cordang feilloos op te lepelen: wereldrecordhouder op de mijl, wereldkampioen op de honderd kilometer in Keulen in 1896, Europees uurrecordhouder op de baan. Maar bovenal heel goed op ongeloofwaardige afstanden. En hoe. Waar benen van concurrenten leegstroomden als wijn uit een karaf, geselde Mathieu Cordang de pedalen van zijn stalen fiets nog maar eens. Zijn Dunlop-shirt kon hij bij de meet rustig rechtekken om de overwinningssigaar uit zijn achterzak te halen. Dan nog was er geen concurrent in zicht. Gememoreerd wordt ook dat hij winnaar was van de Bol d'Or in 1900 in Parijs, een kleine duizend kilometer fietsen in 24 uur. Cordang reed door tot hij er precies duizend gereden had. De Mathieu Cordang die officieel sneller fietste dan de trein tussen Roermond en Maastricht, wordt in de kranten omschreven als een van Neerlands wielerspioniers, samen met boezemvriend Jaap Eden natuurlijk. Maar Jaap werd niet veel ouder dan veertig.

De overlijdensberichten zijn duidelijk: het moet allemaal aan Cordangs ijzeren gestel, paardenlongen en oersterke stayershart gelegen hebben. Maar de kranten zitten fout. Familieleden van Cordang weten bij het lezen van het overlijdensbericht dat hij al twintig jaar dood is.

Medaille voor de wereldkampioen op de 100 kilometer

Levende gangmaking voor Cordang

Promotiemateriaal van Mathieu Cordang
Op de foto met fietsheld Cordang

Mathieu Cordang wordt op 6 december 1869 geboren in Blerick. Vader Gerardus is schipper en moeder Joanna uitbater van Café de Weegbrug aan de Broekstraat, later omgedoopt tot Pepijnstraat. Vijftien kinderen telt het gezin Cordang. Mathieu is de negende in die rij. Als hij twaalf is wordt hij met zijn vader Gerardus meegestuurd, de zee op. Zijn eerste reis duurt twee jaar. Mathieu wordt op zee vroeg volwassen.

Pas tien jaar later krijgt hij een iets rustiger bestaan op een veerdienst van Vlissingen naar Engeland. In Middelburg maakt hij kennis met een fiets. Een fiets met een stalen frame en echte luchtbanden. Cordang is 24 jaar oud als hij besluit om de boot in te ruilen voor de fiets. En met succes: binnen twee jaar kent het hele land de voormalige zeevaarder.

Het is vooral zijn deelname aan de tweede editie van Parijs-Roubaix in 1897 die hem heldendom bezorgt. Hij valt, waardoor Maurice Garin de rit op zijn naam kan schrijven. Als Cordang niet was gevallen, zou Garin op de piste van Roubaix tot figurant zijn gedegradeerd. Nu komt die in de geschiedenisboeken als winnaar van deze wielerklassieker (zoals hij zes jaar later naam zal maken als winnaar van de eerste

Ronde van Frankrijk). Cordang moet het doen met de kranten van de dag erna. En met de aandacht van het publiek: de vijftienduizend toeschouwers langs de piste, juichen niet voor hun landgenoot maar voor Monsieur Tobacco, zoals Cordang wordt genoemd. Ijskoud en onbewogen rookt hij na de finish zijn vertrouwde Gigerl-sigaar in het midden van de piste. De Franse krant Le Vélo verklaart Cordang 'zedelijk de winnaar'. Onderuit gaan op de baan, ruim tweehonderd meter verliezen en zes ronden later toch nog tot op luttele meters van je directe concurrent komen. 'Incroyable'. Zelfs tegenstrever Garin erkent achter de meet dat de Blerickenaar beter is geweest, daar in de erbarmelijke omstandigheden van de Hel van het Noorden. Urenlang heeft Cordang ontketend in de stromende regen op zijn stalen fiets over de Noordfranse kasseien gestuiterd. Garin, fietshandelaar uit Roubaix, kent nota bene ieder kuiltje van het parcours. Het onbevestigde verhaal dat Cordang op de piste door een fan van Garin ten val is gebracht maakt Cordang, slechts 1 meter 61 van stuk, alleen maar groter.

Op het hoogtepunt van zijn roem woont Mathieu Cordang in het hartje van Parijs. Samen met Jaap Eden

Huldiging bij 't Rotterdamse THOR (Tot Heil Onzer Ribbenkast)

laat hij zich regelmatig zien tussen de chique van de Franse hoofdstad. Eden is een sprinter die minstens eenzelfde status heeft als Cordang. Maar die laatste geeft in tegenstelling tot Eden niet zijn volledige salaris uit aan champagne en oesters. Cordang verdient als toprenner ongeveer 900 gulden per maand. Omgerekend naar koopkracht in 2012 is dat een slordige 12.000 euro.

Cordang en Eden zijn de eerste renners in Nederland die profiteren van een profbestaan. Ze zijn bovendien niet vies van een beetje show in de sport. De manier waarop Cordang poseert op foto's van sponsors straalt zelfverzekerdheid, kracht en ijdelheid uit. Hij is het gezicht van wielmerk Gladiator en er worden fietsbanden naar hem vernoemd. 'Het is pas kwaliteit als Cordang ermee rijdt.'

Cordang gaat een weddenschap aan om de trein tussen Roermond en Maastricht te verslaan. Hij wint en legt ook nog eens twee kilometer meer af dan de trein. Het past bij de manier waarop de twee Nederlanders hun sport beleven. Cordang laat randzaken echter nooit de overhand krijgen. Imposante resultaten op superlange koersen als Amsterdam-Arnhem-Amsterdam of Maastricht-Nijmegen en terug komen voort uit een bijna bizarre trainingsmoraal: de Blerickse

renner pakt voor een training gemakkelijk de fiets in Limburg om aan het einde van de dag in Amsterdam te staan. De volgende dag volgt de terugweg.

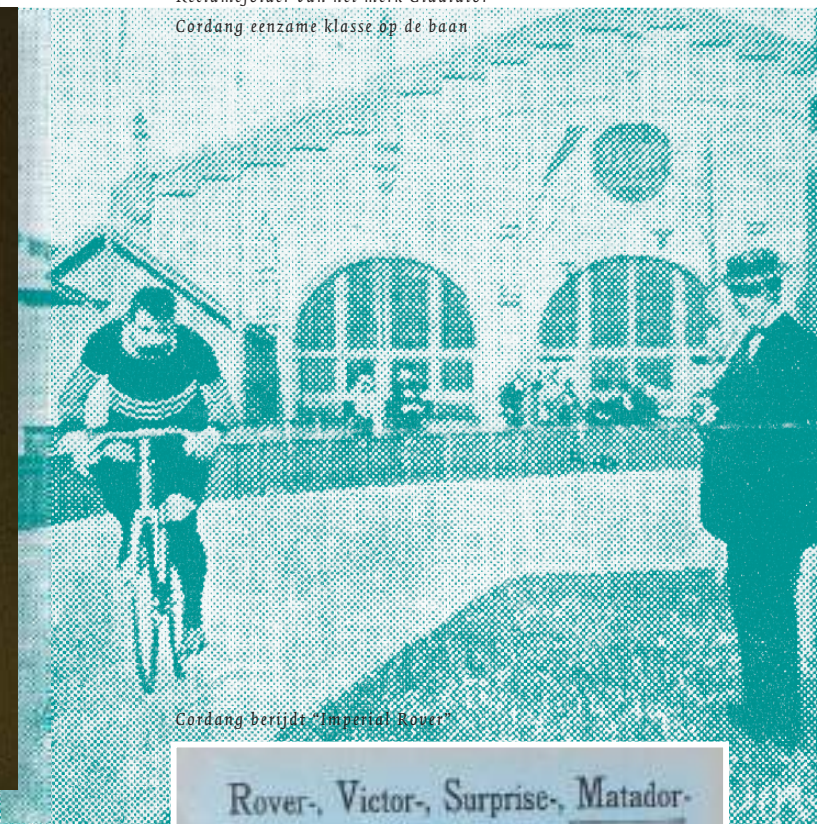
Rond 1899 heeft Cordang de belangrijkste records in het wielrennen in handen. Ondanks zijn uitzonderlijke prestaties heeft de Limburger de wind ook regelmatig tegen. Na zijn nederlaag in Parijs-Roubaix trekt hij getergd naar de wielerveen van Den Haag waar hij het 24-uurs-record verbreekt door in regen en storm meer dan duizend kilometer te rijden. Tot woede van Cordang wordt het record door falende tijdwaarneming niet erkend.

Een jaar later zint hij op revanche op de historische wielerveen van Crystal Palace in London. Met een levende gangmaker rijdt hij weer record na record aan flarden. Hij doet zijn bijnaam ReCordang eer aan. In 24 uur rijdt hij 991 kilometer en twaalf minuten later is hij de magische grens van duizend kilometer gepasseerd. Hij krijgt een feestelijke huldiging bij terugkomst in Nederland bij zijn eigen club THOR (Tot Heil Onzer Ribbenkast).

Cordang neemt dat jaar ook deel aan de Olympische Spelen in Parijs. Hij verovert de gouden medaille op de drie kilometer. Die afstand wordt echter door het

Reclamefolder van het merk Gladiator
Cordang eenzame klasse op de baan

Cordang berijdt 'Imperial Rover'

Mathieu Cordang, Recordfietser

Internationaal Olympisch Comité achteraf niet erkend. Officieel komt Mathieu dus nooit in de Olympische kronieken. In de kronieken van wielervanhebbers staat zijn naam niettemin met hoofdletters geschreven. Een sportman die al vroeg de wereld veroverd.

Zo vader zo zoon? Nee. De zoon van Mathieu, Jules Cordang, heeft weliswaar een goed stel benen, maar zijn vader wil niet dat hij fietst. Dat heeft alles te maken met de frustraties van Mathieu: hij keert zich na zijn korte maar actieve loopbaan tegen de wielersport. Hij verzet zich tegen de drang van zijn zonen om in de voetsporen te treden van hun succesvolle vader. In de eerste wedstrijd die zoon Jules - na lang aandringen - toch mag rijden, komt deze zwaar ten val. Mathieu zaagt bij terugkomst in Swalmen het frame van Jules

van Cordang is er bij elkaar. Het gaat niet goed met Mathieu. Hij ligt op bed met een ernstige longontsteking. Er is een gebrek aan goede medicijnen. Dezelfde longen die hem ruim veertig jaar daarvoor tot een mondiale held maakten, laten hem op 73-jarige leeftijd in de steek. De grootste wielrenner die de regio ooit gekend heeft, sterft vrij anoniem. Een overlijdensbericht in de lokale krant somt zijn resultaten weliswaar op, maar de rest van het land is met hele andere dingen bezig.

De erkenning komt pas twintig jaar later. Dan vergeten journalisten van een paar landelijke dagbladen bij het overlijden van ene Mathieu Cordang in 's Gravenhage te controleren of het wel de stayer van weleer betreft. En zo wordt het overlijden van een naamgenoot van Mathieu Cordang, twintig jaar na zijn eigen dood, groot nieuws.

2012, Het Mathieu-Cordangpad in Almere-Buiten. Postcode 1334. In de buurt van het Jaap Edenpad en Gerrit Schultepad. Ver van de plek waar Cordang ooit de tegels uit de stoep reed. Kleinzoon Stan Cordang heeft zojuist een foto gemaakt. Want zo vaak komt het niet voor dat je opa een eigen straat naar zich vernoemd krijgt. 'Terecht', vindt de kleinzoon. 'Opa was veel beter dan Jaap Eden, maar die kwam uit het westen en daar kregen ze veel meer erkenning. Bovendien kon Eden de roem niet dragen. Hij hield op z'n zachtst gezegd van een drankje en bij zijn overlijden had hij zijn gigantische kapitaal erdoorheen gejaagd. Zijn familie moest met de pet rond om een grafsteen voor Jaap te kopen'. Hoe anders was het met Cordang, de boezemvriend van Eden die hem regelmatig uit de goot haalde. Cordang investeerde zijn prijzengeld en sponsorbijragen in een huis en een garage in Swalmen.

'Opa hield ook van een pilsje', zegt Stan. 'En sigaren natuurlijk. Maar dan wel met mate'. Jarenlang zet de kleinzoon zich al in voor een Mathieu Cordangstraat in de gemeente Venlo. 'Maar zo'n achterafstraatje als Jan Klaassens destijds in Venlo kreeg doet geen recht aan mijn opa. Goed voor Klaassens dat die straat er niet meer is. Ook hij verdient beter.' Is er zicht op een plaatselijk eerbetoon voor de wielrenner? 'Iemand van de gemeente heeft me verteld dat Mathieu een eigen straat krijgt als straks het nieuwe stadion van VVV klaar is. Het zal me benieuwen.' <

Met dank aan Stan Cordang voor het aanleveren van de nodige informatie.

Ruud Stikkelbroeck (1977) is hoofdredacteur van Omroep Venlo en hoofdredacteur van de Buun. Eerder werkte hij als verslaggever bij de regionale omroep Lt.

Cordang op latere leeftijd

in twee stukken. Zijn zoons mogen van hem in de motorsport. Fietsen is niks voor ze. Daar kun je volgens Cordang alleen maar worden belazerd.

Als Mathieu Cordang vroeg in de dertig is, is hij al helemaal klaar met de sport die hem toch grote successen en een mooi kapitaal heeft gebracht. Tijdens zijn achtjarige profbestaan heeft hij aan den lijve ondervonden dat managers, sponsors en andere figuren rondom de wielersport een graantje willen meepikken van het succes van grote renners.

In de eerste jaren na zijn loopbaan rijdt Cordang op een taxi in de regio Venlo. Van zijn gespaarde geld laat hij een huis en een garage bouwen in Swalmen en al snel lijkt zijn verleden als profrenner hem niet veel meer te doen. Hij richt zich voortaan op auto's en motoren.

Bij een brand gaat een flink deel van zijn prijzenkast verloren. Van de enorme verzameling medailles en trofeeën blijft maar een klein deel bewaard.

24 maart 1942. Een zonnige, koude dag tijdens de Tweede Wereldoorlog. Meer dan drie graden wordt het die dag in Swalmen niet. Het bedrijfspand van Mathieu Cordang ligt aan de Rijksweg 7. De familie

HARRY LOOZEN, SENIOR VICE PRESIDENT, CORPORATE PUBLIC AFFAIRS & SUSTAINABILITY
Kunstwerk: **HANS BROEK**, ZONDER TITEL, 1995, OLIEVERF OP DOEK

'Mooi hangt ie hier, hè? Het is een van de grootste schilderijen uit onze collectie. Toen ik hier vier jaar geleden kwam werken, zag ik het tijdens een expositie in de hal beneden. "Als je het automerk raadt, mag je hem in je kamer hangen", zei Claudine, onze kunstconservator. Ik raadde eerst een Mercedes, daarna een Volga, en dat klopte. We vonden allebei dat hij hier heel goed past. Het is een echte blikvanger. En het gekke is, het gaat er altijd over, als er bezoekers zijn.

Omdat ik nieuwsgierig was naar het verhaal erachter, heb ik contact gezocht met de kunstenaar. Hij is tot dit werk geïnspireerd tijdens zijn eerste reis door Rusland. Hij heeft toen menig uur doorgebracht in een dergelijke auto. Het is een werk in een serie van auto's die hij geschilderd heeft. De schilderijen verbeelden telkens zowel de fysieke als de mentale reis die hij in voor hem nieuwe werelddelen aflegde. Toen ik hier begon wilde ik graag een kamer met een lichte en frisse uitstraling. Daarbij paste ook dat beeld in de hoek: Ariadne, de dochter van koning

Minos van Kreta en koningin Pasiphaë, uitgebeeld door Hans Reinders.

Kunst biedt iets extra's. Door kunstwerken in de gebouwen te hangen ontstaat er een interactie met de medewerkers. De Océ-collectie is merendeels opgebouwd in tijden dat het bedrijf daar veel geld en aandacht in kon steken. En er zitten inmiddels kostbare stukken tussen. De collectie is ondergebracht in de Stichting Océ Kunstbezit, waar ik tegenwoordig voorzitter van ben. Nu besteden we vooral energie en aandacht aan beheer en restauratie.

In tijden van bezuinigingen moet je creatief zijn. Zo gaan we een project starten met jonge kunstenaars. We nodigen ze uit om iets te doen met de nieuwste printtechnieken die we in huis hebben, zoals reliëfprinten en het printen van lenticulars. Budgettair is zo'n project goed haalbaar en het kan tot heel nieuwe, interessante kunsttoepassingen leiden.'

Tekst: Thijs Lenssen
Foto: Egon Notermans

Foto's: RICHARD FIETEN EN ZEBRA FOTOSTUDIO'S

Sinds 2005 investeert Woonwenz fors in het Kloosterkwartier in de binnenstad van Venlo. Met de aankoop en herstructurering van het Dominicanenklooster en de bijbehorende rijksmonumentale kapel namen we het initiatief om dit deel van de binnenstad een impuls te geven. Het klooster biedt nu ruimte aan woningen, een hospice en Toon Hermanshuis. De kapel transformeerde we tot cultuurpodium Domani. Inmiddels hebben diverse partners zich aangesloten bij het initiatief om het Kloosterkwartier nieuw leven in te blazen. Anno 2012 is Woonwenz nog altijd actief in dit gebied. We leverden onlangs speciaalbier café De Klep in de Keizerstraat op en realiseerden voor studenten woningen en een sociëteit aan de Koninginnesingel.

woonwenz

woningcorporatie sinds 1907

www.woonwenz.nl

C KLEINJANS
ARCHITECTEN
V I S
Venlo
www.clevis-kleinjans.nl

De Limburger
DAGBLAD
www.limburger.nl

dim reclamebureau
Tegelen
www.dim.nl

DRAUKKERIJ KNOOPS
Venlo
www.drukkerijknoops.nl

Full Account
accountants en adviseurs
Venlo

venlo
Gemeente Venlo
www.venlo.nl

Hafkamp & Partners
GERECHTSDEURWAARDERS • INCASSOSPECIALISTEN
Zeker voor uw zaak!
Venlo
www.hafkamp.nl

Koops!
De Venlose boekhandel
Venlo
www.boekhandelkoops.nl

QUANT
ARCHITECTUUR
Venlo
www.quantarchitectuur.nl

THISSEN
INSTALLATIETECHNIEK
unica unica
Venlo
www.thissen.nl

TRIAS
projects | finance | management
www.trias-subsidie.nl
Venlo

Vostermans
companies
Venlo
www.vostermans.com

WILBRO
BOEKHANDEL
Tegelen/Venlo
www.wilbro.nl

Xiel
EYEWEAR
Venlo
www.xiel.nl

Met dank aan alle sponsors welke deze uitgave mede mogelijk gemaakt hebben.

Feit en fictie, fantasie en werkelijkheid lopen in deze nieuwe Buun door elkaar. Soms in een schemergebied. Zijn er nu wel of geen spoken in Huize Maagdenberg? Ja, als we de verhalen mogen geloven. Minstens zo sterk zijn de verhalen over de landen Managuay, dat een tegenhanger van de Buun uitbrengt, en Tuvalu, dat door 'witte man' Paul Driessen met voetbal op de wereldkaart wordt gezet.

We hebben nog meer sport in dit veertiende jaarboek. Herinnert u zich de altijd lachende VV-coryfee Babangida nog? Waar is hij gebleven? Een portret en een zoektocht. Daarnaast blikken drie oudgedienden terug op het roemruchtste VV-seizoen ooit. Ontdek het geheim achter de kanosuccessen van Viking. Lees hoe Mathieu Cordang ruim een eeuw geleden wielerved werd - en twee keer doodging. Het brengt ons naar de harde werkelijkheid van de geschiedenis. Waarin Hermann Franken zich een weg zocht in de oorlog, als spion, SS-er of *gooje Pruus*? Waarin Molukkers hun land moesten opgeven en Italianen het geluk in het noorden gingen beproeven. Beleef de reisavonturen van de Blerickse schrijver Herman Steijlen en lees hoe Sef Derx de nevelen van zijn wietjaren weg rookt.

De harde werkelijkheid van vandaag dan, van zwerver Herman tot Nieuw Stalberg. We spraken de Venlose scenarioschrijver van de succesfilm *Doodslag* en de Tegelenaar wiens bh-spotje een wereldprijs opleverde. We gingen op bezoek bij het Veldens gezin dat maar liefst vier topdancers voortbracht. Ook de 'linkse hobby' komt ruim aan bod, met onder meer een inkijkje in de schitterende kunstcollectie van kopieer- en printergigant Océ en een dubbelinterview met twee talentvolle schilders.

En, oh ja, eindelijk hebben we AHJ Dautzenberg, de Limburgse meester-auteur van feit en fictie, kunnen strikken voor een verhaal én een kort interview. Dat en nog veel meer vindt u in Buun 14, de dikste editie tot nu toe, opnieuw full colour uitgevoerd dankzij hoofdsponsor Woonwenz. De winkelprijs is 19,95 euro, abonnees genieten korting.

Oktober 2012

Het cultuurhistorisch tijdschrift Buun bestaat sinds 1993. Als een podium voor schrijvers over alles wat met Venlo en omgeving te maken heeft. Aanvankelijk verscheen Buun als kwartaaluitgave, sinds 2000 komt er jaarlijks één - omvangrijke - editie uit. Inmiddels is er ook een mini-Buun met Maasverhalen.

ISBN/EAN: 978-90-76758-15-2